

T.C.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ
ENSTİTÜSÜ

1939-1960 ARASINDA MALATYA MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS
FAALİYETLERİ

Mehmet Ali GÜVEN

Danışman

Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

İSTANBUL, 2018

ÖZET

Cumhuriyetin ilanından sonra Türk siyasetinde totaliter bir yapı asla düşünülmemiş, Cumhuriyet Döneminin ilk partisi olan CHP, Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyete başladığı günleri takiben bizzat Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulmuş ve ülke yönetimi bu parti tarafından yapılmıştır. Mecliste ikinci bir partinin kurularak, çok sesliliğin sağlanması amacı için çok beklenmemiş, Meclisin oluşturulmasının üzerinden bir buçuk sene gibi bir zaman geçtikten sonra, TPCF Türk siyasetinde yerini almıştır. 1924 senesinde yaşanan bu ilk deneme ve 1930 senesinde SCF ile yaşanan ikinci deneme o günlerde ülkemizin hassas durumu sebebiyle çok kısa sürmüştür. Çok partili siyasi hayata geçme düşüncesi Atatürk'ün vefatından sonra da devam etmiş ve Demokrat Parti'nin siyasi hayatta yerini almasıyla Türkiye Cumhuriyeti tarihinde, önceki denemelere göre, daha uzun sürecek çok partili dönem yaşanmaya başlamıştır. DP, teşkilatlanmasını tamamlamış bir şekilde girdiği 1950 senesindeki seçimlerde 27 senelik CHP iktidarının yerine geçerek ülke yönetimini on yıl süre ile yürütmüştür. Bu süreç 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi ile son bulmuş ve çok partili düzen kesintiye uğramıştır. Cumhuriyetin kurularak inkılapların gerçekleştirildiği 1923-1938 arasındaki dönem sonrasında Türk siyaseti, 1939-1960 yılları arasındaki yirmi bir yıllık dönemde, yedi yıl tek partinin iktidarına, daha sonraki on dört yılında ise çok partili sisteme sahne olmuştur.

Çalışma sonucunda; TBMM'nin altıncı, yedinci, sekizinci, dokuzuncu, onuncu ve on birinci döneminde denk gelen 1939-1960 döneminde Malatya'da, bir milletvekili seçimlere CHP'den katılıp daha sonra DP'ye geçmesinin dışında, bütün milletvekillerinin CHP'den seçilmiş olduğu, bu dönemde, toplam 65 olan milletvekilliği görevini, bazı milletvekillerinin birden fazla defa seçilmesiyle, 40 milletvekilinin üstlendiği görülmüştür. Malatya Milletvekilleri Mecliste oldukları dönemde birçok komisyonda görev almışlar, partileri, komisyonlar ve kendi adlarına konuşmaları olmuştur. Malatya Milletvekillerinin, Malatya ili ve ülke gündemini ilgilendiren konularda söz alma, takrir ve teklifleri içeren toplam 404 çalışmalarının olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: TBMM, Siyaset, Malatya Milletvekilleri

ABSTRACT

A totalitarian structure was never thought in Turkish politics following the proclamation of the republic; CHP, the first party of the republican period, was founded by Mustafa Kemal Atatürk himself following the days when the TBMM started its activities and the management of the country was carried out by this party. By founding a second party in the assembly in order to represent the people, not too much time was waited and TPCF established its place in Turkish politics half a year after forming the assembly. This first try in 1925 and the second one with SCF in 1930 lasted too short due to the fragile period on those days in which our country underwent. The idea of passing into a period of multi-party politics continued after Atatürk passed away and a multi-party period in the history of Turkish Republic, which would last longer compared with previous trials, started to flourish with Demokrat Party having its place in politics. DP led the management of the country for a decade by taking over the 27-year-CHP power after completing its organization and winning the elections in 1950. This period ended due to the military intervention on 27th May 1960 and the multi-party order interrupted. After the proclamation of the republic and performing the revolutions between 1923 and 1938, Turkish politics experienced a one-party period for seven years and a multi-party period for fourteen years in a period of 21 years between 1939 and 1960.

As a result of the study, during the period between 1939 and 1960, which coincided with the 6th, 7th, 8th, 9th, 10th and 11th of the periods of the TBMM, it has been noticed that all the representations were from CHP except one, in which a representative took part in the elections from CHP but later joined DP, and 40 representatives took on all the 65 representation places by means of some being elected more than once. The representatives of Malatya performed many tasks in the commissions while on duty in the Assembly and spoke for their parties, commissions and themselves. It has been determined that the representatives of Malatya had 404 works including talks, declarations and proposals concerning the agenda of the country and Malatya.

Key words: Turkish Grand National Assembly, Politics, the representatives of Malatya

ÖNSÖZ

Cumhuriyetin ilanından sonra ülkenin yeni siyasi ve sosyal yapısına kavuşturulması için köklü çalışmalar yapan Atatürk'ün ölümünden sonra, karşı karşıya kalınan en önemli sorunlardan biri de, yapılan reformların aynı kararlılıkla sürdürülebilirliğini ve toplumun her kademesi tarafından kabul edilebilirliğini sağlamak olmuştur. Bu düşünce, 1939-1960 arasındaki dönemde, Malatya Milletvekillerinin meclis çalışmaları incelendiğinde, kendini açıkça belli etmektedir. Nitekim bu dönemde bir taraftan, ülke kalkınması için vücuda getirilmiş düzenlemelerin uygulanması sırasında karşılaşılan eksiklikler tamamlanmaya ve yeni düzenlemeler oluşturulmaya çalışılırken, diğer taraftan da, özellikle 1950'li yıllarda, rejimin tehlikeye girmesi konusu meclis gündeminden düşmemiştir.

Malatya Milletvekillerinin Meclis çalışmaları ile ilgili Mehmet Serkan Şahin tarafından 2016 yılında hazırlanmış "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Malatya Milletvekilleri ve siyasi faaliyetleri (1923-1950)" isimli bir doktora çalışması bulunmaktadır. Şahin'in çalışması TBMM'nin kuruluşundan 1950'deki DP'nin iktidara gelmesine kadar ki dönemi kapsamaktadır. Bu çalışma, Atatürk sonrası Türk siyasi tarihi ve 2. Dünya Savaşının devam ettiği yıllarda yaşananların Meclise ve Malatya Milletvekillerinin çalışmalarına yansımalarının incelenmesi bakımından önemlidir. 1939-1960 yılları ayrıca, hem tek parti, hem de çok partili düzenin yaşandığı dönemi kapsamaktadır. 1946 yılında yapılan seçimlerde DP, TBMM'ye ana muhalefet partisi olarak girmiş, 1950 yılında yapılan seçimlerde de iktidar partisi olmuştur. 1950 seçimlerinde CHP Mecliste 69 milletvekili ile temsil edilirken, bu milletvekillerinden 11 tanesi, 1954 yılında ise Mecliste bulunan 31 CHP milletvekilinden 12 tanesi Malatya'dan çıkmıştır. Bu açıdan bakıldığında Malatya'nın gerek Türkiye Cumhuriyeti siyasi tarihi açısından, gerekse de 1950-60 arası dönemin ana muhalefet partisi CHP açısından önemli olduğu görülmektedir.

Çalışmada, 1939-1960 arası dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunmuş olan Malatya Milletvekillerinin kısa hayat hikâyeleri ve meclis çalışmaları, dönemin siyasi ve sosyal yapısına ışık tutması açısından incelenmiştir. 1939-1960 arasında TBMM'de, altı yasama döneminde, Malatya milletvekilleri hem bölgenin hem

de ülkenin sorunlarına, yaptıkları konuşmalar verdikleri takdir ve tekliflerle çözüm bulma arzusunda olmuşlardır.

Tüm hayatım boyunca katkılarını gördüğüm aileme ve tezimin her aşamasında geniş bilgi birikimi ile yanımda olan hocam Sayın Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU'na teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
İNTİHAL SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	xviii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
1.2. Araştırmanın Yöntemi.....	1
1.3. Türkiye Cumhuriyetinde Çok Partili Hayata Geçiş Süreci	2
1.4. 1960 İhtilali Öncesinde Yaşananlar	12
1.4.1. Hâkim Teminatı ve Mahkeme Bağımsızlığının İhlali	13
1.4.2. Seçim Kanununda Yapılan Değişiklikler	13
1.4.3. İktidar ve Muhalefet Arasındaki Çatışma.....	14
1.4.4. Topkapı Olayları.....	16
1.5. 27 Mayıs 1960 Darbesi	16
2. 1939-1960 ARASINDA MALATYA MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ	18
2.1. Altıncı Dönem (1939-1943) Malatya Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri	18
2.1.1. Emrullah Barkan.....	18
2.1.1.1. <i>Hayatı</i>	18
2.1.1.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	18
2.1.1.2.1. <i>Söz Almaları</i>	18
2.1.2. Nasuhi Baydar (Nasuhi Baydarnazikioğlu).....	20

2.1.2.1. <i>Hayatı</i>	20
2.1.2.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	20
2.1.2.2.1. <i>Söz Almaları</i>	20
2.1.3. Vasıf Çınay (Vasıf Çınay)	23
2.1.3.1. <i>Hayatı</i>	23
2.1.3.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	23
2.1.4. Osman Koptagel (Osman Nuri Koptagel)	23
2.1.4.1. <i>Hayatı</i>	23
2.1.4.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	24
2.1.5. Hilmi Oytaç	24
2.1.5.1. <i>Hayatı</i>	24
2.1.5.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	24
2.1.6. Muttalip Öker (Abdulmuttalip Öker)	25
2.1.6.1. <i>Hayatı</i>	25
2.1.6.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	25
2.1.6.2.1. <i>Söz Almaları</i>	25
2.1.7. Mehmet Şevket Özpazarbaşı (Mehmet Özpazarbaşı)	26
2.1.7.1. <i>Hayatı</i>	26
2.1.7.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	27
2.1.8. Mihri Pektaş (Mihri İffet Pektaş).....	27
2.1.8.1. <i>Hayatı</i>	27
2.1.8.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	27
2.1.8.2.1. <i>Söz Almaları</i>	27
2.1.9. Osman Taner (Osman Hilmi Taner).....	28
2.1.9.1. <i>Hayatı</i>	28
2.1.9.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	28

2.1.10. Mahmud Nedim Zabcı.....	29
2.1.10.1. <i>Hayatı</i>	29
2.1.10.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	29
2.1.10.2.1. <i>Teklifleri</i>	29
2.1.10.2.2. <i>Takrirleri</i>	31
2.2. Yedinci Dönem (1943-1946) Malatya Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri ..	32
2.2.1. Emrullah Barkan.....	32
2.2.1.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	32
2.2.1.1.1. <i>Söz Almaları</i>	32
2.2.1.1.2. <i>Takrirleri</i>	33
2.2.2. Nasuhi Baydar (Nasuhi Baydarnazikioğlu).....	33
2.2.2.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	33
2.2.3. Kemal Evliyaoğlu.....	34
2.2.3.1. <i>Hayatı</i>	34
2.2.3.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	34
2.2.4. Muttalip Öker.....	34
2.2.4.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	34
2.2.5. Cafer Özelçi.....	34
2.2.5.1. <i>Hayatı</i>	34
2.2.5.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	35
2.2.5.2.1. <i>Söz Almaları</i>	35
2.2.6. Mehmet Şevket Özpazarbaşı.....	41
2.2.6.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	41
2.2.7. Mihri Pektaş.....	42
2.2.7.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	42
2.2.8. Halet Sağıroğlu.....	42

2.2.8.1. <i>Hayatı</i>	42
2.2.8.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	42
2.2.8.2.1. <i>Söz Almaları</i>	42
2.2.9. Osman Taner	43
2.2.9.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	43
2.2.10. Tefik Temelli (Mehmet Tefik Temelli).....	43
2.2.10.1. <i>Hayatı</i>	43
2.2.10.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	44
2.2.11. Mahmud Nedim Zabcı.....	44
2.1.11.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	44
2.1.11.1.1. <i>Teklifleri</i>	44
2.1.11.1.2. <i>Takrirleri</i>	45
2.3. Sekizinci Dönem (1946-1950) Malatya Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri....	45
2.3.1. Abdürrahim Ulvi Beydağı	45
2.3.1.1. <i>Hayatı</i>	45
2.3.1.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	46
2.3.2. Esat Doğan.....	46
2.3.2.1. <i>Hayatı</i>	46
2.3.2.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	46
2.3.3. Atıf Esenbel (Mehmet Atıf Esenbel).....	46
2.3.3.1. <i>Hayatı</i>	46
2.3.3.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	47
2.3.3.2.1. <i>Söz Almaları</i>	47
2.3.4. Mehmet Sadık Eti	48
2.3.4.1. <i>Hayatı</i>	48
2.3.4.2. <i>Meclis faaliyetleri</i>	48

2.3.4.2.1. <i>Söz Almaları</i>	48
2.3.4.2.2. <i>Takrirleri</i>	53
2.3.5. Hikmet Fırat (İbrahim Hikmet Fırat).....	54
2.3.5.1. <i>Hayatı</i>	54
2.3.5.2. Meclis faaliyetleri	54
2.3.5.2.1. <i>Söz Almaları</i>	54
2.3.6. Mustafa Naim Karaköylü (Mustafa Karaköylü).....	59
2.3.6.1. <i>Hayatı</i>	59
2.3.6.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	60
2.3.7. Cafer Özelçi.....	60
2.3.7.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	60
2.3.7.1.1. <i>Takrirleri</i>	60
2.3.8. Osman Taner (Osman Hilmi Taner).....	61
2.3.8.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	61
2.3.9. Abdülkadir Taşangil	61
2.3.9.1. <i>Hayatı</i>	61
2.3.9.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	62
2.3.10. Tefik Temelli (Mehmet Tefik Temelli)	62
2.3.10.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	62
2.3.11. Şefik Tugay (Mehmet Şefik Tugay).....	62
2.3.11.1. <i>Hayatı</i>	62
2.3.11.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	62
2.3.10.2.1. <i>Söz Almaları</i>	63
2.3.10.2.2. <i>Teklifleri</i>	66
2.3.12. Mahmud Nedim Zabcı.....	66
2.3.12.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	66

2.3.12.1.1. <i>Teklifleri</i>	66
2.4. Dokuzuncu Dönem (1950-1954) Malatya Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri	66
2.4.1. Esat Doğan.....	67
2.4.1.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	67
2.4.1.1.1. <i>Söz Almaları</i>	67
2.4.2. Hüseyin Doğan	68
2.4.2.1. <i>Hayatı</i>	68
2.4.2.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	68
2.4.3. Mehmet Sadık Eti	68
2.4.3.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	68
2.4.3.1.1. <i>Söz Almaları</i>	69
2.4.4. Hikmet Fırat (İbrahim Hikmet Fırat).....	71
2.4.4.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	71
2.4.4.1.1. <i>Söz Almaları</i>	71
2.4.5. İsmet İnönü (Mustafa İsmet İnönü).....	89
2.4.5.1. <i>Hayatı</i>	89
2.4.5.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	90
2.4.5.2.1. <i>Söz Almaları</i>	90
2.4.6. Mehmet Kartal.....	95
2.4.6.1. <i>Hayatı</i>	95
2.4.6.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	95
2.4.6.2.1. <i>Söz Almaları</i>	95
2.4.6.2.2. <i>Takrirleri</i>	99
2.4.7. Mehmet Kulu.....	101
2.4.7.1. <i>Hayatı</i>	101
2.4.7.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	102

2.4.8. Nuri Ocakcıoğlu (Mehmet Nuri Ocakcıoğlu).....	102
2.4.8.1. <i>Hayatı</i>	102
2.4.8.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	102
2.4.8.2.1. <i>Söz Almaları</i>	103
2.4.9. Abdülkadir Özbay (Hacı Abdülkadir Özbay).....	111
2.4.9.1. <i>Hayatı</i>	111
2.4.9.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	111
2.4.10. Lütfi Sayman (Ömer Lütfü Sayman).....	112
2.4.10.1. <i>Hayatı</i>	112
2.4.10.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	112
2.4.11. Şefik Tugay (Mehmet Şefik Tugay).....	112
2.4.11.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	112
2.4.11.1.1. <i>Söz Almaları</i>	112
2.5. Onuncu Dönem (1954-1957) Malatya Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri	113
2.5.1. Esat Doğan.....	113
2.5.1.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	113
2.5.2. Ahmet Fırat.....	113
2.5.2.1. <i>Hayatı</i>	113
2.5.2.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	114
2.5.2.2.1. <i>Söz Almaları</i>	114
2.5.3. İsmet İnönü (Mustafa İsmet İnönü)	118
2.5.3.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	118
2.5.3.1.1. <i>Söz Almaları</i>	118
2.5.4. Mehmet Kartal.....	126
2.5.4.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	126
2.5.4.1.1. <i>Söz Almaları</i>	127

2.5.5. Kamil Kırıkoğlu (Mustafa Kamil Kırıkoğlu)	128
2.5.5.1. <i>Hayatı</i>	128
2.5.5.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	129
2.5.5.2.1. <i>Söz Almaları</i>	129
2.5.5.2.2. <i>Takrirleri</i>	132
2.5.6. Abdullah Koroğlu	133
2.5.6.1. <i>Hayatı</i>	133
2.5.6.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	133
2.5.6.2.1. <i>Söz Almaları</i>	133
2.5.7. Nuri Ocakcıoğlu (Mehmet Nuri Ocakcıoğlu).....	134
2.5.7.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	134
2.5.7.1.1. <i>Söz Almaları</i>	134
2.5.7.1.2. <i>Takrirleri</i>	143
2.5.8. Mehmet Fahri Oral	144
2.5.8.1. <i>Hayatı</i>	144
2.5.8.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	144
2.5.9. Hilmi Özbay	144
2.5.9.1. <i>Hayatı</i>	144
2.5.9.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	144
2.5.9.2.1. <i>Söz Almaları</i>	144
2.5.10. Mehmet Zeki Tulunay (Memet Zeki Tolunay).....	145
2.5.10.1. <i>Hayatı</i>	145
2.5.10.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	145
2.5.10.2.1. <i>Söz Almaları</i>	145
2.5.11. Tefvik Ünsalan (Mehmet Teyfik Ünsalan).....	148
2.5.11.1. <i>Hayatı</i>	148

2.5.11.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	149
2.5.11.2.1. Söz Almaları	149
2.5.11.2.2. Teklifleri	151
2.5.12. Nüvit Yetkin (Mehmet Nüvit Yetkin)	152
2.5.12.1. <i>Hayatı</i>	152
2.5.12.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	152
2.5.12.2.1. <i>Söz Almaları</i>	152
2.5.12.2.2. <i>Takrirleri</i>	165
2.5.12.2.3. <i>Teklifleri</i>	167
2.6. On Birinci Dönem (1957-1960) Malatya Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri	167
2.6.1. Nurettin Akyurt (Nureddin Akyurt)	167
2.6.1.1. <i>Hayatı</i>	167
2.6.1.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	168
2.6.1.2.1. <i>Söz Almaları</i>	168
2.6.2. Mehmet Delikaya (Memmed Delikaya)	169
2.6.2.1. <i>Hayatı</i>	169
2.6.2.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	169
2.6.3. Ahmet Fırat	170
2.6.3.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	170
2.6.3.1.1. <i>Söz Almaları</i>	170
2.6.4. İsmet İnönü (Mustafa İsmet İnönü)	170
2.6.4.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	170
2.6.4.1.1. <i>Söz Almaları</i>	171
2.6.4.1.2. <i>Takrirleri</i>	175
2.6.5. Mehmet Kartal	175
2.6.5.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	175

2.6.6. Kamil Sürenk�k.....	175
2.6.6.1. <i>Hayatı</i>	175
2.6.6.2. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	175
2.6.6.2.1. <i>S�z Almaları</i>	176
2.6.7. Mehmet Zeki Tulunay (Memet Zeki Tolunay).....	176
2.6.7.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	176
2.6.7.1.1. <i>S�z Almaları</i>	176
2.6.8. Tefvik �nsalan (Memet Teyfik �nsalan).....	177
2.6.8.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	177
2.6.8.1.1. <i>S�z Almaları</i>	177
2.6.9. N�vit Yetkin (Mehmet N�vit Yetkin).....	181
2.6.9.1. <i>Meclis Faaliyetleri</i>	181
2.6.9.1.1. <i>Söz Almaları</i>	181
2.6.9.1.2. <i>Takrirleri</i>	191
SONUÇ.....	194
KAYNAKÇA.....	199
EKLER.....	202
Ek 1. TBMM VI. Dönem Malatya Milletvekilleri.....	202
Ek 2. TBMM VII. Dönem Malatya Milletvekilleri.....	203
Ek 3. TBMM VIII. Dönem Malatya Milletvekilleri.....	204
Ek 4. TBMM IX. Dönem Malatya Milletvekilleri.....	205
Ek 5. TBMM X. Dönem Malatya Milletvekilleri.....	206
Ek 6. TBMM XI. Dönem Malatya Milletvekilleri.....	207
Ek 7. 6.-11. Dönem Arası Malatya Milletvekillerin Milletvekilliği Yaptıkları Dönemler.....	208
Ek 8. Mustafa İsmet İnönü ve Malatya Milletvekilleri.....	209

Ek 9. Malatya Halkevi Dergisi “Derme”	221
Ek 10. 1939 Yılı CHP Büyük Kurultayı Yoklama Raporu	222
Ek 11. Dönemin Gazete Manşetleri	223

KISALTMALAR LİSTESİ

CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
TPFC	: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
DP	: Demokrat Parti
MKP	: Milli Kalkınma Partisi
MP	: Millet Partisi

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Cumhuriyet Türkiye’inde, yapılan yenilikçi düzenlemelerle sosyal hayatı “muasır medeniyetler” seviyesine yükseltme çalışmalarının yanı sıra, siyasi hayatta da köklü bir değişiklik yapılarak, halkın kendi kendini yönettiği Cumhuriyet’e geçilmiştir. Cumhuriyetin ve demokratik yaşamın en temel unsurlarından olan çok seslilik, parlamentoda çok partili siyasi hayatın yerleştirilmesiyle sağlanmak istenmiş, bu amaçla çok partili siyasi yaşamın önünü açacak çalışmalar yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyetinde 1923-1938 arasındaki dönem, Atatürk’ün önderliğinde inkılapların oluşturulduğu özel bir dönemdir. Bu 15 yıllık süreçte Atatürk, kendisinden sonraki dönemde siyasi hayatın çok partili bir düzen içerisinde sürekliliğinin olmasını arzu etmiş, fakat bu dönemde çok partili siyasi hayatın devamlılığı sağlanamamıştır. 1939-1960 yılları arasındaki dönemin yaklaşık olarak ilk 7 yılı tek parti, daha sonraki 14 yılı ise, iktidarın ve muhalefetin parlamentoda bulunduğu, çok partili dönemdir. CHP’den sonra Türkiye Cumhuriyetinin ilk en uzun soluklu partisinin 10 yıl hükümet olarak faaliyette bulunduğunu bu dönem 1960 yılında yaşanan askeri darbe ile son bulmuştur. 1939-1960 yılları arasındaki dönem, bu yıllar arasına sığan tek partili, çok partili siyasi yaşam, 27 yıllık iktidarın değişimi ve sonunda yaşanan darbeden dolayı, Türkiye Cumhuriyetinin siyasi hayatındaki demokratikleşme sürecinde yaşananların tespiti açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma ile Atatürk’ten sonra demokratik düzene geçişin birçok aşamasının görüldüğü 1939-1960 yılları arasında ülkede yaşananların TBMM’deki siyasi çalışmalara yansımalarını tespit etmek amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da o anda var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyen, tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan her neyse onları değiştirme ve etkileme çabası yoktur bu modelde. Bilinmek istenen şey meydandadır. Amaç o şeyi doğru bir şekilde gözlemleyip belirleyebilmektir. Asıl amaç değiştirmeye kalkmadan gözlemektir (Karasar,1984: 79). Bu yöntemle yapılan çalışmada, 1939-1960 arasındaki dönemde TBMM’deki siyasi çalışmaların tutanakları teker teker incelenmiş, tutanağa konu olan

konuşmanın sebebi ve yapılan konuşmadan sonra yaşananlar, konunun bütünü değerlendirilecek şekilde ele alınmıştır.

1.3. Türkiye Cumhuriyetinde Çok Partili Hayata Geçiş Süreci

1860'lı yılların başında Yeni Osmanlılar adında bir fikir hareketi oluşmuş, bu hareket her ne kadar yaygınlaşıp Türk siyasetine önemli mesafeler aldırılmışsa da asker ve sivil aydın kadroların dışında fazla bir etkinliğe sahip olamamıştır. Yeni Osmanlılar hareketi 1860'lı yıllarda Osmanlı Devletinde aydın olarak nitelendirilen kişilerin devlet yönetiminde anayasal anlayışının pekişmesini sağlamışlardır. 1870'li yıllara gelindiğinde ise anayasa kavramının ve şartlı hükümdarlık kavramının açık bir biçimde tartışıldığı görülmüştür. Bu tartışmalar yalnız aydın kişiler arasında sınırlı bir çevrede yapılmış, toplumun içinde bulunduğu kültürel yapı bunu sınıfsal bir sorun haline getirememiştir.¹

II. Meşrutiyetin ilanından sonra, Osmanlı tarihinde siyasi mücadelelerin hız kazandığı görülmüş, bu mücadeleler II. Meşrutiyetten itibaren siyasi partiler halinde organize olunmasını ve dolayısıyla modern çağın siyasi gelişmelerini hayata geçirmiştir. Böylece, kişi hak ve özgürlüklerini ön plana alan demokratikleşmenin ve parlamentarizmin siyasi düzeni kurulmuştur. Siyasi partilerin kurulmasına öncelik sağlayan hareketler "Cemiyetler" şeklinde ortaya çıkmış, bu cemiyetler padişah baskısı ve takibiyle karşılaştıklarından faaliyetlerini gizli olarak sürdürmüşler, bu faaliyetler sonucunda siyasi partiler kurulmuş ve partiler arasında şiddetli mücadeleler kendisini göstermiştir. Her türlü görüş ve düşüncenin parti kurduğu bu dönem içerisinde, Osmanlı siyasi hayatına damgasını vuran parti, İttihat ve Terakki Partisi olmuştur. İttihat ve Terakki, milli sanayi ve ekonominin kurulması için milli bir şuurun oluşmasına çaba harcamıştır. İttihat ve Terakki'nin 31 Mart Olayı ile iktidarı elde etmeye yönelik faaliyetlerini artırarak baskıya dönüştürmesi, karşısına güçlü bir muhalefeti çıkarmıştır. Bu muhalefet 1911 yılında kurulan Hürriyet ve İtilâf Fırkasıdır.²

23 Ocak 1913 günü Enver Bey ile Talat Bey'in başını çektiği grup tarafından Bab-ı Ali Baskını ile bir hükümet darbesi düzenlenmiş, İttihat ve Terakki Partisi'nin

¹ Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1939-1950*, İmge Kitapevi, 1995, Ankara, s. 33-34.

² Ercan Haytoğlu, "Türkiye'de Demokratikleşme Süreci ve 1945'te Çok Partili Siyasî Hayata Geçişin Nedenleri (1908-1945)", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1997, S. 3, s. 46.

1918'e kadar devam edecek iktidarı başlamıştır. Osmanlı ordusunda Balkan Savaşı öncesinde başlayan gruplaşmalar da daha belirgin bir hal almıştır. Bu gruplar arasında bir tarafta İttihat ve Terakki Partisi, öte tarafta muhalefeti temsil eden Ahrar ile Halaskar Zabitan Grubu bulunmaktadır. Halaskar Zabitan Grubu, Osmanlı ordusunun siyasete girdiği dönemde ortaya çıkmış, kendileri de asker oldukları halde siyasi mücadeleye girişmelerine rağmen, İttihat ve Terakki'nin uygulamalarına ve orduyu siyasete karıştırmasına karşı çıkmışlardır. İttihat ve Terakki Partisi ise kendi mensuplarının önlerini açmak amacıyla askeri yapıya müdahalede bulunmuş ve kendi mensuplarını kritik görevlere getirmiş, hem orduda hem de siyasette liyakat göz ardı edilmiştir.³

I. Dünya Savaşı sona erip İttihat ve Terakki Partisi siyasi hayattan çekilince Hürriyet ve İtilaf Partisi onun yerini almıştır. Bu dönemde ayrıca Anadolu'da pek çok cemiyet de ortaya çıkmıştır. 1919 yılı içinde Sivas Kongresinde Milli Cemiyetler, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmiştir. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin uyguladığı siyaset kısa zamanda sonuç vermiş ve Damat Ferit hükümeti istifa etmiş, onun yerine Ali Rıza Paşa hükümeti kurulmuştur. Yeni hükümet, Anadolu'da giderek güçlenen milli mücadele hareketini tanımak durumunda kalmış ve bu gelişmelerin sonucunda 1919 yılında Meclis-i Mebusan için seçimler yapılmıştır. 12 Ocak 1920 tarihinde Meclis-i Mebusan çalışmalarına başlamış, 28 Ocak 1920'de Misak-ı Milli kabul edilmiştir. Misak-ı Millinin kabul edilmesinden bir süre sonra, 16 Mart 1920'de İstanbul işgal edilmiş, Meclis-i Mebusan'ın kapatılması, Mustafa Kemal Paşa'ya gerçekleştirmeyi düşündüğü milli hâkimiyete dayanan meclisi açma yönünde tarihi bir fırsat vermiştir. 18 Mart'ta Osmanlı Mebusan Meclisi kapatılınca, Mustafa Kemal Paşa 19 Mart'ta Heyet-i Temsiliyle adına yazdığı yazılarla Anadolu'da meclisin açılacağını duyurmuş, birinci Meclis 23 Nisan 1920'de açılmıştır.⁴

23 Nisan 1920'de Birinci Meclis açıldıktan sonra, vatanın bağımsızlığı ve ülkenin işgalden kurtarılması birinci önceliğe sahip olmuş, bu da mecliste oluşan gruplaşmaların, fikir ayrılıklarının meclise yansımaları engellemiş ve mecliste oluşabilecek çatışmaların ertelenmesine sebep olmuştur. Birinci Meclis dönemine

³ Suat Zeyrek, "II. Meşrutiyet Sürecinde Osmanlı Devleti'nde Ordu Siyaset İlişkileri Üzerine Genel Bir Bakış", *Studies Of The Ottoman Doman Dergisi*, 2004, C. 4, S. 6, s. 47.

⁴ Ercan Haytoğlu, *a.g.m.* s. 46.

bakıldığında, Kurtuluş Savaşı'nı yapanların TBMM, Başkomutanlık gibi bir millî temsil üzerinde uzlaşmışlarsa da savaş sonrası Türkiye'sinin toplumsal konularında, kamusal alan düzenlenmesinde, dinin yeri konusunda ve halifelik gibi siyasi kurumların ne olacağı konularında Birinci ve İkinci Grupların uzlaşmadığı görülmektedir. İttihat ve Terakki'nin devamı olarak nitelendirilen Birinci Grup devrimci bir duruş sergileyen, radikal kararlar alan rasyonalist bir anlayışı benimsemiştir. İkinci Grup ise muhafazakâr eğilime sahipti ve hâkimiyet-i milliye ilkesinin tam olarak öne çıkmasını isteyerek Osmanlı Devletinde yapılacak bazı değişiklikler ile İmparatorluğun devamının mümkün olabileceğini savunmuş, tek adamın yetkilerini sınırlandırmaya yönelerek zümre seçkinciliğine karşı bir politik anlayış ortaya koymuştur. İkinci Grup üyeleri ayrıca saltanat yönetiminde olduğu gibi Mecliste de demokratik ortamının oluşmaması durumunda bunun da bir nevi diktatörlük olduğunu belirtmişlerdir. Böyle bir söylemin hedefinde Mustafa Kemal Paşa olduğu anlaşılmaktadır. Birinci Mecliste oluşan bu çatışma ortamından dolayı Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Meclis tarafından seçim kararı alınmış, Haziran 1923'teki genel seçimlere girecek milletvekili adaylarının, bizzat Mustafa Kemal'in onayından geçerek belirlenmesi, İkinci Grubun temsilcilerinin tamamına yakınının tasfiye edilmesiyle sonuçlanmıştır.⁵

Yeni meclis göreve başlamış ve Mustafa Kemal Paşa ülke sorunlarına daha hızlı çözümler üretmek ve esasında halkçılığa dayanan, Halk Fırkası adında bir parti kurulacağını açıklamıştır. Mustafa Kemal Paşa ayrıca, yeni kurulacak partinin programının hazırlanmasında, her kesimin bu sürece dâhil olarak ülkedeki ekonomik problemlerin çözümü, vergi sisteminin düzenlenmesi, mülkiyet esasının korunması, tabii kaynakların iyi kullanılması, vakıfların hizmetleri, imar ve askerlik konularındaki görüş ve düşüncelerini açıklamalarını istemiştir.⁶

Halk Fırkasının geçmişi Müdafai Hukuk Grubuna kadar dayanmakta olup, siyasi tarihimizde de önemli bir yere sahiptir. Sonradan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) adını alacak Fırkanın çekirdeğini Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'ndeki Birinci Grup oluşturmuştur. Halk Fırkası, bizzat Gazi Mustafa Kemal imzasıyla 8 Nisan 1923'te "Dokuz Umde" beyannamesini yayınlamıştır. Bu beyannamenin içeriğinde;

⁵ Hüseyin Seyhanlıoğlu, "12 Temmuz Beyannamesi'nin Siyasal Etkileri ve Önemi Siyasal Hayatımızda Çatışma Çözümüne Bir Başarı Örneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2012/2, Sayı:16, s. 79.

⁶ Ercan Haytoğlu, *a.g.m.*, s. 46.

Halk Fırkası programından, bağımsızlığın millete ait olduğundan ve Halk Fırkasının halka rehberlik etmek amacını güttüğünden bahsedilmiştir.⁷

29 Ekim 1923'te yeni meclis Türkiye'de Cumhuriyeti ilan etmiş ve birkaç ay sonra partinin adını Cumhuriyet Halk Partisi olarak değiştirmiştir. CHP bir meclis partisi olarak doğmuş, Cumhuriyet'in ilk 27 yılında ülkeyi yönetmiş ama bu 27 yıl boyunca parti politikası ve ideolojisi tek bir çizgi doğrultusunda yürütülmemiş, planlanan yenilikleri hayata geçirmiştir.⁸ Daha sonra kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TPCF), Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) ve Demokrat Parti (DP) kurucularının çoğu da siyasi hayatlarına CHP ile başlamışlardır.⁹ Zamanla ortaya çıkan muhalif sesler ve farklı görüşler bu partilerin oluşmasına sebep olmuştur.¹⁰

Devletin siyasi otoritesinin tek merkezi olan TBMM'nin tamamının Halk Fırkası üyelerinden oluşması bile siyasal bir bütünlüğün oluşmasını sağlayamamış, bu durum, mecliste sert tartışmaların yaşanmasını da beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan tartışmalar, hilafetin kaldırılması ve 1924 Anayasası'nın görüşülmesi ve kabulü ile devam etmiştir. TPCF, muhalefet denetimi olmadan bütün kuvvetlerin Millet Meclisi'nde toplanmasını otoriter bir yönetim olarak görmüştür. Mustafa Kemal Paşa yaşanan bu süreç içinde yaptığı açıklamalarda çok partili düzene karşı olmadığını vurgulamış, bununla birlikte TPCF'na da güvenmediğini sık sık dile getirmiştir. Bu durum mevcut hükümeti tedirgin etmiş, İsmet Paşa TPCF'nın kuruluşundan üç gün sonra CHP Meclis Grubu'nda sıkıyönetim ilanı önermiştir. Önerisi reddedilen İsmet Paşa Hükümeti 21 Kasım 1924'te istifa etmiştir.¹¹

Muhalif kamuoyu ile İstanbul basını tarafından destek gören TPCF, aynı zamanda Türkiye'nin ilk muhalefet partisi olması nedeniyle de Cumhuriyet rejime karşı bir tehdit olarak görülmüş, bunun üzerine parti içerisinde disiplin sıkılaştırılmış ve doğulu bazı milletvekilleriyle de uzlaşmıştır. Yaşanan bu gelişmeleri, 22 Kasım 1924'te İsmet İnönü'nün yerine daha ılıman bir siyasetçi olan Ali Fethi Okyar

⁷ Tefik Çavdar, *a.g.e.*, s. 249.

⁸ Günnur Önal, *Türkiye'de Çok Partili Sisteme Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Etkenler*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, 2015, İstanbul, s. 11.

⁹ Hakan Uzun, "Tek Parti Döneminde Yapılan Cumhuriyet Halk Partisi Kongreleri Temelinde Değişmez Genel Başkanlık, Kemalizm ve Milli Şef Kavramları", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, IX/20-21, (Bahar-Güz), 2010, S.5. s. 234.

¹⁰ Seda Sarı, *Çok Partili Hayata Geçiş Denemeleri (1923-1938)*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2011, Kütahya, s. 33.

¹¹ Günnur Önal, *a.g.e.*, s. 13.

getirilmesi takip etmiştir. TPCF, Cumhuriyet'in aleyhinde olduğu ve gericiliği desteklediği iddialarını çürütmek için adını Terakkiperver Cumhuriyet Partisi olarak açıklamıştır.¹² TPCF 4 Mart 1925'de Şeyh Sait isyanı nedeniyle çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanununa dayandırılarak, İstiklal Mahkemesi isteği üzerine, 3 Haziran 1925 tarihinde Hükümet tarafından kapatılmıştır.¹³

Türk Devrimi, köylü kitle üzerinde toplumsal ve ekonomik yaşamında belirgin bir değişiklik yaratamamıştır. 1930 yılına girilirken ülkede yaşanan olumsuz koşullara, bir de dünya ekonomik bunalımının, ülkemiz üzerindeki olumsuz etkileri eklenmiş, buğday fiyatlarının düşmesi sonucunda oluşan diğer bir bunalım, bir tarım ülkesi olan Türkiye'de etkisini güçlü bir şekilde göstermiştir. Bu koşullarda ve kredi açısından ağır bir sömürü altında çalışan köylünün yoksulluğu bu dönemde daha da artmıştır. Bu gelişmeler Cumhuriyet yönetimini, ülkenin geri kalmışlığını azaltmak için yeni kuruluşları, büyük bayındırlık işlerini ve özellikle de demiryollarının yapımını sürdürmek kararını almak zorunda bırakmıştır. Bu girişimlerin parasal kaynağı o dönem için yalnızca vergilerdir. O yıllarda dış kredinin alınması oldukça zordu ve vergi yükünün büyük bir bölümünü taşıyan köylü de gerçekten zor durumdaydı. Ekonomik bunalım, Türkiye'de, genel olarak köylüyü etkilese de, dış satıma yönelik tarım üretimi yapan bölgelerde de kendini özellikle göstermiştir. Bu sebeple başta İzmir ve çevresi, demiryollarının ulaştığı bölgeler ve limanla bağlantısı olan kıyılarıdaki ovalık yerler, dünyadaki ekonomik bunalımdan en çok etkilenen yerler olmuştur. 1927 ve 1928 yıllarında Orta Anadolu'da başlayan kuraklık, tarım üretimi üzerinde ikinci bir darbe olmuştur.¹⁴

Böyle sıkıntılı bir ortamda Mustafa Kemal, İstiklal Savaşı'nda önemli görevler almış, 1922 ve 1924 tarihlerinde iki kez başbakanlık görevinde bulunmuş ve Paris'te elçilik yapmakta olan Ali Fethi Okyar'a, 12 Ağustos 1930 tarihinde Serbest Cumhuriyet Fırkasını kurdurmuştur.¹⁵

SCF'nın kurulmasından sonra bizzat Mustafa Kemal'in isteği doğrultusunda CHF'ndan SCF'na geçen milletvekilleri olduğu gibi, yeni partiye gönüllü olarak

¹² Mehmet Özalper, "Bir Muhalefet Partisinin İlgası: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası", *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, C. 2, S. 1, s. 122.

¹³ Turgay Uzun, *Demokrat Parti "Çok Partili Demokrasiye Geçiş", İttihat ve Terakki'den Günümüze Siyasi Partiler*, (Ed. Turgay Uzun), Orion Kitabevi, Ankara, 2010, s. 195.

¹⁴ Seda Sarı, *a.g.e.*, s. 50.

¹⁵ Hüseyin Seyhanlıoğlu, *a.g.m.*, s. 80.

katılanlarda olmuştur. SCF'nın kendinden önce kurulan TPCF'ndan hem kuruluş hem de kapanış özellikleri bakımından ayrılmaktadır. Her iki parti de CHP içinden çıkmış olmakla beraber; TPCF, CHP içindeki muhalif görüşlü kişilerin partiden ayrılması ile kurulmuş; SCF ise, tamamen Atatürk'ün isteği üzerine kurulmuştur.¹⁶

SCF'nın kapatılmasından sonra birtakım siyasi parti kurma girişimleri olmuştur. Adana'da 26 Eylül 1930'da Abdülkadir Kemal Bey tarafından Ahali Cumhuriyet Fırkası kurulmuş, tüzüğü hükümet tarafından onanmış, ancak örgütlenmeyi başaramayan parti, belediye seçimlerinde başarısız olmuş ve 21 Aralık 1930'da Bakanlar Kurulu tarafından kapatılmıştır. Yine bu dönemde, 1937'de tüzüğünün CHF'na benzediğini öne sürerek Edirne'de Mimar Kazım Tahsin Bey tarafından Türkiye Cumhuriyet Amale ve Çiftçi Partisi, Laik Cumhuriyetçi İşçi ve Çiftçi Partisi, Sosyal Demokrasi Partisi gibi hükümete karşı muhalefet olabilecek parti kurma girişimleri başarısız olmuştur.¹⁷

Büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının ardından İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesiyle Türkiye'de Millî Şef dönemi adı verilen yeni bir dönem başlamıştır.¹⁸ 1930'lu yıllarda çeşitli kitaplarda ve basında sıklıkla kullanılan “Şef” sözcüğü, dünyadaki siyasi gelişmelerin de etkisi ile ön plana çıkmıştır.¹⁹ Şef sözcüğünün Türkiye'de yaygın kullanımı İnönü ve dönemi içindir. İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı ve CHP Genel Başkanlığıyla başlayıp çok partili yıllara kadar ki dönem “Millî Şef Dönemi” olarak nitelendirilmiştir.²⁰

Millî Şef Dönemi'nde TBMM'ndeki çalışmalarda alınan kararlar oy birliği ile alınması bu dönemin önemli özelliğidir. Dönem 1940'lı yılların ortalarına kadar devam etmiştir. Bu dönemin siyasetini etkileyen unsurlardan en önemlisi II. Dünya Savaşıdır. İnönü'nün sürdürdüğü politika savaş yıllarında da devam etmiştir.²¹

İnönü, Cumhurbaşkanı seçilirken Celal Bayar ve Fevzi Çakmak'ın da desteğini almasına rağmen parti içinde yine de farklı görüşlerde olanlar bulunmaktadır. İnönü, Cumhurbaşkanı seçildikten sonra parti içindeki bu farklı görüşlerin herhangi bir

¹⁶ Günnur Önal, *a.g.e.*, s. 17.

¹⁷ Günnur Önal, *a.g.e.*, s. 20.

¹⁸ Ali Dikici, “Millî Şef İsmet İnönü Dönemi Laiklik Uygulamaları”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 42, Kasım 2008, s. 162.

¹⁹ Tevfik Çavdar, *a.g.e.*, s. 346

²⁰ Hakan Uzun, *a.g.m.*, s. 257.

²¹ Birgül Bozkurt, “Türkiye'de “Millî Şef” Dönemi CHP Politikalarının Eğitim Sistemine Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Belgi Dergisi*, 2011, S. 2, s. 184.

ayrılığa sebep olmaması üzerine yoğunlaşmıştır. İnönü'nün kuvvetli bir lider olarak partiye hâkim olması, bu ayrılıkları engelleyebilecek güçte olması Atatürk sonrası ülkede bir yönetim boşluğunun oluşmaması için, ön tedbir olarak gerekli görülmüş ve ona geniş yetkiler tanınmıştır. Ocak 1939'da İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı farklılığını hissettirmeye başlamış, bunun bir yansıması olarak Bayar, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ile Dışişleri Bakanı Rüştü Aras'ı görevden almak zorunda kalmıştır. Görevden alınanların yerlerine ise Refik Saydam ve Şükrü Saraçoğlu atanmıştır. İnönü'nün esas dönemi Celal Bayar'ın görevden alınmasından sonra başlamıştır. Türk lirasının üzerine İsmet İnönü'nün resmi basılmış,²² Anayasada değişmez genel başkandan söz edilmemesine rağmen İnönü, CHP'nin değişmez genel başkanı olmuştur.²³

İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı ve Milli Şef olarak geniş yetkilerle donatılmasından kısa bir süre sonra, İkinci Dünya Savaşı ile Türkiye, bir ateş çemberi içine girmiştir. İnönü, Türkiye'nin savaşa girmemesini sağlamış ve buna göre bir siyasi tavır ortaya koymuştur. İnönü'nün Türkiye'yi savaş dışı tutabilmesi, siyasi hayatındaki önemli bir başarısıdır. Türkiye, savaşa girmemesine rağmen, bu savaşın etkilerini, savaş boyunca ve savaş sonrasında en derinden hisseden ülkelerden biri olmuştur. Millî Şef İsmet İnönü'nün İkinci Dünya Savaşı boyunca gerçekleştirmiş olduğu dış siyaseti, zaman zaman evreleri bakımından çok değişik nitelikler sergilemiş ve kendi içinde çelişkili olabilmiştir. Türkiye bu dış siyaseti bakımından özellikle savaşın son bulmasıyla birlikte Müttefik devletler üzerinde olumsuz bir etki bırakmıştır. Türkiye'nin içte ve dışta bir takım suçlamalarla karşı karşıya kalması, iç ve dış siyasetinde düzenlemelere gitmesine yol açmıştır. Bu eleştirilerin temel nedenlerinden biri ve en önemlisi; Milli Şef İsmet İnönü'nün Atatürk'ün ölümünden sonra, Atatürk'ün geleneksel dış siyasetinden ayrılarak, gittikçe totaliter anlam ve özellik yüklenen tek partili rejiminin ve temkinli tavrının da etkisiyle oluşturmuş olduğu kendine özgü bir

²² 30 Aralık 1925 tarihli 701 sayılı yasa ve 16 Mart 1926 tarihli 3322 sayılı kararname ile 50, 100, 500 ve 1.000 liralık banknotların ön yüzlerinde reis-i cumhur hazretlerinin resminin bulunması kararı alınmıştır. 1957'de bu tartışma mecliste ilk kez açıldığında İsmet İnönü, kendisini "yaptığım yasaldır" diyerek savunmuştur. İnönü, "Atatürk'ü unutturma amacına yönelik bir saygısızlık" olarak yorumlanan bu icraatını dönemin Başbakan Yardımcısı Kemal Satır'a şöyle açıkladı: "Atatürk gibi eşsiz bir kahramanı istihlaf etmişim (halef olmuşum). Benim için en büyük tehlike onun gölgesi altında erimek ve ezilmek idi. Devlet icraatının bütün sorumluluğu bana ait olmalıydı. Bunun için de kudretim neyse benim damgamı taşıyacak bir dönemin başladığının belli olması gerekiyordu. Paralara resim nakşedilmesi tarihten gelen bir devlet kudreti ve hâkimiyeti geleneği idi. Parada pulda yapılanların başka türlü manalandırılması bir istismardır. Bizim ona vefa ve sadakatimiz tarihin imtihanından geçmiştir."

²³ Gökhan Kömür, *Türk Siyasi Hayatında Çok Partili Siyaset Uygulamalarına Geçiş Hazırlayan Sebep ve Faktörler*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, 2015, Erzurum, s. 83.

dış siyaseti uygulamasıdır. Değişen bu dış siyasetin sebebi ise İnönü'nün Cumhurbaşkanı olduktan sonra, Atatürk'ün en güvendiği ve onun döneminde en uzun Dışişleri Bakanlığı yapma onuruna erişmiş Tefik Rüştü Aras'ı görevden almıştır.²⁴

İç siyasette ise CHP içerisinde ilk muhalefet 1945 yılında bütçe tartışmaları sırasında ortaya çıkmış, başta Celal Bayar olmak üzere, Feridun Fikri Düşünsel, Adnan Menderes, Hikmet Bayur, Emin Sazak bu görüşmeler sırasında başta ekonomi politikası olmak üzere birçok kararı eleştirmişlerdir.²⁵ Bu görüş ayrılıkları ileride kurulacak olan Demokrat Parti'nin kıvılcımı olmuştur. Ülkemizde çok partili siyasal hayata geçildikten sonra kurulan ilk parti, İstanbullu zengin işadamı olan Nuri Demirağ tarafından Milli Kalkınma Partisi (MKP)'dir. Bu partinin yeterli toplumsal tabanı ve siyasal kadrosu oluşmadığından MKP, 1946'daki belediye seçimlerinde ve 1950 genel seçimlerinde başarılı olamamıştır. Gerçek muhalefet partisi ise, çiftçiye topraklandırma yasasıyla CHP içinde ilk kez somut olarak ortaya çıkan, muhalif Dörtlü Takriri imzalayan kişilerden olan Refik Koraltan'ın kuruluş dilekçesini İçişleri Bakanlığına sunmasıyla kurulan DP olmuş DP'nin kuruluşuyla, Türk siyasal hayatında çok partili siyasi hayat yeniden başlamıştır.²⁶

DP kurulduktan sonra hızla yapılanmaya başlamış, öncelikle Ankara ve İstanbul'da teşkilatlandıktan sonra, diğer yerlerdeki teşkilatlanmasını devam ettirmiştir. İstanbul ve Ankara dışında parti teşkilatı kurulan ilk illerden birisi Samsun olmuştur. Aydın teşkilatını Adnan Menderes'in çok yakın bir arkadaşı olan Ethem Menderes, İstanbul teşkilatlanmasını ise Kemal Öner yapmıştır. Adnan Menderes DP'nin sözcüsü durumundaydı. Tebliğleri, tamimleri, demeçleri o yazar, Mecliste DP adına kürsüye o çıkardı.²⁷

Aydın gibi Anadolu'nun birçok yerinde DP'nin vilayet başkanlıkları açılmış ve teşkilatları kurulmuştur. 27 yıl boyunca tek parti iktidarının hüküm sürdüğü ve çok partili hayatın olmadığı Türkiye'de, yeni bir parti resmen kurulmuş ve ülke genelinde hızla teşkilatlanmasını sürdürmüştür. 1946 Mayıs ayında DP Genel Başkanı Celal Bayar'ın imzasıyla, DP'nin seçim bildirisi yayınlamıştır. Bildiriye göre, DP, öne çekilen belediye seçimlerine katılmayacak, seçimler 1947 yılında yapılırsa seçimlere

²⁴ Günnur Önal, *a.g.e.*, s. 22.

²⁵ Tefik Çavdar, *a.g.e.*, s. 401.

²⁶ Hüseyin Seyhanlıoğlu, *a.g.m.*, s. 5.

²⁷ Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-1973*, Bilgi Yayınevi, 1990, Ankara, s.87.

iştirak edecektir. Bildiride özellikle CHP hükümetinin yeni parti üzerindeki yasa dışı baskısından ve seçim reformu yapılmaması hususlarından şikâyet edilmiştir. Bahsi geçen imzalı beyannamede, Celal Bayar aynı bildiride bir parti genel başkanı sıfatı ile baskılardan bahsetmiş ve yaşadıkları sıkıntıları anlatmıştır. Bu dönemin hükümetinin yeni partilere nasıl baktığının bir göstergesi sayılmıştır. Beynamedeki ifadeler DP'nin kurulduğu ilk günlerden sonra, CHP'de yeni kurulan partiye karşı oluşan genel memnuniyet havasının, kısa bir süre sonra bir memnuniyetsizliğe dönüştüğü şeklinde değerlendirilmiştir.²⁸

Muhalefetsiz yapılmış erken belediye seçimlerinin siyasi ortamı yeterince gerdiği bir ortamda genel seçimlerin de erkene alınacağı söylentisi CHP'nin olağanüstü kurultayında söylenti olmaktan çıkmıştır. Son yapılan CHP olağanüstü kurultayındaki İnönü'nün sert ve tehdit olarak nitelendirilen üslubu muhalefeti belediye seçimlerine girmekten vazgeçirmiş fakat tehdidin içeriği hiçbir zaman gerçekleşmemiştir. CHP aynı kurultayda alınan kararlar ile liberalleşme politikası izlemeye başlamıştır. İlk olarak 5 Haziran'da Seçim Kanunu tasarısını meclisten geçirmiş, aynı gün Cemiyetler Kanununda da değişikliğe gidilmiştir. Yeni Seçim kanununda seçimler tek dereceli olarak ve açık oy gizli tasnif usulüne göre yapılmıştır. DP, erkene alınan belediye seçimlerini boykot etmiş ve seçimlere katılmamıştır. DP'nin kurucu üyeleri seçim emniyetinin olmadığı gerekçesiyle genel seçimleri de boykot etmeyi düşünüyorlardı fakat 16 Haziran'da başlayıp 3 gün süren, vilayet temsilcilerinin de katıldığı, toplantı sonucunda vilayet temsilcilerinin istekleri doğrultusunda alınan karar ile seçime iştirak edilmesi kararı alınmıştır. Bu kararın açıklanmasından sonra bütün yurttan bir seçim havası hâkim olmuştur.²⁹

CHP bütün yurttan seçime katılırken DP sadece 49 ilde katılabilmıştır. Seçimden önce DP'nin 53 il ve 218 kazada teşkilatı mevcuttur. DP seçimde 273 aday gösterebilmiştir. Bu adaylardan en önemlilerinden olan ve 1944'te emekli edilen Mareşal Fevzi Çakmak müstakil olarak DP listesinde seçime girmiştir. 21 Temmuz günü çok partili hayatın tek dereceli seçimi ilk olarak ve genel anlamda hadisesiz bir şekilde gerçekleşmiştir. Seçim sonucunda 465 milletvekilinin 396'sını CHP, 62'sini

²⁸ Enis Şahin, Bilal Tunç, "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP – CHP Siyasî Mücadelesi (1945-1947)", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2015, 1(2), s. 42.

²⁹ Ahmet Yeşil, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Kültür Eserleri Dizisi: 114, 1988, Ankara, s. 65-68.

DP, 7'sini de bağımsızlar kazanmıştır. Seçim bitmiş fakat yapılan itirazlar devam etmiştir.³⁰

21 Temmuz 1946 seçimlerinden sonra Peker Hükümeti'nin ele aldığı şiddet politikası, Birinci Büyük Kongreye kadar, Mecliste tutanakların tasdiki, 1947 bütçe tasarısı gibi konularda çok gergin bir hava yaratmıştır.³¹ İktidar ve muhalefet ilişkilerindeki gerginliğin doruk noktasına ulaşmış olması rejim için tehlikeli neticelerin ihtimalini de beraberinde getirmiştir. Çünkü partiler arasındaki siyasi çekişmelerin tabandaki yansıması daha ürkütücü boyutlara ulaşabilecektir.³²

Bu gelişmeler doğrultusunda İnönü, haziran ayının ilk haftasında gerçekleşen Peker - Bayar görüşmesinin devamı niteliğinde bir dizi özel görüşme yapmıştır. İnönü, hükümet ve muhalefetin liderlerini defalarca dinlediği görüşmeler sonunda, bu görüşmelerin sonucu olarak nitelendirebilecek beyannamesini 11 Temmuz akşamı radyodan okumuştur. Beyanname basında bir gün sonra yayınlanmış ve siyaset tarihimizde 12 Temmuz Beyannamesi olarak ifade edilmiştir. Bu beyannamenin en önemli yanı, muhalefet partisinin parti olarak eşitliğinin iktidar partisi tarafından tanındığını gösteren bir belge olmasıdır. 12 Temmuz Beyannamesi sonuçları açısından iktidar-muhalefet ilişkilerine yeni bir boyut kazandırmış, CHP ve DP içinde parti içi muhalefetin doğuşuna neden olmuştur. Öte yandan CHP yönünden Recep Peker Hükümeti'nin sonunu getirirken, DP içinde muhalefetin doğmasına MP'nin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hukuki vasfı açısından ve amacı tartışılmakla beraber 12 Temmuz Beyannamesi, Türkiye'de siyasi partiler yasasının gelişmesinde en önemli belgelerden biri olarak görülmüştür. Bu Beyanname sonraki süreçte iktidar ile muhalefet ilişkileri üzerinde ve partilerin kendi teşkilatları üzerinde de etki etkili olmuştur. 12 Temmuz Beyannamesi, İsmet İnönü'nün başardığı önemli işlerden birisidir.³³

Demokrat Parti'nin daha demokratik olarak nitelendirdiği yeni Seçim Kanunu Meclisten çıkmış, üç partinin seçim faaliyetleri de bütün memlekette büyük ölçüde hız kazanmıştır. Seçim yasasına uygun yapılan seçimler 14 Mayıs 1950 tarihinde huzur içinde, düzenli bir şekilde yapılmıştır. Seçimlere katılıma oranı %80'i aşmıştır. DP,

³⁰ Ahmet Yeşil, *a.g.e.*, s. 69-73.

³¹ Samet Ağaoğlu, *Siyasi Günlük Demokrat Partinin Kuruluşu*, (Yayına Hazırlayan: Cemil Koçak), İletişim Yayınları, 1993, İstanbul, s.51.

³² Ahmet Yeşil, *a.g.e.*, s. 94.

³³ Günnur Önal, *a.g.e.*, s. 82.

oyların %53'ünden fazlasını alarak iktidar olmuştur. Çoğunluk sisteminin de sayesinde milletvekillerininin 487 toplamından 408'ini kazanmıştır. Oyların %39'unu alan CHP ise 69 sandalyeye sahip olmuştur. Millet Partisi ise önemli bir varlık gösteremeyerek yalnızca tek bir sandalye alabilmiştir. 22 Mayıs 1950'de toplanan yeni meclis, Celal Bayar'ı Cumhurbaşkanı, Refik Koraltan'ı meclis başkanlığına seçmiştir. Adnan Menderes Başbakan olmuştur. Böylece 1923'te Cumhuriyet kurulduğundan itibaren yirmi yedi yıldır süren tek parti yönetimi, seçimle, yerini muhalefete bırakmıştır.³⁴

1.4. 1960 İhtilali Öncesinde Yaşananlar

DP, 1950 seçimlerinde büyük farkla CHP'nin önüne geçmiş ve tek başına iktidar olmuştur. Ayrıca 1954, 1957 seçimlerinde de tek parti olarak başa gelen DP, 27 Mayıs 1960 darbesine kadar iktidarda kalmıştır. DP'nin yapılan seçimlerde açık farkla CHP'nin önüne geçmesi, CHP içerisinde gerginliklere neden olmuş ve bu gerginlik çeşitli organlara yansıtılmıştır. Nitekim 27 Ekim 1957 seçimlerden hemen sonra Menderes de yaptığı konuşmalarda CHP'nin orduyu DP'nin aleyhine kışkırttığından bahsederek, bu şekilde bir karışıklık çıkarılmak istendiğini vurgulamıştır. 1957 genel seçimleri münasebetiyle iktidar partisi ile ana muhalefet partisi olan CHP arasında baş gösteren gerginlik, özellikle 1959'un ikinci yarısında son noktayı bulmuştur. Bu devrede halkoyunu şekillendiren müesseselerin başında gelen basın ve üniversiteye karşı olağanüstü sert tedbirlere girişilmiştir. Basın, yargı, sivil bürokrasi, ordu ve üniversiteler artık belirgin bir şekilde DP'ye karşı cephe almıştır. DP, siyasi bir istikrar ve sükûnet sağlamak için erken seçime gitme kararı almış, fakat sonuç beklenin aksine, ülkede daha gerilimli ve istikrarsız bir hava yaratmıştır.³⁵

Ülkede yaşanan bütün çok partili sistem denemelerine rağmen, DP aleyhtarlarının görüşü, tek parti düşüncesinin devam etmesi gerektiği ve iktidarı devralan DP'nin siyasal kültürü ve uygulamalarının ülkede demokratikleşmenin derinleşmesinin önünde bir engel olduğuydu. DP'de ise iktidarın sınırsız olduğu ve kısıtlamanın mümkün olmadığı düşüncesi hâkimdi. DP, muhalefetin bütün faaliyetleri kontrol etmek istenmiş ve devlet imkânlarından tek tarafı olarak faydalanma yoluna gitmiş, ayrıca, parti içi muhalefete karşı da tahammül edilememiştir. Asker-sivil elitlere

³⁴ Günnur Önal, *a.g.e.*, s. 85.

³⁵ Atiye Emiroğlu, "27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti'nin Tasfiyesi", *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 2011, 1(1), s. 14

kuşkuyla yaklaşarak, kendine yeni ortaklar (toplumsal kesimler) bulma yoluna gidilmiştir.³⁶

1.4.1. Hâkim Teminatı ve Mahkeme Bağımsızlığının İhlali

DP iktidarının 1954 seçimlerinin ardından, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Yasası'nın 39. Maddesinde yaptığı değişiklik, askeri müdahaleye giden süreçte önemli bir rol oynamıştır. Yassıda yargılamalarında Anayasa'yı ihlal suçunun unsurları içerisinde yer alan bu olay, hâkim teminatı ve mahkeme bağımsızlığının ihlali olarak kabul edilmiştir. Kanunsuz ve yolsuz olarak yapılan emekliye sevk işlemleri aleyhine usulen dava hakkı mevcut ve saklı bulundurulmuştur. DP iktidarının memurları baskı altına almak ve partizan bir idare kurmak istemesi olarak yorumlanan bu değişikliğin ilk adımı, 11 Temmuz 1953 tarihinde 6122 Sayılı Yasa ile atılmış ve asgari 30 yıl olan emeklilik sınırı 25 yıla indirilmiştir. Bu tür işlemler için de yargıya başvurma imkânı ortadan kaldırılmıştır. 1954 seçimlerinden büyük bir çoğunlukla çıkan DP, çıkardığı 6422 Sayılı Yasa ile Yargıtay, Danıştay, Sayıştay Başkan ve üyeleri ve savcılarıyla, üniversite profesörlerinin de diğer memurlar gibi 25 hizmet yılını dolduranların emekliye sevk edilebilmelerini sağlamıştır. Böylelikle 39. Maddenin değiştirilme sebebi ortaya çıkıyordu, bu sebep ise Hükümetin yasal olmayan isteklerine karşı direnen yargıç ve savcılarla, hükümeti eleştiren üniversite öğretim üyelerini kolayca emekliye sevk edebilmektir. Ayrıca 1956 yılının mayıs ayında on altı hâkimin, aynı yılın haziran ayında da yedi hâkimin, Adalet Bakanlığı tarafından emekliye sevk edilişi, özellikle muhalefetteki CHP tarafından tepkiyle karşılanmış, iktidar ise olayı, “kanuni sürelerini tamamladıkları için emekli edildiler” şeklinde açıklamıştır.³⁷

1.4.2. Seçim Kanununda Yapılan Değişiklikler

1957 seçimleri öncesinde DP iktidarı muhalefet partilerinin ortak hareket etme kararı almasından sonra, iktidarını sürdürmek ve muhalif partilerin önünü kesmek amacıyla, Seçim Kanunu'nun 35. Maddesinde değişiklik yapılmasını

³⁶Abdulvahap Akıncı, “Türkiye'nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Nisan 2014, 9(1), s. 59.

³⁷ Hulusi Turgut, *Yassıda'da Yapılmayan Savunmalar*, Doğan Kitap, İstanbul, 2007, s.54.

kararlaştırmıştır. DP iktidarının yargılanmasına neden olaylar içerisinde önemli bir yere sahip olan ve getirilen kısıtlamalarla vatandaşın dilediğini seçmek hakkını sınırladığı ve ortadan kaldırdığı için Anayasa'ya aykırı uygulamalar olarak kabul edilen Seçim Kanunu'nun 35. Maddesinde değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklere göre; Her siyasi parti kendi başına seçime katılmak mecburiyetindeydi.³⁸ Yani partiler, yerel ya da genel bir anlaşma ve karma liste yapamazlar ve böylece seçime giremezler. Bir siyasi partiye adaylık için başvuran kimse artık hiçbir seçim çevresinde kendi başına adaylığını koyamaz ve başka bir parti tarafından aday gösterilemez ve seçilemezlerdi. Seçimin zamanında yapılması halinde en az altı ay ve Meclis tarafından yenilenme kararı verilmesi halinden en az iki ay önce partiden istifa etmeyen kimse başka bir partiden aday gösterilemezdi. Sözü geçen hususlarla ilgili olarak gerçek dışı bilgi verenler hakkında bir seneden üç seneye kadar hapis cezası verileceği, bir siyasi partiye ait bir kimse diğer bir siyasi parti tarafından aday gösterileceği kanunda belirtilmiştir. Bu kanun, 13 Eylül 1957 tarihinde Meclis'te kabul edilmiştir. Kanuna göre, partiler tüm seçim çevrelerinde tam liste yapmak zorundaydı ve kanuna bir partiden altı ay ve daha kısa önce istifa etmiş bir kişinin, başka bir partiden aday olamayacağı hükmü getirilmiştir. Muhalefet, bu yeni kanunu antidemokratik bir yasa olarak nitelendirilmiştir.³⁹

1.4.3. İktidar ve Muhalefet Arasındaki Çatışma

1957 seçimleri öncesinde Demokrat Parti'nin muhalefet partilerine baskısı daha da artmıştır. Seçim Kanunu'nda değişiklik yaparak muhalefet çalışmalarının önüne geçen DP iktidarı, seçim sürecinde de daha önce eleştirdiği tek parti iktidarına benzer uygulamalarına devam etmiştir. İktidar ve muhalefet arasındaki tartışma ortamının genişlemesi ve toplumsal olaylara kadar varmasını tetikleyen olayların başında, 1957 yılındaki seçim sonuçlarının sandıklarda oy verme işlemi devam ederken, DP'nin önde olduğu haberinin yayınlanması gelmektedir. 27 Ekim 1957 seçimlerinde oy verme gününden 3 gün önce seçim propagandası yasaklanmış

³⁸ Yaşar Özüçetin, "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (2)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal Of International Social Research*, Volume 2/ 2009, s. 533

³⁹ Mehmet Özsakallı, *Yassıada Yargılamalarının Türk Basınındaki Yankıları*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2009, İzmir, s. 30.

³⁹ Mehmet Özsakallı, *a.g.e.*, s. 35.

olmasına karşın, 1957 seçim günü oy verme sürerken saat 14:30'da radyodan DP'nin önde olduğu sandık sonuçları verilmeye başlanmıştır. Oyların %48'ni alan Demokrat Parti'nin 417 milletvekili çıkarması, buna karşın %52 oranında oy toplayan muhalefet partilerinin ise 181 milletvekili ile temsil edilmesi birçok olayın çıkmasına neden olmuştur. Başbakan Menderes 12 Ekim 1958'de yurt gezisi sırasında gittiği Manisa'da halktan, politik ihtirası olmayan vatandaşların kin ve husumet cephesine karşı bir vatan cephesi kurmaları gerektiğini ifade etmiştir. Hükümet devlet memurlarının bu cephelere üye olabileceklerine ilişkin bir düzenleme de yapmıştır.⁴⁰

Muhalefet lideri İsmet İnönü'nün bu ortamda çıktığı yurt gezileri büyük yankı uyandırarak, yeni olayların patlak vermesine yol açmıştır. İsmet İnönü, halkın arasında olmayı ve halka, Meclis'teki baskı ortamını anlatmayı gerekli görmüş ve bu konuda çalışmalar yapmak istemiş, ama sürekli müdahalelerle karşı karşıya kalmıştır. İnönü'nün yurt gezileri içerisinde en olaylısı ve Yassıada'da dava konusu olan Kayseri gezisidir. Bu kongre tahrik ve tertipler sonucunda iptal edilmiş, İnönü milletvekili sıfatıyla Kayseri'ye gitme yolunu denemiştir. 21 Mayıs'ta bu kez Ankara'daki Harp Okulu öğrencileri iktidarı protesto için bir gösteri yürüyüşü düzenlemiştir. Artık ok yaydan çıkmış, ülkede gerginlik doruk noktasına ulaşmıştır.⁴¹

Bu gelişmeler 1954 seçimlerinde DP'ye puan sağlamasına rağmen işler yolunda gitmemeye başlamıştır. Borç ödemeleri başlamış ve dış ödemeler açığı ile büyüyen enflasyon ekonomiyi darboğazlara sokmuştur. Türkiye mali iflasın eşiğine gelmiş, 1957 seçimlerinde DP'nin oy oranı %47'ye düşmüş, CHP'nin %40.6'ya yükselmiştir. Türk Lirasının dış değeri düşürülerek yeni dış krediler sağlanmıştır. Enflasyon, gelir dağılımını büsbütün adaletsiz hale getirmiş, işsizlik ağır bir sorun halini almıştır. Nisan 1960 ortalarında hava büsbütün elektrikleterek İsmet Paşa'nın Meclis'te, "*Artık sizi ben bile kurtaramam*" dediği günler yaşanmıştır.⁴²

⁴⁰ Şevket Çizmeli, *Menderes Demokrasi Yıldızı?*, Arkadaş Yayınları, Ankara, 2007. s.645.

⁴¹ Davut Dursun, *Ertesi Gün Demokrasi Krizlerinde Basın ve Aydınlar*, İşaret Yayınları, İstanbul, 2007, s.38.

⁴² Mehmet Özsakallı, *a.g.e.*, s. 42.

1.4.4. Topkapı Olayları

İnönü, 4 Mayıs 1959 tarihinde İzmir'den İstanbul'a gelerek Yeşilköy Havaalanına inmiş, arabayla şehre girmiş, İnönü'nün arabası Topkapı surlarının yakınlarına geldiği sıralarda kendisine muhalif olan bir grubun saldırısına uğramıştır. Grupta bulunanlardan bazıları arabanın üstüne çıkarken bir kısmı da arabasının kapısını açmaya çalışmışlardır. Oradan geçmekte olan bir binbaşının yanındaki askerlerle olaya müdahale etmesiyle İnönü'nün arabasına yol açılabilmiş ve olaylar çok fazla büyümeden önlenebilmiştir. Yaşanan bu durum iktidarı fazlasıyla rahatsız etmiş, DP Meclis Grubu 6 Mayıs'ta olağanüstü toplanarak olayları görüşmüştür. Görüşmeler sırasında bazı milletvekilleri İnönü'nün ülkede kargaşa ortamı yaratarak ülkeyi ihtilale sürüklemekle suçlamışlardır. Bu sebeple de İnönü'nün mutlaka siyasetin dışına kalması gerektiğini ve hatta DP Grubunda konuşan bazı üyeler de CHP'nin kapatılmasını önermişlerdir. İnönü, 7 Mayıs 1959'da Ankara'ya dönmüş, Ankara'da büyük bir halk desteği ile karşılanmıştır. Polisle halk arasında çatışmalar yaşanmış ve bu olaylar partiler arasındaki anlaşmazlığın halk arasında da kitleler halinde anlaşmazlıkların oluşmasına sebep olmuştur.⁴³

1.5. 27 Mayıs 1960 Darbesi

Genelkurmay Başkanı, Başbakan'a orduyu elinde tuttuğunu söylediği sıralarda Birleşik Komite 23 Mayıs'ta bir toplantı yaparak 25-26 Mayıs gecesi müdahalenin yapılmasını kararlaştırmıştı. Ankara içindeki bazı birlik komutanlarının harekete geçmek için bir generalin emrini talep etmeleri ve Menderes'in Eskişehir'e gitmesi nedeniyle müdahale 27 Mayıs'a ertelenmiştir. Fakat Eskişehir'de komite ile bağlantısı olan herhangi bir kişinin olmaması nedeniyle Menderes'in ele geçirilmesi sorun olmuştur. Havacılar arasına sızmakta zorlanan komite, son noktanın konulacağı Eskişehir'e İstanbul'dan Agasi Şen'i yollama kararını almıştır. 26 Mayıs'ı 27 Mayıs'a bağlayan gece saat 03.00'da İstanbul'da başlayan ihtilal bir saat içinde önemli ve kilit mevkilerin ele geçirilmesi ile tamamlanmış ve Ankara'dan gelecek olan radyo yayınına odaklanılmıştır. Fakat İstanbul ve Ankara ekipleri arasındaki saat anlaşmazlığı nedeniyle İstanbul ekibi operasyonu Ankara'dan 2.5 saat önce tamamlamıştır.

⁴³ Emel Aslan, *Türkiye'nin İç Siyasetinde Demokrat Parti (1950-1960)*, Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kırşehir. 2014, s. 101

Ankara’da yapılmayan radyo yayını nedeniyle Orhan Erkanlı’nın darbeyi İstanbul’dan duyurma önerisi makul bulunmuş ve saat 4.36’da Binbaşı Kenan Ersoy’un sesinden darbe duyurulmuştur.⁴⁴

---

⁴⁴ Berk Erdem, Sena Duman, Pınar Perihan, *27 Mayıs 1960 Darbesi Raporu*, https://www.academia.edu/5403733/27_MAYIS_1960_DARBES%C4%B0_RAPORU (03.02.2018).

2. 1939-1960 ARASINDA MALATYA MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ

2.1. Altıncı Dönem (1939-1943) Malatya Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, altıncı dönemde Malatya, on milletvekili ile temsil edilmiştir. Tamamı CHP'den olan milletvekilleri; Emrullah Barkan, Nasuhi Baydar, Vasıf Çınay, Osman Koptagel, Hilmi Oytaç, Muttalip Öker, Mehmet Şevket Özpazarbaşı, Mikri Pektaş, Osman Taner ve Mahmud Nedim Zabcı'dır. Malatya Milletvekillerinin altıncı dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi çalışmalarında; iki taktir (önerge), iki teklif ve yedi defa söz alma olmak üzere 11 çalışmaları bulunmaktadır.

2.1.1. Emrullah Barkan

2.1.1.1. *Hayatı*

Altıncı dönem Malatya Milletvekillerinden olan Emrullah Barkan, 1878 yılında Bingazi'de doğmuştur. Babasının adı Ahmet Sait, annesinin adı Fatma'dır. Mülkiyeyi bitiren Barkan, Fransızca, Almanca ve Arapça bilmektedir. Milletvekili olmadan önce, Nif Kuru Üzüm Ambar Muharrirliği, Aydın Mektubi Kalemi Mümeyyizliği, Aydın Maiyet Memurluğu, Karaburun, Foçateyn, Menemen, Gevas, Mahmudi ve Lapseki ilçelerinde Kaymakamlık, Aydın Emniyet Müdürlüğü, Üsküdar Hapishane Müdürlüğü, Bursa Umûmu Hukukiye Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. Evli olan Barkan'ın 2 çocuğu bulunmaktadır. 06.01.1952 tarihinde vefat etmiştir.⁴⁵

2.1.1.2. *Meclis Faaliyetleri*

Emrullah Barkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Altıncı Dönem milletvekilliği sırasında, iki defa söz almıştır.

2.1.1.2.1. *Söz Almaları*

Devlet memurları aylıklarının birleştirilmesi ve denkleştirilmesine dair kanunun görüşülmesi sırasında söz alan Barkan konuşmasının başında, devlet memurlarının

⁴⁵ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 343.

maaşı konusunun hükümeti her zaman uğraştırdığını belirtmiştir. Bu konuda yapılan çalışmalara değinen Barkan, önce kadro tanziminin yapıldığını, daha sonra 1452 sayılı Barem Kanununun hazırlandığını vurgulayarak Barem Kanununun uygulama şeklini açıklamıştır. Barkan'ın belirttiğine göre, bu kanun kapsamında hazırlanan cetvellerde çalışanların görevlerini, alınan maaşların miktarlarını ve hangi çalışana ne kadar ücret ödeneceği görülmektedir ve memurların maaşlarının denkleştirilmesinde bu cetveller dikkate alınmalıdır. Yaşanan İstiklal Savaşından dolayı çeşitli zorlukların olduğunu belirten Barkan, belirsizliklerin olduğu bu ortamda yeni bir cetvel hazırlandığını belirtmiş, bu cetvelin yüksek seviyede memurluk yapanların altında memurluk yapmakta olan İstiklal Savaşına katıldıktan sonra memuriyete geçmiş olanları kapsadığını söylemiştir. Barkan, bu memurlardan bazılarının savaştan dolayı kalıcı sakatlıklarının olduğunu vurgulayarak, bu kişilerin yirmi yıldır memur olarak devlete hizmet ettiklerini vurgulamıştır. Bu şekilde çalışan memurların yanında bir de, Cumhuriyetin ilanından sonra Cumhuriyetin sağladığı refah ortamında yetişmiş ve memur olan bir kesim bulunduğunu belirten Barkan, bunlarla, savaştan sonra memur olanların arasında maaş konusunda bir fark olması gerektiğini belirtmiş, savaş meydanlarında vatana canını vermeye hazır şekilde çarpıştıktan sonra memur olanların maaş konusunda daha imtiyazlı bir düzenlemeyi hak ettiklerini vurgulamıştır. Barkan bu konuşmasından dolayı Mecliste bulunan milletvekilleri tarafından alkışlanmıştır.⁴⁶

Yüzbaşı Avni Özkalyoncu, üsteğmen Cihat Sarpkaya, üsteğmen Rifat Göker, üsteğmen Süavi Öcal ve Mevhibe Özkalyoncu ve öğretmen Cemile Oriyan ve Fahriye Tokaç'ın mahkûm oldukları cezanın affına dair kanunun görüşmeleri sırasında söz almıştır. Adı geçen kişiler, yaşam biçimlerinden dolayı Safranbolu Sulh ceza mahkemesinden Türk Ceza kanununun 419. maddesinin ikinci fıkrasına göre, altışar ay hapis ve on beşer lira ağır para cezası almışlardır. Daha sonra Temyiz mahkemesi, Ceza genel heyeti 02.11.1942 tarihli kararıyla katileşen altışar ay hapis ve on beşer lira ağır para cezalarını ve bütün hukuki neticelerini de kapsayacak şekilde affetmiştir. Mecliste yapılan görüşmeler affın kabul edilip edilmemesi konusundadır. Emrullah Barkan bu konuda çok kısa konuşarak, Adliye Encümeninin af konusunu uygun bulup bulmadığını sormuştur. Konu hakkında milletvekillerinin konuşmaları olmuş ve yapılan oylamada

⁴⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. III, 29. Birleşim, 21.06.1939, s. 274-275.

af kabul edilmiştir.⁴⁷

2.1.2. Nasuhi Baydar (Nasuhi Baydarnazikioğlu)

2.1.2.1. Hayatı

Altıncı dönem Malatya Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine giren Nasuhi Baydar, 1894 İstanbul doğumludur. Babasının adı, Mehmet Esat, annesinin adı Fehime'dir. Fransızca bilen Baydar, edebiyat, ekonomi, ticaret ve bankacılık alanlarında çalışmalar yapmıştır. Posta, Telgraf ve Telefon Nezâreti, Posta umûmi kâtipiliği, Duyunu Umûmîyye İdare-i Merkeziye muhasebe şubesi muhasip refiki, Asar şubesi mümeyyizliği ve müsevvidliği, Bursa Cer Tenvir ve Kuvve-i Muharrike-i Elektiriye şirketi genel kâtipliği, Emlak ve Eytam Bankası genel sekreterliği, İstanbul şubesi Muamelât memurluğu, Muhaberat servis memurluğu, Umûmî kâtiplik büro şefliği, Hâkimiyeti Milliye yazı işleri müdürlüğü, Ankara Belediyesi ekonomi işleri müdür muavinliği görevlerinde bulunmuştur. Altıncı dönem Malatya Milletvekilliği yaptığı sırada Türkiye Büyük Millet Meclisinde TBMM Başkanlık Divanı kâtip üyeliği yapmıştır. Evli olan ve 3 çocuk babası olan Baydar, 06.04.1962 tarihinde vefat etmiştir.⁴⁸

2.1.2.2. Meclis Faaliyetleri

Nasuhi Baydar, Türkiye Büyük Millet Meclisinde Altıncı Dönem milletvekilliği sırasında üç defa söz almıştır.

2.1.2.2.1. Söz Almaları

02.06.1941 tarihli 61 birleşimde aldığı sözde “Askerî ve mülki tekaüt kanununun bazı maddelerinin tadiline ve bu kanuna bazı maddeler ilâvesine dair kanun münasebetiyle” görüşünü bildirmiştir. Baydar’ın aldığı sözde iştirak etmiş olduğu ilgili kanunun 1. Maddesidir. Bu madde Elazığ Milletvekili ve Maliye Vekili Fuad Ağralı tarafından okunmuş olan 1. Maddede 1683 numaralı kanunun 61. maddesi değiştirilen maddesi açıklanmaktadır. Değiştirilen bu maddeye göre; emekliler, dullar ve reşit kız çocuklar ile okumayan reşit erkek ve çocuklar maaş almak için bizzat müracaat ettikleri

⁴⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXIV, 75. Birleşim, 19.06.1942, s. 269.

⁴⁸ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 343.

ve fotoğraflı maaş ve nüfus hüviyet cüzdanlarını gösterdikleri takdirde yoklama gerekmeksizin maaşları kendilerine ödenecektir. Bu maddede ayrıca aylıkların kendileri almayan maaş sahipleri ile okuyan erkek çocukları altı ayda bir yoklamaya tâbi tutulmak suretiyle maaşlarını almaya devam ederler. Yoklamanın zamanı ve yoklama sırasında istenecek olan belgeler Maliye Bakanlığınca belirlenecektir. Bu maaş için bir yıl içerisinde müracaat etmeyenlerin maaşları kesilecektir. Maaşı kesilmesine rağmen bu maaşı hak edenlerin ise maaşları yine müracaat etmeleri durumunda 3 yıl içerisinde maaş geçmişi de ödenmek suretiyle ödenecektir. Çok zorunlu bir durum yoksa bu üç senelik süre zaman aşımı gibi algılanmıştır. Bu üç sene geçtikten sonra müracaat etmek için çok zorunlu bir durum yoksa maaşlar geri ödenmez, hükümleri bulunmaktadır. Elazığ Milletvekili ve Maliye Vekili Fuad Ağralı'nın açıklayıcı bu konuşmasından sonra Meclis başkanı ilgili değişikliği okuyarak kabulünü teklif etmiştir. Buna göre; emeklilerle eş, anne, baba ve reşit kız çocukları ve yüksek tahsile devam etmeyen reşit erkek çocuklar maaşları yukarıda belirtilen şekle de uyularak ödenecektir. Burada değiştirilmesi arzu edilen yoklama ile ilgili kısımdır. Mardin Milletvekili Edip Ergin'de yoklama ile ilgili konuşmak üzere söz almış ve aldığı sözde; emekli kanunu ile emeklilerin ve yetimlerin maaş almakta olduğunu yoklamaya tabi olanların çok açık olarak teklifte yer almadığını, metin içerisinde yetim kelimesinin geçmediğini belirtmiştir. Bu konuşmalar üzerine Maliye Encümeni adına söz alan Malatya Milletvekili Nasuhi Baydar ilgili değişikliğe iştirak ettiklerini belirtmiştir. Daha sonra Meclis başkanı maddenin düzenlenmesini talep ederek oylamaya gitmiş, oylama sonucunda maddenin tekrar düzenlenmesine karar verilmiştir.⁴⁹ İlgili madde hakkında aynı oturumda söz alan Baydar, maddenin yazımında bazı hataların olabileceğini ve bunların giderileceğini belirtmiştir. Gerekli düzenlemenin sonrasında yoklama ile ilgili maddenin kapsamına, vatani için hizmet edenlerin almış oldukları aylıklar, da dâhil edilmiş ve madde Meclis başkanı tarafından oylamaya sunulmuş ve ilgili değişiklik kabul edilmiştir.⁵⁰

Maliye teşkilâtına dair kanun ile devlet memurları aylıklarının birleştirilmesi ve devamlılığı hakkındaki kanunlara bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Baydar'ın söz almış olduğu madde 3656 sayılı kanuna bağlı olan 1. ve 2. cetvellerdeki farklarla ilgilidir. Maaşların ödenmesi sırasında

⁴⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XIX, 61. Birleşim, 02.06.1941, s. 8.

⁵⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XIX, 61. Birleşim, 02.06.1941, s. 10.

belirleyici olan bu cetveller, derece, unvan, adet ve maaşları gösteren çizelgelerdir. Meclis içerisindeki konuşmalarda milletvekillerinin genellikle üzerinde durmuş oldukları konu iki cetvel arasındaki farkların ortaya konulmasıdır. Malatya Milletvekili Nasuhi Baydar'da Maliye Encümeni adına aldığı sözde, iki cetvel arasında farkların olduğunu, diğer milletvekillerinin belirttiklerinin doğru olduğunu belirtmiştir. Diğer milletvekilleri tarafından Baydar'ın konuşması sık sık kesilmekle birlikte, Baydar, Gelirler Genel Müdürlüğünde kadro değişikliklerinin olduğunu, bu kadro değişikliklerinden dolayı maaş farklarının olduğunu belirtmiştir.⁵¹ Aynı oturumda devam eden konuşmalardan sonra, maaşı arttırılanların görmüş oldukları tahsillere göre ayrılması gerektiği kanısı oluşmuş ve bunun üzerinde ilgili maddede bu şekilde bir değişiklik yapılması için oylamaya sunulmak istenmiştir. Bunun üzerine söz alan Baydar, böylesi bir düzenleme yapılabilmesi için encümenin çalışacağını belirterek oylama yapılabileceğini belirtmiştir. Daha sonraki konuşmalarla birlikte “yüksek tahsil görmek” ve “yabancı dil bilmek” durumlarının da bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği kanısı hâkim olmuştur.⁵² İlgili madde hakkında görüşlerini belirten Rize Milletvekili Fuad Sirmen, bu madde ile bazı kişilere bir fedakârlık ya da ayrıcalık tanınmadığını bu maddenin genele uyacak şekilde düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Fuad Sirmen'den sonra söz alan Baydar, Fuad Sirmen'in görüşlerine katıldığını, milletvekilleri tarafından düzenlenmesi istenen bölümlerinin tekrar gözden geçirileceğini belirtmiştir.⁵³ İlgili madde hakkında Malatya Milletvekili Baydar tekrar söz almamış, madde aynı oturumda Meclis Başkanı tarafından oylanarak kabul edilmiştir.⁵⁴

Maaş Kanununa ek 4161 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren kanun münasebetiyle söz almıştır. Adı geçen kanundaki değişiklik; askeri hizmeti dolayısıyla silahlı silahlı alımlardan daire ve müesseselerden veya imtiyazlı şirket ve müesseselerden maaş ve aylık ücret alanlar silâh altında buldukları sürelerde aylıkları mensup oldukları daire ve müesseselerce tam olarak verilir, şeklindedir. Ancak 3659 sayılı kanuna tabi yerlerde bulunan doktorlar, avukatlar, eczacılar ve kimyagerler ile inşaat ve işletme teknisyenleri ile mütehasıslar birinci fıkra hükmüne tâbi olmak üzere yukarı da belirtilen daire, müessese ve şirketlerden aylık alan 3656 ve 3659 sayılı

⁵¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XIX, 26. Birleşim, 19.06.1941, s. 256.

⁵² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XIX, 26. Birleşim, 19.06.1941, s. 260.

⁵³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XIX, 26. Birleşim, 19.06.1941, s. 262.

⁵⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XIX, 26. Birleşim, 19.06.1941, s. 264.

kanunların 10. ve 19. Maddeleri kapsamına giren çalışanlara ve ita belediye reisleriyle vilâyet encümeni azalarına silâh altına alındıkları tarihten itibaren en fazla 45 gün için bu ücret ödenir. Madde değişikliği okunduktan sonra mütehassıs (uzman) olarak belirtilenlerin maaşları hakkında milletvekilleri tarafından görüşler belirtilmiş, Maliye Encümeni adına söz alan Nasuh Baydar'da "mütehassıs" kelimesinin değişiklik metninde kalmasında bir sakınca olmadığını belirtmiştir.⁵⁵ İlgili madde değişikliği Mecliste yapılan görüşmelerden sonra oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir.⁵⁶

2.1.3. Vasıf Çınay (Vasıf Çınay)

2.1.3.1. Hayatı

Altıncı dönem Malatya Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yapan Vasıf Çınay, altıncı dönem öncesinde üçüncü, dördüncü ve beşinci dönemlerde de Malatya Milletvekilliği görevini üstlenmiştir. Çınay, 1884 Adapazarı doğumludur. Babasının adı İsmail, annesinin adı Fatma'dır. Fransızca bilen Çınay, milletvekilliği öncesinde Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapmıştır. Milletvekilliği öncesinde Sultan 2. Abdülhamit'in muhafızlığı, Emniyet-i Umûmîye müdürlüğü, İstilahât 2. Şube memurluğu, 5. Şube müdürlüğü, Ecnebi şubesi müdürlüğü, Emniyet-i Umûmîye müdür vekilliği görevlerini yapmıştır. Evli ve bir çocuk babası olan Çınay, 13.12.1950 tarihinde 64 yaşındayken hayatını kaybetmiştir.⁵⁷

2.1.3.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda altıncı Dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Vasıf Çınay (Vasıf Çınay)'ın söz almasına, takririne, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılamamıştır.

2.1.4. Osman Koptagel (Osman Nuri Koptagel)

2.1.4.1. Hayatı

Altıncı dönem Malatya Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yapan Osman Koptagel, 1874 Erzincan doğumludur. Babasının adı İshak,

⁵⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XIX, 28. Birleşim, 30.11.1941, s. 83.

⁵⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XIX, 28. Birleşim, 30.11.1941, s. 84.

⁵⁷ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 343.

annesinin adı Müyesser'dir. Harp Okulu mezunu olan Koptagel, Fransızca bilmektedir. Milletvekilliği öncesinde son rütbesi Tümgeneral olan Koptagel, İstanbul Harp Okulu Talim Muavini, Harp Okulu askerî coğrafya öğretmen yardımcısı, Harp Okulu 2. Tabur komutanı, Adapazarı Divânı Harp Reisi, Askerî Yargıtay mahkemesi üyesi olarak görev yapmıştır. Beşinci dönemde de Malatya Milletvekilliği yapan Koptagel, Kılıçlı Gümüş Liyakat, Gümüş İmtiyaz, 4. Rütbeden Mecidî ve Osmanî ile İstiklal Madalyası sahibidir. Evli ve beş çocuk sahibi olan Koptagel, 22.11.1942 tarihinde vefat etmiştir.⁵⁸

2.1.4.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda altıncı Dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Osman Koptagel (Osman Nuri Koptagel)'in söz almasına, takririne, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılmamıştır.

2.1.5. Hilmi Oytaç

2.1.5.1. Hayatı

Altıncı dönem Malatya Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunan Hilmi Oytaç, 1879 Selanik doğumludur. Babasının adı Ali, annesinin adı Azime'dir. Askeri tıbbiyeden mezun olan Oytaç, Fransızca ve İtalyanca bilmektedir. Milletvekilliği öncesinde dâhiliye uzmanı olarak görev yapan Oytaç, Selanik Jandarma Okulları doktorluğu, Kırklareli 2. Tabur doktorluğu, Anafartalar Grup hastanesi baştabipliği, 2. Ordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa'nın Karargâh doktorluğu, Karacabey ve Kirmasti Kazaları millî teşkilat kuruculuğu, Mudanya Kaymakam vekilliği, Bursa sıhhiye müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. Milletvekilliği öncesi son rütbesi Tabip yüzbaşısıdır. Oytaç, Altıncı dönemden önce ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci dönemlerde de Türkiye Büyük Millet Meclisinde Malatya Milletvekilliği yapmıştır. Evli ve iki çocuk babası olan Oytaç, 05.10.1942 yılında vefat etmiştir.⁵⁹

2.1.5.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda altıncı

⁵⁸ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 344.

⁵⁹ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 344.

Dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Hilmi Oytaç'ın söz almasına, takririne, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılamamıştır.

2.1.6. Muttalip Öker (Abdulmuttalip Öker)

2.1.6.1. Hayatı

Sivas'ta 1883 yılında doğan Muttalip Öker'in babasının adı Mehmet Şevki, annesinin adı Şerife'dir. Fransızca bilen ve Mülkiye mezunu olan Öker, milletvekilliği öncesinde Sivas İli Nüfus Müdürlüğü, Dâhiliye Vekâleti İdare-i Umûmîye-i Vilayât müdürlüğü nüfus mümeyyizliği, Nâfia Vekâleti memurin şubesi müdürlüğü, Merzifon, Iısu, Zara Kaymakamlığı, Dâhiliye Vekâleti Nüfus Müdüriyeti Umûm Müdürlüğü, Dâhiliye Vekâleti İdare-i Umûmîye-i Vilayât Müdürlüğü ve Ankara Vali vekilliği görevlerinde bulunmuştur. Altıncı dönem milletvekilliği görevinden önce yine Malatya ilinden üç, dört ve beşinci dönemlerde de milletvekilliği görevi yapmıştır. İçişleri Bakanlığı Siyasi Müsteşarlığı da yapan Öker'in iki çocuğu bulunmaktadır ve 23.01.1951 tarihinde vefat etmiştir.⁶⁰

2.1.6.2. Meclis Faaliyetleri

Altıncı dönem Malatya Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev alan Muttalip Öker, bu dönemde bir defa söz almıştır.

2.1.6.2.1. Söz Almaları

Aldığı sözde Öker, hizmetten ayrılan bazı memur ve müstahdemlerin yapamayacakları işler hakkındaki kanun hakkında görüşlerini bildirmiştir. İlgili madde hakkında Bayındırlık, İçişleri ve Bütçe encümenlerinin 1/221 sayılı mazbatası bulunmaktadır. Hizmetten ayrılan bazı memur ve müstahdemlerin yapamayacakları işler hakkında teklif edilen kanun maddesi Meclis başkanının oylaması ile görüşülmeye başlanmıştır. Bu madde, genel veya sonradan eklenmiş bütçe ile idare edilen daireler, belediye ve özel idarelerle sermayesinin en az yansı devlete ait işletmelerde maaş veya ücretle vazife almış olanlardan ayrılmış veya ayrılacak olan yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis, mimar ve fen memurlarını kapsamaktadır. Teklifte belirtilen görevlerde bulunan kişiler hizmetten ayrıldıklarından sonra, vekâlet şubelerinin veya

⁶⁰ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 344.

idare ve müesseselerin alâkalı oldukları veya kontrolü altında bulundurdukları her türlü taahhüt işlerini, ayrıldıkları tarihten itibaren iki sene müddetle doğrudan doğruya bizzat veya bir başkası vasıtasıyla alamazlar, bu tür işler ile meşgul olamazlar ibaresi bulunmaktadır. Sadece emeklilik yaşı gelmesi sebebiyle bu teklif maddesinde yazılan görevlerden ayrılanlar bu durumdan ayrı tutulmaktadırlar.⁶¹ Bayındırlık, İçişleri ve Bütçe encümenleri tarafından verilen bu teklif, adı geçen memuriyetlerden ayrılanların iki yıl boyunca bu işleri alamamasını kapsamaktadır. Teklif okunduktan sonra Mecliste Milletvekilleri tarafından yapılan konuşmalarda, daha önceden beş yıl olan sürenin, bu kanun teklifi ile iki yıla düşürülmesi ve kapsadığı memuriyetler hakkında görüşler bildirilmiştir. Malatya Milletvekili Muttalip Öker'de yaptığı konuşmasında teklif edilen kanunun kapsayacağı memuriyetler üzerinde durmuş ve teklif edilen kanun maddesindeki ibarenin genel olduğunu ve tüm memuriyetleri kapsadığını belirtmiş, her hangi bir memuriyeti bu teklifin dışında tutmanın mümkün olmadığını belirtmiştir.⁶² Malatya Milletvekili gibi diğer bazı milletvekilleri de teklif edilen kanun kapsamına giren memuriyetler konusunda görüşlerini belirtmişler, teklifteki genellemenin düzeltilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Yapılan görüşmelerden sonra ilgili madde meclis başkanınca oylamaya sunulmuş, yapılan oylama sonucunda teklif düzenlenmek üzere ilgili encümene iade edilmiştir.⁶³

2.1.7. Mehmet Şevket Özpazarbaşı (Mehmet Özpazarbaşı)

2.1.7.1. Hayatı

Altıncı dönem Malatya Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yapmış olan Mehmet Şevket Özpazarbaşı, 1883 Malatya doğumludur. Babasının adı Hacı Abdullah olan Özpazarbaşı'nın annesinin adı Kiraz'dır. Ortaokul mezunudur. Milletvekilliği öncesinde ticaretle uğraşan Özpazarbaşı, Belediye azalığı ve Meclis üyeliği, Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti azalığı, Ticaret Odası azalığı, 2. Reisliği ve Reisliği, Türk Tayyare Cemiyeti muhasipliği, 2. Reisliği, murakıbbı ve reisliği görevlerinde bulunmuştur. Evli ve beş çocuk sahibi olan Özpazarbaşı, 04.02.1970

⁶¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. VII, 18. Birleşim, 27.12.1939, s. 136.

⁶² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. VII, 18. Birleşim, 27.12.1939, s. 140-141.

⁶³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. VII, 18. Birleşim, 27.12.1939, s. 141.

tarihinde vefat etmiştir.⁶⁴

2.1.7.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda VI. Dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Mehmet Şevket Özpazarbaşı (Mehmet Özpazarbaşı)'nın söz almasına, tavrına, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılmamıştır.

2.1.8. Mihri Pektaş (Mihri İffet Pektaş)

2.1.8.1. Hayatı

Altıncı dönem Malatya Milletvekilleri içerisinde tek kadın milletvekili olan Mihri Pektaş, 1887 yılında Bursa'da doğmuştur. Babasının adı Yusuf Bahattin annesinin adı İdal'dir. Amerikan Kız Kolejinden mezun olan Pektaş, Fransızca ve İngilizce dillerini bilmektedir ve yabancı dil öğretmenliği yapmıştır. Milletvekilliği öncesinde Kadıköy Fukaraperver Cemiyeti üyeliği ve Hilal-i Ahmer ve Himaiye-i Etfâl Cemiyetleri üyeliğinde bulunmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisinin beşinci döneminde de Malatya Milletvekilliği yapan Pektaş, evli ve iki çocuk annesiyken 14.07.1979 tarihinde vefat etmiştir.

2.1.8.2. Meclis Faaliyetleri

Mihri Pektaş, Türkiye Büyük Millet Meclisinde Altıncı Dönem milletvekilliği sırasında bir defa söz almıştır.

2.1.8.2.1. Söz Almaları

1939 yılı Tekel Genel Müdürlüğü bütçe kanunu hakkında görüşlerini bildirmiştir. Pektaş'ın söz aldığı görüşme, Tekel Genel müdürlüğünün bütçesine verilecek olan tahsisat ile ilgilidir. Pektaş'ın konuşmasından önce Bütçe encümeninin bu konudaki mazbatasını okunarak Tekel Genel müdürlüğüne 8.656.468 lira tahsisat verilmesi talep edilmiştir. Mazbatanın okunmasından sonra söz alan milletvekilleri Tekel tarafından üretilen içkinin derecesi ve halk sağlığına vereceği zararlar üzerinde durmuşlardır.⁶⁵ Üretilen içkinin derecesinin ve muhteviyatının doktorlar tarafından

⁶⁴ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 344.

⁶⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. II, 10. Birleşim, 10.05.1939, s. 41-42.

incelenmesi gerektiğini savunan milletvekilleri gibi Pektaş'ta aldığı sözde, içkinin halk sağlığı üzerindeki etkileri üzerinde durmuştur. Konunun çok ciddi olduğunu belirten Pektaş, kürsüye çıkan doktor milletvekillerinin konu hakkında daha sert olmaları gerektiğini, fakat doktor milletvekillerinin içkileri tanıttıklarını belirtmiştir. İçki konusunda olumlu görüş bildiren diğer milletvekillerinde de sitem eden Pektaş, “Gençler içki içmeğe hiç muhtaç değildirler. Gençlikleri neşelenmeleri için kâfidir. Başka bir şeye ihtiyaç yoktur” diyerek bu konudaki kesin tavrını ortaya koymuş ve Meclisten alkışlarla takdir toplamıştır. İçki içmenin önüne geçilmesinin belki zor olacağını fakat içki içmenin azaltılması için çaba sarf edilmesi gerektiğini savunan Pektaş, rakıların çok küçük şişeler halinde satıldığını ve temin etmek isteyenlerin bunları kolaylıkla alabildiğini, bunun önünde geçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Küçük şişelerde satılan içkinin daha büyük ve alınması zor halde satılmasının daha uygun olacağını belirten Pektaş, Bu konunun Sağlık Bakanlığı tarafından dikkate alınarak ülke meselesi haline getirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁶⁶ Benzer konularda Milletvekillerinin görüşlerini bildirmelerinden sonra Tekel İdaresinin bütçesi cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir.⁶⁷

2.1.9. Osman Taner (Osman Hilmi Taner)

2.1.9.1. Hayatı

Altıncı Dönem Malatya Milletvekillerinden olan Osman Taner, 1896 yılında Malatya'da doğmuştur. Babasının adı Mahmut, annesinin adı Zahide olan Taner, ortaokul mezunudur ve ticaretle uğraşmıştır. Milletvekilliği öncesinde Malatya ortaokulu riyâziye öğretmeni, Malatya Belediye Meclisi üyeliği, Malatya Gazetesi sahibi ve İdare Müdürlüğü, Vilâyet Umûmî Meclisi üyeliği ve başkanvekilliği, Elektrik ve Tesebbüsâtı sanayi şirketi veznedarlığı ve müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. Beşinci dönemde de Malatya Milletvekilliği yapan Taner, evli ve üç çocuk babasıyken 25.08.1964 tarihinde vefat etmiştir.⁶⁸

2.1.9.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda altıncı

⁶⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. II, 10. Birleşim, 10.05.1939, s. 45.

⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. II, 10. Birleşim, 10.05.1939, s. 51-52.

⁶⁸ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 344.

Dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Osman Taner (Osman Hilmi Taner)'in söz almasına, tavrına, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılmamıştır.

2.1.10. Mahmud Nedim Zabcı

2.1.10.1. Hayatı

Altıncı dönem Malatya Milletvekillerinden olan Mahmud Nedim Zabcı 1882 yılında Malatya'da doğmuştur. Baba adı Mehmet Arif, anne adı Havva'dır. Fransa'da haritacılık yapmıştır. Fransızca, Almanca bilen Zabcı, milletvekilliği öncesinde askerlik ve haritacılık yapmış, İttihâd ve Terakkî Cemiyeti üyeliği, Harita Kaymakamlığı, Budapeşte askerî ataşeliği, Malatya Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Cemiyeti kuruculuğu, eski Muharipler Derneği başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Altıncı dönem öncesinde ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci dönemlerde de Malatya Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunmuştur. Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası sahibi olan Zabcı, evli ve dört çocuk sahibiyken 08.02.1955 tarihinde vefat etmiştir.⁶⁹

2.1.10.2. Meclis Faaliyetleri

Mahmud Nedim Zabcı, Türkiye Büyük Millet Meclisinde Altıncı Dönem milletvekilliği sırasında iki tavrına ve iki kanun teklifi bulunmaktadır.

2.1.10.2.1. Teklifleri

Zabcı'nın askerî ve mülkî emekli kanununun 39. maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun teklifi 13. Birleşimde Millî Müdafaa, Maliye ve Bütçe encümenlerine havale edilmiştir.⁷⁰ Zabcı'nın teklifi 21. birleşimde Ruznameye kaydedilmiştir.⁷¹ 30.12.1942 tarihli birleşimde Maliye Encümeni başkanı Atıf Bayındır (İstanbul) tarafından Zabcı'nın teklifinin görüşülmesi talep edilmiştir.⁷² Meclis Başkanı tarafından görüşülmesi oylan ve görüşülmesine karar verilen teklifte Zabcı, dereceli askerî malûllerden gerek ilk muayenede ve gerek her üç senede bir yapılan

⁶⁹ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 344.

⁷⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XV, 13. Birleşim, 06.12.1940, s. 18.

⁷¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXIX, 21. Birleşim, 28.12.1942, s. 216.

⁷² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXIX, 22. Birleşim, 30.12.1942, s. 242.

muayenelerin herhangi biri neticesinde maluliyetlerinin artması veya eksilmesi ihtimali kalmayıp değişmez hale geldiği, askeri doktorlar tarafından tespit ve Millî Müdafaa Bakanlığı sağlık işleri dairesince tasdik olunanların bir daha muayene edilmemesini teklif etmiştir. Teklife göre ayrıca, üçer sene ara ile yapılan iki devre muayenesinde maluliyet dereceleri sabit kalan askerî malûller, kendileri istemedikçe bir daha muayeneye tabi tutulmayacaklar, bu kanunun yayınlanmasından önce yapılmış olan iki veya daha fazla devre muayenesinde maluliyet dereceleri değişmemiş olanlarda bir daha muayeneye tabi tutulmayacaklardır. Teklifin okunmasından sonra Mecliste konuşma yapan milletvekilleri, malullük durumunun sabit olması konusu üzerinde durmuşlardır. Sağlık Bakanlığı Encümeni adına söz alan Kütahya Milletvekili Ali Süha Delilbaşı, er ve subaylardan malul olanların muayeneler öncesi sayılarını ve muayeneler sonrasında malullüğü sabitlenen sayılarını vererek konuyu açıklamış, malul durumunda olanların üç defadan fazla muayeneye tabi tutulmalarının bütçeye olumsuz yansıtacağını savunarak encümen olarak teklifi olumlu bulduklarını belirtmiştir.⁷³ Zabcı aynı birleşimde TBMM başkanlığına teklifi hakkında yazılı bilgi vermiştir. Bu yazıya göre, maluliyeti sebebiyle ordudan ayrılanların iki, üç devre muayenelerinde maluliyetleri tasdik edildiği halde raporlarında katî işaret bulunmamış olanların içinde buldukları durum için bu teklifin verildiğini vurgulamıştır. Muhtelif yerlerde ikamet eden malûllerin muayene için köyünden kalkarak tam teşekküllü hastanelere gitmek üzere harcadıkları masraf ve yollarda yaşadıkları zorluklar, hastanenin bulunduğu yerde günlerce beklemeleri gibi durumların dikkate alınması gerekmektedir. İki, üç ve hatta beş altı defa muayene olan malûlün hiç bir zaman iyi olmasına imkân olmayacağı bellidir. Bu sebeple iki defa muayene edilenlerin bir defa daha muayeneye gerek duyulmadan kesin malullük raporu verilmelidir.⁷⁴ Zabcı'nın bu konudaki teklifinin Millî Müdafaa encümeni tarafından doğru bulunduğu, 2/32 esas, 12 karar numarası ile TBMM Başkanlığına yazı ile bildirilmiştir.⁷⁵ Zabcı'nın bu konudaki teklifinin Bütçe encümeni tarafından doğru bulunduğu, 2/32 esas, 40 mazbata numarası ile TBMM Başkanlığına yazı ile bildirilmiştir.⁷⁶ Zabcı'nın bu konudaki teklifinin

⁷³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXIX, 22. Birleşim, 30.12.1942, s. 243.

⁷⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXIX, 22. Birleşim, 30.12.1942, s. 247.

⁷⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXIX, 22. Birleşim, 30.12.1942, s. 248.

⁷⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXIX, 22. Birleşim, 30.12.1942, s. 249.

Sihhat ve İctimai Muavenet encümeni tarafından doğru bulunduğu, 2/32 Esas, 4 Karar numarası ile TBMM Başkanlığına yazı ile bildirilmiştir.⁷⁷ Zabcı'nın bu konudaki teklifinin Maliye encümeni tarafından doğru bulunduğu, 2/32 esas, 4 karar numarası ile TBMM Başkanlığına yazı ile bildirilmiştir.⁷⁸ İlgili encümenlerin onaylarından sonra 1683 sayılı Askeri ve Mülki Tekaüt kanununun 39 maddesi teklifte verilen metin doğrultusunda değiştirilmiştir.⁷⁹

Mahmud Nedim Zabcı, tekel beyiyelerinin üçte birinin harp malullerine ve şehit yetimlerine tahsise dair 1485 sayılı kanunun 4. Maddesine bir fıkra eklenmesine dair teklifi olmuştur. Teklif 73. Birleşimde Millî Müdafaa, Gümrük ve inhisarlar, Maliye ve Bütçe encümenlerine havale edilmiştir.⁸⁰ Zabcı'nın teklifi 28. Birleşimde ruznameye kaydedilmiştir.⁸¹ Teklif 29. Birleşimde Meclis başkanı tarafından yapılan oylama ile mecliste görüşülmeye başlanmıştır.⁸² Teklifte, vefat eden harp malûllerinin son senede hisselerine isabet eden miktarın beş misli, izleyen senedeki beyiye üçte birlerinin malûllere ait kısmından mahsup edilmek ve bir defalık olmak üzere ölen subay ve erlerin 1683 sayılı kanununun 48. maddesinde gösterilen yetimlerine ikramiye olarak verilmesi bulunmaktadır. Zabcı'nın teklifine cevap vermek için söz alan Muğla Milletvekili Hüsnü Kitabacı'da Bütçe encümeni adına konuşarak uygun görüşünü bildirmiştir. Encümenin olumlu görüşünden sonra teklif Meclis başkanı tarafından oylanmış ve kabul edilmiştir.⁸³

2.1.10.2.2. Takrirleri

Zabcı, tekel beyiyelerinin üçte birinin harp malullerine ve şehit yetimlerine tahsise dair 1485 sayılı kanunun 2. maddesinin son fıkrasının yorumlanması hakkında takrir vermiştir. Zabcı'nın takriri 22. birleşimde Maliye, Bütçe ve Milli Müdafaa

⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXIX, 22. Birleşim, 30.12.1942, s. 250.

⁷⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXIX, 22. Birleşim, 30.12.1942, s. 251.

⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXIX, 22. Birleşim, 30.12.1942, s. 253.

⁸⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXVI, 73. Birleşim, 15.06.1942, s. 178.

⁸¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXX, 28. Birleşim, 14.01.1943, s. 213.

⁸² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXX, 29. Birleşim, 15.01.1943, s. 279.

⁸³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XXX, 29. Birleşim, 15.01.1943, s. 280.

encümenine havale edilmiştir.⁸⁴ Zabcı'nın, adı geçen tavriri, 61. birleşimde kendisinin iade talebi tavriri sonrasında Meclis Başkanı tarafından usulen iade edilmiştir.⁸⁵

2.2. Yedinci Dönem (1943-1946) Malatya Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, yedinci dönemde, Malatya on bir milletvekili ile temsil edilmiştir. Tamamı CHP'den olan milletvekilleri; Emrullah Barkan, Nasuhi Baydar, Kemal Evliyaoğlu, Muttalip Öker, Cafer Özelçi, Mehmet Şevket Özpazarbaşı, Mikri Pektaş, Halet Sağıroğlu, Osman Taner, Tevfik Temelli ve Mahmud Nedim Zabcı'dır. Malatya Milletvekillerinin yedinci dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi çalışmalarında; üç tavriri, iki teklif ve on üç defa söz alma olmak üzere on sekiz çalışmaları bulunmaktadır.

2.2.1. Emrullah Barkan

2.2.1.1. Meclis Faaliyetleri

Emrullah Barkan'ın, Türkiye Büyük Millet Meclisinde yedinci Dönem milletvekilliği sırasında bir söz alması ve bir tavriri bulunmaktadır.

2.2.1.1.1. Söz Almaları

Barkan, köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve Sıhhat ve İctimai muavenet Vekâleti⁸⁶ teşkilât ve memurini hakkındaki kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun sebebiyle söz almıştır. Barkan'ın söz aldığı konu, köylerde ebe ve sağlık memurlarının görevlendirilmesi ile ilgilidir. Bu konuda konunun açıklanması bakımından ilk söz alan İçel milletvekili Berber, İmparatorluk döneminden beri köylerde sağlık konusunda yaşanan aksaklıklardan bahsederek sözlerine başlamış ve köylerde böyle bir teşkilatlanmanın oluşmasındaki olumlu görüşlerini bildirmiştir. Kendisi de doktor olan Berber gibi yine mesleği doktorluk olan diğer milletvekilleri de bu konuda söz almışlar ve olumlu görüşlerini bildirmişlerdir. Milletvekillerinin bu konudaki görüşleri olumluyken özellikle köyler ile ilçe ve iller arasındaki yolların durumu gündeme gelmiş ve bu yollarında düzenlenerek memurların

⁸⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XV, 22. Birleşim, 27.12.1940, s. 194.

⁸⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VI. Dönem, C. XV, 22. Birleşim, 28.05.1941, s. 2.

⁸⁶ Sıhhat ve İctimai Muavenet Encümeni: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Encümeni

buralara gidiş gelişlerinin daha kolay hale getirilmesi gerekliliği dile getirilmiştir. Milletvekillerinin konuşmalarında ayrıca sağlık şartlarının düzeltilmesi ile gelişmiş ülkelerdeki ölüm yaşlarına dikkat çekilerek, köylerimize sağlık personeli görevlendirilmesinin koruyucu sağlık hizmetlerini kuvvetlendireceği ve ülkemizde de bu şekilde erken doğumlara bağlı ölümler ile yaşlılığa bağlı ölümlerin sayısının azaltılabileceği üzerinde durulmuştur. Barkan, bu konuda aldığı sözde, görüşülen kanunun ülkedeki sağlık sistemi hakkında ne kadar önemli olduğunu ve önemli olduğu kadar da bu konunun gerçekleştirilmesinin o kadar zor olduğunu belirtmiştir. Köylerde görevlendirilecek sağlık personeline tanınacak olan haklar üzerinde duran Barkan, milletvekilleri tarafından dile getirilen ve köylerde görevlendirilen sağlık personeline burada oldukları sürece arazi verilmesi teklifinin, bütün köylere dispanser yapılması gibi fikirlerin içinde bulunulan imkânlar ile karşılanması zor istekler olduğunu belirtmiştir.⁸⁷ Berkan'ın konuşmasından sonra kanun değişikliği teklifi üzerinde olumlu görüş bildiren milletvekilleri olmuş, yapılan konuşmalardan sonra ilgili madde oylanarak kabul edilmiştir.⁸⁸

2.2.1.1.2. Takrirleri

Dilekçe Komisyonunun 25.1.1946 tarihli haftalık karar cetvelindeki 2996 sayılı kararın kamutayda görüşülmesine dair takriri bulunmaktadır. Barkan'ın takriri 39. birleşimde dilekçe komisyonuna havale edilmiştir.⁸⁹

2.2.2. Nasuhi Baydar (Nasuhi Baydarnazikioğlu)

2.2.2.1. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda yedinci Dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Nasuhi Baydar (Nasuhi Baydarnazikioğlu)'nun söz almasına, takririne, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılamamıştır.

⁸⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. IV, 44. Birleşim, 05.07.1943, s. 40.

⁸⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. IV, 44. Birleşim, 05.07.1943, s. 43.

⁸⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XXII, 39. Birleşim, 08.04.1946, s. 190.

2.2.3. Kemal Evliyaoğlu

2.2.3.1. Hayatı

Yedinci dönem Malatya Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yapan Kemal Evliyaoğlu, 1883 Malatya doğumludur. Babasının adı Lütfullah, annesinin adı Hatice'dir. Milletvekili olmadan önceki dönemde ziraat işi ile meşgul olmuş çiftçilik yapmıştır. Malatya şehir meclisinde bulunmuş, Ziraat Odası azalığı yapmış ve Çiftçi Mallarını Koruma Komisyonu başkanlığı yapmıştır. Evli olan Evliyaoğlu'nun 7 çocuğu bulunmaktadır. 27.05.1952 tarihinde vefat etmiştir.⁹⁰

2.2.3.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda yedinci Dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Kemal Evliyaoğlu'nun söz almasına, takririne, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılamamıştır.

2.2.4. Muttalip Öker

2.2.4.1. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda VII. Dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Muttalip Öker'in söz almasına, takririne, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılamamıştır.

2.2.5. Cafer Özelçi

2.2.5.1. Hayatı

Yedinci dönem Malatya Milletvekillerinden olan Cafer Özelçi, 1886 yılında Malatya'da doğmuştur. Baba adı Hacı Mehmet, anne adı İmmihan'dır. Fransızca bilen Özelçi, tıbbiye mezunudur ve milletvekilliği öncesinde doktorluk yapmıştır. Malatya İdadi mektebi öğretmenliği, Görele, Adıyaman, Kahta, Akçadağ hükümet tabipliği, Malatya, Mardin Belediyeleri tabipliği, Adıyaman, Malatya Trahom Hastaneleri

⁹⁰ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010.

asistanlığı, Muş Özel İdare Dispanseri tabipliği, Malatya Belediye Başkanlığı görevlerini yapmıştır. Evli ve 5 Çocuk babasıdır. 03.01.1957 tarihinde vefat etmiştir.⁹¹

2.2.5.2. Meclis Faaliyetleri

Cafer Özelçi, Türkiye Büyük Millet Meclisinde yedinci Dönem milletvekilliği sırasında on defa söz almıştır.

2.2.5.2.1. Söz Almaları

Ekonomi Bakanlığı 1943 yılı bütçesi görüşmeleri sırasında söz alan Özelçi, İktisat Bakanlığına bağlı olan müesseselerdeki sağlık teşkilatlanmasının bütçesinin yetip yetmediğini sormuştur. Özelçi'nin bu sorusu üzerine söz alan İktisat Bakanı ve Rize Milletvekili Sirmen, İktisat vekâletine bağlı müesseseler ve bunlara bağlı fabrikalarda çalışanların genel sağlık durumunu karşılayıcı tesislerin bulunduğunu fakat bu tesislerin yeterli olmadığını belirtmiştir. Konu üzerinde çalıştıklarını, örneğin kadın çalışanların çok olduğu Kayseri ve Nazilli fabrikalarında birer kreş açmak istediklerini ve bazı fabrikalarda hastane olarak kullanmakta olunan binaların bugünkü vaziyetleri ve durumları gerekli ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğu için yeniden yapılandırmak için yeni program yaptıklarını belirtmiştir. Doktor açığının da kapatılmaya çalışıldığını, bu eksikliğin giderilmesi ile bu fabrikalarda çalışanların daha iyi sağlık şartlarına kavuşacaklarını belirtmiştir. Ekonomi Bakanı bu durumun ülkenin kalkınmışlık meselesi olduğunu vurgulamış, ülkenin gelişmesi yolunda sanayi kalkınmasına önem verilirken sağlık alanına da önem verildiğini belirtmiştir. İlgili değişiklik, yapılan oylama sonrasında kabul edilmiştir.⁹² Malatya Milletvekili Özelçi'nin İktisat Bakanlığına bağlı fabrikalarda çalışanların sağlık hizmetlerinin giderilmesi hakkındaki sorusu ve Bakanın bu konudaki açıklamaları dikkate alındığında dönemin sağlık personeli açığının ne boyutlarda olduğu açıkça görülmektedir. Sağlık tesislerinin ve personelinin yeteri seviyeye getirilmesi konusundaki bakanlığın hassasiyeti de İktisat Bakanının sözlerinden anlaşılmaktadır.

Özelçi, Gümrük ve Tekel Bakanlığı 1944 malî yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı bu sözde de özellikle çalışanların sağlık sorunları üzerinde duran milletvekili, "*Gerek imalâthanelerde ve gerekse fabrikalarda çalışanların sıhhi vaziyetleri nikotinli hava teneffüs etmek yüzünden gündün güne bozulmaktadır, bunun*

⁹¹ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 414.

⁹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. II, 29. Birleşim, 27.05.1943, s. 279.

için ne tedbir düşünülüyor?” diyerek bu konudaki durumun meclise açıklanmasını istemiştir. Özelçi'nin sorusundan sonra söz alan Gümrük ve Tekel Bakanı, buralarda çalışanlara karşı alınan tedbirleri saymıştır. Çalışılan bölgeyi aspiratörlerle daima temiz tutarak çalışanların sıhhatlerinin korunmaya çalışıldığını, beslenmelerine özen gösterildiğini, çalışanların sağlıklarını bozacak bir durum oluşmaması için çalışıldığını belirten Bakan, bu konuda ne kadar özenli davranıldığını açıklamıştır.⁹³ Yapılan görüşmelerden sonra Gümrük ve Tekel Bakanlığının 1944 yılı bütçesi oylanarak kabul edilmiştir.⁹⁴ Çalışanların sağlıkları konusunda Bakanlık düzeyindeki bu hassasiyet ve alınan tedbirler dönemin şartları göz önüne alındığında sosyal açıdan çok önemli gelişmelerdir. Sosyal devlet olmanın gerekliliği olarak devlet kurumlarında çalışanların sağlıkları gözetilmektedir.

İçişleri Bakanlığı 1944 malî yılı bütçesi görüşmeleri sırasında söz almıştır. Özelçi'nin söz aldığı konu, ondan önce konuşma yapan Tunceli Milletvekili Necmeddin Sahir Sılan'ın konuşmalarında yer alan Dersim'in durumu ile ilgilidir. Sılan'ın konuşmasında vurguladığı konu; Dersim'de yaşanan olaylardan sonra alınan tedbirler kapsamında bölgede yaşanan tahliyeler ile buradan giden halkın tekrar geri dönüşlerinin yapılarak, buraların tekrar yerleşime açılmak suretiyle normale dönülmesi talebidir. Sılan'a göre; Büyük Millet Meclisince 1935 yılı sonunda kabul edilmiş olan ve Tunceli'nin özel idaresini sağlayan 2884 sayılı kanun, Tunceli vilâyetinin “vali ve komutan” eliyle idare olunacağını kabul etmiştir. Bu idare yetkisinin uygulamada kullanılabilmesi için vali ve komutana geniş yetkiler verilmişti. Yine bu kanuna göre yönetim yetkisini alan kişilere genel müfettiş sıfatıyla bölgeyi denetleme görevi ve yetkisi de verilmiştir. 1940 yılı sonuna kadar dört yıl için uygulanması uygun görülen bu özel idare kanun, çevrede bir yandan emniyet, diğer yandan imar işleri bakımından görülen faydalar karşısında, başlanılan işlerin, tamamlanması ve bu sahanın idaresi imkânlarının sağlanabilmesi için 1944 yılı sonuna kadar üç yıl daha uzatılmıştı. Fakat bu süre dâhi başlanılan işlere yetmediğinden bu özel idare şeklinin 1944 yılı sonuna kadar iki yıl daha uzatılması gerekli görülmüştür. Bu duruma göre ilk kanun ile kabul edilmiş olan özel idare şekli, iki defa uzatılmak suretiyle devam etmektedir. Bu durumun güvenlik açısından bir gereklilik olduğunu belirten Sılan, bu özel idare tarzı ile ve Cumhuriyet hükümetlerinin 1936 yılından beri bu çevrede sarf ettiği büyük

⁹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. X, 59. Birleşim, 23.05.1944, s. 194.

⁹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. X, 59. Birleşim, 23.05.1944, s. 198.

emekler ve fedakârlıklar sayesinde, ilk zamanlarda bazı yerlerde karşılaşılan mukavemetleri önlemek için, bazı nakil olayları olmuştur. Fakat geçen süre içerisinde burada olumlu yönde değişiklikler yaşanmış, güvenlik durumu düzenlenmiş, Hükümet nüfuzu tamamıyla yerleşmiş ve doğu illerinde görülemeyecek bir şekilde, ileri adımlar atılmış ve medeni birçok tesisler oluşturulmuştur. Bu gelişmeler de bölge halkınca görülmekte ve halk da tüm varlığı ile devletin yanında olmak istemektedir. Sılan, bu gelişmelerden dolayı bölgenin idare çeklinin eski haline dönülerek normal hayatın yeniden sağlanması uygun olacağını belirtmiştir.⁹⁵ Bu konuşma sonrasında söz alan İçişleri Bakanı ve Seyhan Milletvekili Uran konuşmasında, bu durumun yerinde incelenerek düzenlenebileceğini belirterek güvenlik konusunun yeniden yapılandırılabilirliğini vurgulamıştır. Bunun üzerine Malatya milletvekili Özelçi, güvenlik konusunda mahalle bekçilerinin kimin emrine verileceğini sözlü olarak sormuştur. Bu soru üzerine İçişleri Bakanı, güvenlik gücünün görev yeri sınırının olmadığını, güvenlik sağlamanın gerekli olduğu yerlerde bu memurların görevlerini yapacaklarını ve mahalle bekçilerinin de polise tabi olarak muhtarlık teşkilatına hizmet edeceklerini belirtmiştir. Bu bölgedeki güvenlik görevlilerine ödenecek olan ücretlerin bütçedeki yeri ile ilgili tasarı yapılan konuşmalardan sonra oylanarak kabul edilmiştir.⁹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisinde 1944 yılında yapılan bu konuşmalar, Dersim olaylarının üzerinden yaklaşık olarak 6-7 yıl geçtikten sonra yapılmaktadır. Bölgenin güvenlik ve sosyal yaşam olarak normale dönmesinin konuşulması için bu kadar süre geçiyor olması o dönemde bölgede yaşananların boyutlarını ihtiva etmesi açısından son derece önemlidir. Yaşanan olaylar nasıl izler bırakmışsa bölgenin normalleşmesi 6-7 yıl sonra konuşulmaktadır. Ayrıca bölgede olağanüstü bir durum yaşanırken bile yapılan sosyal yatırımlar merkezi yönetimin bölgeye verdiği önemi gösterir niteliktedir.

Özelçi yurdun birçok merkezlerinin elektrik ışıkları ile aydınlatılması sırasında gerekli olan ampul ve buna benzer maddelerin tedariğindeki zorluğu önlemek için bir elektrik malzeme fabrikasının kurulmasının istenilip istenilmediği konusunda Ekonomi Bakanı Fuad Sirmen'e sorusu olmuştur. Fuad Sirmen de bu soru üzerine söz alarak, ülkenin elektrik kullanımı sırasında birtakım malzemelere ihtiyaç duyulduğunu ve bu konuda yeni tesisler kurulmak istendiğini, bu talebin Bakanlar Kuruluna teklifin sunulduğunu ve Bakanlar kurulundan çıkacak sonuca göre hareket edeceklerini

⁹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. X, 59. Birleşim, 23.05.1944, s. 203.

⁹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. X, 59. Birleşim, 23.05.1944, s. 211.

belirtmiştir. Sirmen konuşmasının devamında ampul üretimi konusuna da değinmiştir. Sirmen konuşmasında, ampul patent ve lisansları ile ve ampul için lâzım olan volfram teli, dumetal gibi bazı maddeler muayyen tröstlerin elinde bulunmakta olduğunu belirterek bundan dolayı ampul fabrikası kurma düşüncelerinin olmadığını fakat bu konuda özel teşebbüslerin desteklendiğini belirtmiştir. 1943 senesi sonlarına doğru yabancı bir firma kendisine bazı muafiyetler sağlanması şartıyla kendi sermayesiyle memleketimizde bir ampul fabrikası kurmak için Hükümete müracaat ettiğini belirten Sirmen, bu müracaatın tetkik edildiğini ve özel muafiyet temini kaydı bulunmamak şartıyla kendilerinin fabrika kurmasına prensip itibarıyla izin verilebileceğinin söylendiğini ve bu konuda kısmen mutabakat sağlandığını belirtmiştir. Bu cevap üzerine söz alan Özelçi, ülkede ampul fabrikası kurulması için bazı firmaların müracaat ettiklerini ve bu müracaatların hükümet tarafından dikkate alındığını belirterek, memleketimizde bu hususa malzeme fabrikalarının bulunduğunu vurgulayarak bu konudaki önerilerini belirtmiştir. Özelçi'ye göre; bakır fabrikası, ufak değişikliklerle bakır telleri yapacak duruma gelecek ve bakır tel ihtiyacı temin edilmiş olacaktır. Çelik fabrikası ufak bir değişiklikle çelik telleri imal edebilir. Bu tür gelişmelerin yaşanması hem ülkenin ihtiyaçlarını karşılayacak ürünlerin yine memleket içerisinde üretilmesini sağlayarak bir taraftan da ülkedeki bilim insanlarının sayısının artmasını sağlayacaktır ve bu yapmak çok da zor bir durum değildir. Bu konuda Hükümetin biran evvel faaliyete geçmesini çok yerinde bulduğunu belirten Özelçi, memleketin her tarafında ihtiyaç varken Anadolu'da öteden beri ampullerin toplanıp İstanbul'a istif edildiğini ve Anadolu'da ampul bulmanın imkânının kalmadığını vurgulamıştır. Bu karaborsa durumunun giderilmesi gerekmektedir. Ülke ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda sadece ampul değil diğer birçok alanda da yaşananın aynı olduğunu belirten Özelçi, hükümetin bu tür konularda lazım olan tedbirleri almasını talep etmiştir.⁹⁷

Özelçi, 1945 yılı yedi aylık Ekonomi Bakanlığı bütçesi hakkında yapılan görüşmelerde söz almış ve konuşmasında yine sağlık konusuna değinmiştir. Özelçi, konuşmasının başında diğer ülkelerdeki sağlık yatırımlarından örnekler vermiş ülkemizde bu tür yatırımların yapılamadığını vurgulamıştır. Özelçi'ye göre Memleketin her tarafında hastalıklarla savaş yapılırken, dışarıya birçok paralar yerilerek ilaçlar getirildiğini, bu ilaçların yurt içerisinde temin edilmesi için lazım olan

⁹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XVII, 55. Birleşim, 16.05.1944, s. 97-98.

tesisatın kurulması imkânları olduğu belirtmiştir. Konuşmasının devamında ülkede kumaş üretimi yapan üreticilerin üretim yapabilmeleri için gerekli imkânların sağlanması konusunda da bazı aksaklıkların yaşandığını belirterek, kumaş üreticilerine iplik dağıtımını aksaklığının düzenlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Konuşmasının devamında demir çelik fabrikasında üretilen bakır tellerin üretiminden satışına kadar olan maliyetin bu ürünü dışardan temin etmeye göre daha pahalıya geldiğini belirterek bu konuda Ekonomi Bakanlığının ne gibi çalışmalar yapıldığını sormuştur.⁹⁸ Daha sonra diğer milletvekillerinin de Ekonomi bakanına çeşitli soruları olmuş, Ekonomi Bakanı da bu sorulara cevap verebilmek amacıyla söz almıştır. Ekonomi Bakanı Özelçi'nin konuşması sırasında sormuş olduğu ürün maliyetleri konusuna cevap olarak, fiyat ve maliyet konusunun ülkenin genel bir sorunu olduğunu ve bu yüzden de üretilen ürünlerin pahalıya mal olduğunu belirtmiştir. Yüksek maliyetlerin ana sebebinin vergiler olduğunu belirten Bakan, amaçlarının ekonomik alanda kalkınma olduğu kadar sosyal alanda da kalkınmışlığı sağlamak olduğunu, bu sebeple sanayi üretiminden yüksek vergi alındığını belirtmiştir.⁹⁹

Özelçi, 1945 yılı yedi aylık Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesi hakkında söz almıştır. Aldığı sözde Özelçi, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının çıkardığı sağlık haritasına değinmiştir. Bu haritaya göre Erzurum'dan Mersin'e kadar trahom¹⁰⁰; Karadeniz sahillerinde frengi; Orta Anadolu sıtma hastalıklarına rastlanmaktadır. Bu durum karşısında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının bütçesinin kâfi olmayacağını vurgulayan Özelçi, devlet bütçesinde sağlık ve sosyal yardım için bu kadar para ayrılabilmesini, buna karşı her medeni memlekette sağlık yardımları ve sağlık vergilerinin bulunduğu, bizde de kalkınmanın tamamıyla kendisini göstermesi ve muvaffak olması için bunun yapılması gerektiğini belirterek, Sağlık Bakanlığından bazı isteklerinin olduğunu belirtmiştir. Sıtma mücadelesinde iyi teşkilâtla işe başlandığını, bu teşkilâtla beraber giden trahom ve frengi mücadeleleri olmasına rağmen trahom mücadelesinde bir durgunluk olduğunu vurgulamıştır. Trahomla mücadele konusunda Malatya dâhilinde Arapkir ve Pötürge'de bir Trahom dispanseri açılmasını talep

⁹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XVII, 62. Birleşim, 25.05.1944, s. 378-379.

⁹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XVII, 62. Birleşim, 25.05.1945, s. 387-388.

¹⁰⁰ Gözkapaklarının altında birtakım kabarcıkların oluşmasıyla başlayan, tedavi edilmezse kirpiklerin içeriye kıvrılması, saydam tabakada yaralar çıkması yüzünden körlüğe yol açabilen bulaşıcı bir hastalıktır.

etmiştir. Özelçi konuşmasının devamında Malatya’da bulunan mensucat fabrikasının pamuk atölyesi her ne kadar fenni şekilde yapılmışsa da bu pamukluların atımında çalışanların sağlık durumlarının dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Fabrikadaki pamuğun rutubet derecesini muhafaza etmek için fazla miktarda rutubet verildiğini, bundan, orada çalışanların zarar gördüğünü, romatizmaya ve verem vakalarının yaşandığını çalışanların birçoğunun da malûl olarak o müesseseden ayrıldığını beyan etmiştir. Bu konuda gerekenlerin yapılmasını talep eden Özelçi ayrıca, Malatya nüfusunun her geçen gün arttığını ve şehirde bulunan 75 yataklı hastanenin Malatya’ya yetmediğini vurgulayarak bu konuda da iyileştirme çalışmalarının yapılmasını talep etmiştir.¹⁰¹

Devlet Havayolları Genel Müdürlüğü 1945 yılı yedi aylık Bütçe Kanunu görüşmeleri sırasında söz almıştır. Özelçi’nin söz aldığı konu, ülkenin çeşitli şehirlerinde yapılması düşünülen havaalanları ile ilgilidir. Özelçi’den önce söz alan Ulaştırma Bakanı ve Konya Milletvekili A. F. Cebesoy, havacılığın ulaştırma konusunda ne kadar önemli olduğunu vurgulayarak, hava ulaştırmacılığı konusunda hükümetin yeni yatırımlar yapmak istediğini ama bunun ülkenin mali durumu sebebiyle oldukça zor olduğunu belirtmiştir. Cebesoy konuşmasında İngiltere’den ve Amerika’dan üçer adet uçak alınması konusunda anlaşma yapıldığını, bu konuda yapılacak olan yatırımın ülke geleceği için önemli olduğunu belirtmiştir. Cebesoy, ülkemizin coğrafi olarak yeri bakımından bu yatırımın önemli olduğunu, memleketimizin transit memleket olabileceğini beyan ederek, böylesi bir durumun turizm açısından da önemli olduğunu ve ülkemize incek uçaklarda bulunanlara ülkenin turistik yerlerini ziyaret etme fırsatlarının da olacağından dolayı, bu yolla ülke gelirlerinin artacağını vurgulamıştır. Bu konudaki yatırımlarının İngiliz kredisıyla devam ettiğini, tesisat konusunda da Amerika’dan yardım olacağını belirten Cebesoy’un konuşmasının arasına giren Malatya Milletvekili Özelçi, Malatya’da iki meydan yapıldığını ama henüz işletmeye açılmadığını belirtmiştir. Özelçi’nin bu sözleri üzerine Cebesoy, Özelçi’nin söylediği yerlere uçak inip inemeyeceği konusunda tetkiklerin henüz yapılmadığını belirtmiştir. Konuşmalar sonrasında Devlet Hava Yollarının 1945 yılı yedi aylık bütçe kanunu yapılan oylama ile kabul edilmiştir.¹⁰²

¹⁰¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XVII, 63. Birleşim, 25.05.1945, s. 416-417.

¹⁰² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XVII, 66. Birleşim, 30.05.1945, s. 537.

1946 yılı Tapu ve Kadastro bütçesi görüşmeleri sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Özelçi, Adıyaman ilçesinde bir ağır ceza teşkilatı yapılacağı konusunda bir yıl evvel bir konuşma olduğunu, bu konunun ne aşamada olduğunu sormuştur. Özelçi'nin sorusu üzerine Adalet Bakanı ve Konya milletvekili Türel, konu hakkında bilgisinin olmadığını, tetkik edip kendisine özel olarak bilgi vereceğini belirtmiştir.¹⁰³

Özelçi, 1946 yılı Tapu ve Kadastro bütçesi görüşmeleri sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Özelçi, illerdeki Tapu Kadastro dairelerinde yaşanan bir uygulamadan bahsederek, kadastro memurlarının kayıtlar sırasında yaptıkları hataların ancak mahkemelerde çözülebildiğini, hata yapan memurun hatasını kayıtlar üzerinden düzeltmediğini beyan betmiş, Bakanlığın bu konuda ne gibi tedbirler düşündüğünü sormuştur. Özelçi'nin sorusuna cevaben Adalet Bakanı Türel, konu hakkında bilgisinin olmadığını söyleyerek, yaşanan bir ihmal durumu varsa konu üzerinde meşgul olacağını belirtmiştir.¹⁰⁴

1946 yılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz alan Özelçi, öncelikle, kazalarda bulunan muayene ve tedavi evlerinin verimsiz durumda olduğunu, buraların daha verimli çalışır hale gerebilmeleri için neler yapılabileceğini öğrenmek istediğini söylemiştir. Konuşmasının devamında Özelçi, Sağlık Bakanlığının trahom ve sıtma hastalıkları ile mücadelesi konusunda memnuniyetini belirterek, Bakanlığı bu konuda tebrik etmiş ve konuşmasını bitirmiştir.¹⁰⁵

2.2.6. Mehmet Şevket Özpazarbaşı

2.2.6.1. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda yedinci Dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Mehmet Şevket Özpazarbaşı'nın söz almasına, tahririne, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılamamıştır.

¹⁰³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XX, 15. Birleşim, 20.12.1945, s. 226.

¹⁰⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XX, 15. Birleşim, 20.12.1945, s. 232.

¹⁰⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XX, 19. Birleşim, 26.12.1945, s. 470.

2.2.7. Mihri Pektaş

2.2.7.1. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda yedinci Dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Mihri Pektaş'ın söz almasına, taktirine, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılamamıştır.

2.2.8. Halet Sağıroğlu

2.2.8.1. Hayatı

Yedinci dönem Malatya Milletvekillerinden olan Halet Sağıroğlu, 1880 yılında Erzincan Kemah'ta doğmuştur. Baba adı Ömer Tahir, anne adı Nuriye'dir. Arapça ve Farsça bilen Sağıroğlu ziraatçılık ve idarecilik yapmıştır. Erzincan, Erzurum Genel meclis üyeliği, Siverek, Muş mutasarrıflığı, Gümrük ve İnhisârlar Vekâleti tetkik ve murakabe heyeti üyeliği ve başkanvekilliği, ispirto ve ispirotolu içkiler inhisârı genel müdürlüğü murakıplığı, Osmanlı Meclis-i Meb'ûsân II. ve III. Dönem Erzincan mebusluğu – II. Dönem Erzurum Milletvekilliği yapmıştır. Bekâr olan Sağıroğlu'nun 3 çocuğu bulunmaktadır. 02.01.1947 tarihinde vefat etmiştir.¹⁰⁶

2.2.8.2. Meclis Faaliyetleri

Halet Sağıroğlu, Türkiye Büyük Millet Meclisinde yedinci Dönem milletvekilliği sırasında iki defa söz almıştır.

2.2.8.2.1. Söz Almaları

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu görüşmeleri sırasında söz alan Sağıroğlu, kanunun uygulamada oluşabilecek yanlışlıklar dolayısıyla toprak sahiplerinin görebilecekleri zararları telafi edecek bir düzenlemenin olmadığını, bu konuda olması gerekenin yanlışlık yapan memurun cezalandırılması gerektiği olduğunu beyan etmiştir. Sağıroğlu'nun haksızlıkların olabileceğini belirttiği konu, devlet tarafından yapılan kamulaştırmalar sırasında memurların yapacağı yanlışlıklarla kamulaştırılmaması gereken bir arazinin kamulaştırılması sebebiyle toprak sahibinin uğrayacağı zararları ilgilidir. Kamulaştırma konusunda görevlendirilen memurların yetkilerinin çok fazla olduğunu bu memurların daha dikkatli ve itinalı olmaya

¹⁰⁶ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 414.

yönlendirilmeleri gerekliliğini suiistimallerin önlenmesi açısından önemli olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁷

Sağiroğlu Sümerbank Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki görüşmeler sırasında öz almıştır. Değiştirilmesi düşünülen madde Sümerbank'ın sermayesinin arttırılması ile ilgili maddedir. Sağiroğlu, şehirlerin kalkınmalarını sağlamak amacıyla dağıtılan el tezgâhlarında işlenmek üzere iplik verilmemesinden yakınmıştır. 1000 tane tezgâh varsa 500 tanesine iplik verildiğini beyan eden Sağiroğlu bunun sebebini sormuştur. Bu soru üzerine söz alan Ekonomi Bakanı ve Rize milletvekili Sirmen, iplik üreten fabrikaların sayısının yetersiz olduğunu, yeni hazırladıkları program ile 40.000 işlik üretim yapacak yeni fabrikalar kurmayı planladıklarını, eğer programı yapılan bu fabrikalar hayata geçirilirse bu konuda önemli ölçüde rahatlamanın olacağını belirtmiştir.¹⁰⁸ Mecliste yapılan görüşmelerden sonra Sümerbank'ın sermayesinin arttırılması ile ilgili kanun değişikliği oylanarak kabul edilmiştir.¹⁰⁹

2.2.9. Osman Taner

2.2.9.1. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda yedinci Dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Osman Taner'in söz almasına, taktirine, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılamamıştır.

2.2.10. Tefik Temelli (Mehmet Tefik Temelli)

2.2.10.1. Hayatı

Yedinci dönem Malatya Milletvekillerinden olan Mehmet Tefik Temelli, 1883 yılında Malatya'da doğmuştur. Baba adı İsmail, anne adı Ayşe'dir. Ticaretle meşgul olmuştur. Malatya Belediye Başkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisinde beşinci dönem Bitlis Milletvekilliği görevlerini yapmıştır. Evli olan Temelli'nin 3 çocuğu

¹⁰⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XVIII, 69. Birleşim, 05.06.1945, s. 158.

¹⁰⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XXI, 29. Birleşim, 28.01.1946, s. 140-141.

¹⁰⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XXI, 29. Birleşim, 28.01.1946, s. 142.

bulunmaktadır. 11.12.1947 tarihinde vefat etmiştir.¹¹⁰

2.2.10.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda yedinci Dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Mehmet Tevfik Temelli'nin söz almasına, tavrına, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılmamıştır.

2.2.11. Mahmud Nedim Zabcı

2.1.11.1. Meclis Faaliyetleri

Mahmud Nedim Zabcı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisinde yedinci Dönem milletvekilliği sırasında iki tavrı ve iki teklifi bulunmaktadır.

2.1.11.1.1. Teklifleri

Mahmud Nedim Zabcı ve arkadaşları olağanüstü haller dolayısıyla bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828 numaralı kanuna ek 4040 sayılı kanunun 6. maddesinin değiştirilmesine dair teklifleri olmuştur. İlgili teklif 52. birleşimde İktisat, Maliye ve Bütçe Encümenine havale edilerek¹¹¹ 21. birleşimde ruznameye kaydedilmiş¹¹² ve maddenin müzakeresine geçilmesi oylanarak müzakereye geçilmiştir.¹¹³ Zabcı ve arkadaşlarının değiştirilmesini teklif ettikleri madde; halkın kendi ihtiyaçları için getirdiği hububat ve bakliyatı öğüten, döğen, kıran veya ezen, fırınlara, zahire tüccarlarına veya kendi hesaplarına imalât yapmayan yel ve su ile çalışan valssız ve eleksiz değirmenlerle kuvveti kırk beygiri geçmeyen aynı şartları haiz valssız ve eleksiz motorlu değirmenler. Bu değirmenlerde zatı ihtiyaç için imal edilen adı geçen maddeler satılığa çıkarıldığı veya bunlardan başka maddeler imal olunduğu takdirde bunların tesliminde vergi alınacağı şeklindedir. İlgili değişiklik yapılan oylama sonucunda kabul edilmiştir.¹¹⁴

Zabcı ve arkadaşlarının Askerî ve Mülki Tekaüt Kanununun 16, 45 ve 58. maddelerine birer fıkra eklenmesine dair teklifleri olmuştur. Milli Savunma, Maliye ve

¹¹⁰ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 414.

¹¹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. X, 52. Birleşim, 05.05.1944, s. 4.

¹¹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. X, 52. Birleşim, 05.05.1944, s. 4.

¹¹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XV, 23. Birleşim, 12.01.1945, s. 72.

¹¹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XV, 25. Birleşim, 17.01.1945, s. 113.

Bütçe komisyonlarına havale edilen¹¹⁵ teklif, Zabcı ve dört arkadaşının takriri ile geri verilmiştir.¹¹⁶

2.1.11.1.2. Takrirleri

Mahmud Nedim Zabcı'nın Muamele Vergisi Kanununun 10. maddesinin 5. fırcasının yorumlanmasına dair takririi bulunmaktadır. Önerge, İktisat, Ticaret, Gümrük ve İnhisarlar, Adliye, Maliye ve Bütçe Encümenlerine havale edilmiştir.¹¹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanaklarında yapılan inceleme sonucunda Zabcı'nın takririne cevaben bir yorumlama cevabının yapılmadığı görülmüştür.

2.3. Sekizinci Dönem (1946-1950) Malatya Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, sekizinci dönemde Malatya, on iki milletvekili ile temsil edilmiştir. Tamamı CHP'den olan milletvekilleri; Esat Doğan, Mehmet Atıf Esenbel, Mehmet Sadık Eti, İbrahim Hikmet Fırat, Mustafa Naim Karaköylü, Cafer Özelçi, Osman Hilmi Taner, Abdulkadir Taşangil, Abdurrahim Ulvi Baydar, Mehmet Şefik Tugay, Mehmet Nedim Zabcı ve Tevfik Temelli'dir. Malatya Milletvekillerinin sekizinci dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi çalışmalarında; altı takrir, iki teklif ve kırk bir defa söz alma üzere kırk dokuz çalışmaları bulunmaktadır.

2.3.1. Abdürrahim Ulvi Beydağı

2.3.1.1. Hayatı

Sekizinci dönem Malatya Milletvekillerinden olan Abdürrahim Ulvi Beydağı, 1879 yılında Malatya'da doğmuştur. Baba adı Abdullah Kemal, anne adı Miyasa Tutu'dur. Hukuk fakültesi mezunu olan Beydağı, Fransızca, Arapça, Farsça ve Ermenice bilmektedir. Yargıtay üyeliği yapmıştır. Bekâr olan Beydağı'nın 4 çocuğu bulunmaktadır. 20.04.1953 tarihinde vefat etmiştir.¹¹⁸

¹¹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XVIII, 69. Birleşim, 05.06.1945, s. 114.

¹¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. XVIII, 69. Birleşim, 16.01.1946, s. 50.

¹¹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VII. Dönem, C. IX, 44. Birleşim, 19.04.1944, s. 62.

¹¹⁸ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 488.

2.3.1.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda sekizinci dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Abdurrahim Ulvi Beydağı'nın söz almasına, takririne, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılmamıştır.

2.3.2. Esat Doğan

2.3.2.1. Hayatı

Sekizinci dönem Malatya Milletvekillerinden olan Esat Doğan, 1897 yılında Malatya Doğanşehir'de doğmuştur. Baba adı Sadıkağa, anne adı Ayişe'dir. Tarım ve ticaretle meşgul olmuştur. Doğanşehir Belediye başkanlığı, Genel Meclis ve İlçe İdare üyeliği görevlerini yapmıştır.¹¹⁹ Maliye ve Geçici Dilekçe komisyonlarında çalışmıştır. Tütün ve müskirattan alınacak vergiler, Demirci yangını arsaları konularında kurulan geçici komisyonlarda görev almıştır. Evli olan Doğan'ın 2 çocuğu bulunmaktadır. 03.01.1967 tarihinde vefat etmiştir.¹²⁰

2.3.2.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda sekizinci dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Esat Doğan'ın söz almasına, takririne, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılmamıştır.

2.3.3. Atıf Esenbel (Mehmet Atıf Esenbel)

2.3.3.1. Hayatı

Sekizinci dönem Malatya Milletvekillerinden olan Mehmet Atıf Esenbel, 1887 yılında İstanbul'da doğmuştur. Baba adı Mahmud Celaleddin, anne adı Leyla Firdevs'dir. Harp Okulu mezunu olan Esenbel, Fransızca ve Rumca bilmektedir. Zootekni ve askerlikle meşgul olmuştur. İstanbul Süvari Tatbikat Okulu öğretmenliği, Süvari Alay Kumandanlığı, Lozan Murahhaslar heyeti üyeliği, Süvari Binicilik ve Tatbikat okulu öğretmenliği, Başvekâlet Seryaveri, Yarış ve Islah Encümeni Umûmî

¹¹⁹ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 488.

¹²⁰ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-IX. Dönem*, 7. Cilt, Türkiye Büyük Millet meclisi Yayınları, Ankara, 1988, s. 782.

Kâtipliği, VI. ve VII. Dönem Sivas milletvekilliği görevlerini yapmıştır. Evli olan Esenbel, 31.12.1951 tarihinde vefat etmiştir.¹²¹

2.3.3.2. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Atıf Esenbel, Türkiye Büyük Millet Meclisinde sekizinci dönem milletvekilliği sırasında üç defa söz almıştır.

2.3.3.2.1. Söz Almaları

Demokrat Partiden İstanbul Milletvekilliğine seçilen Abdurrahman Münip Berkan'ın, milletvekilliği öncesindeki dönemde avukatlık yaptığı sırada yaşamış olduğu ve mahkemeye intikal etmiş olan mali bir durum hakkında Mecliste yoğun konuşmalar olmuştur. Sekizinci dönemde DP listesinden Eskişehir bağımsız milletvekili seçilen Emin Sazak'ın Berkan'ı koruyucu ve CHP milletvekillerini suçlayıcı konuşmalarının ardından, Sazak'ın konuşmalarında kullandığı kelimeleri üstü kapalı bir şekilde kullanmadığını ve konuşmasının tam anlaşılmadığını düşünen Malatya Milletvekili Esenbel, Sazak'ın konuşmaları sırasında hangi tehditleri söylediğini, yoksa kendisinin Cumhuriyet Halk Partilileri tehdit ettiğini sormuştur. Berkan hakkındaki konuşmalar iyice yoğunlaştıktan sonra 06.12.1946 tarihinde Berkan'ın milletvekilliği reddedilmiştir.¹²²

İstanbul Milletvekilliğine seçilen General Kâzım Karabekir, Recep Peker, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Orgeneral Cemil Cahit Toydemir ve Hüseyin Cahit Yalçın'ın seçim tutanakları hakkında Tutanakları İnceleme Komisyonu raporu görüşülürken İstanbul Milletvekili Salamon Adato'nun İstanbul'da yapılan seçimlerde seçim kanununa uygun olmayacak şekilde, seçmene mühürlü zarfların dağıtılması gibi, olayların yaşandığını beyan ettiği konuşmasına itiraz etmiştir. Adato, sandık oy tasnifleri sonrasında tutulan tutanak vesikasının kurallara uygun olduğunu sözlerine Esenbel, itiraz etmiştir.¹²³

Esenbel, milletvekilleri seçimi kanunu sebebiyle söz almıştır. Mecliste yapılan görüşmeler sırasında Esenbel'in konuşmalara karşı çıkması ve 'kürsüden in' şeklindeki konuşmasına sebep olan konu 1946 yılında yapılmış olan milletvekilli seçimlerindeki

¹²¹ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 344.

¹²² TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010.

¹²³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. I, 8. Birleşim, 26.08.1946, s. 156.

açık oy gizli tasnif sistemine Demokrat Partili milletvekillerinin karşı çıkması ile ilgilidir. Esenbel'in itiraz ettiği konuşma İstanbul milletvekili Osman Nuri Koni'nin açık oy gizli tasnif sisteminin adalete, anayasaya, demokrasiye, insan haklarına aykırıdır şeklindeki sözleri üzerine olmuştur. Osman Nuri Koni'nin konuşmasının arasına iki defa giren Esenbel'in iki konuşması da itiraz niteliğindedir.¹²⁴

2.3.4. Mehmet Sadık Eti

2.3.4.1. Hayatı

Sekizinci dönem Malatya Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yapan Mehmet Sadık Eti, 1895 Erzincan Kemaliye doğumludur. Babasının adı, Hüseyin, annesinin adı Hatice'dir. Berlin Hukuk Fakültesinden mezun olan Eti, Fransızca ve Almanca bilmektedir. Genel Meclis üyeliği, Malatya ve Erzincan Daimî Encümen üyeliği, Kemaliye Belediye Başkanlığı ve çiftçilik yapmıştır. Fırat adında bir gazete de çıkartan Eti, evli ve 1 çocuk sahibidir.¹²⁵ Bütçe Komisyonunda çalışmıştır. Turizm Endüstrisini Teşvik ile Gelir, Kurumlar ve Vergi Usul Kanunları hakkında kurulan geçici komisyonlarda görev almıştır. 14.01.1957 tarihinde vefat etmiştir.¹²⁶

2.3.4.2. Meclis faaliyetleri

Mehmet Sadık Eti'nin Türkiye Büyük Millet Meclisinde sekizinci dönem milletvekilliği sırasında on bir söz alması ve iki takriri bulunmaktadır.

2.3.4.2.1. Söz Almaları

Belediye Gelirleri Kanunu görüşmeleri sırasında söz alan Mehmet Sadık Eti konuşmasında ilgili madde hakkında değil de ilgili komisyonun çalışma sistemi hakkında konuşmuştur. Eti'ye göre milletvekilleri değişik konularda konuşmaktadırlar fakat komisyon bu konuşmaların kanun hakkındaki önemli olan kısımlarını alarak değerlendirmesi işlerin hızlı yürütülmesi için daha verimli olacaktır.¹²⁷

¹²⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XXIV, 40. Birleşim, 07.02.1950, s. 179.

¹²⁵ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 488.

¹²⁶

¹²⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XII, 78. Birleşim, 30.06.1948, s. 484.

Erzincan'da yaptırılacak meskenler hakkında Kanun sebebiyle söz almıştır. Eti'nin söz aldığı konu, Erzincan ilinde yaşanan depremde evleri zarar görenlere satılmak üzere ev yapılması için yapılacak olan yıllık ödeme miktarı ve şekli ile bu evlerin adedi ile ilgilidir. Düşünülen değişikliğe göre; yıllık ödeme miktarının 2.000.000 geçmemek şartıyla 6.000.000 liraya kadar gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişmeye Bayındırlık Bakanlığı ve faizleriyle birlikte bu miktarları geçmemek üzere bono çıkarmaya Maliye Bakanlığı yetkili kılınması ve yapılacak olan evlerde varislerin olması durumunda ise bunlar için yapılacak ev adedinin bir tane olacaktır.¹²⁸ Eti, konuşmasında Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu'nun konuşmalarına cevap vermiştir. Zeytinoğlu, Erzincan'da yapımının geciktiği, bu konuda verilen sözlerin yerine getirilmediğini vurguladığı konuşmasına cevaben Eti, bu konunun politika malzemesi yapılamayacak bir konu olduğunu söylemiştir.¹²⁹

Milletvekilleri seçimi kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu Kanuna bazı maddeler eklenmesine dair olan Kanun hakkında söz almıştır. Eti aldığı sözde konu hakkında bazı sorular sormuştur. Metin hakkında Eti'nin ilk sorusu, metinde geçen; o yerde teşkilât kademesi bulunan ve seçime katılacak olan siyasi parti birinci fıkrada yazılı tebliği takip eden üç gün içinde durumu bildirmesi gerektiğidir. Eti'ye göre burada bu partinin salahiyyetli organı kimdir! Kime bildirecektir? Hangi mercie bildirilecektir? Kanun bu konularda açık değildir. Kazada parti başkanı kaymakama mı, belediye reisine mi bildirecek? Bildirme yerini açıkça belirtmek lazımdır. İkinci konu ise; bir partinin merkezi seçime katılmamak kararını verirken şubesi bu karara uymayarak resen katılabiliyor. O halde durum ne olacaktır? Komisyonun bunu da dikkate alması lâzımdır. Eti'nin bu sorularının üzerine söz alan Karma Komisyon sözcüsü ve Ankara milletvekili Halim Ergun, maddede yazıldığı şekilde bildirimlerin vali ve kaymakamlara yapılacak olduğunu, bu şekilde olacak bildirimlerin dikkate alınacağı cevabını vermiştir.¹³⁰

Dışişleri Bakanlığı Kuruluşu hakkında 3312 sayılı kanuna ek kanun hakkında söz almıştır. Eti'nin söz aldığı konu, 25 senesini dolduran memurların mecburi

¹²⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XII, 83. Birleşim, 06.08.1948, s. 853.

¹²⁹ Kazım Öztürk, a.g.e. s. 785.

¹³⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XII, 84. Birleşim, 07.07.1948, s. 891.

emekliliğe sevk edilmesi ile ilgilidir. Eti bu konuda bir mağduriyetin olup olmayacağını düşündüğünü ve bu konuda bir takririnin olduğunu beyan etmiştir.¹³¹

Maliye Bakanlığı 1949 yılı bütçesinin görüşmeleri sırasında söz almıştır. Maliye Bakanlığının bazı kurum ve derneklere yapacağı ödemelerin mecliste görüşülmesi sırasında Kocaeli milletvekili Sedat Pek'in Okumuşu Çoğaltma, Okuyanı Koruma derneğine yapılacak olan yardım konusundaki konuşmasına cevap vermiştir. Pek'e göre bu tür derneklere yapılacak olan yardımlar konusunda dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu konuşma üzerine Eti, Pek'in bu derneğin yaptıklarına vakıf olmadığı için böyle bir konuşma yaptığını, bu derneğin Bakanlar Kurulu kararıyla kurulmuş olduğunu, halk menfaatine çalıştığını, İstanbul ve Ankara'da 300 den fazla öğrenciye yardım ettiğini, yapılacak olan 5.000 lira ödene ile cemiyetin Ankara'da bulunan bir arsa üzerinde bir yurt binası yapımı için kullanılacağını beyan etmiştir. Eti konuşmasının sonunda Pek'in konuyu tam olarak bilmeden bu şekilde bir fikir sunmasını da üzüntüyle karşıladığını söylemiştir.¹³²

İşletme ve Gezgin İşler Vergisi Kanunu görüşmeleri sırasında söz almıştır. Eti'nin söz aldığı konu, kooperatiflere üye olarak veya ev işlerinden arta kalan zamanlarda muhtelif dokumalar yaparak hem vaktini faydalı bir şekilde geçiren, hem de ailenin geçimine yardımı dokunan el sanatı ile uğraşan kimselerin vergiden muaf tutması konudur. Eti konuşmasında; el sanatı ile geçimini küçük sanat erbaplarının dükkân veya hanlarda oda tutarak sanatlarını yapanların vergi mükellefi gibi göründüklerini bildirerek, bu kimselerin hemen hepsi de evlerinde bizzat işlemek suretiyle sanatlarını icra etmekte olduklarını söylemiştir. Türkiye'nin ekonomik kalkınması bakımından bunlar için yeni muafiyetler uygulanması gerekmektedir diyen Eti bu teklif hakkındaki olumlu görüşlerini bildirmiştir.¹³³

1949 yılı Bütçe Kanununa bağlı (L) cetvelinin¹³⁴ Emniyet Genel Müdürlüğü kısmında tercümanlık kadrolarına dair olan rapor sebebiyle söz almıştır. Eti'nin aldığı söz, İçişleri Bakanına iki yeni kadro ile tercüman alınması ile ilgilidir. İstenilen

¹³¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XII, 85. Birleşim, 08.07.1948, s. 1034.

¹³² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XXI, 51. Birleşim, 24.02.1949, s. 597.

¹³³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XVIII, 74. Birleşim, 21.04.1949, s. 570.

¹³⁴ L Cetveli: Kurumların mevcut lojman, sosyal tesis, telefon, faks ve kadro sayılarının gösterildiği cetveldir.

kadronun L cetveline kaydı, kadronun kalıcı olarak tahsis edilmesi anlamına gelmektedir. Eti bu konuda meclisin yetkili olduğunu ve kadro tahsisinin L cetveline kaydedilmesine ancak Meclisin karar verebileceğini söylemiştir.¹³⁵

Kocaeli Milletvekili Fuad Balkan'ın, Askeri ve Mülki Tekaüt Kanununun 25. maddesinin son fıkrasının yorumlanmasına dair takrir ve Milli Savunma, Maliye ve Bütçe Komisyonları raporları sebebiyle, Bütçe Komisyonu adına, söz almıştır. Eti'nin söz aldığı konu, bazı milletvekillerinin Bütçe Komisyonunun Milis ve Millî kuvvetlere komuta etmiş kumandanların bu zamandan kaynaklanan haklarından yararlanamamalarıdır. Eti'ye göre bazı milletvekillerinin söyledikleri gibi bir durum olmadığını, bu durumdaki kumandanların müracaatları halinde haklarından faydalanabileceklerini, ilgili kanun fıkrasının yorumlanmasına gereksinim olmadığını belirtmiştir.¹³⁶

Ruhsatsız yapıların yıktırılmasına ve 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanununun 13. maddesinin değiştirilmesine dair olan Kanun görüşmeleri sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Eti, başkanlarının mülkü üzerine yapılan gecekonduların sayısı nedir? Buralarda oturmakta olan vatandaşların sayısı nedir? Bu evlerin ekonomik kıymeti ne kadardır, Komisyon bunları tetkik etti mi ve bunları rakamla bildirebilirler mi? Sorularını sormuştur. Bu sorular üzerine söz alan İçişleri Komisyonu sözcüsü ve Kars milletvekili Akif Eyidoğan, bu tasarının gecekondu ile ilgili olduğunu, fakat konuya iki yeni unsur eklendiğini, bu unsurlardan birinin ruhsatsız yapı, ikincisinin de başkalarının mülklerine yapılan evler olduğunu belirtmiştir. Bu konuda çözüm yolu olarak ise uzayıp giden evrak işlemlerinden halkın mağdur edilmemesi ve işlemlerin kolaylaştırılması olarak düşündüklerini beyan etmiştir. Eyidoğan'ın konuşmasından sonra tekrar söz alan Eti, sorularına cevap alamadığını ısrarla bildirmiş, Meclis Başkanı da cevaben, "*Hükümetten sorarsınız*" demiştir. Bu konuşmalar sonrasında söz alan İçişleri Bakanı ve Zonguldak milletvekili Emin Erişirgil, Eti'nin merak ettiği sayıların İçişleri Bakanlığında olduğunu belirterek bundan sonra gecekonduya yapılacak olan uygulamanın nasıl devam edeceği konusunda bilgiler vermiştir.¹³⁷ Eti, aynı kanunun ikinci maddesinin görüşülmesi sırasında da söz almıştır. Eti'nin söz aldığı konu,

¹³⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XIX, 87. Birleşim, 16.05.1949, s. 462.

¹³⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XIX, 87. Birleşim, 16.05.1949, s. 488-490.

¹³⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XX, 99. Birleşim, 02.06.1949, s. 129-132.

yapılacak olan inşaatın sorumluluğunu almış kimselerin bu sorumluluklarını yerine getirmemeleri durumunda bir yılı geçmemek kaydıyla belediye sınırlarında mesleklerinden men edileceklerine dair ceza verilmesi ile ilgilidir. Eti konuşmasında; bu cezalara Encümen yetkili oluyor. İtiraz mercii neresidir? Burada umumi hükümler mi cari olacaktır? Yani sulh mahkemesine mi gidilecektir? Yoksa umumi hükümler mi cari olacaktır? Yani bir adam haksız olarak Belediye Encümenince meslekten men edildiğini iddia ederse nereye başvuracaktır? Sorularını sormuştur. Eti'nin soruları üzerine söz alan İçişleri Komisyonu sözcüsü ve Kars milletvekili Akif Eyidoğan bu konuda Sulh Mahkemelerinin yetkili olduğunu belirtmiştir.¹³⁸

Uzman çavuş yetiştirilmesi hakkında kanun sebebiyle söz almıştır. Bütçe komisyonu adına söz alan Eti konuşmasında bazı milletvekillerinin talep ettiği sanat enstitüsü mezunlarının yedek subaylık hakkından yararlanamaması konusuna kendisinin de olumlu yönde katıldığını fakat bu konunun ilgili kanun ile ilgisinin olmadığını beyan etmiştir. Eti'nin konuşmasından sonra ilgili maddenin görüşülmesine geçilmiştir. İlgili madde; kara, hava ve deniz kuvvetlerine gelen muvazzaf erler arasında sanatkâr ve sanatkâr olabilecek kabiliyette olanlardan isteyenleri, kadro ihtiyacına göre ve uzman çavuş adı ile harp silâh, araç ve gereçlerinin bakım, onarım ve işletim teknik personeli olarak yetiştirmeye ve görevlendirmeye Millî Savunma Bakanının yetkili olduğuna dairdir. Bu konudaki şartlar ise muvazzaflık hizmetinden başka en az dört yıl görev yapan ilk, ortaokul ve orta sanat okulu ve sanat enstitüsü mezunu erlerden kıta komutanlarınca uygun görülenler temel eğitiminden sonra kurslara gönderilerek yetiştirilirler. Ancak, istenilen sanatı askere gelmeden öğrenmiş bulunanlardan liyakatları belli olanlar bu kurslara tâbi tutulmazlar. Gerek bunlar, gerek kursa katılanlar erbaş ve onbaşı yönetmeliğine göre onbaşı ve çavuş olarak görevlendirilirler ve muvazzaflık görevlerini çavuş olarak tamamlarlar. Bunlar muvazzaflık hizmetlerinin sonunda uzman çavuşluğa geçerler ve bu tarihten başlayarak uzman çavuş aylığını alırlar, şeklindedir.¹³⁹ Bütçe komisyonu adına tekrar söz alan Eti, kanunun tümü okunduğu zaman birçok kategorilerde uzman çavuş tanımı yapıldığını belirtmiştir. Eti'ye göre ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, sanat okulu mezunu, sanat enstitüsü mezunu yani, uzman çavuşların tedarik yerleri buralardır, ilkokul mezunu ile

¹³⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XX, 101. Birleşim, 04.06.1949, s. 293.

¹³⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XX, 102. Birleşim, 02.06.1949, s. 232-233.

ortaokul mezunları için ayrı bir maaş rejimi mülâhaza edilmiştir; sanat okullarıyla sanat enstitüleri mezunları için ayrı bir maaş rejimi belirtilmektedir. Ondan dolayı Hükümetin teklif ettiği ve Millî Savunma Komisyonunun da kabul ettiği 7. maddede belirtildiği gibi sanat enstitüsü mezunu uzman çavuşlardan isteyenler gerekli şartları da haiz iseler, aldıkları aylığın karşılığı rütbe ile Millî Savunma Bakanlığınca gedikli erbaş sınıfına nakledilirler. Bu durum askerlik mükellefiyeti kanununda yeni bir istisnadır. Sanat gediklisi olarak 12 sene çalışan ve Millî Savunma hesabına tahsil etmiş olan bir gedikli bundan yararlanmadığı halde bu durum orduda bir ikilik yaratmaz mı? Diyerek tasarının dördüncü maddesinde düzenleme yapılmasını talep etmiştir.¹⁴⁰ Eti'nin konuşması üzerine söz alan Milli Savunma Komisyonu sözcüsü ve Hatay milletvekili Eyüp Durukan, durumun Eti'nin belirttiği gibi olmadığını ve ikilik yaratmayacağını belirtmiştir.¹⁴¹

Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi 1950 yılı bütçeleri hakkında söz almıştır. Eti konuşmasında, Eğitim Enstitüsü Pedagoji bölümünden çıkan öğretmenlerin durumunun özel olduğunu belirtmiştir. Bu durumda olanlar dört sene öğretmenlik ve askerliklerini yaptıktan sonra mektebe gelirler, öğretmen okullarından çıkan öğretmenler ise, mektepten mezun olur olmaz doğrudan doğruya Eğitim Enstitüsüne geçmekte olduklarını ve bu yüzden da arada bir kıdem farkı olmaktadır. Pedagoji mezunlarının mağduriyetlerinin düzeltilmesi için Milli Eğitim Bakanlığının ne düşündüğünü sormuştur. Eti'nin sorusu üzerine söz alan Milli Eğitim Bakanı ve Bingöl milletvekili Tahsin Banguoğlu, Pedagoji Enstitüsü mezunlarının, gezici başöğretmenlerin ve denetmenlerin durumunu birlikte düzenleyecek bir tasarı hazırlandığını belirtmiştir.¹⁴²

2.3.4.2.2. Takrirleri

Mehmet Sadık Eti'nin sekizinci dönem milletvekilliği sırasında iki adet takrir bulunmaktadır. Bu takrirlerden birincisi takrir verilmesi, ikincisi ise takrirlerin geri alınması ile ilgilidir. Dilekçe Komisyonunun 25.8.1947 tarih ve 5 sayılı Haftalık Karar

¹⁴⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XX, 102. Birleşim, 06.06.1949, s. 336.

¹⁴¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XX, 102. Birleşim, 06.06.1949, s. 338.

¹⁴² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XIV, 51. Birleşim, 20.02.1950, s. 858.

Cetvelinde 385 Sayılı Kararın kamutayda görüşülmesine dair tavreri dilekçe komisyonuna havale edilmiştir.¹⁴³ Eti daha sonra tavrerini geri çekmiştir.¹⁴⁴

2.3.5. Hikmet Fırat (İbrahim Hikmet Fırat)

2.3.5.1. Hayatı

Altıncı dönem Malatya Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yapan Hikmet Fırat, 1894 Malatya doğumludur. Babasının adı Haşim, annesinin adı Tayyibe'dir. İstanbul Tıp Fakültesinden mezun olan Fırat, Fransızca bilmektedir. Gülhane ve Tıp Fakültesi Asistanlığı, Malatya hükümet tabipliği, Malatya, Elazığ Sıhhat ve İçtimaî Muâvenet müdürlüğü, Sıhhiye müfettişliği, Malatya Belediye Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Mecliste Ekonomi ve Sağlık komisyonlarında çalışmış, Gelir ve Kurumlar ve Vergi Usul Kanunundaki değişiklik teklifleri ile Petrol Kanunu tasarısı için kurulan geçici komisyonlarda görev almıştır.¹⁴⁵ Evli olan Fırat'ın 3 çocuğu bulunmaktadır. 25.04.1963 tarihinde vefat etmiştir.¹⁴⁶

2.3.5.2. Meclis faaliyetleri

İbrahim Hikmet Fırat, Türkiye Büyük Millet Meclisinde sekizinci dönem milletvekilliği sırasında on altı defa söz almıştır.

2.3.5.2.1. Söz Almaları

Adalet Bakanlığı 1947 yılı Bütçesi görüşmeleri sırasında söz alan Fırat, Adli hekimlerin aldıkları ücretler ve çalışma şartları konusunda görüşlerini bildirmiştir. Fırat, adli hekimlerin yaptıkları işlere karşılık hak etmiş oldukları ücretlerde bir kayıp yaşanmaması için bu hekimlerin maaşlarının devalüasyona göre hesaplanarak ödenmesi gerektiğini savunmuştur.¹⁴⁷

Devlet memurları aylıklarının tevhit teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanunla buna ek 4644 sayılı Kanunda değişiklik yapılması hakkında kanunun görüşülmesi

¹⁴³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. VII, 6. Birleşim, 14.11.1947, s. 76.

¹⁴⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. IX, 36. Birleşim, 30.01.1948, s. 99.

¹⁴⁵ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 343.

¹⁴⁶ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 343.

¹⁴⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. III, 19. Birleşim, 19.12.1946, s. 301.

sırasında söz almıştır. Fırat, devlet memurlarının maaşlarının düzenlenmesi ile ilgili kanunun yerinde olduğunu belirterek sözlerine başlamıştır. Yapılacak olan değişiklikle, maaş kanunlarıyla daha evvelce kabul edilmiş zam tahsisatı veyahut da aynı yardımların verilmesi hakkında kanunlar varken, bu haklar kaldırılarak maaşa ilâve edilmektedir. Fırat'ın bildirdiğine göre; bu kanun çıktığından haberi olmayan mahallî idare ve belediyeler kendi dar bütçelerine göre ve 3656 ve 3659 sayılı kanunlara nazaran maaş ve ücret vereceklerdir. Oradaki memurlar da bu kanunun verdiği haklardan istifade edeceklerdir. Belediyelerin ve hususi idarelerin bundan haberi olmadığına göre burada kabul edilen ödenekleri onların vermesinin doğru olmadığını belirten Fırat, belediyeler her yerde medeni, sıhhi, bedîî ihtiyaçları görebilmek için ellerindeki üç beş kuruşu dahi bu şekilde ancak memurlarına tazminat vermekte memleketin imar ve ümrânına para harcayamadıklarını söylemiştir. Bu sebeple bu düzenleme yapılırken belediyelerin durumunun da göz önüne alınması ve belediyelere bu konuda yardımlar yapılması gerektiğini beyan etmiştir. Fırat'ın konuşmasından sonra ilgili maddenin görüşülmesine devam edilmiştir.¹⁴⁸

Belediye Kanununun 110. maddesine iki fıkra eklenmesine dair olan Kanun görüşmeleri sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu, belediye vergilerine %50 zam yapılması ile ilgilidir. Fırat yapılan zammın aslında zam olarak sayılmaması gerektiğini, Cumhuriyet Halk Partisinin yapmış olduğu hizmetlerden kaynaklanan bir ücretlendirme olduğunu söylemiştir.¹⁴⁹

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının 1948 yılı Bütçesi görüşmeleri sırasında söz almıştır. Fırat'a göre Sağlık bakanlığının tedavcilik ve koruyuculuk olmak üzere iki görevi bulunmaktadır. Bu sebeple Sağlık Bakanlığının 47 milyon liralık bütçesi yeterli değildir. Bu para bugünkü teşkilâta kâfi olsa da yapılması düşünülen hizmetler için yeterli değildir. Eğer bakanlığa yeterli bütçeler verilir ve Bakanlıkta gerekli olan yatırımları yaparsa ihtiyaç duyulan sağlık hizmetlerinden faydalanma imkânı doğacaktır. Aksi halde bu hizmetlerden faydalanma imkânı yoktur. Hasta yatak sayısının yarısının İstanbul'da, diğer yarısının Ankara ve İzmir'de geriye kalan dörtte biri de bütün Anadolu'da bulunmaktadır. Bütün sorun da buradan kaynaklanmaktadır. Bu sebeple illerdeki özel hastanelerin devlet emrine alınması uygulaması uygun

¹⁴⁸ Kazım Öztürk, a.g.e. s. 787.

¹⁴⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. VI, 75. Birleşim, 18.06.1947, s. 445-446.

olmuştur ve bu uygulamanın devamının gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Sağlık teşkilatının illerde, ilçelerde hatta köylerde dahi yapılandırılması gerekmektedir. Bu kadar çalışma için de ayrılan bütçe kâfi değildir.¹⁵⁰

Belediye Kanununun 94. maddesinin (A) fıkrasının kaldırılması hakkında Kanun görüşmeleri sırasında söz almıştır. Fırat'a göre Belediyeler Kanunu günün şartlarına göre yetersiz durumdadır. 1930 tarihli ve 1580 numaralı Belediye Kanununun 76. maddesinde belediye reislerinin senelik mesaisini arkadaşları tasvip eder veya etmez. Yani kifayetsiz görülen belediye reisleri daha üst makamlarca, kaza belediyelerinde ise vilâyetçe, vilâyetlerde ise Dâhiliye Vekâletine belediye reisinin mesai raporu ile arkadaşlarının görüşleri gönderilir. Oraları hakem vaziyetindedir. Bu durumun düzeltilmesi gerekmektedir.¹⁵¹

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kuruluş ve Memurları Kanununa bazı hükümler eklenmesine dair olan 4862 sayılı Kanuna bağlı 1 ve 2 ve 4258 sayılı Kanuna bağlı 3 sayılı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında Kanun görüşmeleri sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı kanunun konusu, kimsesiz çocukların himaye altına alınmasıdır. Fırat bu konuda; “kimsesiz çocukların, himayesi için yapılacak kanun, hakikaten büyüktür. Bugünkü gelen kanun teşkilât kanununa ait bir keyfiyettir. Sıhhat Bakanlığı birçok vilâyet hastanelerini kendi kadrosuna almıştır. Bugün şu kanunu kabul ettiğiniz takdirde Sıhhat Bakanlığı faaliyete geçecek, eli kolu işleyecektir. Tahsisat mevcut. Her türlü ıstırapı ifade eden en geri vilâyetlerimizi, Bitlis gibi daha isimlerini zikretmek istemediğim doğudaki birçok ilerde hastane yoktur, oradaki hastaneler bir kulübeden ibarettir, burada çalışanlar görevlerini layığı ile yapamıyorlar, bu yüzden sağlık bakanlığının teşkilat kadrosunu ele alması gerekmektedir” diyerek Sağlık Bakanlığının kadrolarını arttırma ve mevcut durumlarının iyileştirilmesi ile sağlık ihtiyacı olanların ihtiyacının karşılanmasının sağlanabileceğini beyan etmiştir.¹⁵²

Belediye Gelirleri Kanunu görüşmeleri sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu sinema ve eğlence yerlerinden alınan vergi oranının %75'e yükseltilerek bu vergileri Maliye Bakanlığı değil belediyelerin almasını düzenleyecek kanundur. Fırat'a göre eğlence resminden sinemalara ait olarak belediyelerin %70'e kadar meclislerinin

¹⁵⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. VIII, 27. Birleşim, 30.12.1947, s. 732-735.

¹⁵¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. X, 38. Birleşim, 04.02.1948, s. 24.

¹⁵² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XI, 47. Birleşim, 14.04.1948, s. 29-30.

verecekleri kararlar alacakları tahsisat yeni bir gelirdir. Çünkü bugünkü duruma göre belediyelerin bu tahsisattan istifadeleri çok azdır. Esasen, %75 nispetinde olan hasılatı gayrisâfiyeden alınır, bugünkü durumda hasılatı safiyeden âzami %70 almıyor, yani arada mühim bir fark yoktur. Yalnız önemli olan fark, maliye hissesinin terkedilmesidir. Bu hisse tamamen belediyeye bırakılıyor. Bu tasarıda görülen bir yenilik, gelirin veremlilere %10 oranında tahsis edilmesidir. Fırat, ayrılan % 10 Darülaceze ve % 10 belde içerisindeki veremlilere tahsis edileceğini söyleyerek diyerek %70'lik durumu normal olarak gördüğünü belirtmiştir. Şimdiye kadar el uzatılmayan Anadolu'daki veremlilere bu şekilde çok yardım yapılabilecektir. Verem tarama ekipleri veya küçük dispanserler açmaya da fırsat doğacaktır diyen Fırat, şehirlerdeki veremlilere mümkün olduğunca hizmet ulaştırılmasını talep etmiştir.¹⁵³

Milletvekilleri seçimi Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair olan Kanun görüşmeleri sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu, milletvekilliği seçimi sırasında oy kullanılırken oy kullanma kabininde fazla kalınması durumunda, uzun zaman kalan kişinin çıkartılıp bu konunun bir tutanağa alınacağı ile ilgilidir. Bu konuda Fırat, örneğin böyle bir vaziyet oldu, vatandaş çıkarıldı ve tutanakla tespit edildi, ondan sonra bu vatandaş oyunu kullanabilecek midir, kullanamayacak mıdır? diye sormuştur. Ona göre bu konu suistimallere ve farklı yorumlara açıktır. Oy kullanma kabininden çıkmayı sağlayacak görevli olarak polislerin görevlendirilmelerinde ise ayrı bir sakınca bulunacağını belirten Fırat, seçimlerin güvenli ve şeffaf olabilmesi için böylesi uygulamaların uygun olmadığını belirtmiştir.¹⁵⁴ Seçime katılacak olan vatandaşlardan kolları olmayan kimselerin durumuna da değinen Fırat, bu durumda olan kişilerin oy kullandıktan sonra parmak basamayacakları için, bu konuda da düzenleme yapılması gerektiğini savunmuştur.¹⁵⁵

Gelir Vergisi Kanunu görüşmeleri sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu; hastanelerden vergi alınması ile ilgilidir. Fırat, özel hastanelerin yılsonlarında bilanço düzenlediklerini ve bu yolla gelir ve giderleri ile kazançlarının belirlenmiş

¹⁵³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XI, 79. Birleşim, 01.07.1948, s. 530-531.

¹⁵⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XII, 82. Birleşim, 05.07.1948, s. 530-531.

¹⁵⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XII, 82. Birleşim, 05.07.1948, s. 729.

olduğunu belirterek, kazanç elde etmeyen hastaneden vergi alınmadığını, fakat kazanç olmuşa verginin tahsil edilmesi gerektiğini savunmuştur.¹⁵⁶

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu görüşmeleri sırasında söz almıştır. Fırat konuşmasının başında Emekli Sandığının teşkilat yapısından söz etmiştir. Emekli sandığının yönetim kademesinde bulunan amir ve müdür yardımcılarının sayıca çokluğu üzerinde duran Fırat, bu yapının ekonomik iyileşme adına düzenlenmesi gerektiğini savunmuştur. Konuşmasının devamında Emekli Sandığının sağlık hizmetleri hakkında bilgiler veren Fırat, bu konudaki memnuniyetinden ve Emekli Sandığının Sağlık Kurulundaki hekim eksikliğinden bahsetmiştir.¹⁵⁷

İdare Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu âmir ve memur diye bütün belediye teşkilâtını ve müesseselerini de ilgilendirerek işten el çektirme ile ilgilidir. Fırat, bu kanun ile mahalli idarelerin bütün yönetim yetkilerinin valiliklere bırakıldığını belirtmiş, fakat mahalli idarelerin genel hizmetlerinin yanında özel hizmetlerinin de olduğunu ve bu hizmetleri sunma görevi de belediyelerin olduğunu belirterek böylesi bir kanunun belediyeleri vesayet altına alacağını savunmuştur. Bu sebeple, haklın seçtiği ve halkı temsil eden belediye görevlilerine işten el çektirme, tayin gibi yaptırımların ortadan kaldırılmasının gerektiğini savunmuştur.¹⁵⁸

Verem savaşı hakkında Kanunun görüşmeleri sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Fırat, kanunun veremle savaşı içermediğini, verem hastası olanların tedavisini içerdiğini vurgulamıştır. Kanun tasarısına göre verem savaş hastanelerine 1949 yılında 3 milyon lira tahsis edilecektir, verem hastanelerindeki teçhizatın yenilenmesi ve yeni imkânlar sağlanması adına bu tasarı olumludur. Tasarıda bulunan verem hastanelerinde çalışan sağlık personelinin maaşları konusunu ise az bulan Fırat, tasarıdaki 70 liralık maaşın bu personel için yeterli olmadığını belirtmiştir.¹⁵⁹

Tababet ve Şuabatı sanatlarının tarzı icrasına dair olan 1219 sayılı Kanuna¹⁶⁰

¹⁵⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XVIII, 70. Birleşim, 14.04.1949, s. 391-393.

¹⁵⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XIX, 88. Birleşim, 18.05.1949, s. 524-525.

¹⁵⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XX, 98. Birleşim, 11.06.1949, s. 23-24-29.

¹⁵⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XVIII, 68. Birleşim, 11.04.1949, s. 242-243.

¹⁶⁰ Ülkemizde doktorluk yapabileceklerin haiz olmaları gereken kuralların belirlenmiş olduğu kanundur. 11.04.1928 tarihinde 1219 kanun numarası ile kabul edilmiştir.

bazı maddeler eklenmesi hakkında Kanun görüşmeleri hakkında söz almıştır. Fırat, doktorluk mesleğinin çerçevesini belirleyen bu kanunun gelişmiş ülkelerdeki örneklerinden geri olmadığını, onlara denk olduğunu vurgulamıştır.¹⁶¹

Bilumum Askeri malûllerinin durumunun iyileştirilmesi ile ilgili Kanunun 11. maddesine bağlı cetvele bir fıkra eklenmesine dair Kanunun görüşmeleri sırasında söz almıştır. Tasarıyla belirlenen % 30 iyileştirmenin az olduğunu belirten Fırat, bu oranın daha da yükseltilmesi gerektiğini savunmuştur.¹⁶²

Milletvekilleri seçimi Kanunu görüşmeleri sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Fırat, seçmen kütüklerinin belirlenmesi sırasında partililerin bulunmaması gerektiğini, seçmen kütüklerinin tanziminin hükümetin görevi olduğunu, halkın bu konuda şikâyetçi olduğunu vurgulamıştır.¹⁶³

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1950 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat aldığı sözde sağlık ile ilgili bütçenin tüm ülkeyi, ülkenin kalkınmışlığını ilgilendirdiğini belirtmiştir. Sağlık bakanlığına bütçeden ayrılan payın genel bütçenin % 4,5'i olduğunu, bu miktarın Sağlık Bakanlığının hizmetleri göz önüne alındığında yeterli bir miktar olmadığını vurgulamıştır. Konuşmasının devamında Sağlık Bakanlığının yerine getirdiği sağlık hizmetlerinden bahseden Fırat, özellikle çocuk ölümlerinin önlenmesi ve verem ile mücadele konularına değinmiş ve bu çalışmalar için Sağlık Bakanlığına daha çok payın ayrılması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁶⁴

2.3.6. Mustafa Naim Karaköylü (Mustafa Karaköylü)

2.3.6.1. Hayatı

Sekizinci dönem Malatya Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yapan Mustafa Naim Karaköylü, 1893 Malatya doğumludur. Babasının adı, Mehmet, annesinin adı Ziyet'tir. Ziraat ve ticaretle meşgul olan Karaköylü, Belediye

¹⁶¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XXII, 16. Birleşim, 12.12.1949, s. 193-194.

¹⁶² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XXII, 23. Birleşim, 28.12.1949, s. 569-572.

¹⁶³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XXIV, 41. Birleşim, 08.02.1950, s. 217-218.

¹⁶⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XXIV, 54. Birleşim, 23.02.1950, s. 1068-1070.

meclis üyeliği, Malatya Halkevi ve Belediye Başkanlığı, Genel Meclis üyeliği ve 2. Başkanlığı, Vilayet Daimi Encümen üyeliği görevlerinde bulunmuştur. Evli olan Karaköylü 3 çocuk babasıdır. 25.10.1966 tarihinde vefat etmiştir.¹⁶⁵

2.3.6.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda sekizinci dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Mustafa Naim Karaköylü'nün söz almasına, tavrına, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılmamıştır.

2.3.7. Cafer Özelci

2.3.7.1. Meclis Faaliyetleri

Cafer Özelci'nin Türkiye Büyük Millet Meclisinde sekizinci dönem milletvekilliği sırasında dört tavrı bulunmaktadır.

2.3.7.1.1. Tavrı

Markopaşa Gazetesi'nde "İşte bütün hesaplar meydanda" başlığı altında çıkan yazı hakkında sözlü soru tavrı bulunmaktadır. Özelci'nin soru tavrı Sağlık ve Sosyal Yardım ve İçişleri Bakanlıklarına Gönderilmiştir.¹⁶⁶ Özelci verdiği sözlü soru tavrını geri istemiş, tavrı geri verilmiştir.¹⁶⁷

Soğuk yüzünden zarar gören kayısı müstahsillerine¹⁶⁸ ne gibi yardım yapılacağı hakkında yazılı sorusu bulunmaktadır. Özelci'nin sorusu Tarım Bakanlığına gönderilmiştir.¹⁶⁹ Özelci'nin sorusunun içeriği; 1947 yılı kayısı ağaçlarının erken uyanması sonrasında çıkan fırtınada yanması sebebiyle kayısı yetiştiricilerinin zarar görmesi, zarar gören kayısı yetiştiricilerine ve bağcılara Hükümetin ne gibi yardımda bulunacağını ve kayısı ağaçları üzerinde Tarım Bakanlığının lüzumlu, fennî tetkikler yaptırıp yaptırmadığını ve gereken tedbirlerin alınıp alınmadığıdır. Özelci'nin sorusuna cevap Tarım Bakanı Faik Kurdoğlu'nda yine yazılı olarak gelmiştir. Faik Kurdoğlu cevabını maddeler halinde vermiştir. Cevabında Kurdoğlu;

¹⁶⁵ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 489.

¹⁶⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. V, 49. Birleşim, 14.04.1947, s. 3.

¹⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. V, 51. Birleşim, 18.04.1947, s. 52.

¹⁶⁸ Müstahsil: Üretici, yetiştirici (Türk Dil Kurumu (TDK) Büyük Türkçe Sözlük).

¹⁶⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. V, 54. Birleşim, 30.04.1947, s. 62.

1. 14-15 Nisan tarihinde soğuk hava dalgasının geleceğinin 02.05.1947 tarihinde TBMM toplantısında söylendiği, yani Malatya halkının bu durumdan bilgisinin olduğu,

2. Malatya'daki bağların %30'u, bazı kayısı bahçelerinde %25, bazı bahçelerde %100 tahribat olduğunun raporla tespit edildiği, gelecek yıllarda böylesi bir don olayıyla karşılaşmamak için çalışmalar yapıldığı, ayrıca meyve ağaçlarındaki zararlılarla mücadele için 958.700 ağacın ilaçlandığını, Ziraat Bankası ile görüşüp vadesi gelmiş kredi borçlarının ertelendiği, dondan zarar gören alanlar hızla tespit edilerek, zarar görenlerin bu yıl ve gelecek yıllarda mağdur olmamaları için yeni krediler açılacağını, dona sebep olan şartların ilmi ve fenni olarak değerlendirildiği ve bu konuda çalışmaların devam ettiğini belirtmiştir.¹⁷⁰

2.3.8. Osman Taner (Osman Hilmi Taner)

2.3.8.1. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda sekizinci dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Osman Hilmi Taner'in söz almasına, tavrına, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılmamıştır.

2.3.9. Abdülkadir Taşangil

2.3.9.1. Hayatı

Sekizinci dönem Malatya Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yapan Abdülkadir Taşangil, 1903 Malatya doğumludur. Babasının adı Ahmet, annesinin adı Zahire'dir. Ticaretle meşgul olan Taşangil, Belediye ve Umumi Meclis azalığı, Tarım Kredi Kooperatifi İdare Meclisi başkanlığı ve Malatya Ticaret ve Sanayi Odası başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Evli olan Taşangil'in 3 çocuğu bulunmaktadır. 07.04.1987 tarihinde vefat etmiştir.¹⁷¹

¹⁷⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. V, 58. Birleşim, 09.05.1947, s. 162-163.

¹⁷¹ TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 489.

2.3.9.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda sekizinci dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Abdulkadir Taşangil'in söz almasına, taktirine, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılmamıştır.

2.3.10. Tefvik Temelli (Mehmet Tefvik Temelli)

2.3.10.1. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda sekizinci dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Tefvik Temelli'nin söz almasına, taktirine, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılmamıştır.

2.3.11. Şefik Tugay (Mehmet Şefik Tugay)

2.3.11.1. Hayatı

Sekizinci dönem Malatya Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yapan Mehmet Şefik Tugay, 1905 Malatya doğumludur. Babasının adı Hüseyin, annesinin adı İmmihan'dır.¹⁷² Ankara Adliye Hukuk mektebinden mezun olmuştur. Fransızca bilen Tugay, Nusaybin Cumhuriyet Müddei-i Umumiliği,¹⁷³ Madran Cumhuriyet Müddei umumi muavinliği, serbest avukatlık, Malatya Halkevi başkanlığı, Malatya Belediye başkanlığı, görevlerinde bulunmuştur. Mecliste Adalet Komisyonunda çalışmıştır. Evli olan Tugay 46 yaşındayken 03.11.1951 tarihinde vefat etmiştir.¹⁷⁴

2.3.11.2. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Şefik Tugay'ın Türkiye Büyük Millet Meclisinde sekizinci dönem milletvekilliği sırasında yedi söz alması ve bir teklifi bulunmaktadır.

¹⁷² TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 343.

¹⁷³ Müddei-i Umumi: Savcı

¹⁷⁴ Kazım Öztürk, a.g.e. s. 799.

2.3.10.2.1. Söz Almaları

Matbuat Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz alımı bulunmaktadır. Tugay'ın söz aldığı konu, isimsiz, takma ad veya bir simgeyle yazı yazarların doğrudan doğruya sorumlu tutulmalarını ve bu sorumluluğun yazı işleri müdürü ile gazete sahibine de yüklenmesini kanun firkasının tasarısından çıkartılması ile ilgilidir. Tugay, yazı yazarken ismini dahi vermekten kaçınan yazarların yazdıkları sakıncalı konulardan dolayı ceza almaları gerektiğini ve alacakları cezanın gazete yazı işleri müdürü ve sahibinden daha fazla olması gerektiğini savunarak kanun firkasının bu şekilde düzenlenmesi gerektiğini savunmuştur.¹⁷⁵

Çanakkale Milletvekili Nurettin Unen'in Uşak Belediye seçmenleri ve Kütahya Milletvekili Hakkı Gedik ve üç arkadaşının Uşak Belediye seçimleri ve Gediz Belediye seçimi hakkındaki sorularının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Tugay'ın aldığı sözün konusu, Uşak ve Gediz Belediye seçimlerinde kullanılan oyların sayımı dolayısıyla yaşanan ihtilaf konusunda Kütahya milletvekili Ahmet Tahtakılıç'ın Danıştay kararını açıklaması ile ilgilidir. Tahtakılıç'ın açıklamalarının üzerine Danıştay'ın kararını değil orada yaşananların konuşulması gerektiğini söyleyen Tugay'a Tahtakılıç, konunun hukuki boyutunu anlattığını açıklamıştır.¹⁷⁶

3. Ordu Müfettişliği 103. Oto. Taburu Birinci bölük erlerinden Tortumlu İsmailoğlu Kemal Bedir'in ölüm cezasına çarptırılmasına dair Adalet Komisyonu raporunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Tugay'ın söz almış olduğu konu; er Kemal Bedir'in Ramazan Osman isimli kişiyi öldürmesi sebebiyle ölüm cezasına çarptırılması ile ilgilidir. Tugay konuşmasında, öldürme olayı ile ilgili sabit deliller olduğunu ve sutça kasıt olduğunu belirtmiştir. Tugay, bu konunun iki açıdan incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu açılardan birincisi, doğrudan doğruya delillerin takdirine ve suçun vasfının ne olduğudur ve olayda mahkemece verilen, askerî Yargıtay'ca, onaylanan bir kararın, ceza tekniği bakımından konuşulmasının hukuki bir faydası olup olmadığıdır. İkincisi ise olayda uygulanan kanun maddelerinin hâdiseye uygun olup olmadığı konusudur. Tugay, Meclisin hükümler hakkına istinaden, bu konuda kendi görüşünü belirtebileceğini, fakat konunun esasına girmesinin uygun

¹⁷⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. I, 16. Birleşim, 17.09.1946, s. 382.

¹⁷⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. IV, 43. Birleşim, 12.12.1947, s. 132.

olmadığını, bu tahlilin Yargıtay tarafından yapılmış olduğunu belirtmiştir. Bu konuda yapılacak olan bir tahlil varsa o tahlil de konunun teknik açıdan tahlil edilmesi olduğunu, yoksa Meclisin bir mahkeme olarak davranmasının uygun olmadığını söylemiştir. Tugay'ın bu şekilde konuşmasının sebebi ilgili olay konuşulurken bazı milletvekillerinin karara şerh koymalarıdır. Tugay Mahkeme ve Yargıtay tarafından böyle bir karar verilebileceğini, Meclisin de konuyu ancak usulen tetkik edebileceğini belirtmiştir. Böylesi bir tetkikin çok önemli bir adli hata yapılması durumunda belki olabileceğini ancak her konuda olmasının doğru olmadığını, suçun ne şekilde işlendiğini mecliste konuşmanın uygun olmadığını beyan etmiştir. Konuşmasının devamında öldürme olayının bütün ayrıntılarını anlatan Tugay, öldürmede kasıt olduğunu vurgulamıştır. Tugay'ın konuşmasından sonra mecliste Tugay'ı tasdik edici konuşmalar yapılmıştır.¹⁷⁷

Altı ilde ilan edilmiş olan sıkıyönetimin altı ay daha uzatılmasına dair Başbakanlık tezkeresinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Tugay'ın söz aldığı konu, İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale ve Kocaeli İllerinde 23 Kasım 1940 tarihinde ilân edilmiş ve en son 1507 sayılı Kararla 23 Haziran 1947 tarihine kadar uzatılmış olan sıkıyönetimin, ilânını ve sonraki uzatmaları gerektiren sebepler devam ettiğinden, bitim tarihinden başlayarak altı ay daha uzatılması isteği ile ilgilidir. Sıkıyönetimin uzatılması talebi Başbakanlık tarafından verilmiştir. Başbakanlığın bu talebinden sonra söz alan bazı milletvekilleri olağanüstü halin devam etmesi için bir gerekliliğin kalmadığını bu yüzden devam etmemesi gerektiğini, eğer devam ederse de bu durumun keyfi uygulamalar ve insan özgürlüklerine aykırı olacağını vurgulayacak konuşmalar yapmışlardır. Tugay konuşmasına başlarken CHP'nin kişi hak ve hürriyetlerine verdiği önemi vurgulamıştır. Tugay'a göre; büyük kutsal değerlerin yanında bir kutsal değer daha vardır, memleketini seven ve memleketinin gerçeklerini gören her vatandaşın takdir edeceği bu büyük hakikat yüksek memleket menfaatidir, memleketin yüce menfaatidir. Devleti temsil eden ve bu mesuliyeti üzerine alan insanların memleketin menfaatlerini takdirde büyük sorumlulukları bulunmaktadır. Tugay konuşmasında daha sonra sıkıyönetim devam ettirilme talebine değinerek sıkıyönetimin devamlılığı için şartların gereklilik arz ettiğini fakat sıkıyönetimin devamlılığına itiraz eden milletvekillerinin bu gerçeği göremediğini ve bunun da üzücü

¹⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. V, 58. Birleşim, 09.05.1947, s. 149-150.

bir durum olduğunu beyan etmiş, vatanın, memleketin yüksek menfaatleri konu olurken bu kutsal konunun parti politikası aracı yapılmasının doğru olmadığını belirtmiştir.¹⁷⁸

Çanakkale Milletvekili Niyazi Çıtakoğlu'nun milletvekili dokunulmazlığı hakkında Karma Komisyon raporunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Tugay'ın söz aldığı konu Çanakkale Milletvekili Niyazi Çıtakoğlu'nun hükümetin manevi şahsiyetine hakaret, hükümetin onurunu zedeleyici bir konuşma yapmış olması ve bu yüzden milletvekili dokunulmazlığının kaldırılma talebi ile ilgilidir. Tugay konuşmasında Çanakkale Milletvekili Niyazi Çıtakoğlu'nun yargılanmasının ve cezasının verilmesinin usulüne değinmiş, bu görevin mahkemelerde olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁹

Hükümetin programının görüşmeleri sırasında söz almıştır. Tugay konuşmasında Başbakan'ın hükümete ait programı okurken memleketin bütün iç ve dış sorunları hakkında gayet açık, kesin fikirlerini ortaya koyduğunu, bir siyasi partinin de memleket sorunları hakkında bilgisinin olması gerektiğini, Büyük Millet Meclisinde memleket sorunları konuşulurken siyasi parti milletvekillerinin de ülke sorunları hakkında bilgilerinin olması gerektiğini vurgulamıştır. Tugay'ın bu şekilde konuşmasının sebebi hükümetin programının okunması sırasında Demokrat Partili milletvekillerinin görüşmelerin bu oturumda yapılmamasını ve ertelenmesini istemeleridir. Tugay ve mecliste bulunan diğer CHP'li milletvekillerinin, DP milletvekillerinin bu şekildeki konuşmalarından çıkardıkları sonuç, meclis çalışmalarının geciktirilme çabası olduğu yönündedir. Bu yüzden de DP'li milletvekillerini tenkit edecek şekilde konuşmuşlardır.¹⁸⁰

Kırşehir Milletvekillerinin seçim tutanakları hakkında Tutanakları İnceleme Komisyonu raporunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Tugay'ın aldığı söz, seçim kanununa yapılan itirazlar ve seçim tutanaklarının tekrar incelenmesi ile ilgilidir. Tugay konuşmasında Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçimi, doğrudan doğruya bu konuda hazırlanmış kanunlara ve Anayasa hükümlerine tâbi olduğunu, seçim tutanakların tanzimi ve kontrolünün de iç tüzük hükümlerine göre yapıldığını belirtmiştir. Tutanaklar üzerinde böylesi bir tetkikin yapılabilmesi için de hukuki bir dayanağın

¹⁷⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. V, 65. Birleşim, 28.05.1947, s. 232-233.

¹⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XVIII, 63. Birleşim, 01.04.1949, s. 8.

¹⁸⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. I, 3. Birleşim, 14.08.1946, s. 40.

olması gerektiğini savunan Tugay, hukuki belgelere dayandırılacak olan itirazın araştırılması ve sonucun da Türkiye Büyük Millet Meclisine açıklanması gerektiğini beyan etmiştir.¹⁸¹

2.3.10.2.2. Teklifleri

Milli Korunma Kanununun 5020 sayılı Kanunla değiştirilen 30. maddesinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde eklenmesi hakkında teklifi bulunmaktadır. Teklif İçişleri Komisyonuna havale edilmiştir.¹⁸² Daha sonra ilgili teklif Meclise sunulmuş¹⁸³ ve teklif Tugay'ın isteği ile geri verilmiştir.¹⁸⁴

2.3.12. Mahmud Nedim Zabcı

2.3.12.1. Meclis Faaliyetleri

Mahmud Nedim Zabcı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisinde sekizinci dönem milletvekilliği sırasında bir teklifi bulunmaktadır.

2.3.12.1.1. Teklifleri

Ticaret Kanununun 502. maddesine bazı fıkralar eklenmesine dair teklifi bulunmaktadır. Teklif Adalet Komisyonuna havale edilmiş¹⁸⁵ daha sonra Zabcı verdiği takdir ile teklifi geri almıştır.¹⁸⁶

2.4. Dokuzuncu Dönem (1950-1954) Malatya Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, dokuzuncu dönemde Malatya, on bir milletvekili ile temsil edilmiştir. Tamamı CHP'den olan milletvekilleri; Esat Doğan, Hüseyin Doğan, Mehmet Sadık Eti, İbrahim Hikmet Fırat, Mustafa İsmet İnönü, Mehmet Kartal, Mehmet Kulu, Mehmet Nuri Ocakçıoğlu, Hacı Abdulkadir Özbay,

¹⁸¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. I, 8. Birleşim, 26.08.1946, s. 94.

¹⁸² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XVIII, 63. Birleşim, 01.04.1949, s. 2.

¹⁸³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XVIII, 66. Birleşim, 07.04.1949, s. 141.

¹⁸⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XIX, 87. Birleşim, 16.05.1949, s. 447.

¹⁸⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XIX, 87. Birleşim, 16.05.1949, s. 519.

¹⁸⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XXIV, 55. Birleşim, 24.02.1950, s. 1141.

Ömer Lütfü Sayman ve Şefik Tugay'dır. Malatya Milletvekillerinin dokuzuncu dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi çalışmalarında; on bir tahrir ve doksan sekiz defa söz alma olmak üzere yüz dokuz çalışmaları bulunmaktadır.

2.4.1. Esat Doğan

2.4.1.1. Meclis Faaliyetleri

Esat Doğan, Türkiye Büyük Millet Meclisinde dokuzuncu dönem milletvekilliği sırasında iki defa söz almıştır.

2.4.1.1.1. Söz Almaları

Bayındırlık Vekâleti, Karayolları Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz alan Doğan, Malatya'nın ilçeleri ile arasında bulunan yolların yapımı ile ilgili görüşlerini bildirmiştir. Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri hakkında Kanunun 21. maddesine bir fıkra eklenmesi konusunda teklifi olmuştur. Teklif Tarım ve Bütçe komisyonlarına havale edilmiştir.¹⁸⁷ Doğan konuşmasında yolların birçok yerlerde ilçe merkezine uğramadan bu merkezlere beş on kilometreden geçtiğini, bunların ana yola bağlanması gerektiğini ve bu çalışmanın da vilayetlere bırakılması gerektiğini belirtmiş ama vilayetlerin mevcut imkânları ile bunu yapmakta zorlandıklarını vurgulamıştır. Bu yollara örnek olarak Malatya'da İskenderun - Erzurum hattı Doğanşehir ilçe merkezine 4 kilometre mesafeden geçen yolun ilçeye 4 kilometrelik mesafeden geçtiğini belirterek, bu durumun üzerinde durulmasını talep etmiştir.¹⁸⁸

Ulaştırma Vekâleti, Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü, Devlet Havayolları Genel Müdürlüğü, Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almış ve bazı istasyonlardaki elektrik kesintileri hakkında konuşmuştur. Doğan konuşmasında, birçok kazaların elektrik tesislerinin tamamlanmakta olduğunu memnuniyetle gördüğünü belirtmiş, yalnız bazı istasyonlar elektrik bulunan kazalara yakın olmalarına rağmen tahsisat bulunmadığından elektrik alamadıklarını vurgulamıştır. Bu yerlerdeki

¹⁸⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. XXIV, 55. Birleşim, 24.02.1950, s. 1140.

¹⁸⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 54. Birleşim, 26.02.1953, s. 1066.

belediyelerin elektrik tahsisatı konusunda çalışmalarının mevcut imkânları ile çok zor olduğunu bu sebeple elektrik tahsisatı işlemlerinin bakanlıkça yapılması gerektiğini beyan etmiştir.¹⁸⁹

2.4.2. Hüseyin Doğan

2.4.2.1. Hayatı

Dokuzuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Hüseyin Doğan, 1902 yılında Malatya’da doğmuştur. Babasının adı Doğan, annesinin adı Sati’dir. Çiftçilik yapmıştır. Evli olan Doğan 14 çocuk sahibidir.¹⁹⁰ Tarım, Tutanakları İnceleme, Gümrük, Tekel ve Geçici Dilekçe komisyonlarında çalışmıştır. Milletvekilliğine seçildikten kısa bir süre sonra fevkalâde toplantı yılında (22.5.1950-14.7.1950) CHP’den istifa edip 2. toplantı yılında (1.11.1951-20.6.1952) DP’ye geçmiştir. IX. Dönem sonunda yasama etkinliğine ara vererek siyasi çalışmalarını sürdürmüştür. 1957-1960 arasında Demokrat Parti’nin Malatya İl Başkanlığı görevini yürütmüştür. 1960’da soruşturmaya uğradı ise de, suçsuz bulunmuştur. XIII. Dönem seçimlerinde de Adalet Partisi’nden Malatya Milletvekili olarak ikinci kez Meclise girmiştir. Devre sonunda siyasî çalışmaları bırakmıştır. 1975’te Malatya’dan İstanbul’a taşınıp Bostancı’ya yerleşmiştir. 03.05.1983 tarihinde 81 yaşındayken vefat etmiştir.¹⁹¹

2.4.2.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda dokuzuncu dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Hüseyin Doğan’ın söz almasına, tavrına, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılamamıştır.

2.4.3. Mehmet Sadık Eti

2.4.3.1. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Sadık Eti, Türkiye Büyük Millet Meclisinde dokuzuncu dönem milletvekilliği sırasında sekiz defa söz almıştır.

¹⁸⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 55. Birleşim, 27.02.1953, s. 1216.

¹⁹⁰ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 582

¹⁹¹ Kazım Öztürk, a.g.e., s. 783.

2.4.3.1.1. Söz Almaları

Hatay Milletvekillerinin seçim tutanakları hakkında Tutanakları İnceleme Komisyonu raporunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Eti'nin söz aldığı konu, Tutanakları İnceleme Komisyonu Başkanı ve Afyonkarahisar milletvekili Kemal Özçoban'ın milletvekilliği seçimleri sırasında Hayat ilinde adayların aldıkları oy sayısı ile ilgili konuşmasıdır. Özçoban, Hatay'daki seçimlerde hangi milletvekilinin ne kadar oy aldığını teker teker açıklamış ve alınan oylar konusunda komisyonca inceleme yaptıklarını bildirmiştir. Mehmet Sadık Eti, Özçoban'ın konuşması sırasında bu konu hakkında araştırma ve değerlendirmenin tam olarak yapılmadığını beyan etmiştir. Özçoban'da bu konuda hazırlanmış olan dosyada bütün araştırma sonuçlarının bulunduğunu istenirse inceleyebileceklerini vurgulamıştır.¹⁹²

Milletvekillerinin Mecliste kapalı oturum yapılmasına dair talebi üzerine söz almıştır. Kapalı oturumun iç tüzüğe uygun olmadığını, madem kapalı oturuma gerek duyulmuş, bu gerekliliğe konu olan maddenin görüşülmesinden sonra açık görüşmelere geçilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁹³

Ulaştırma Bakanlığı, Devlet Demiryolları ve Limanları, Devlet Hava yolları ve Posta, Telgraf ve Telefon genel müdürlükleri 1952 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Eti konuşmasının başına havayollarındaki seyirler konusundaki memnuniyetini belirtmiş, bu seferlerin daha da arttırılmasını gerektiğini vurgulamıştır. Daha sonra PTT için ayrılan bütçenin bir önceki dönem hükümeti tarafından daha fazla olduğunu, bu dönemde bu bütçenin düşmüş olduğunu ve yıl içerisinde posta teşkilatının verdiği hizmetlere yapılan zamların halk tarafından olumlu karşılanmadığını vurgulamıştır. Daha sonra demiryolları ve limanların gelirleri ve bunlar için ayrılmış olan bütçelere değinen Eti, yine bu dönem ile CHP dönemindeki bütçe paylarını karşılaştırarak hazırlanan bütçenin uygun olmadığını beyan etmiştir. Eti'den sonra söz alan Komisyon üyeleri de yine geçmiş dönem ile mevcut dönemi kıyaslayacak şekilde konuşmalar yapmışlar Eti'de bu konuşmalara cevap vermiştir.¹⁹⁴

Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu'nun, Milli Korunma Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki 5020 sayılı Kanuna ek kanun teklifi ile Amasya

¹⁹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IV, 27. Birleşim, 08.01.1951, s. 105.

¹⁹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. VII, 76. Birleşim, 14.05.1951, s. 227.

¹⁹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 50. Birleşim, 28.02.1952, s. 1159-1180.

Milletvekili İsmet Olgaç'ın Milli Korunma Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ne dair kanun teklifinin geçici ikinci maddesi hakkında Bütçe Komisyonundan istenilen mütalâaya dair İçişleri Komisyonu Başkanlığı tezkeresinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Eti, usul hakkında konuşmuştur. Eti konuşmasında, ilgili tekliflerin komisyonlara gönderilme ve görüşülmesi ile ilgili usulleri anlatmıştır.¹⁹⁵

Elbistan Belediye Başkanı Ahmet Arıkan'ın ne zaman ve hangi sebeplerle işten el çektirildiğine ve hakkında yapılan uygulama neticesine dair sorusunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Eti yaptığı konuşmada seçilmiş belediye başkanı ile memurların işten el çektirilme durumları hakkında bilgiler vermiş seçilmiş kişilerin işledikleri suçlar karşılığında işten el çektirilmelerinin siyasi malzeme olarak kullanılmaması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁹⁶

Ulaştırma Vekâleti Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü, Devlet Havayolları Genel Müdürlüğü, Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP meclis gurubu adına konuşan Eti, konuşmasında ulaştırma Bakanlığının görev ve sorumlulukları üzerinde durmuştur. Denizyollarına yapılacak olan yeni yatırımla denizyolu taşımacılığının desteklenmesi gerektiğini savunan Eti, yapılan ithalatın ülke ekonomisinde yol açacağı giderleri azaltmanın yolunun, yapılacak ithalatlarda deniz ulaşımının kullanılmasının daha uygun olacağını vurgulayarak, dış ticareti kendi gemilerimizle yapabilmemiz için de tonajı yüksek gemilere ihtiyaç olduğunu, böyle yapılırsa 150-200 milyonluk bir döviz tasarrufu sağlanacağını belirtmiştir.¹⁹⁷ Yine aynı oturumda demiryolları bütçesinin görüşüldüğü sırada söz alan Eti, demiryollarındaki tayinler hakkında konuşmuştur. Yaptığı konuşmada Eti, yeni işçi alımlarında kanunlara uygun hareket edilmesi gerektiğini bu yolla İşçi ve memurlardan tasarruf edileceğini vurgulamıştır.¹⁹⁸

Köy kanunu lâyihasının¹⁹⁹ görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Eti,

¹⁹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 52. Birleşim, 24.03.1952, s. 8.

¹⁹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIX, 27. Birleşim, 14.01.1953, s. 181.

¹⁹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 55. Birleşim, 27.02.1953, s. 1204-1207.

¹⁹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 55. Birleşim, 27.02.1953, s. 1239-1240.

¹⁹⁹ Layiha: Herhangi bir konuda bir görüş ve düşüncüyü bildiren yazıdır. TDK Sözlük, 2018.

Köy Kanununda mevcut olan durumu anlatmıştır. Eti'nin anlattığına göre; nüfusu ne olursa olsun, kaza ve vilâyet merkezi olan yerler belediye teşkilâtına tâbi tutulmaktadır. Nüfusu iki binden yukarı olan köylerde de mecburidir. Ayrıca Belediye Kanunda da bu yönde hükümler bulunmaktadır. Öncelikle halk istekli olacak, yani iki binden fazla nüfusu olan bir köyde halkın isteği olacak, mahallin en büyük mülkiye âmirine müracaat edecek, referandum yapılacak! Daha sonra devletin de onayı olursa belediyelik kurulabilmektedir diyerek bu durumun bir mecburiyet olmadığını, konunun yasalarla belirlenmiş olduğunu vurgulamıştır.²⁰⁰

Giresun Mebusu Arif Hikmet Pamukoğlu'nun, tasfiye edilen ve emekliye sevk olunan Dışişleri Vekâleti memurları hakkındaki kanun teklifi ve Dışişleri, Bütçe, Anayasa ve Adale Komisyonları raporlarının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Eti aldığı sözde bu şekilde emekliye ayırmanın anayasaya uygun olmadığını hem daha önce söylediğini hem de şimdi söylediğini belirtmiş kanunların istenildiği gibi yorumlanamayacağını vurgulamıştır.²⁰¹

2.4.4. Hikmet Fırat (İbrahim Hikmet Fırat)

2.4.1.1. Meclis Faaliyetleri

İbrahim Hikmet Fırat, Türkiye Büyük Millet Meclisinde dokuzuncu dönem milletvekilliği sırasında kırk altı defa söz almıştır.

2.4.1.1.1. Söz Almaları

Belediye Kanununa bazı maddeler eklenmesine ve bu Kanunun bazı maddelerinin kaldırılmasına dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu belediye seçimlerinin nasıl yapılacağı konusundaki kanun değişikliği teklifidir. Fırat konuşmasında belediyelerin sorunlarının yalnızca seçimler olmadığını vurgulamıştır. Belediyelerin tarihinin 90 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu belirten Fırat, bu müesseselerin yıllarca kendi kaderlerine bırakılarak iş yaptıklarını belirtmiştir. Kendisinin de küçük bir kasabada belediye başkanlığı yaptığını belirten Fırat, 1950 Belediye seçimlerinin kanunlara uygun olarak yapıldığını söylemiş, fakat belediyelerin

²⁰⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXII, 86. Birleşim, 22.05.1953, s. 367.

²⁰¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXV, 8. Birleşim, 23.11.1953, s. 382.

sorunun bu olmadığını belirtmiş, belediye meclislerinin seçimini de kendilerinin yapmaları gerektiğini belirtmiştir. Halkın oyunu belediye başkanına verdiğini, bunun adının da milli irade olduğunu belirten Fırat, zamanla ve yeni yeni yapılan kanunlarla bu yola gidildiğini, günün birinde muhakkak bu millet kendi reisini doğrudan seçeceğini, buna mani olunamayacağını dolayısıyla bu durumun hızlandırılması gerektiğini belirtmiştir.²⁰²

Bugüne kadar teftiş görmeyen Millî Eğitim Bakanlığı Teknik Öğretim Müsteşarlığındaki yolsuzluk ve usulsüzlük hakkındaki sorunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın konuşması kendisinden önce konuşan Çankırı milletvekili Kazım Arar'ın konuşmasına cevap niteliğindedir. Kazım Arar konuşmasında Milli Eğitim Bakanlığı Teknik Öğretim Müsteşarlığındaki yolsuzluk ve usulsüzlük hakkında konuşurken, konuşmasının arasında İsmet İnönü'nün adını söylemiş, Bunun üzerine Hikmet Fırat'ta bu davanın şahıslarla ilgili olduğunu belirtmiştir.²⁰³

Belediye Gelirleri Kanununun 21. maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı kanun değişikliği teklifi Erzurum Milletvekili Bahadır Dülger ve üç arkadaşı tarafından önerilmiştir. Fırat, belediyelerin gelirlerinin sunmaları gereken hizmetler ile kıyaslandığında yeterli olmadığını vurgulamış, bu devirlerde belediyelere verilmiş olan yetki sebebiyle belediyeler kontrol ve idari teşkilâtın baskısı altında olduklarını belirtmiş, bir taraftan belediyelere kanunen verilmiş olan vazifeler milletçe istenirken, beri taraftan da muhtelif kanunlarla belediyelerin gelirlerinin azaltıldığını belirtmiştir. Belediye gelirlerinde azalma olmasının sebebinin, belediyeye tahsis edilmiş olan gelir kalemlerinin tahsilatından bazı kurumlara gelir sağlamak amacıyla kesintiler yapıldığını, bu kesintilerin de belediyelerin gelirlerini azalttığını söylemiştir. Bu durumun düzeltilmesinin memleket ile ilgili bir sorun olduğunu, bu sorunun çözümü için de siyasi düşünmemek gerektiğini, hangi partinin mensubu olunursa olunsun bu konuya önem verilmesi gerektiğini savunmuştur.²⁰⁴ Fırat ayrıca Bursa Milletvekili Necdet Yıknaç'ın, Belediye Gelirleri Kanununun 1. 4. ve 5. maddelerindeki “Tahsil ve tahsilat” kelimelerinin yorumlanması hakkındaki tavrının görüşülmesi sırasında da söz almıştır. Fırat yaptığı konuşmada belediyelerin gelire ihtiyaçlarının olduğunu bu

²⁰² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. I, 18. Birleşim, 07.07.1950, s. 410.

²⁰³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. I, 19. Birleşim, 10.07.1950, s. 491.

²⁰⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. III, 18. Birleşim, 13.12.1950, s. 218-220.

yüzden belediyelerin gelirlerini azaltıcı değil, arttırıcı çalışmaların yapılması gerektiğini belirtmiştir.²⁰⁵

237 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 9. maddesinin 1. fıkrasının değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Fırat, belediye gelirlerinin arttırılması gerektiğini vurgulamıştır. Fırat, belde sakinlerinin müşterek çalışmalarından dolayı ortaya çıkan belediye gelirlerini arttırmak amacıyla köylerden de vergi alınmasının mümkün olabileceğini, çünkü köylerin de belediyelerin sınırları içerisinde olduğunu belirtmiş, bu şekilde bir uygulama konusunda belediyelerin haklı olacağını savunmuştur.²⁰⁶

Demirci yangın yerindeki arsaların tevhit, ifraz²⁰⁷ ve tevzi hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu, Manisa'nın Demirci kasabasında yaşanan yangın felaketi hakkındadır. Fırat konuşmasının başında ilgili tasarı hazırlayan Manisa milletvekili Nafiz Körez ve arkadaşının samimiyetine inandığını belirtmiştir. Fırat konuşmasında, Demirci kasabasında yangının geçen 1950 yılının Ağustosunda yaşandığını, hazırlanan bu kanunla orada yaşayanların acılarının dindirilemeyeceğini aksine arttırılacağını belirtmiştir. Felâkete uğramamış çoğunluğu oluşturan Demirci kasabası halkı vatandaşlarının, haklarına müdahale etmek suretiyle mülkleri, rızaları olmadığı halde ellerinden alınmak istendiğini belirten Fırat, elde mevcut kanunlarımızın bu konuyu düzenlediğini, bu noktada belediyelerin yetkili olduğunu vurgulamıştır. Fırat'a göre özel kanunlarla, belediyelere verilmiş olan yetkileri şu veya bu şekilde çoğaltılırsa belediyeler kendi başlarına karar veremeyecek hale gelirler, bu durum belediyelerin zararına olur. Teklif edilen tasarı da böyle bir tasarı olduğunu belirten Fırat, bu gibi hallerde belediyelerin yapacakları işler hakkında 2290 sayılı Kanunun 6. maddesi bütün yetkileri tarif ettiğini söylemiştir. Hatta kanuna göre üç ay zarfında işi halletmek gerekmektedir, üç ay zarfında eğer yangın sahasındaki vatandaşlar yangın sahasındaki mülklerini şuyulandırmazsa o zaman bu kanun umumi olarak belediyelere bir hak vermekte, belediyeler üçüncü şahıs olarak müdahale ederek şuyullandırma yapabileceklerdir. Fırat konuşmasının sonunda; belediyenin yalnız hizmet yapmak ile sorumlu olduğunu, yangın sahasındaki vatandaşların mülkünün bir metre karesi dahi zarara uğramayıp fiyatında dahi bir kuruşu vatandaşa eksik

²⁰⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. III, 21. Birleşim, 20.12.1950, s. 276.

²⁰⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IV, 27. Birleşim, 08.01.1951, s. 91-92.

²⁰⁷ İfraz: Bir arazinin bölünmesi, parsellere ayrılması, TDK Sözlük, 2018.

verilemeyeceğini ve böyle bir kanun elimizde varken özel bir kanunla bütün yetkileri Belediye Meclisi üyelerine vermek, yangın sahasındaki vatandaşların haklarını teslim etmek ve belediyeye fazladan yetki verilmiş olacaktır. Bunun da yangından zarar gören halkı daha da üzeceğini belirten Fırat, bu şekilde halkın çıkarlarının korunamayacağını belirtmiştir.²⁰⁸ Aynı tasarı hakkında yapılan konuşmalardan sonra tekrar söz alan Fırat, bu tasarıda özel hükümlerin konmasının pratiklik bakımından işi kolaylaştırmak için, işi biran evvel yapabilmek için bir gerekli olduğunu vurgulamış, fakat bu tasarı ile haksızlıkların olabileceğini de belirtmiştir. Ona göre kanunlar belediyelerin bu işi yapması için yeterlidir. 3710 sayılı Belediye İstimlâk Kanunu zorla vatandaşın malını elinden almaz. Yangından masun kalmış bir vatandaşın mülkünü ve hakkını bu kanun hükmüne sokmaya kimsenin hakkının olmadığını belirten Fırat, belde sakinlerinin müşterek haklarını kullanmak üzere, bütün ihtiyaçları için menfi kararların alınması gerekli olduğunu belirtmiştir.²⁰⁹

Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı tasarı, Banka ve kuracağı ortaklıkların görev ve yetkileri içine giren veya bunlarla ilgili işlerin görülmesine uygun gayrimenkullerden belediye sınırları dışında bulunanlar 1295 tarihli istimlâk Kararnamesi içerisinde Ulaştırma Bakanlığınca, belediye hududu içinde bulunanlar da sözü geçen bakanlığın talebi üzerine 3710 sayılı Belediye İstimlak Kanununa istinaden bütün istimlak bedel ve masrafları banka veya kurulacak ortaklıklara ait olmak üzere istimlâk olunabilir” şeklindedir. Fırat konuşmasında, 3710 sayılı Belediye istimlâk Kanunu belde menfaatleri, belde sıhhati bakımından, beldeye has olan bir kanun olduğunu belirtmiş, Bu kanunla başka yetki kullanılamayacağını ve bu kanuna istinaden her hangi bir talep olursa, ret edeceğini belirtmiştir. Bu bankanın büyük sermayesi Ulaştırma Bakanlığına ait olması dolayısıyla, hangi bir istimlâk talep edebileceğini, belediye sınırları dâhilinde ve haricinde genel menfaatlerin gereğine uyularak 1295 sayılı kararnameyle istimlâk yoluna gidilebileceğini belirtmiştir. Ona göre 3710 sayılı Kanuna münhasıran belediyelere has bir kanun olması dolayısı ile bu iş mümkün olmayacaktır.²¹⁰ Mecliste yapılan konuşmalardan sonra aynı konu hakkında tekrar söz alan Fırat, ikinci

²⁰⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. VII, 74. Birleşim, 09.05.1951, s. 164-165.

²⁰⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. VII, 74. Birleşim, 09.05.1951, s. 167-168.

²¹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IX, 113. Birleşim, 10.08.1951, s. 890.

konuşmasında da bu teklifin uygun olmadığını belirtmiştir.²¹¹ Yapılan konuşma ve itirazlardan sonra tasarıda bulunan belediye sınırları dışında ibaresi tasarıdan çıkartılmış ve bunsan sonra söz alan Fırat, tasarının bu halinden duyduğu memnuniyeti belirtmiştir.²¹²

Çiftçi mallarının korunması hakkındaki Kanunun 4. maddesine bir fıkra eklenmesine dair Kanunun görüşmeleri sırasında söz almıştır. Fırat'ın aldığı söz çiftçi mallarının korunması ile ilgili konularda Belediye Meclislerinin yetkili olmaları konusunda ilgili kanuna madde eklenmesi ile ilgilidir. Fırat bu konuda, belediyelerin işlerinin yeterince yoğun olduğunu, çiftçilerin haklarını korumak ile uğraşmalarının zor olacağını, bu yetkilerin belediye ve köyler arasında paylaştırılmasının daha uygun olacağını belirtmiştir. Bu konular hakkında köylerde ihtiyar heyetleri, belediyelerde ise Belediye Meclislerinin yetkili kılınmasının daha uygun olacağını vurgulamıştır.²¹³

Difteri aşısının mecburi olarak tatbik edilmesine dair Kanun teklifinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat bu konuda difterinin dikkat edilmesi gereken hastalıklardan, olması, dolayısıyla elde mevcut kanun, hükümlerine göre hareket edilmesi gerektiğini, fakat bu şekilde bir çalışmanın personel ihtiyacı doğuracağını belirtmiştir. Fırat böylesi salgın hastalıklardan dolayı halkın zarar görmesi, halkın böyle bir hastalığa yakalanması durumunda Bakanlığın bütün halka bu aşığı yapması gerekeceğini, bunun halkın sağlığını korumakla ilgili olduğunu, fakat böyle bir kanun ile bütün çocukların aşılmasının iyi bir şey olmayacağını, onun için zorlama olmaması gerektiğini savunmuştur. Elde mevcut Hıfzıssıhha Kanunu Bakanlığa tam yetki vermiştir; Bakanlık isterse nezle için: bile mecburi aşı tatbik eder. Eğer bu, nezle salgın şeklini alırsa bu kanunun 64. maddesi gereğinde isterse otelleri, kıraathaneleri, hamamları kapatabileceğini belirten Fırat, nezleye karşı böyle bir yetki verilmişken difteri gibi mühim olan ve önlenmesi gereken bir hastalıkta bu yetkinin kullanılması da kaçınılmazdır diyen Fırat, yine de zorlamanın uygun olmadığını belirtmiştir.²¹⁴

Turistik otel inşası için İstanbul Belediyesi tarafından Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığına devredilecek arsa hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz

²¹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IX, 113. Birleşim, 10.08.1951, s. 894-895.

²¹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IX, 113. Birleşim, 10.08.1951, s. 898.

²¹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XI, 17. Birleşim, 14.12.1951, s. 189.

²¹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XII, 28. Birleşim, 18.01.1952, s. 198-199.

almıştır. Fırat konuşmasında, İstanbul halkının malı olan toprağın belediyece vaktiyle yeşil saha olarak istimlak edildiğini ve adına 2 numaralı park denildiğini, bu parkın bugünkü kıymetini de İstanbul halkıca iyi bilindiğini belirtmiştir. Ona göre bu istimlak meselesi tamamen 3710 sayılı Belediye İstimlak Kanununun hükümlerine istinaden yapılmıştır. Yani İstanbul Belediyesi bugün için seçilmiş bir başkana sahip olmamış ise, yarın seçilmiş bir başkana sahip olacaktır. Böyle bir belediye bugünkü durumda atanmış bir başkanın göstermiş olduğu yolda yürümek zorunda olacaktır. İstimlak edilmiş ve park yapılmak suretiyle halka söz verilmiş, kanunların verdiği yetkiyi kullanılarak halkın elinden alınmış olan bu arazi bugün muhtelif yollardan gidilerek otel yapıldığını belirten Fırat, bir Amerikalının iştiraki ile Emekli Sandığının sermayesiyle yapılacak, fakat 52.000 metre kare arazisi belediyeden metre karesi 50 liradan alınacaktır. 52.000 metre kare arazinin tutarı iki buçuk milyon lira olarak ve takdiri kıymet yolu ile takdir edilip belediye ile bir anlaşma yapılacaktır diyen Fırat, bunun olamayacağını belirtmiştir. Fırat konuşmasının devamında bu kanun yolu ile Emekli Sandığına bir mülk devredildiğini, Emekli Sandığı Kanununun 22. maddesi yüzde 20 sermayesini gayrimenkule tahsis edebilecekken bu yolla bir arazi tahsisi değil bir işletme kurulduğunu belirten Fırat, bunun doğru olmayacağını vurgulamıştır.²¹⁵ Fırat aynı tasarı hakkında aldığı ikinci sözde, Tasarının birinci maddesi 52 bin metre karelik arsanın Emekli Sandığına devrini sağladığını, bu 52 bin metre kare arsanın 2 bin metre karesi, belediyenin üzerinde şahsi haklarını tamamen kullanmaya sahip olduğunu, geri kalan 50 bin metre kare arsa, istimlak yolu ile ve yeşil saha yapılmak maksadıyla alınmış olduğunu, yeşil saha olarak kullanılması lazım gelen arsa olduğunu, belediyenin malı olan iki bin metre karelik arsaya belediye istediği şeyi yaptırabilecek olduğunu Ama 50 bin metre karenin devrine belediye kanunu müsaade etmediği gibi; Anayasaya da aykırı olacağını belirtmiştir.²¹⁶ Demokratik bir hayatta halkın malının bu şekilde devredilmesinin uygun olmadığını belirten Fırat, tasarıdan 2. maddenin kaldırılması gerektiğini vurgulamıştır. Fırat bu yolla halka bu konuda tazminat istemenin yolunun açılması gerektiğini belirtmiştir.²¹⁷

1593 sayılı Hıfzıssıhha Kanununun 170. maddesine bir fıkra eklenmesine dair

²¹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XII, 33. Birleşim, 30.01.1952, s. 414-415.

²¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XII, 33. Birleşim, 30.01.1952, s. 414-415.

²¹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 37. Birleşim, 08.02.1952, s. 119.

Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'a göre hazırlanan bu tasarı kifayetsizdir. Fırat konuşmasında: Bu tasan bugün hükmü devam eden Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 170. maddesine bir fıkra eklenmesini istediğini belirtmiş, Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 170. maddesinde 'Hayvanlar Sağlık Zabıta Talimatnamesinin hükümleri mahfuzdur' denildiğini vurgulayarak, bu işin esasını hâkimlerle baytarların el ele vererekten halletmesi, hayvanlarla insanlar arasındaki sâri hastalıkların kökünden kaldırılması gerekliliği olduğunu belirtmiştir. Bu bakımdan tasarının ilgisi dolayısıyla Tarım Komisyonunda da bir defa gözden geçirilmesi gerektiğini belirten Fırat, Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 171. maddesinde kanunun tatbiki konusunda Ekonomi Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığının müştereken bir nizamname çıkaracağını belirtildiğini söylemiş, bu sebeple tasarının Ekonomi komisyonunca da görüşülmesi gerektiğini vurgulamıştır.²¹⁸

Hayvan sağlık memurlarına hayvan yem bedeli verilmesi hakkındaki 4291 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmasına dair kanun tasarısının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu 1942 senesinde çıkartılan ve köylerdeki hayvanların bakım ve tedavisini üstlenecek kişilere tahsis edilmesi gereken at ve ödenecek olan ödeneklerin yeniden düzenlenmesi konusu ile ilgilidir. Fırat konuşmasında buralarda görev yapan hekim ve baytarların çalışma şartlarının zorluklarından bahsetmiş, köylerde bu kişilere ihtiyaç olduğunu, bu şekilde çalışanların ihtiyaçlarının ne ise hepsinin karşılanması gerektiğini belirtmiştir.²¹⁹

Maraş İlindeki Mizmili bataklığının kurutulması için şimdiye kadar bir teşebbüs ve talep olup olmadığına, ihtiyar olunacak masrafla elde edilecek arazi miktar ve değerinin ne kadar tahmin olduğuna ve bu işin Hükümetçe yapılmasının düşünüp düşünülmediğine dair sorusunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Fırat, 5516 sayılı Kanun hükümlerine göre bu bataklıkların kurutulması için mahallen teşkil edilen komisyonda Maliyeyi temsilen defterdarlık, Sıhhati temsilen sıhhat müdürlüğü, Bayındırlığı temsilen bayındırlık müdürlüğü, Tarımı temsilen tarım müdürlüğünün bulunduğunu belirtmiştir.²²⁰ Aynı konuda ikinci defa söz alan Fırat konuşmasında bu bölgeyi bildiğini, bölge halkının bataklık dolayısıyla zor şartlar

²¹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 37. Birleşim, 08.02.1952, s. 127.

²¹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 60. Birleşim, 11.04.1952, s. 352-353.

²²⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XV, 67. Birleşim, 02.05.1952, s. 7-8.

altında yaşadıklarını, arazilerini kullanamadıklarını ve bu konuda kendisinin de bir Bakanlığa bir bildirimini olduğunu belirtmiştir. Burada bulunan arazilerin dönümünün 150 lira, söz konusu toplam bedelin de altı milyon lira civarında olduğunu belirten Fırat, buraların düzenlenerek hak sahiplerine verilmesi gerektiğini belirtmiştir.²²¹

Bataklıkların kurutulması ve bundan elde edilecek topraklar hakkındaki 5516 sayılı Kanunun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat konuşmasında bataklıkların kurutulması ve bundan elde edilecek topraklar hakkında evvelce mevcut 5516 sayılı Kanunun 5. maddesini değiştiren yeni tasarının verimli olmadığını belirtmiştir. Eski kanunun ile yeni kanun tasarısını kıyaslayan Fırat, yeni kanun ile hükümetin bataklıkları kurutmayı vaat ettiğini, eski kanunda bunun olmadığını, eski kanuna göre Bakanlığın bataklıkların kurutulmasını geciktirebilirken yeni kanunla bunun düzenlendiğini belirtmiştir.²²²

Ankara'da Gençlik Parkındaki Bina ve Tesislerin Ankara Belediyesine Devrine dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu, Ankara'da bulunan Gençlik Parkına ait belediye malı olan arsa üzerinde kurulmuş olan tesislerin bir milyon 147 bin lira değeri olmasına rağmen bedelsiz olarak belediyeye devredilmesi ile ilgilidir. Fırat bunun belediye mallarına el koymak gibi olduğunu belirtmiştir. Belediyelerin demokrasinin temeli olduğunu vurgulayan Fırat, belediyenin elinden böylesi bir yeri almanın uygun olmadığını, buranın bedelinin belediyeye ödenmesi gerektiğini vurgulamıştır.²²³

Tıp mensuplarının devlet teşkilâtında vazifeye alınma şartları hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat konuşmasında kendisinin de doktorların devlet teşkilatlarında görev almasını istediğini fakat bu tasarının uygun olmadığını belirtmiştir. Fırat konuşmasında mahrumiyet bölgelerinde mecburi hizmete tâbi olan hekimler olduğunu, daha birkaç seneye kadar da bu vazife ile sorumlu olarak oralarda kalacaklarını, yatılı okullarda devlet ve millet masrafı ile yetişmiş olanlar, daha okula girmeden Hükümetle yapmış oldukları bir sözleşmeye göre bu hizmeti kabul etmektedirler. Bu durumun hukuken uygun olduğunu belirten Fırat, ilkokuldan

²²¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XV, 67. Birleşim, 02.05.1952, s. 7-8.

²²² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVI, 80. Birleşim, 04.06.1952, s. 54-55.

²²³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVI, 85. Birleşim, 16.06.1952, s. 238-239.

yüksekokulu bitirinceye kadar ömrünün 20 senesini bu işte çürütmüş ve kendi parasını da bu işte harcamış vatandaşların memleket hizmetinde serbestisini tanımak ana hukukun icabı olduğunu belirtmiştir. Bu kanun ile tıp okuyanlara burada çalışmazsan memuriyet alamazsın demenin hukuka aykırı olduğunu anlatan Fırat, diş hekimleri, eczacılar ve doktorlar bu sahada kendi paralarını ve emeklerini harcayıp yetiştikten sonra yine başka yere gitmemeleri, bu durumda olanlara bir baskı kurulmaması gerektiğini vurgulamıştır.²²⁴

Erzurum Mebusu Bahadır Dülger ve 3 arkadaşının, Belediye Gelirleri Kanununun 21. maddesinin 4. fıkrasının yorumlanması hakkındaki takrir ve Geçici Komisyon raporunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde belediyelerin geçmişten bu güne olan durumlarını ve gelirlerini anlatan Fırat'ın konuşması elektriklerin kesilmesinden dolayı yarım kalmıştır.²²⁵ İki gün sonraki birleşimde aynı konu hakkında söz alan Fırat, belediye gelirlerinin arttırılması gerektiğini, bu kapsamda belediyelerin gazete ve dergilerden resim ve harç almasının gerekliliğini vurgulamıştır. Belediyelerin, meydan, yol gibi hizmetleri yerine getirebilmeleri için bu gelirlerinin olması gerektiğini belirten Fırat, alınacak resimlerin miktarının bu yayınlarca karşılanabilecek seviyede olması gerektiğini vurgulamıştır.²²⁶

Türk Tabipleri Birliği Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın aldığı sözün konusu Türk Tabipler Birliğine üye olan tabiplerin ödeyeceği aidatla ilgilidir. Böyle bir teşkilâtın elbette bir geliri olması gerektiğini belirten Fırat, bu geliri o meslekle alâkası olan ve o meslekte menfaat temin eden bir kesimden almanın doğru olduğunu, bu durumun her dernekte, her teşekkülde olduğunu belirtmiştir. Fakat bu tasarıda tabip olup da mesleğini yapmayan ve yalnız tabiplik sıfatını taşıyan vatandaş derneğe yılda altı lira vermekle zorlandığını bunun doğru olmadığını belirtmiştir. Diğer teşekküllerde hiçbir şekilde meslekî faaliyet göstermeyen üyelerin böyle bir zorlamaya tabi tutulmadığını belirten Fırat, bunun kanuna uygun olmadığını belirtmiştir.²²⁷

Turizm Endüstrisini Teşvik Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır.

²²⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVI, 88. Birleşim, 20.06.1952, s. 386.

²²⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVII, 5. Birleşim, 17.11.1952, s. 191-192.

²²⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVII, 6. Birleşim, 19.11.1952, s. 232-235.

²²⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIX, 26. Birleşim, 12.01.1953, s. 148.

Aldığı sözde Fırat, her memleketin kendi bünyesinin gereklerine göre kanunlarını hazırlayacağını daima millî karakterini muhafaza edeceğini ve bu karakterde kendi memleketinde sakin olan vatandaşların haklarını ve istifadelerini gözetmeye gayret edeceğini belirtmiştir. Turizm Endüstrisi Teşvik Kanununun da bu düşünce çerçevesinde hazırlanması gerektiğini savunan Fırat, eğer yabancılar bizim kültürel tarihimizi, bütün tarihi kıymetlerimizi hiçbir yerde örneği bulunmayan eserlerimizi görmek istiyorlarsa bütün kolaylıkların sağlanması gerektiğini, ama bunun samimî ve Türk bünyesine, Türk siviline uygun olması şartıyla olması gerektiğini vurgulamıştır. Bunun olmaması durumunda kendi kültürümüzü yaşatamayacağımızı, ülkemize gelen yabancıların bizi değiştireceğini belirtmiştir.²²⁸

Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâleti, Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Sağlık ve sosyal yardım Bakanlığının çalışmalarından duyduğu memnuniyeti vurgulayan Fırat, Menderes Hükümetinden Sağlık Bakanlığı görevini yapan bakana gerekli imkânları vermelerini talep etmiş ve bu şekilde bir imkânın verilmesi durumunda bakanın halkla birlikte sağlık teşkilatını daha da kalkındıracağından emin olduğunu vurgulamıştır.²²⁹

Adalet Vekâleti 1953 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat aldığı sözde, hâkimlerin verecekleri kararlarda doğru tercihler yapmasının memleketin kalkınması için çok önemli olduğunu anlatmıştır. Verecekleri yanlış kararlar ile sadece adaletin sapmayacağını aynı zamanda bundan memleketin zarar göreceğini belirtmiştir. Fırat ayrıca hapishanelerdeki veremlilerin durumu hakkında da görüşlerini belirtmiştir. Fırat'a göre hapishanelerde bulunan veremlilerin gerekli sağlık şartlarına uyulmadan tutuklularını bunun da çok tehlikeli olduğunu vurgulamıştır. Bu kişilerin sağlıklı insanların sağlıklarını bozmayacak şekilde tedavi altına alınmaları gerektiğini belirtmiştir.²³⁰

Millî Savunma Vekâleti 1953 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Fırat Milli Savunma teşkilatı personelinin sağlıklarının korunmasına

²²⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 43. Birleşim, 13.02.1953, s. 283-286.

²²⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 49. Birleşim, 21.02.1953, s. 648-649.

²³⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 50. Birleşim, 22.02.1953, s. 705-706.

dikkat edilmesini, sağlık sorunları yüzünden personel kaybına sebebiyet verilmesinin doğru olamayacağını belirtmiştir.²³¹

Millî Eğitim Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Fırat, adı geçen bu üniversitelerde teknik malzemelerin yetersizliğinden ve öğretmenler ve öğrencilere sunulan imkânların eksikliğinden bahsetmiştir. Buralardaki öğrencilerin spor yapacakları alanların kısıtlı olduğunu belirten Fırat, bu durumun iyi hekim yetiştirilememesine sebep olduğunu, buralardaki öğretmen ve öğrencilere verilecek imkânlarla gelecek nesillerin daha iyi bir şekilde yetişeceğini vurgulamıştır.²³²

Bayındırlık Vekâleti, Karayolları Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat aldığı sözde Malatya ilinin yolları ile ilgili görüşlerini belirtmiştir. Cumhuriyet döneminde yapılan yolların iyi durumda olduğunu fakat Osmanlı döneminden kalan yolların kötü durumda olduğunu belirten Fırat, buralarda bulunan bir köprünün yıkılmış olduğunu, ayrıca ilçe yollarının tam olarak çalışır durumda olmadığını ve yolların ilçelerin uzağından geçtiğini belirtmiş, ilgili Bakandan bu yollar ile ilgilenilmesini talep etmiştir.²³³

Trabzon Mebusu Hamdi Orhon'un, Belediye Kanununun bazı maddeleriyle 4573 ve 4617 sayılı kanunların kaldırılmasına ve 2226 sayılı Kanunda yazılı 'Genel Meclis' tabirlerinin 'Belediye Meclisi' olarak düzeltilmesine dair olan kanun teklifinin gündeme alınması hakkındaki takririnin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Belediyelerde il sistemin hâkim olduğunu belirten Fırat, bunlardan birisinin vilayet idaresi, ikincisinin de vesayet idaresi olduğunu belirtmiştir.²³⁴

Karayolları Trafik Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Fırat, içki olarak araba kullanmanın sakıncalarından bahsetmiştir. Fırat'a göre bu konuda düzenlemelerin yapılması ve ister hususi olsun, isterse de genel kullanıma tabi olsun bütün arabaların şoförlerine bu konuda yaptırım uygulanmasının gerekli

²³¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 50. Birleşim, 22.02.1953, s. 757.

²³² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 53. Birleşim, 25.02.1953, s. 951-952.

²³³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 54. Birleşim, 26.02.1953, s. 1089-1090.

²³⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXI, 59. Birleşim, 27.03.1953, s. 100-101.

olduğunu belirtmiştir.²³⁵ Aynı tasarı hakkında tekrar söz alan Fırat, nakil araçlarını kullanacakların alacakları ehliyetlerden harç alınmaması ile ilgili görüşlerini belirtmiştir. Nakil vasıtalarının cinslerine ve nevilerine göre iki liradan 15 liraya kadar her ay vermekte buldukları bir resim alındığını belirten Fırat, bu yeni tasarı ile belediyelerin nakil vasıtası kullananlardan resim alacağını yazıldığını fakat bunun mümkün olmadığını belirtmiştir. Fırat'a göre nakil araçlarını kullananlar hemen her gün başka yerde, başka belediyenin sınırları içerisindedirler. Bu yüzden her belediyenin bu kişilerden resim alamayacağına göre böyle bir tasarı da uygulanacak bir tasarı değildir.²³⁶

Gümrük Kanununun 17. maddesinin 7 numaralı bendinde 5651 sayılı Kanunla eklenen (C) fıkrasının değiştirilmesi hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın aldığı sözün konusu turizm kapsamında dışarıdan getirilen malların vergi muafiyetine tabi tutulmaları ile ilgilidir. Fırat'a göre Turizm Endüstrisini Teşvik Kanununun 21. maddesi, turizm belgesi vermeye yetkili olan umum müdürlüğün izni alınmak şartıyla bu gibi müesseselerin demirbaş eşyaları değiştirilir, satılır, nakledilir; yerine yenilerini getirilir şeklindedir ve bu durum tekrar yeni ve devamlı surette yabancı mallarını sokmaya vesile olacaktır. Bu konuda yeni bir öneri getiren Fırat, Hükümet beş sene kaydını koyduğuna göre bir kereye mahsus olmak kaydıyla demirbaş eşya beş senede ne erir, ne çürür bu sebeple beş senede bu tekerrürler olabilir, daima kötü durumu düşünmek gereklidir. Bir kere, ne isterlerse alınması gereklidir. Ama tekrar alınması yerli sanayiye yazık edecektir.²³⁷

Adli Tıp Müessesesi Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Fırat, Adli tıbbın hizmet alanı ve verdiği hizmetler hakkında bilgiler vermiştir. Sağlık adına önemli işler yapan adli tıp mensuplarına tasarı ile verilmesi planlanan yirmi liraya kadar ki ücretin yeterli olmayacağını belirten Fırat, bu miktarın zamanın ihtiyaçlarına göre ayarlanması gerektiğini savunmuştur.²³⁸ Tıp fakültesini bitiren her doktorun adli tıp ile meşgul olabildiğini fakat bu konuda ihtisaslaşmanın az olduğunu, bu kişilerin verecekleri raporların uygun olacağını, fakat ihtisas yapanların daha iyi

²³⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXI, 60. Birleşim, 30.03.1953, s. 125.

²³⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXI, 61. Birleşim, 01.04.1953, s. 188.

²³⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXII, 89. Birleşim, 29.05.1953, s. 465-466.

²³⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 102. Birleşim, 06.07.1953, s. 225.

hizmet vereceğini belirtmiştir. Fırat bu sebeple adli tıp konusunda çalışanlar için ihtisas şartının tasarıya konulmasının gerekliliğini savunmuştur.²³⁹ Aynı tasarı hakkında tekrar söz alan Fırat, bu tasarı ile tıp fakültelerinden mezun olanların mecburi hizmette çalıştırılmaya zorlandıklarını, bu hekimlere haksızlık yapıldığını bunun insan haklarına aykırı olduğunu belirtmiştir.²⁴⁰ Aynı tasarı hakkında tekrar söz alan Fırat, adli tabip kadrosuna alınanların diğer haklarının ellerinden alındığını ve bu kişilere 100-150 lira gibi az bir ücretin ödendiğini belirterek bu konuda iyileştirmelerin yapılması gerektiğini savunmuştur.²⁴¹

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın konuşması diğer milletvekilleri tarafından sürekli kesilmiş, Fırat siyaset yapmadığını sadece konu hakkında görüşlerini belirtmek istediğini söylemiş ve tasarı hakkında müzakerelerin yeterli olmadığını belirterek konuşmasını bitirmiştir.²⁴²

Gündemdeki kanun, tasarı ve tekliflerinin sözlü sorulardan önce görüşülmesi hakkındaki takririnin görüşülmesi sebebiyle söz almıştır. Aldığı sözde kanun tasarı ve tekliflerin görüşülmesinde kanunlara uyulmadığını belirten Fırat, Hükümete müsamaha edildikçe, Hükümetin tüzük hükümlerine uymadan hareket ettiğini savunmuştur.²⁴³

Malatya Vilâyetinin Besni Kazasında mevcut Trahom Hastanesinde yapılan silâh araması esnasında vuku bulan dövme hâdisesi dolayısıyla müsebbipleri hakkında ne muamele yapıldığına dair sözlü sorusunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Fırat önce olayın nasıl yaşandığını açıklamıştır. Bir idare amirinin silah araması yaptığını, bu aramalar, fakat bu durumun hastane dâhilinde olup olmadığının tam bilinmediğini ve bu konuda başhekime bilgi verilmediğini belirten Fırat, kaymakam ve jandarma kumandanının hastabakıcıyı dövdüklerini, vatandaşa böyle bir uygulamanın zamanının geçtiğini ve dövme olayının son derece yanlış olduğunu belirterek özellikle yetkili olan kişilerin yetkilerini iyi kullanmaları gerektiğini ve yetkilerinin dışına

²³⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 102. Birleşim, 06.07.1953, s. 259-260.

²⁴⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 102. Birleşim, 06.07.1953, s. 271.

²⁴¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 103. Birleşim, 07.07.1953, s. 304-305.

²⁴² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 104. Birleşim, 08.07.1953, s. 374.

²⁴³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 106. Birleşim, 10.07.1953, s. 481-482.

çıkılmaları gerektiğini vurgulamıştır.²⁴⁴ Bazı milletvekillerince Fırat'ın anlattıklarının delilinin olmadığına söylenmesi üzerine tekrar söz alan Fırat, bütün anlattıklarının halkın önünde olduğu ve dolayısıyla delilinin olduğunu belirtmiştir.²⁴⁵

Malatya Vilâyetinin Çataltepe Köyü Muhtarı Ömer Erkenekli'nin işine keyfi olarak son veren Besni Kaymakamı ile görevini kötüye kullanan Jandarma Komutanı hakkında müracaat üzerine ne muamele yapıldığına dair sözlü sorusunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Fırat, ülkede kanuna tüzüğe uymayan işlerin yapıldığını belirtmiştir. Daha sonra konuşmaları sıkça kesilen Fırat, kendi bölgesinde yaşanan keyfi kapatma olaylarından örnekler vermiştir. Daha sonra karşılıklı konuşmalara Başbakan Adanan Menderes'te katılmıştır.²⁴⁶

Eczacılar ve eczaneler hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın aldığı sözde konu Sağlık bakanlığının denetimi ile ilgilidir. Fırat konuşmasında eczanelerin Sağlık bakanlığı tarafından denetlenmesinin yerinde bir karar olduğunu belirtmiştir.²⁴⁷ Tasarı hakkında tekrar söz alan Fırat, eczacıların özel ihtisasla görevlerini yaptıklarını ve bu kişilere uygulanacak olan kuralların da özel olması gerektiğini, bu kişilerin eczane açarlarken de ihtisas yaptıkları konuda çalıştıklarını belirtmiştir.²⁴⁸

Devlet memur ve hizmetlilerine tahsisat verilmesi hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde devlet memurluğu yapan kişilerin geçim sıkıntısı çekmemeleri gerektiğini vurgulayan Fırat, bu konuda çalışmaların yapılması gerektiğini vurgulamıştır. 1954 yılı içerisinde devlet memurlarına verilecek olan bir aylık tahsisatın verileceği zaman ile ilgili görüşlerini belirten Fırat, bu tahsisatın ne kadar olacağının önemli olduğunu vurgulayarak, devlet memurlarının hayat standardını yükseltecek seviyede bir tahsisat olması gerektiğini savunmuştur.²⁴⁹

Sermayesinin tamamı devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan iktisadi

²⁴⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXV, 5. Birleşim, 16.11.1953, s. 272-273.

²⁴⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXV, 5. Birleşim, 16.11.1953, s. 273-274.

²⁴⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXV, 5. Birleşim, 16.11.1953, s. 252-256.

²⁴⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXV, 10. Birleşim, 27.11.1953, s. 435-436.

²⁴⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXV, 10. Birleşim, 27.11.1953, s. 450.

²⁴⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVI, 21. Birleşim, 23.12.1953, s. 399-400.

teşekküllerin teşkilâtı ile idare ve murakabeleri²⁵⁰ hakkındaki Kanununun 45. maddesinin 3 ve 4. bentlerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde eklenmesine dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat aldığı sözde belediye çalışanlarına 1953 yılı için ödenmesi tasarlanan bir maaş, 1954 yılı için ise üç maaş tahsisatın yerinde olduğunu belirtmiştir.²⁵¹ Aynı tasarı hakkında tekrar söz alan Fırat, belediyelerin fazla bir yük altında olduklarını bu sebeple belediyelere yeni külfetler yüklenmemesi gerektiğini, eğer yeni külfetler yüklenirse belediyelerin zor duruma düşeceklerini belirtmiştir.²⁵²

Emekli, Dul ve Yetim Aylıklarına zam yapılması hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Fırat, emekli dul ve yetim aylıklarına yapılan zam ve ikramiye ödeneğinden memnuniyetini belirtmiştir. Emeklilerin çalışanlara göre daha zor şartlarda geçimlerini sağladıklarını vurgulayan Fırat, emeklilerin düşük maaşlar ile zor durumda bırakılmaması gerektiğini vurgulamıştır.²⁵³

Konya Mebusu Sıtkı Salim Burçak ve iki arkadaşının tıp mensuplarının devlet teşkilâtında vazife alınma şartları hakkındaki 5979 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmasına dair Kanun teklifi ve Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeni mazbatasının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Fırat, tabip, diş tabibi ve eczacıları 5979 sayılı Kanun hükümlerine göre mecburi hizmete tabi tutan, kanunun hedefine varamadığını belirtmiştir. Bunun da iyi bir gelişme olduğunu belirten Fırat, kendisinin de ilgili kanun hakkında uygun olmadığı şeklinde fikir bildirdiğini belirtmiştir. Fırat ayrıca, tecrübesiz kişilerin mahrumiyet bölgelerine göndermemesi gerektiğini, bundan hem o bölgedeki vatandaşlar zarar göreceğini, hem o bölgeye giden yetişmemiş bu genç neslin körelip kalacağını belirtmiştir. Kendi parasıyla ve kendi emeğiyle okumuş ve Anayasanın hükümlerine dayanmış bir vatandaşı tabii hakkından mahrum etmek yetkisin kimseye verilmemesi gerektiğini belirten Fırat, bu tasarıyı sunanlara teşekkür etmiştir.²⁵⁴

Köy Kanununun 14. maddesine bir fıkra eklenmesi ve 44. maddesinin 2.

²⁵⁰ Murakebe: Denetleme, TDK Sözlük, 2018.

²⁵¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVI, 23. Birleşim, 28.12.1953, s. 488-499.

²⁵² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVI, 23. Birleşim, 28.12.1953, s. 492.

²⁵³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVII, 33. Birleşim, 25.01.1954, s. 324-325.

²⁵⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 40. Birleşim, 10.12.1954, s. 171-172.

fıkrasının değiştirilmesi hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu, köylünün tapulu yerlerinin istimlak ile ilgilidir. Aldığı sözde Fırat, vatandaşın malı rızası hilâfına alındığı takdirde istimlâk mecburiyeti olduğuna göre bu istimlâk hususunun kazalar ve vilâyetlerdeki şekilleri katidir, söz yoktur. Bu kadar kesin bir hükme varmak, vatandaşın mülkiyeti üzerinde olan hakkını teminattan uzak tutmak doğru değildir. Köyün ihtiyacı hususunda lazım olan, genel işlerine, hizmetlerinde kullandıkları yerlerin istimlâk edilmesi yerinde olabileceğini belirten Fırat, vatandaş razı değilse idare heyetinin vermiş olduğu kararlar doğrultusunda yapılacak olan istimlakın kanunlara uygun olmadığını, bu konuda mağduriyet yaşayanlara kanun yolunun açık olması gerektiğini belirtmiştir.²⁵⁵

Hemşirelik kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Konuşmasının başında hemşirelerden ve hemşirelik mesleğinden bahseden Fırat, mesleğin ne kadar ulvi bir meslek olduğunu, hemşirelerin de ne kadar fedakâr olduklarından bahsetmiştir. Konuşmasında hemşirelerin eğitimleri için yapılması gerekenleri vurgulayan Fırat, bu meslek grubunun gelirlerinin kendilerini rahat yaşatacak seviyelere yükseltecek hale getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁵⁶

Nafia Vekâleti²⁵⁷, Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü ve Havayolları Umum Müdürlüğü 1954 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat konuşmasının başında Engerek Tüneli hakkında görüşlerini belirtmiştir. Fırat'a göre yol üzerine kapalı bir geçiş tünelinin yapılması çok uygundur. Fakat tünelin yapım şekli ile ilgili kaygıları bulunmaktadır. Ona göre tünelin şekline dikkat etmek gereklidir çünkü uygun şekilde yapılmayan tünelde kazalar olabilmektedir. Konuşmasının devamında Malatya ili ve ilçelerindeki yol ve köprü konusuna değinen Fırat, daha önce dile getirmiş olduğu Malatya'da bulunan yıkık köprü ile ilgili bir çalışmanın bulunmadığını belirtmiş ve yeni dönem için belirlenmiş olan bütçeden köprü tamiri için bir kaynak aktarılması ümidini dile getirmiştir.²⁵⁸

Maden Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Konuşmasının başında bu konuda bir kanun tasarısı hazırlayanlara teşekkür eden Fırat, madenler ile ilgili Osmanlı

²⁵⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 42. Birleşim, 12.12.1954, s. 262.

²⁵⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 44. Birleşim, 17.12.1954, s. 416.

²⁵⁷ Nafia Vekâleti: Bayındırlık Bakanlığı

²⁵⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 50. Birleşim, 25.12.1954, s. 937-938.

döneminden süregelen ve halen yürürlükte bulunan Maadin Nizamnamesi²⁵⁹ hakkında bilgiler vermiş, bu kanun ile bu güne kadar çalışmaların sürdürülmüş olduğunu, fakat yapılacak yenilikler ile maden çalışmalarının daha etkin hale geleceğini vurgulamıştır. Fırat, yeni hazırlanan tasarıdaki, özel mülkiyetlerin istimlak edilmesi konusuna değinmiş, yeni tasarıda bu konunun adilane bir şekilde çözüme kavuşturulup kavuşturulmadığını ya da bu konunun mülkiyet hakkı bakımından ne derece önemli olduğunu sorgulamıştır. Fırat bu konuda ikinci kaygısını açıklarken de maden çıkartmada bir acele etmenin bulunduğunu, bir yerde bir ocak olduğunun ve bu ocağın verimli olduğunun duyulmasından sonra o bölgeye tabiri yerinde ise hücum edildiğini belirterek bu konuda düzenlemeler yapılarak milli servetimiz durumunda olan madenlerin bu şekilde yağmalanır gibi yok edilmesinin önüne geçilmesini talep etmiştir.²⁶⁰

Tıp Mensuplarının Devlet Teşkilâtında vazifeye alınma şartları hakkındaki 5979 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmasına dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konuyu, Devlet Bakanı ve Ağrı milletvekili Celal Yardımcı açıklamıştır. Yardımcı'nın yeni tasarı hakkında verdiği bilgiye göre: tıp fakültelerini bitirenlerin peşinen bir mecburi hizmeti kabul etmiş olduklarını vurgulayarak, bu durumun değiştirildiğini, kendi hesabına okuyan öğrencilere böylesi bir mecburiyetin artık kalmadığını belirtmiştir. Bunun üzerine söz alan Fırat, kendisinin de bu konuda fikirlerinin aynı olduğunu belirterek tasarı hakkındaki olumlu görüşlerini belirtmiştir.²⁶¹

Yeniden kaza kurulması hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu, Çelikhan ve Arguvan'a bağlı Tahir kazasının oluşturulması ile ilgilidir. Fırat bu kazaların oluşturulmasının halka hizmet götürülmesi adına sevindirici olduğunu vurgulamıştır. Fırat, bu konuda memnun olmasına rağmen yapılan işlerin ne derece doğru adımlar olduğunun sorgulanması gerektiğini belirterek,

²⁵⁹ Osmanlı İmparatorluğu döneminde maden ocaklarının işletilme esaslarını düzenlemek amacıyla; 17 Temmuz 1861 tarihli Maadin Nizamnamesi ve buna ek olarak 29 Aralık 1866 tarihindeki bir fıkralık ilave nizamname, 6 Nisan 1869 tarihli geniş kapsamlı olan nizamname hazırlanmış, bu nizamnamede daha sonra değişiklikler ve eklemeler yapılarak, yeni kanun ve nizamnameler yapılmıştır. Kaştan, Yüksel, Osmanlı İmparatorluğu'nda Kömür Ocaklarının İşletilmesi (1839- 1918), Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, 2(2), 11. 1-26

²⁶⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 55. Birleşim, 02.03.1954, s. 57-58.

²⁶¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 55. Birleşim, 02.03.1954, s. 53.

hükümetten bir talebi olmuştur. Bu talebinde Fırat, yapılacak olan seçimden sonra tüm Türkiye'nin bu konuda araştırılıp tahlil edilmesi ve oluşturulacak kazalara o şekilde karar verilmesidir. Ona göre böylesi bir çalışma ülke menfaatleri için daha uygun olacaktır.²⁶²

Yeniden kaza kurulması hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu Malatya ili içerisinde üç yeni kaza kurulması ile ilgilidir. Fırat konuşmasında Pütürge ilçesine bağlı Gerger'in kaza haline getirilmesinden memnuniyetini belirterek, bu bölgede yol olmadığını, bu şekilde bölgeye yapılacak olan yeni yatırımlarla bölgenin yola kavuşma ihtimalinin olduğunu, bu durumun da sevindirici olduğunu vurgulamıştır.²⁶³

Petrol Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Bu konuda hazırlanan tasarıda, bu kanunun amacı: Türkiye Cumhuriyetinin petrol kaynaklarının hususi teşebbüs ve yatırımları eliyle süratle, fasılasız ve verimli bir şekilde geliştirilmesi ve kullanılmasını sağlamak olarak belirlenmiştir.²⁶⁴ Dolayısıyla bu kanun ile ülkemizde petrol aramalarında özel teşebbüsün önü açılmış olmaktadır. Fırat aldığı sözde, memleketin ihtiyacı bulunan bir kaynağın bir an evvel işlenerek ülke menfaatine sunulması görüşünde olduğunu belirtmiş, petrol kanunu desteklemenin memleket meselesi olduğunu, bu konuda siyaset yapmanın çok doğru olmadığını ve ülke çıkarlarının düşünmek gerektiğini vurgulamıştır.²⁶⁵ Aynı tasarinın 13. maddesi görüşülürken tekrar söz alan Fırat, tasarıda bulunan memleket ihtiyaçlarından fazla olan petrolün satılması ile ilgili fikrini açıklamıştır. Fırat'a göre bugünkü ihtiyacımızı karşılayacak olan petrolün çıkartılmasından sonra artan miktarın satılması konusunda hükümete tavsiyesinin olduğunu belirtmiş ve ülke ihtiyaçlarının her geçen gün artacağını, bu yüzden fazla olan petrolün satılması konusunda yeni oluşacak olan petrol ihtiyacının göz önüne alınması gerektiğini vurgulamıştır.²⁶⁶ Aynı tasarı hakkında tekrar söz alan Fırat, petrolün aranması, çıkartılıp işlenmesi konusunda makul sürelerin dile

²⁶² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 57. Birleşim, 04.03.1954, s. 193-194.

²⁶³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 57. Birleşim, 04.03.1954, s. 189-190.

²⁶⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 58. Birleşim, 05.03.1954, s. 265.

²⁶⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 57. Birleşim, 05.03.1954, s. 273.

²⁶⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 59. Birleşim, 06.03.1954, s. 309.

getirilmesinin gerektiğini, 10-15 yıl gibi bir sürenin bu konuda tahammül edilebilecek bir süre olduğunu, fakat 50 yıl gibi bir süre konuşulmasının ülke ihtiyaçları konusunda tahammül edilemeyecek bir süre olduğunu vurgulamıştır.²⁶⁷ Petrol kanunun görüşülmesi sırasında tekrar söz alan Fırat, tasarıda yer alan çıkartılan petrolden devlet hissesi olarak sekizde bir oranının az olduğunu, devlet hissesinin daha fazla olması gerektiğini savunmuştur.²⁶⁸

Türkiye Petrol Anonim Ortaklığı Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat aldığı sözde petrol konusunda daha önce yapılan çalışmaları takdirle karşıladığını, daha önce petrol için yapılan 20 milyon liralık yatırımla neler kazanıldığının göz önüne alındığında, şimdi yapılması planlanan 150 milyonluk yatırımla ülkenin kazançlı çıkacağı kaynakların elde edilebileceğini belirtmiştir.²⁶⁹

İller Bankası Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu İller Bankasının sermayesinin arttırılması ile ilgilidir. Konuşmasının başında İller Bankasının nasıl kurulduğunu anlatan Fırat, İller Bankasının belediyelerin bütçelerinden % 5 vererek oluşturduklarını, zamanla bankanın görevlerinin arttığını ve bu yüzden de yeni sermayeye ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.²⁷⁰

2.4.5. İsmet İnönü (Mustafa İsmet İnönü)

2.4.5.1. *Hayatı*

Dokuzuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Mustafa İsmet İnönü, 1884 yılında İzmir'de doğmuştur. Babasının adı Mehmet Reşit, Annesinin adı Cevriye'dir. Harbiye mezunudur, Erkan-ı Harbiye'yi bitirmiştir. Fransızca, Almanca ve İngilizce bilmektedir. Halk Fırkası genel başkanvekilliği, CHP genel başkanlığı - I. Dönem Edirne, II., III., IV., V. ve IX. Dönem Malatya, VI., VII. ve VIII. Dönem Ankara Milletvekilliği – I. Dönem Muvakkat İcra Vekilleri Heyeti Üyeliği, Erkân-ı Harbiye

²⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 59. Birleşim, 06.03.1954, s. 322.

²⁶⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 59. Birleşim, 06.03.1954, s. 330.

²⁶⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 60. Birleşim, 07.03.1954, s. 360-361.

²⁷⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 64. Birleşim, 11.03.1954, s. 806.

Reisliği, 1. ve 2. İcra Vekilleri Heyeti Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye vekilliği, Lozan Sulh Konferansı Murahhas heyeti reisliği – 4. ve 5. İcra Vekilleri Heyeti Hariciye vekilliği, 1., 2., 3.,4., 5., 6., 7. ve 8. Hükümet Başvekilliği, 1., 2.,3. ve 4. Hükümet Başvekil ve Hariciye Vekilliği ve Cumhurbaşkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklâl Madalyası sahibidir. Evli olan İnönü, 3 çocuk babasıdır. 25.12.1973 tarihinde 89 yaşında vefat etmiştir.²⁷¹

2.4.5.2. Meclis Faaliyetleri

Mustafa İsmet İnönü, dokuzuncu dönem Malatya milletvekilliği sırasında dokuz defa söz almış, bir defa da istizah²⁷² takriri vermiştir.

2.4.5.2.1. Söz Almaları

Erzincan'da vukua gelen deprem dolayısıyla yapılan yardımlarla, Avusturya'dan alınan kurma evlerin bugünkü fiyatları hakkındaki sorunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. İnönü'nün söz aldığı konu: Erzincan'da yaşanan deprem sonrasında bölge halkına yapılan yardımları anlatırken İsmet İnönü'nün adının geçmesine cevap niteliğindedir. İnönü yaptığı konuşmada kendisine iftira atıldığını, Erzincan'a giderken 70 lira harcırah almadığını ve Erzincan dönüşünde oyun oynamadığını belirtmiştir.²⁷³

1951 yılı Bütçe Kanununun tümünün görüşülmesi sırasında söz almıştır. Bütçe görüşmeleri sırasında söz alan İnönü konuşmasında Türkiye'deki genel siyasi hayat üzerinde durmuştur. Konuşmasının başında askeri siyaset üzerinde duran İnönü, dünyada yaşanan gelişmelere bakıldığında memleketimizin güvenliği için sade ve esaslı bir askeri yapıda olmamızın gerekliliğinden bahseden İnönü, askeri konularda asla taviz verilmemesi ve zayıf durumda olunmaması gerektiğini vurgulamıştır. Dış politikada ise memleketimizin özelliklerinin iyi tahlil edilmesi gerektiğini, hayale kapılmadan dış ilişkilerde doğru adımlar atılmasının uygun olmayacağını belirtmiştir. Hükümetin de ülke yönetimini ciddiye alarak tereddüt ve zayıflık göstermemesi gerektiğini bildirmiştir. Vatandaşlar arasında ihtilaflar çıkartmaya çalışanların bulunduğunu, buna dikkat edilmesi gerektiğini açıklayan İnönü, böylesi bir durumun

²⁷¹ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 582.

²⁷² İstizah: 1. Herhangi bir konuda açıklayıcı bilgi isteme, bir sorunun açıklanmasını isteme. 2. Gensoru, TDK Sözlük, 2018.

²⁷³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IV, 25. Birleşim, 03.01.1951, s. 10.

ne iktidara ne muhalefete yarayacağını söylemiştir.²⁷⁴

Resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesi²⁷⁵ derneklere ait olup siyasi partilere terk edilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. İnönü'nün söz aldığı konu, uzun yıllar faaliyette bulunan halkevlerinin kapatılarak kayıtlı mallarının hazineye devredilmesi ile ilgilidir. İnönü konuşmasında yaşanan bu durumun anayasaya aykırı olduğunu belirterek, bu konuda Başbakan ile yaptıkları görüşmede halkevlerinin devamlılığının sağlanarak halkın menfaatine çalışmalar yapmasının engellenmemesi konusunda anlaştıklarını, bu şekilde görüşmelerin sonradan da devam ettiğini fakat bu tasarı ile hükümet ile bu konuda bir uzlaşmanın olamayacağına kanaat getirdiklerini vurgulamıştır.²⁷⁶

8 Ekim 1952 tarihinde Balıkesir'de Cumhuriyet Halk Partisi mensuplarının yapmak istedikleri açık hava toplantısında gerçekleşen hâdisi dolayısıyla valinin durumuna ve Devlet Vekili Muammer Alakant'ın, bazı nutuklarında bu hâdiseye temas ederek söylediği bildirilen sözlerinin doğru olup olmadığına dair sözlü sorusunun görüşülmesi sırasına söz almıştır. Aldığı sözde İnönü, iktidar partisi milletvekillerinin konuşmaları sırasında kendisini hedef alıcı cümleler kurduklarını, demokratik bir ülkede yapılan siyasette bu durumun uygun olmadığını vurgulamıştır.²⁷⁷ İnönü'nün konuşmasından sonra Adnan Menderes kürsüye çıkmış, O'da konuşmasında da aynı konulara değinerek “*Arkadaşlar; bu memlekette zulüm yoktur. Bu memleketteki zulüm devri İsmet Paşa ile onun iktidardan düşmesiyle kapanmıştır*” diyerek İnönü'ye cevap vermiştir. İnönü'de bunun üzerine hepsine cevap vereceğini söylemiştir.²⁷⁸ Menderes ve İnönü arasındaki sözlü tartışma oturum boyunca devam etmiştir.

5 Ekim 1952 Pazar günü İzmir'de Cumhuriyet Meydanında söylediği nutuk hakkında umumi olarak Hükümet görüşünün açıklanmasına dair İzmir Mebusu Pertev

²⁷⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. V, 45. Birleşim, 19.02.1951, s. 213-215.

²⁷⁵ Münfesi: Bozulmuş, dağılmış, feshedilmiş, TDK Sözlük, 2018.

²⁷⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IX, 109. Birleşim, 06.08.1951, s. 582-585.

²⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVII, 10. Birleşim, 28.11.1952, s. 376-377.

²⁷⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVII, 10. Birleşim, 28.11.1952, s. 376-377.

Arat'ın, Başvekâletten olan sözlü sorusunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. İnönü aldığı sözde, buradaki meselenin halkevlerinin kapatılarak milletin kültürü için önemli bir kaynağın ortadan kaldırılma çabası olduğunu belirtmiştir. İnönü'ye göre vatandaşların eğitiminin devlet tarafından yapılması çok önemlidir. Devlet halkevleri ile bu görevi yerine getirmektedir, fakat halkevlerinin kapatılması ile bu imkân artık ortadan kalkmış olacaktır.²⁷⁹

1953 yılı Bütçe Kanununun tümünün görüşülmesi sırasında CHP Grubu adına söz almıştır. İnönü aldığı sözde ülkedeki genel politika üzerine konuşmuştur. İktidar ve muhalefet arasındaki münasebetlerin normale döneceği hakkında Başbakan'ın sözlerinin olduğunu hatırlatan İnönü, CHP Grubu olarak bu durumu memnuniyetle karşıladıklarını, bu gelişmenin memleket için hayırlı olacağını belirtmiştir. İnönü konuşmasında, türlü nikaplar altında gizlenecek gerilik rejimini, vatandaşları ayırıcı ve vatanın bütünlüğüne kast eden parçalayıcı olayları uygulamaya koymaya çalışanların ve dini siyasete alet etmeye çalışanların önünde hükümetin durması gerektiğini belirtmiş bu konuda kendilerinin de hükümeti destekleyeceğini beyan etmiştir. Dış politikada da hükümetin yakın komşu ülkeler ve Ortadoğu ülkelerinde ortak savunma düzeni oluşturma çalışmalarının olduğunu gördüklerini ve bunu çok olumlu karşıladıklarını, bunun çok verimli olacağını belirtmiştir. Yunanistan ve Yugoslavya ile birlikte Balkan Paktında yer almamızın da ülkemizin menfaatlerine uygun olacağını belirten İnönü, aynı şekilde Atlantik Paktı'nın da ülke menfaatlerine uygun bir gelişme olduğunu vurgulamıştır. İnönü konuşmasında kendi fikirlerini; *“Cihanın dört köşesinde büyük menfaatleri olan, müttefiklerin, muhtelif meselelerde kendilerine göre, görüş ve kavrayış şekilleri olabilir. Ancak bir noktada, müttefikler mutabık olmalıdırlar. Müşterek savunmanın temeli Avrupa'da bir sağlam cephenin bir an önce kurulmasına dayanmalıdır. Türkiye, Avrupa Savunma Cephesinde en ağır yükü taşıyor. Ekonomi ve maliyede fedakârlığı en ileriye vardırıştır. Vücuda getirdiği ordu, Millet ve Hükümet olarak, büyük vazife hissini eseridir. Türk Ordusu, medeniyet cephesinin nazik noktasında ve büyük müttefiklerden, nispetle, ayrı mevkidedir. Bu ordunun ihtiyaçları, birinci derecede dikkati çekmek lâzımdır. Hükümetten bu 'meseleyi müttefikler gözünde lâayık olduğu ehemmiyetle canlandırmasını isteriz. Gördüğümüz askerî yardım, üzerimize düşen vazifenin ehemmiyetiyle mütenasip olmalıdır”* sözleriyle

²⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVIII, 17. Birleşim, 15.12.1952, s. 2.

açıklamıştır.²⁸⁰

1950 senesinden beri Ağrı Vilâyetinde yapılan ve tamir edilen camilere, Karaköse’de tamir edilecek camiler için yapılacak olan yardımlara ve bu husustaki beyanata dair sözlü sorunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. İsmet İnönü’nün bu oturumda söz almasının sebebi kendisinden önce söz alan milletvekillerinin konuşmaları sırasında İsmet İnönü’nün adını zikretmeleri ile ilgilidir. İnönü konuşmasında soru takririnin görüşmesinin parti propagandasına dönüştüğünü, partisi ile ilgili suçlamaların olduğunu, olmamış, yaşanmamış olayların sanki yaşanmış gibi gösterildiğini bu yolla da CHP ile vatandaşın arasının açılmaya çalışıldığını vurgulamıştır.²⁸¹ İnönü’nün konuşmasından sonra söz alan Adnan Menderes, meclise hitabında İnönü’nün konuşmasında değindiği dış güvenlik konusuna değinmiş, dış güvenlik konusunda kendilerinden önceki iktidardan daha hassas davrandıklarını belirtmiştir. Menderes’in yaptığı konuşmadan sonra söz isteyen İnönü, kendisini, partisini ve hükümet oldukları dönemi tenkit edici sözlerinden dolayı Menderes’e cevap vermek istemiş, dış siyasetteki hassasiyetlerinden dolayı kendilerini tebrik etmiştir. Konuşmasının devamında iç siyasette yaşananlara değinen İnönü, kendilerinin daha önceden yapmış olduklarının iç siyaset malzemesi yapılmasının doğru olmadığını söyleyerek, bir örnek vermiştir. DP tarafından iç siyaset malzemesi yapıldığını belirttiği daha önceki propaganda gezilerinin, demokratik düzende yapılmış geziler ve vatandaşla bulunmalar olarak görülmesi gerektiğini, bu gezilerde vatandaşla sohbet edildiğini, birlik beraberlik içinde yaşanmasının gerekliliğini tavsiye ettiklerini belirtmiştir. Bu tür gezilerin sadece iktidar olunduğu dönemlerde değil, muhalefet olunduğu dönemlerde de yapılabileceğini belirten İnönü, “*Bugün iktidarda olan yarın mutlaka düşecektir; kaç gün, kaç sene sonra ise. İnsanlar yalnız iktidarda oldukları zaman değil, düştükleri zamanlarda da şerefle, vicdan huzuru ile vatandaş arasında göğsünü gere gere dolaşacak vaziyette olmalıdır*” diyerek konuşmasını bitirmiştir.²⁸² İnönü’nün konuşmasından sonra söz alan Menderes, İnönü’nün bizim üstümüzden siyaset yapıyorlar, şeklindeki sözlerinin aslında tam tersi olduğunu, CHP’nin DP üzerinden siyaset yaptığını belirtmiştir. Bu konuşma üzerine tekrar söz alan İnönü,

²⁸⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVIII, 17. Birleşim, 15.12.1952, s. 2.

²⁸¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXV, 6. Birleşim, 18.11.1953, s. 311-313.

²⁸² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXV, 6. Birleşim, 18.11.1953, s. 317-318.

yaşananlardan örnekler vererek konuşmasını sürdürmüş, konuşmalar karşılıklı olarak devam etmiştir.²⁸³ Aynı oturumda tekrar söz alan İnönü, bu konuşmasının başında ülkenin iç ve dış ekonomik durumu üzerinde durmuş, hükümetin ülkenin içerisinde bulunduğu durumu doğru bir şekilde ortaya koymadığını, ekonomik olarak sorunların olmadığını söylemelerinin doğruyu yansıtmadığını, ülkede iç ve dış ekonomik durumda aksaklıkların olduğunu belirtmiştir. Konuşmasının devamında Ağrı’da tamir edilen ve yeni yapılan camiler konusuna da değinerek bu durumun dini siyasete alet etmek olduğunu belirtmiştir.²⁸⁴

Cumhuriyet Halk Partisinin haksız iktisaplarının²⁸⁵ iadesi hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde İnönü, bu kanun tasarısının hukuk prensiplerine, insan haklarına aykırı olduğunu ve hukuk dışı bir uygulama olduğunu belirtmiştir. Dokuzuncu Büyük Millet Meclisi, kendinden evvelki Büyük Millet Meclislerinin icraatını tanımamak yoluna sevk edildiğini söyleyen İnönü, bu hareketin Devletin devamı ve istikrarı konusunda istenmeyen sonuçların doğabileceğini söylemiştir. İnönü’nün konuşmaları sık sık alkışlar ve aleyhte seslenişler ile kesilmiş ve CHP’li milletvekilleri salonu terk etmişlerdir.²⁸⁶

2.4.5.2.2. Takrirleri

Dış politika ile memleketin siyasi ve askeri meseleleri hakkında Başbakanın gensoru açılmasına dair takriri bulunmaktadır. İnönü’nün takriri, “*Dış politika ve memleketin siyasi ve askerî emniyeti meseleleri hakkında Büyük Millet Meclisinde umumi bir müzakere açılmasını temin etmek üzere bu meselelere dair içtüzük hükümlerine göre Başbakanın gensoru açılmasını arz ve teklif ederim*” şeklindedir. İsmet İnönü konuşmasının başında hükümetten gensoru istemenin şartını açıklamıştır. İnönü, hükümetten gensoru istemek için yeter derecede gerekçe göstermenin gerektiğini belirterek, verdiği takrirden konuyu aydınlatacak açıklamaların bulunduğunu belirtmiştir. İnönü, dünyada büyük hadiselerin olduğunu, bu hadiselerin Türkiye’nin emniyetine bir etkisinin olup olmadığını öğrenmek istediğini ve takriri bu sebeple

²⁸³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXV, 6. Birleşim, 18.11.1953, s. 320-324.

²⁸⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXV, 6. Birleşim, 18.11.1953, s. 329-330.

²⁸⁵ İktisap: kazanma, edinme, edinim, TDK Sözlük, 2018.

²⁸⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVI, 17. Birleşim, 14.12.1953, s. 169-170.

verdiğini açıklamıştır.²⁸⁷

2.4.6. Mehmet Kartal

2.4.6.1. Hayatı

Dokuzuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Mehmet Kartal, 1913 yılında Pütürge'de doğmuştur. Babasının adı Mustafa, annesinin adı Fatma'dır. İstanbul Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Hâkimlik ve savcılık yapmıştır. Küre Hâkim Yardımcılığı, Tire Sorgu Yargıçlığı, serbest avukatlık, Pütürge İl Genel Meclis Üyeliği ve Malatya Orman İşletmesi avukatlığı görevlerinde bulunmuştur.²⁸⁸ Cumhuriyet Halk Partisi'nin İl İdare Kurulu üyeliğini ve avukatlık yaptığı sırada IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde 92.657 oyla CHP listesinden Malatya Milletvekilliğine seçilmiştir. Dilekçe ve Adalet komisyonlarında çalıştı. Gelir ve Kurumlar Vergisi ile Petrol Kanunu konularında kurulan geçici komisyonda görev almıştır. X. ve XI. dönemlerde de Malatya'dan milletvekili seçilen Kartal, 13 Haziran 1964'te Ankara Birinci Noterliğine getirilmiş, kısa bir süre Ankara Noter Odası Başkanlığı görevini üstlenmiştir. Bu görevi 9 Temmuz 1972'de Türkiye Noterler Birliği Yönetim Kuruluna seçilinceye kadar sürmüştür. 13 Kasım 1975-1 Haziran 1979 yılları arasında Türkiye Noterler Birliği Başkanlığı görevini üstlenmiştir. Dilekçe ve Adalet komisyonlarında çalıştı. Gelir ve Kurumlar Vergisi ile Petrol Kanunu konularında kurulan geçici komisyonda görev almıştır. Evli olan Kartal 2 çocuk babasıdır. 20.01.1997 tarihinde 84 yaşındayken vefat etmiştir.²⁸⁹

2.4.6.2. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Kartal, Türkiye Büyük Millet Meclisinde dokuzuncu dönem milletvekilliği sırasında altı defa söz almış ve altı defa tavrını vermiştir.

2.4.6.2.1. Söz Almaları

Türkiye Ziraat Kurumu İdare Meclisi üyeliğine seçilen Turgut Nalcioğlu'nun tahsil derecesi sorusunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Kartal'ın

²⁸⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. III, 13. Birleşim, 01.12.1950, s. 3-5.

²⁸⁸ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 582.

²⁸⁹ Kazım Öztürk, a.g.e. s. 792.

aldığı sözün konusu, kendisinin Tarım Bakanı'na sormuş olduğu soruya Bakan tarafından verilen cevapla ilgilidir. Kartal'ın sorusu Türkiye Zirai Donatım Kurumu İdare Meclisi üyeliğine seçilen Turgut Nalcıoğlu'nun hangi sene hangi fakülteden mezun olduğu, Zirai Donatım Kurumu ve Tarım Bakanlığında bulunması gereken dosyasındaki diplomasının tarih ve numarası ve yükseköğrenim yapmamış ise hangi sebep ve kanun hükmüne göre bu göreve seçildiğidir. Kartal'ın sorusu üzerine söz alan Tarım Bakanı ve Maraş milletvekili Nedim Ökmen, konuyu tetkik ettiğini, bu konuda Kartal'ın haklı olduğunu, ortada bir hata bulunduğunu ve Turgut Nalcıoğlu'nun istifasıyla hatanın düzeltildiğini belirtmiştir. Tarım Bakanının cevabından sonra söz alan Kartal, konunun Bakan tarafından anlatıldığı gibi basit bir konu olmadığını belirtmiş ve Türkiye Zirai Donatım Kurumuna bir üye alınırken izlenmesi gereken kanuni yolu anlatmıştır. Kartal, burada yapılanın, kanunların çiğnenmesi pahasına da olsa kanuni vasıflardan yoksun, bazı parti mensuplarını tatmin etmek için devlet hizmetlerinde kullanmak olduğunu belirtmiş, adı geçen kişinin seçimlerden önce DP'nin Erzincan İl İdare Kurulu üyesi olduğunu ve seçimlerde DP'den aday olduğunu söylemiştir. Konuşmasının devamında uygulamada bazı hataların olabileceğini söyleyen Kartal, böylesi bir durumun hatadan ziyade kayırma olduğunu ve bu sebeple bütün milletvekillerinin parti gözetmeksizin yanlış uygulamaların üzerine gitmeleri gerektiğini ve ancak bu şekilde demokrasinin ve kanun hâkimiyeti prensibini yerleştirebileceğini söylemiştir.²⁹⁰

Arazisi dağlık, sarp ve verimsiz olan Malatya'nın Pütürge, Akçadağ, Arapgir, Hekimhan ve Darende ilçeleri halkının geçim şartlarını düzeltmek ve yaşayış kalitelerini yükseltmek konusunda ne düşünüldüğüne dair sorusunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Kartal'ın aldığı sözün konusu kendisinin Başbakanın cevaplama için sorduğu soruya Ekonomi ve Ticaret Bakanının verdiği cevap ile ilgilidir. Kartal, sorusunda toplumsal bir konuya değinmiş, kırsal kesimde yeterli gelir sağlayamadığı için maddi zorluklar yaşayan ve bu sebeple ailesini memlekette bırakarak büyük şehirlere çalışmaya gidenlerin durumunu sorgulamıştır. Kartal sözlü sorusunda, Malatya ilinin Pütürge, Arapgir, Akçadağ, Hekimhan ve Darende ilçelerinde arazisi sarp ve dağlık bölgelerde yaşayanlardan özellikle erkeklerin İstanbul Adana gibi illere çalışmaya gittiklerini, köylerinde bulunan ailelerinin geçimi için uzun

²⁹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XI, 21. Birleşim, 24.12.1951, s. 328-329.

yıllar onlardan uzak kaldıklarını hükümetin bu şekilde olan ailelerin yaşam seviyelerinin yükseltilmesi için hükümetin tedbir almayı düşünüp düşünmediğidir. Kartal'ın sorusunu Hükümet adına Ekonomi ve Ticaret Bakanı ve Ankara Milletvekili Muhlis Ete cevaplandırmıştır. Ete, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının diğer bakanlıklarla da işbirliği yaparak birçok il ve ilçede çalışmalar yapıldığını, buralarda yaşayan vatandaşların sorunlarının tespit edilmeye çalışıldığını belirtmiştir. Ete, bu kapsamda 23 vilayetin tetkik kapsamına alındığını bu güne kadar da 5 vilayetin tetkiklerinin bittiğini, Kartal'ın sorusunda belirttiği bölgelerde de çalışmaların yapılacağını, Malatya'nın da tetkiki planlanan illerden biri olduğunu belirtmiştir. Ekonomi ve Ticaret Bakanının konuşmasından sonra söz alan Kartal, örnekler vererek adı geçen yerlerde yaşayanların hayat şartlarının ne kadar zor olduğunu anlatmış, bu sorunun sadece Malatya ile sınırlı olmadığını başka yerlerde de böylesi bir sorunun bulunduğunu vurgulamıştır. Konuşmasının devamında bu konuda önerilerde bulunan Kartal, devlet eliyle yeni iş alanlarının açılmasının, buralarda iş verilen vatandaşlarının ailelerini çalıştıkları yerlere getirerek burada yaşamalarının teşvik edilmesi, tarım arazisi bu şekilde olan yerlerin etütlerinin yapılarak bölgede tarımı yapılabilecek ürünlerin tayin edilmesi, öğretmeni, sağlık memuru ve ziraat memuru, ilçe ziraat memurlarının buralarda yaşayan vatandaşlara yardımlarının olacağını söylemiştir. Kartal'ın konuşmasından sonra söz alan Ekonomi ve Ticaret Bakanı Mevcut olan olanaklarla böylesi çalışmaların yapıldığını, Malatya'nın da bu kapsama alındığını bildirmiştir.²⁹¹

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı İdare Kurulu üyeliğine tayin edilmiş olan İsmet Bozdoğan'ın Emekli Sandığı Kanununun 4. maddesindeki vasıfları haiz olup olmadığına dair sözlü sorusunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Kartal, İsmet Bozdoğan'ın Bursa'da DP'ye üye olduğunu, gazetecilik yaptığını ve yazdığı yazılarda muhalefete yüklendiğini belirtmiştir. Bu kişinin yükseköğrenim görmediğini, bunun da Bakan olan Hüseyin Köymen tarafından bilinmesine rağmen Emekli Sandığı İdare Kuruluna alındığını, böylesi bir uygulamanın adilane olmadığını partizanlık olduğunu vurgulamıştır.²⁹²

Adalet Vekâleti 1953 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Kartal'ın aldığı sözün konusu, ilçe ve bucaklara sulh mahkemelerinin kurulması ile

²⁹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 64. Birleşim, 25.04.1952, s. 467-470.

²⁹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 17. Birleşim, 15.12.1952, s. 266.

ilgilidir. Kartal konuşmasında, Malatya'nın Pütürge ilçesine bağlı olan Gerger ve Taraksu gibi bucakların, kış şartlarından dolayı, ilçe ile bağlantılarının koptuğunu, kış mevsiminde bu bucaklarda her hangi bir adli olay gerçekleştiği zaman savcının, doktorun bazen Kâhta İlçesinden ve bazen de Diyarbakır'ın Çermik İlçesinden geldiğini belirtmiştir. Bu durumun da gecikmelere sebep olduğunu, adli olaylarda gecikmenin de sakıncalı sonuçlar ortaya çıkarttığını belirten Kartal, 1948 senesinde bölgede yaşanan adli bir olay sırasında yaşananları örnek olarak vermiş, verdiği örnekte olduğu gibi adli olaylarda savcının doktorun ilçeye gidip gelmelerinin on gün süre aldığını vurgulamış ve sulh mahkemelerinin kuruluşunda bu tür bölgelerin öncelikli olarak değerlendirilmesini Bakandan talep etmiştir. Konuşmasının devamında, hukuk fakültesinden mezun olduktan sonra halim muavini olarak görev yapanların, okulda öğrendikleri ile pratikte yaşananların birbirine benzemediği için zorluklar yaşadıklarını belirten Kartal, yeni mezun bir hukukçuyu tayin ederken, kendisinden daha tecrübeli bir hâkimle çalışacak şekilde tayininin yapılması gerektiğini, bu yolla yeni hâkim olmuş birinin, tecrübeli hâkimlerle çalışarak daha kolay adapte olabileceklerini belirtmiştir. Konuşmasının sonunda hâkimlerin çalıştıkları yerlerin sosyal şartlarının üzerinde duran Kartal, hâkimlerin çalıştıkları yerlerde okul, hastane, gibi imkânların sağlanması ile hâkimlerin vazifelerine daha çok önem vereceklerini vurgulamıştır.²⁹³

Millî Koruma Kanununun²⁹⁴ kiralara ile ilgili bazı maddelerinin tadili hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Kanunda yapılması düşünülen değişiklik, Milli Konuma Kanunu kapsamında olan bazı mülklerin kiralalarının arttırılması ile ilgilidir. Taslağa göre kiralaların artış oranları; meskenlerden gayri için % 150, meskenler için 1953 te % 50, 1954 de yine % 50 olarak toplamda % 100 şeklindedir. Kanun değişikliği taslağı hakkında söz alan Kartal, ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik şartları, ülkede hayat pahalılığının olduğunu ve halkın ne kadar zor şartlarda yaşadığını anlatmış, fakat sözleri taslak hakkında gerekçesiyle Meclis Başkanı tarafından kesilmiştir.²⁹⁵

Vilâyet makamında Gülpınar Köyü Muhtarını döven Malatya Valisi hakkında

²⁹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 50. Birleşim, 22.02.1953, s. 712.

²⁹⁴ Milli Koruma Kanunu: 18.01.1940 tarih ve 3780 kanun numarası yayınlanarak yürürlüğe giren bu kanun, umumi veya kısmi seferberlik, devletin bir harbe girmesi ihtimali ve Türkiye Cumhuriyetini de alakalandıran yabancı devletlerarasındaki harp hali gibi durumlarda, devletin iktisat ve milli müdafaasını takviye maksadıyla hükümete fiyatları saptama gibi yetkiler tanımaktadır (Milli Koruma Kanunu, 1940: Md. 1-2).

²⁹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXI, 70. Birleşim, 17.04.1953, s. 425.

ne muamele yapıldığına ve bu husustaki tahkikatın ne safhada olduğuna dair sorusunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Kartal'ın konuşmasından önce söz alan İçişleri Bakanı ve Aydın Milletvekili Ethem Menderes²⁹⁶, Malatya Valisi ile Gülpınar köyü muhtarı Bekir Alişan arasında yaşananları ve Muhtarın 13.03.1953 tarihinde telgrafla şikâyetinden vazgeçtiğini, fakat yine de konuyu araştırması için bir müfettiş görevlendirdiğini anlatmıştır. Menderes'ten sonra söz alan Kartal, bir olayın sabit olmasına rağmen neden Vali Şefik San'ın hala görevinde olduğunu sormuş, Menderes'te cevaben, görevlendirdikleri müfettişin raporunu beklediklerini, rapora göre hareket edeceklerini söylemiştir. Bunun üzerine tekrar söz alan Kartal, adı geçen vali hakkında daha öncede şikâyetlerin olduğunu, bu sebeple raporun beklenmesine gerek olmadığını valinin hemen görevden alınması gerektiğini savunmuştur.²⁹⁷

2.4.6.2.2. Takrirleri

Halen kaç bucakta sulh mahkemesi kurulduğuna ve bu bucaklarla bağlı buldukları ilçelerin isimlerine dair sorusu bulunmaktadır. Kartal'ın takriri Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.²⁹⁸ Kartal'ın sorusuna Adalet Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu tarafından yazılı olarak cevap verilmiştir. Adalet Bakanı'nın cevabı ayrıntılı bir liste halindedir.²⁹⁹

Malatya'nın Gözene Köyünde jandarma ile köylü arasında vukua gelen hâdisenin mahiyetine dair sorusu bulunmaktadır. Kartal'ın takriri Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.³⁰⁰ Kartal'ın sorusuna Adalet Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu yazılı cevap vermiştir. Nusihoğlu'nun cevabında; Asker kaçağı olan Ali Kılınç isimli şahsın askerlik şubesine sevki sırasında jandarmaya ateş açıldığını, açılan ateşe jandarmanın cevap verdiği, bu sırada Cuma Ali adındaki şahsın ayaklarından yaralandığını ve bu şahsın jandarma imkânları ile hastaneye getirildiğini açıklamıştır. Nusihoğlu, yaşanan olayın memura Muhekat Kanununa aykırı olduğunu ve bu yüzden de jandarma

²⁹⁶ Ethem Menderes, 1989 İzmir doğumludur, Adnan Menderes'in yakın arkadaşıdır, fakat aralarında akrabalık bağı yoktur. <http://www.biyografi.info/kisi/ibrahim-ethem-menderes> (14.12.2017).

²⁹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXI, 72. Birleşim, 24.04.1953, s. 491.

²⁹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 58. Birleşim, 07.04.1952, s. 258.

²⁹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 61. Birleşim, 14.04.1952, s. 395-396.

³⁰⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 58. Birleşim, 07.04.1952, s. 258.

tarafından ateş açılarak karşılık verildiğini belirtmiştir. Yaşanan olayla ilgili bölük komutanının tetkiklerinin devam ettiğini belirten Nasıhoğlu, gelecek rapora göre karar verileceğini açıklamıştır.³⁰¹

Halen Dicle Cezaevinde cezalı durumda olan Ömeroğlu Sait Akçay'ın, tevkifi sebebine ve bu hususta cereyan eden işlemler neticesinin açıklanmasına dair sorusu bulunmaktadır. Kartal'ın sorusu, Adalet Bakanlığına havale edilmiştir.³⁰² Kartal'ın sorusuna Adalet Bakanı Nasuhioğlu'nun verdiği yazılı cevapta, Dicle Cezaevinde tutuklu olan Sait Akçay'ın suçsuz yere hapis yattığını telgraf çekerek belirttiğini, bu durumun Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığına sorulduğunu, Savcılıktan gelen cevapta, Sait Akçay'ın, Azize Filota isimli bayana sarkıntılık ederek geceleyin evine girmeye çalıştığı için tutuklandığı bilgisinin alındığını belirtmiştir. Nasuhioğlu ayrıca, Dicle Sulh Ceza Yargıçlığınca cezaya hükmedilmiş ise de başvurunun ağır ceza başkanlığınca kabul edildiğini ve sonunda Sait Akçay'ın serbest bırakıldığını, duruşmasının ise 21.05.1952 tarihinde yapılacağını belirtmiştir.³⁰³

Maraş Vilâyetinin Ardil, Sarıl ve Terbizek köylerindeki bir vatandaşa ait bulunan çiftliklere civar köylüler tarafından gerçekleştirilen işgal dolayısıyla yapılan şikâyetin alâkalı bulunduğu müdahale ihtilâfının idari ve adlî olarak hangi safhada olduğuna ve ne neticeye bağlandığına dair olan sorusu bulunmaktadır. Kartal'ın sorusu Adalet ve İçişleri Bakanlığına sevk edilmiştir.³⁰⁴ Kartal sorusunda Maraş ilinin Pazarcık ilçesi halkından olan, Erzurum'da Mareşal Fevzi Çakmak Hastanesinde santralci olarak askeri hizmetini yapan Alioğlu Ekrem Yiğit'ten bir mektup aldığını, bu mektupta, ailece aralarında öteden beri husumet bulunan Maraş milletvekili Ahmet Bozdağ'ın konumundan faydalanarak civar köylerde yaşayan vatandaşları baskı altına almaya çalıştığı, kendilerine ait Ardil, Sarıl ve Terbizek köylerindeki çiftliklerine tecavüz ettiklerini ve Maraş Valisinin de Ahmet Bozdağ'ın bu hareketine göz yumduğunu, adı geçen yetkililerin bu konuda bir ceza almadıklarının yazıldığını anlatmıştır. Kartal, bu şikâyetin durumunu sormuştur. Kartal'a Adalet Bakanlığından yazılı cevap gelmiştir. Bu cevapta; bu konuda mahkemelere intikal etmiş bir davanın

³⁰¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 60. Birleşim, 11.04.1952, s. 356.

³⁰² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 65. Birleşim, 11.04.1952, s. 499.

³⁰³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XV, 69. Birleşim, 07.05.1952, s. 115-116.

³⁰⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXII, 78. Birleşim, 07.05.1952, s. 77.

bulunmadığı belirtilmiştir. Kartal'ın sorusuna İçişleri Bakanlığı tarafından da yazılı cevap verilmiştir. Cevapta, Ahmet Bozdağ ve bölge halkı arasındaki toprak kavgasının çözülebilmesi için, Toprak Tevzi Komisyonunun bu bölgede çalışma yaptığını belirtmiştir. Bu kapsamda Yiğit ailesinin zilyetliği altında bulunan 19 adet gayrimenkule tecavüz hâdisesinde 5917 sayılı Kanuna göre verilmiş 19 adet idari men'î müdahale kararı, civar köylülerden bulunan mütecavizler aleyhine, şikâyetçi Yiğit ailesinin lehine infaz edildiğini açıklamıştır. İçişleri Bakanlığı ayrıca, yapılan inceleme sonucunda konunun yargıya intikal etmiş olduğu, yargıdaki işlemlerin devam ettiği belirtilerek, Maraş Valisinin bu konuda kanun dışı bir durumunun olmadığı belirtilmiştir.³⁰⁵

Malatya Vilâyeti merkeziyle kazaları merkezlerinde mecburi öğretim çağında olan çocukların sayısına, kaçının okula devam edebildiğine, ilkokul adedinin artırılması hususunda ne gibi tedbirler alındığına ve özel idare bütçesinden ilkokul inşaatı için kaç lira ayrıldığına dair sorusu bulunmaktadır. Kartal'ın sorusu Milli Eğitim Bakanlığına havale edilmiştir.³⁰⁶ Kartal'ın sorusuna Milli Eğitim Bakanı Salim Burçak tarafından ayrıntılı bir yazı ile cevap verilmiştir.³⁰⁷

Adıyaman, Besni ve Kâhta kazalarının 1951-1952 yıllarında Ziraat Bankasına ödenmeyip tecil edilen borçları ile adı geçen kazalara 1953 yılında yeniden açılıp ödemesi yapılmış kredinin miktarlarına dair İktisat ve Ticaret Vekâletinden şifahi sorusu bulunmaktadır. Kartal'ın takriri Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına havale edilmiştir.³⁰⁸

2.4.7. Mehmet Kulu

2.4.7.1. Hayatı

Dokuzuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Mehmet Kulu, 1894 yılında Arapkir'de doğmuştur. Babasının adı Hacı Hüseyin, annesinin adı İmni

³⁰⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIII, 90. Birleşim, 01.06.1953, s. 29-30.

³⁰⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXII, 78. Birleşim, 07.05.1953, s. 77.

³⁰⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 101. Birleşim, 03.07.1953, s. 211-213.

³⁰⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVII, 27. Birleşim, 11.01.1954, s. 100.

Zadife'dir. Rüştiyeyi bitirmiştir. Çiftçilik ve ticaret yapmıştır. İl genel Meclisi üyeliğinde bulunmuştur.³⁰⁹ 1915'te Cihan Harbi içinde askere alınmış ve 1919'da terhis edilmiştir. 1928'de İl Genel Meclisine seçilmiş, IX. Dönem seçimlerine katılmış, yapılan seçimde 91 182 oyla Malatya Milletvekilliğine seçilmiştir. Mecliste Sayıştay Komisyonunda çalışmıştır. Evli ve 4 çocuk babası olan Kulu, 14.12.1961 tarihinde 67 yaşındayken vefat etmiştir.³¹⁰

2.4.7.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda dokuzuncu dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Mehmet Kulu'nun söz almasına, tavrına, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılmamıştır.

2.4.8. Nuri Ocakcıoğlu (Mehmet Nuri Ocakcıoğlu)

2.4.8.1. Hayatı

Dokuzuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Mehmet Nuri Ocakcıoğlu, 1899 yılında Darende'de doğmuştur. Babasının adı Ali, annesinin adı Ayşe'dir. Ankara Hukuk Fakültesini ve Sivas Erkek Öğretmen Okulunu bitirmiştir. Arapça ve Farsça bilen Ocakcıoğlu, hâkimlik ve savcılık yapmıştır. Darende Numune Okulu müdür yardımcılığı ve öğretmenliği, Darende Öğretmen Okulu öğretmenliği, Darende bölgesi ilköğretim müfettişliği, Ankara Orta Öğretmen Okulu dâhiliye şefliği, Millî Eğitim Bakanlığı Müzeler Dairesi mümeyyizliği, Pütürge Cumhuriyet savcılığı, Tokat Cumhuriyet savcı yardımcılığı, Konya ve Ankara yargıçlığı ve Yargıtay 1. Ceza Dairesi raportörlüğü görevlerinde bulunmuştur.³¹¹ Dilekçe ve Bayındırlık komisyonlarında çalıştı. İstiklâl Madalyası sahibidir. Evli ve 6 çocuk babası olan Ocakcıoğlu, 21.01.1973 tarihinde 74 yaşındayken vefat etmiştir.³¹²

2.4.8.2. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Nuri Ocakcıoğlu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisinde dokuzuncu dönem milletvekilliği sırasında beş tavr ve yirmi beş söz alma üzere toplam

³⁰⁹ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 582.

³¹⁰ Kazım Öztürk, a.g.e., s. 793.

³¹¹ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 582.

³¹² Kazım Öztürk, a.g.e., s. 794.

otuz çalışması bulunmaktadır.

2.4.8.2.1. Söz Almaları

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39. maddesinin B fıkrasının yorumlanmasına mahal olmadığına dair Maliye, Geçici ve Bütçe komisyonları raporlarının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcioğlu, 5435 sayılı Kanunun 39. Madde E. F bentlerinin haricinde olan B bendinde yazılı fakat tayini güç olan sebeplerden dolayı emekliye bir memurun sevk edilmesinin idari bir tasarruf olduğunu, bu konuda Danıştay yolunun açık olduğunu ve buradaki yorumlamada Danıştay yolunun açık olduğunun kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur.³¹³

Gayrimenkule tecavüzün kaldırılmasına dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcioğlu, bu kanının asayiş muhafaza amacıyla oluşturulduğunu, gayrimenkulün durumunu incelemek için giden memurların bu konuda bilgili ve tecrübeli olmaları gerektiğini savunmuştur. Ocakcioğlu'na göre eğer memur tecrübeli ise incelediği gayrimenkulü işleyen birinin burayı ne kadar süredir işlemiş olduğunu bilecek vereceği karar buna göre vereceğini, fakat tecrübesiz bir memurun bilgisinin az olacağından dolayı, adalet sağlanmaya çalışılırken adaletsizliklerin yaşanabileceğini vurgulamıştır.³¹⁴

Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi İstanbul Teknik Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1952 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ocakcioğlu'nun söz aldığı konu, Milli Eğitim Bakanı ve Samsun Milletvekili Tefrik İleri'nin il ve ilçelere yapılan okul ve ilgili yatırımlar ile ilgili sözleridir. Ocakcioğlu, Bakanın konuşmasının arasına girmiş ve bu kapsama Malatya'nın da dâhil edilmesini talep etmiştir.³¹⁵ Aynı görüşmenin Anıtlar Yüksek Kurulu'na müzeler ve anıtların giderleri için ayrılması planlanan 510.000 liralık pay konusunda da söz alan Ocakcioğlu, yurdumuzun Firikyalılar, Hititler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklar, Osmanlılar devrine ait çok kıymetli eserleri olduğunu ve ayrılan bu bütçenin yeterli olmadığını belirtmiştir.³¹⁶

³¹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. VII, 77. Birleşim, 16.05.1951, s. 285.

³¹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XII, 32. Birleşim, 28.01.1951, s. 361.

³¹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 48. Birleşim, 26.02.1952, s. 940.

³¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 48. Birleşim, 27.02.1952, s. 955.

Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü 1952 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcioğlu, Malatya'nın Arapkir, Adıyaman, Kâhta, Darende ve Besni kazalarının yolunun az bir yağmur yağmasıyla bile sekiz ay kapanığını, buna sebebinde buralara ulaşan karayolunun bulunmaması olduğunu belirtmiştir. Ocakioğlu ayrıca, Hekimhan, Besni, Akçadağ ve Doğanşehir'de tren yolu olduğunu ama bu karayolu ile kazalar tren yoluna bağlı olmadığını, bu konularda Bayındırlık Bakanının ilgisini çekmek istediğini söylemiştir.³¹⁷

Malatya ve civarındaki meyve ağaçlarına zarar veren haşaratın itlafına ne şekilde önem verildiğine, Malatya'da bir dut fidanlığı kurulmasına, pamuk ekimine elverişli toprakların tespitine ve akarsu civarı olan yerlerin ağaçlandırılmasına dair sözlü sorusu bulunmaktadır. Ocakcioğlu'nun sorusuna Tarım Bakanı ve Maraş milletvekili Nedim Ökmen cevap vermiş, Ocakcioğlu'nun sormuş oldukları konular ile Bakanlık olarak zaten meşgul olduklarını bu konuda tetkikat ve etütlerin yapıldığını belirtmiştir. Tarım Bakanının konuşmasından sonra söz alan Ocakcioğlu, Bakanın söylediklerini dinlediğini, yapılması planlanan işlerin ne olduğunu bildiğini fakat kendisinin sorduğu asıl sorunun fiiliyatta bu konuda neler yapıldığını sormuş olduğunu belirtmiştir. Ocakcioğlu, bu konuların memleket meselesi olduğunu ve böylesi yatırımlardan bütün halkın istifade edeceğini belirterek sözlerini bitirmiştir.³¹⁸

Saffet Kâhyaoğlu hakkındaki Dilekçe Komisyonu kararının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ocakcioğlu'nun söz aldığı konu, Saffet Kahyaoğlu isimli memurun emekliye sevk edilmesi ile ilgilidir. Bu konuda ilk söz alan Dilekçe komisyonu başkanı ve Maraş milletvekili Abdullah Ayemiz, bu konuda inceleme yaptıklarını ve bir karara bağlayamadıklarını, bu yüzden de konuyu Mecliste görüşülmek üzere getirdiklerini belirtmiştir. Bu konuda Mecliste yapılan konuşmalarda kurumlardaki amirlerin talebi ile emekliye ayırmaların bir taraftan doğru olduğu, diğer taraftan da suiistimaller olabileceği için doğru olmadığı fikirleri öne çıkmıştır. Bu konuda söz alan Ocakcioğlu, böylesi bir durumda Danıştay yolunun açık olduğunu, fakat özellikle Saffet Kahyaoğlu'nun durumunda Danıştay'a da başvurularak oradan da ilam

³¹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 49. Birleşim, 27,02.1952, s. 1033.

³¹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVII, 6. Birleşim, 19,11.1952, s. 213.

alındığını, bu yüzden bu konuda karar verecek makamın Dilekçe Komisyonu olduğunu savunmuştur.³¹⁹

Millî Korunma Kanununun kiraya taallûk³²⁰ eden maddelerinin tadili hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde, bu kanunun bir zaruretten doğduğunu belirten Ocakcıoğlu, konuşmasında halkın ne kadar zor durumda olduğunu, bu kanunun uygulamasındaki hatalar sebebiyle de daha zor duruma düştüğünü belirtmiştir. Kiraların yüksek olması ve bir mülkü kiralarken ödenen hava paralarından dolayı halkın beş ekmek alacağı yerde ancak bir ekmek alabildiğini vurgulamıştır. Bu sebeple kanunun kaldırılmasını talep eden Ocakcıoğlu, hukukçu, iktisatçı ve maliyeci milletvekillerinden oluşturulacak bir komisyonun bu konuda uygun bir karar verebileceğini düşündüğünü söylemiştir.³²¹

Diyanet İşleri Reisliği 1953 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ocakcıoğlu aldığı sözde Diyanet İşleri Başkanlığının bütçesi denince bunun yalnız dini alakadar eden bir bütçe olmadığını, laiklik ve inkılapların korunmasını vazife etmiş bir dairenin bütçesi olduğunu savunmuş, bütün vatandaşların dinlerini yaşamak konusunda özgür olduğunu vurgulayarak, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması ve dinin siyasete alet edilmemesi gerektiğini savunmuştur.³²²

Toprak ve İskân İşleri Umum Müdürlüğü 1953 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcıoğlu, 18 sene evvel Malatya ilinde bulunan Akçadağ köylülerine Sultansuyu Harasından arazi verildiğini, buranın sulama işi olduğunu, sulama işinin çözüme kavuşturulmasını Bakandan talep ettiğini belirterek, bu arazilerden fazla olan kısmının geri iade edilmesi konusunda halkın bilgilendirildiğini fakat bu konuların henüz bir sonuca ulaştırılmadığını söylemiş ve bu konuda ne gibi çalışmalarının olduğunu Bakandan sormuştur.³²³

Adalet Vekâleti 1953 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcıoğlu, adliyelerde davaların görülmesi sırasında yaşanan aksaklıklardan

³¹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIX, 32. Birleşim, 26,01.1953, s. 439.

³²⁰ Taallûk: İlgisi olma, ilgisi bulunma, ilgi, ilinti TDK, Büyük Türkçe Sözlük, 2018.

³²¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 37. Birleşim, 04,02.1953, s. 74-75.

³²² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 47. Birleşim, 19,02.1953, s. 530-531.

³²³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 48. Birleşim, 20,02.1953, s. 595-596.

bahsederek, Ceza Muhakemeleri Usul Kanununa göre davaların hızlı bir şekilde görülmesi gerektiğini, fakat davanın incelenmesi sırasında zaman geçtiği için, hâkimlerin bu incelemeyi yapamayarak, güvenlik güçlerinin sorgulaması ile yetindiklerini savunmuştur. Ocakcıoğlu, eğer bir kanun başka bir ülkenin kanunundan alınıyorsa, bu kanunun iyi tetkik edilmesi gerektiğini ve bu tetkik neticesinde bizim şartlarımıza uygun hale getirilmesi gerektiğini savunmuştur.³²⁴

Millî Eğitim Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcıoğlu, eğitim seviyesinin yükseltilmesinin bütün memleketin isteği olduğunu belirterek, öğretmenlerin öğrencileri yetiştirmede büyük gayretler sarf ettiklerini, bu sebeple onların ihtiyaçlarının azami ölçüde karşılanması gerektiğini savunarak, bu konuda teni tahsisatlar talep ettiğini belirtmiştir.³²⁵

Bayındırlık Vekâleti, Karayolları Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ocakcıoğlu konuşmasında 1952 yılı içerisinde Malatya ili ile kazalarının sulama, içme suyu ve yol işleri için yazılı soru verdiğini, Bayındırlık Bakanlığının da bu çalışma için Elazığ Su İşleri Müdürlüğünü görevlendirdiğini, bu kurumdan gelinerek Darende de tetkikler yapıldığını belirterek bu konudaki memnuniyetini belirtmiş, ayrıca Malatya ili ve ilçeleri arasında devam etmekte olan yol yapım çalışmaları için de teşekkür etmiştir.³²⁶

Ekonomi ve Ticaret Vekâleti 1953 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ocakcıoğlu aldığı sözde, halkın geçinmekte zorlandığını ve geçimini sağlamak için başka kazalara veya başka şehirlere çalışmaya gittiğini belirterek Bakanlık olarak bu konuda çalışmalarının olup olmadığını sormuştur. Ocakcıoğlu ayrıca, Malatya ilinin bazı kazalarında kömür madeninin bulunduğunu, hatta numunelerinin de elinde olduğunu belirtmiş, Bakan beyin bu konu ile ilgilenmesini talep etmiştir.³²⁷

Türk Ceza Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı

³²⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 49. Birleşim, 21,02.1953, s. 686-687.

³²⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 53. Birleşim, 25,02.1953, s. 939-940.

³²⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 54. Birleşim, 26,02.1953, s. 1053-1054.

³²⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 54. Birleşim, 26,02.1953, s. 1109-1110.

maddeler eklenmesi hakkındaki kanun tekliflerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ocakcıoğlu'nun üzerinde durduğu konu, çocuk suçlular ile ilgilidir. Ocakcıoğlu, çocuklara silah temin ederek bunların adam öldürmesini sağlayanlara mevcut durumdan daha ağır cezaların verilmesi gerektiğini savunmuştur.³²⁸ Ocakcıoğlu aynı tasarı hakkında tekrar söz almış ve halk arasında devam eden kan davaları hakkında konuşmuştur. Kan davasının hafifletici sebebinin olmadığını belirten Ocakcıoğlu, kan gütme ile bilerek isteyerek adam öldürme arasında fark olmadığını savunmuştur.³²⁹

Adli Tıp Müessesesi Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde adli tıp konusunun çok önem verilmesi gereken bir konu olduğunu vurgulayan Ocakcıoğlu, tıp fakültelerini bitirerek adli tıp ihtisası almış kişilere verilecek maaşların az olmaması gerektiğini, ihtiyaçlarını karşılayacak derece maaş verilmesinin onların daha sıhhatli çalışmaları için çok önemli olduğunu vurgulamıştır.³³⁰

Gülhane Tıp Akademisi Başhekimisi hakkında iddia olunan suistimal işinin doğru olup olmadığına ve Akademi çevrelerinde bulunan diğer dedikodulara dair sözlü sorusunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ocakcıoğlu'nun söz aldığı konu, bir tıp fakültesi asistanının; Gülhane Tıp Akademisi Müdürünün akademi binasını bir pansiyon haline getirdiğini, kendisi ailesi ve çocukları ile köpeği ile müdüriyet binasına yerleştiği, hastalara tahsis edilen yemeklerin en güzellerini ayırarak kendilerinin yediklerini, arkadaşları ile eğlendiklerine dair şikâyet mektubu hakkındaki sorusuna Milli Savunma Bakanı ve Bursa Milletvekili Kenan Yılmaz'ın cevabı ile ilgilidir. Milli Savunma Bakanı Ocakcıoğlu'nun sorusu üzerine söz almış, şikâyet konusu olan olay hakkında tahkikat yapıldığını, Başhekimin yaptıklarının tespit edildiğini ve bu konuda kanunen icap eden yolun izlendiğini belirtmiştir. Milli Savunma Bakanının açıklamalarından sonra söz alan Ocakcıoğlu, Bakanın cevabı için kendisine teşekkür etmiştir.³³¹

Orman Kanunu lâyihası münasebetiyle söz almıştır. Ocakcıoğlu konuşmasında köylerde yaşayanların zor durumlarından bahsetmiş, aileden birinin köy dışında

³²⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIII, 96. Birleşim, 24,06.1953, s. 217.

³²⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIII, 91. Birleşim, 03,06.1953, s. 45.

³³⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIII, 91. Birleşim, 03,06.1953, s. 45.

³³¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIII, 91. Birleşim, 03,06.1953, s. 45.

çalışarak köyde kalanlara bakacak hale geldiklerini belirterek köylünün durumu hakkında iyileştirme çalışmalarının yapılması gerektiğini savunmuştur.³³²

1954 Malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununun³³³ görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ocakcioğlu aldığı sözde, bakanlıklardan, seçim bölgeleri için bazı şeyler istediklerini, bakanlıkların yapacakları icraatlar sırasında hangisinin hangi personelini görevlendireceği konusunun önem arz ettiğini belirterek, bazen bir bölgedeki keşif için birkaç bakanlığın memurlarının keşfe çıktığını bu da zaten az sayıda olan personelin meşgul olarak başka yerlere hizmet için gidememesine sebep olduğunu vurgulamıştır. Bu sebeple bazı işlerin yapılması sırasında bakanlıkların ortak çalışmalarının uygun olabileceğini savunmuştur. Ocakcioğlu konuşmasının devamında din ile siyasetin ayrılmasının önemine vurgu yaparak, asıl dindarlığın, memleket menfaati için ilim ve fennin gelişmesini sağlamak olduğunu ve hükümetin de bu konuda gerekli hassasiyeti göstermesi gerektiğini belirtmiştir.³³⁴

Diyanet İşleri Reisliği 1954 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ocakcioğlu aldığı sözde, laiklikten ve laikliğin öneminden bahsetmiştir. Laikliği din aleyhtarlığı olarak görenlerin olduğunu bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığının tıpkı bir okul gibi insanlara doğruyu öğretmesi gerektiğini belirtmiştir. Mustafa Kemal'in inkılapları "*Muasır medeniyet seviyesine yükseltmek*" olarak tanımladığını belirten Ocakcioğlu, ilim ve fende gelişmelerin ülkeyi daha ileri seviyelere taşıyacağını söylemiştir.³³⁵

Adliye Vekâleti 1954 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ocakcioğlu aldığı sözde adliyelerde görev yapan zabıt kâtipleri ve başkâtiplerin durumları hakkında konuşmuştur. Temyiz mahkemelerinde de benzer bir durumun yaşandığını belirten Ocakcioğlu, buralarda görevli kâtiplerin mesailerinin çok ağır olduğunu ve bu kişilerin gelir seviyelerinin yeterince yüksek olmadığını belirtmiştir. Konuşmasının devamında hukukçuların hükümetin etkisinde kaldıklarını ve hukukçuların bağımsız olabilmeleri için Hâkimler Yüksek Şurası kurmak gerektiğini savunmuştur. Ocakcioğlu ayrıca birçok yerde Sulh Hâkimliğinin olmadığını, bu

³³² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVII, 24. Birleşim, 04,01.1954, s. 20-21.

³³³ Muvazenei Umumiye Kanunu: Genel Bütçe Kanunu

³³⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 47. Birleşim, 22,02.1954, s. 625-626.

³³⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 47. Birleşim, 22,02.1954, s. 676-677.

yerlerden birinin de Malatya olduğunu belirterek bu konuda çalışmaların yapılmasını talep etmiştir.³³⁶

Jandarma Umum Kumandanlığı 1954 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcıoğlu, memleket için en önemli işlerden birini yapan jandarmaların bugünkü ve gelecekteki yaşamlarını en iyi hale getirmek için iyileştirme çalışmalarının yapılması gerektiğini vurgulamış, bu konuda Meclisi ve ilgili bakanlığı göreve davet etmiştir.³³⁷

Maarif Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1954 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ocakcıoğlu aldığı sözde, ilkokul öğretmenlerinin görevlerinin zorluğundan bahsetmiştir. Ocakcıoğlu ayrıca ilkokullardaki din derslerinde laiklik konusunun çocuklara öğretilmesi gerektiğini belirterek, bunu yapacak öğretmenlerin sayısının artırılması ve bütün köylere öğretmen gönderilmesini talep etmiştir.³³⁸

İktisat ve Ticaret Vekâleti 1954 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcıoğlu, Malatya'nın Darende, Arapgir, Pütürge ve Hekimhan kazalarının tarım arazilerinin çok dar, ayrıca bu kazalarının yollarının da yetersiz olduğunu, bölge halkının geçim sıkıntısı çekerek çevre kazalara ve şehirlere çalışmaya gittiğini, bu kazaların ekonomik açıdan güçlenmesi için tedbir alınmasını talep etmiştir.³³⁹

Nafia Vekâleti, Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü ve Karayolları Umum Müdürlüğü 1954 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcıoğlu, Malatya-Darende, Pınarbaşı yolunun ne zaman tamamlanacağını, bu yol inşaatının çok yavaş ilerlediğini, Adıyaman-Kahta yoluna da henüz başlanmadığını, bu yolun ne zaman yapılacağını sormuştur. Ocakcıoğlu'nun soruları üzerine söz alan Nafia Vekili ve Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu, Darende yolunun ihale edildiğini fakat ihaleyi alan müteahhitlerin makine temin edememelerinden dolayı bazı gecikmelerin yaşandığını belirtmiştir. Adıyaman-Kahta yolu ile de bizzat ilgilendiğini,

³³⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 48. Birleşim, 23,02.1954, s. 702-703.

³³⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 49. Birleşim, 24,02.1954, s. 772.

³³⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 49. Birleşim, 24,02.1954, s. 883-884.

³³⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 50. Birleşim, 25,02.1954, s. 957-958.

bir an evvel tamamlanması için çalışıldığını belirtmiştir. Yol yapımı gibi işlerde sorunun sadece para meselesi olmadığını belirten bu konuda personel sıkıntısının da önemli olduğunu vurgulamıştır.³⁴⁰

2.4.8.2.2. *Takrirleri*

Fevkalâde hallerde haksız olarak mal iktisap edenler hakkındaki Kanun hükümlerine göre alman beyannamelerin incelenip incelenmediğine, bu kanun gereğince haklarında takibat yapılanlar bulunup bulunmadığına ve kanun hükmünün genişletilmesinin düşünülüp düşünülmediğine dair sorusu bulunmaktadır. Ocakcioğlu'nun sorusu Başbakanlığa havale edilmiştir.³⁴¹ Ocakcioğlu'nun sorusuna Adnan Menderes cevap vermiştir. Menderes cevabında, Memur ve hizmetlilerden mal beyannamesi alınması hakkındaki 5440 sayılı Kanuna göre ilgililerden beyannameleri alınarak tetkik edildiğini, durumu şüpheli görülenlerden 4237 sayılı kanun hükümlerine göre yeniden beyanname alınarak komisyonlarca tetkikleri yapıldıktan sonra soruşturmayı icap edenlerin evraklarının mahkemelere verildiğini, Kanun hükümlerinin genişletilmesine şimdilik lüzum görülmediğini belirtmiştir.³⁴²

Malatya'nın yolsuz ve nüfusu çok olan bucak merkezlerinde sulh mahkemeleri açılması hususunda ne düşünüldüğüne dair sorusu bulunmaktadır. Ocakcioğlu'nun sorusu Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.³⁴³ Adalet Bakanı Ocakcioğlu'nun sorusuna, kadro imkânsızlığı sebebiyle sulh mahkemelerinin kurulmasının zor olduğunu, ilerde kadro temin edildiğinde coğrafi, iktisadi, mesafe ve yol durumları ile adli işleri bakımından sulh mahkemesi kurulması gereken bucaklar kapsamında Malatya bucaklarının durumlarının da incelemeye tâbi tutulacağını belirtmiştir.³⁴⁴

İmam-Hatip okullarında din dersi verenlerin bilgilerine ve Malatya'da İmam-Hatip Okulu açılmasının düşünülüp düşünülmediğine dair sorusu bulunmaktadır. Ocakcioğlu'nun sorusu Milli Eğitim Bakanlığına gönderilmiştir.³⁴⁵ Ocakcioğlu'nun sorusuna Milli Eğitim Bakanı yazılı olarak cevap vermiştir. Bakan verdiği cevapta,

³⁴⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 50. Birleşim, 25.02.1954, s. 923-927.

³⁴¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XV, 70. Birleşim, 19.05.1952, s. 119.

³⁴² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIX, 34. Birleşim, 29.01.1953, s. 511-512.

³⁴³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVII, 2. Birleşim, 10.11.1952, s. 28.

³⁴⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVII, 3. Birleşim, 12.11.1952, s. 92-93.

³⁴⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVII, 2. Birleşim, 10.11.1952, s. 92-93.

İmam hatip okullarına duyulan ihtiyacı belirterek, önceki dönemde açılmış olan imam hatip okullarına ilaveten 7 ayrı yerde imam hatip okulunun daha açıldığını belirterek, bu okullarda öğretmen ihtiyacının bulunduğunu ve bu ihtiyacı karşılamak için gayret sarf ettiklerini belirtmiştir.³⁴⁶

Malatya iline bağlı bazı kaza, nahiye ve köylerdeki camiler için İmam, hatip ve müezzin kadrosu verilmesi ve tamire muhtaç camilerin harap olmaktan kurtarılımları hakkında Başvekâletten yazılı sorusu bulunmaktadır. Ocakcıoğlu'nun yazılı soru takriri Başbakanlığa havale edilmiştir.³⁴⁷

Malatya Vilâyeti kazalarının iktisaden kalkındırılması için ne gibi tedbirler alındığına dair İktisat ve Ticaret Vekâletinden şifahi sorusu bulunmaktadır. Ocakcıoğlu'nun sorusu İktisat ve Ticaret Bakanlığına havale edilmiştir.³⁴⁸

2.4.9. Abdülkadir Özbay (Hacı Abdülkadir Özbay)

2.4.9.1. Hayatı

Dokuzuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Hacı Abdülkadir Özbay, 1903 yılında Besni'de doğmuştur. Babasının adı Reşit, annesinin adı Sebilhan'dır. Rüştüye bitirmiştir. Çiftçilik ve ticaret yapmıştır. Besni Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuştur.³⁴⁹ Mecliste Dilekçe Komisyonunda çalışmıştır. Evli ve 2 çocuk babası olan Özbay, 16.12.1957 tarihinde 54 yaşındayken vefat etmiştir.³⁵⁰

2.4.9.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda dokuzuncu dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Hacı Abdülkadir Özbay'ın söz almasına, takririne, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılamamıştır.

³⁴⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVII, 3. Birleşim, 12.11.1952, s. 92-93.

³⁴⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIX, 33. Birleşim, 28.01.1953, s. 92-448.

³⁴⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 49. Birleşim, 24.02.1954, s. 92-766.

³⁴⁹ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 582.

³⁵⁰ Kazım Öztürk, a.g.e. s. 796.

2.4.10. Lütfi Sayman (Ömer Lütfü Sayman)

2.4.10.1. Hayatı

Dokuzuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Ömer Lütfü Sayman, 1907 yılında Malatya’da doğmuştur. Babasının adı Abdolvahap, annesinin adı Zeynep’tir. İstanbul Eczacılık Okulunu bitirmiştir. Serbest eczacılık yapmıştır.³⁵¹ Mecliste Ulaştırma Komisyonunda çalışmıştır. Evli olan Sayman, 14.08.1968 tarihinde 61 yaşındayken vefat etmiştir.³⁵²

2.4.10.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda dokuzuncu dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Ömer Lütfü Sayman’ın söz almasına, taktirine, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılmamıştır.

2.4.11. Şefik Tugay (Mehmet Şefik Tugay)

2.4.11.1. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Şefik Tugay, Türkiye Büyük Millet Meclisinde dokuzuncu dönem milletvekilliği sırasında bir defa söz alması bulunmaktadır.

2.4.11.1.1. Söz Almaları

Seçim tutanakları hakkında söz almıştır. Tugay’ın söz aldığı konu seçim tutanaklarına itiraz etme yolu ile ilgilidir. Tugay konuşmasında, tutanakları inceleme meclisinin; yeni Seçim Kanunu, Anayasa ve İçtüzük hükümlerine tâbi tutulduğunun açık olduğunu belirtmiş fakat incelemenin usulen öncelikle Tutanakları İnceleme Komisyonunu seçmesi lazım olduğunu söylemiştir. Seçim kurulu tarafından gerek şahsi itirazlar, gerekse seçim tutanaklarına itirazlar hakkında icap eden tetkikatın yapıp, bir rapor hazırlanmasından sonra Meclise takdim edileceğini belirten Tugay, bu raporun usulüne göre Tutanakları İnceleme Komisyonu tarafından tetkik edilip Meclise arz edileceğini söylemiştir. Onun için ilk yapılacak işin evvelâ Tutanakları İnceleme Komisyonunu seçmek, ondan sonra doğrudan doğruya raporu yazacak olan Yüksek

³⁵¹ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 583.

³⁵² Kazım Öztürk, a.g.e. s. 798.

Seçim Kurulunun raporlarına intizar etmek olduğunu vurgulamıştır.³⁵³

2.5. Onuncu Dönem (1954-1957) Malatya Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, onuncu dönemde Malatya, on iki milletvekili ile temsil edilmiştir. Tamamı CHP'den olan milletvekilleri; Esat Doğan, Ahmet Fırat, Mustafa İsmet İnönü, Mehmet Kartal, Mustafa Kamil Kırıkoğlu, Abdullah Köroğlu, Mehmet Nuri Ocakcıoğlu, Mehmet Fahri Oral, Hilmi Özbay, Mehmet Zeki Tulunay, Mehmet Teyfik Ünsalan ve Mahmut Nüvit Yetkin'dir. Malatya Milletvekillerinin onuncu dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi çalışmalarında; sekiz takdir, dört teklif ve yüz yirmi beş defa söz alma olmak üzere yüz otuz yedi çalışmaları bulunmaktadır.

2.5.1. Esat Doğan

2.5.1.1. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda onuncu dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Esat Doğan'ın söz almasına, takririne, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılamamıştır.

2.5.2. Ahmet Fırat

2.5.2.1. Hayatı

Onuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Ahmet Fırat, 1913 yılında Malatya'da doğmuştur. Babasının adı Mehmet, annesinin adı Hatice'dir. İstanbul Hayriye Lisesi son sınıftan ayrılmıştır. Çiftçilik, müteahhitlik ve gazetecilikle meşgul olmuştur. Malatya'da yayınlanmış olan Fırat, Gayret ve Fedai Gazetelerinin sahibidir. Fırat Gazetesinde sorumlu müdürlük, Belediye ve İl Genel Meclis üyeliği görevlerinde bulunmuştur. Evli ve 3 çocuk babası olan Fırat, 03.11.1986 tarihinde 73 yaşındayken vefat etmiştir.³⁵⁴

³⁵³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. I, 2. Birleşim, 26.05.1950, s. 19.

³⁵⁴ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 655.

2.5.2.2. Meclis Faaliyetleri

Ahmet Fırat, Türkiye Büyük Millet Meclisinde onuncu dönem milletvekilliği sırasında yedi söz alması bulunmaktadır.

2.5.2.2.1. Söz Almaları

Akçadağ arazisinin Sürgü ve Yazıhan ovasının da Tohma sularından istifade edilerek sulanmaları hususunda ne düşünüldüğü dair sorusunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu kendisinin bir sorusuna verilen cevaptır. Fırat, Akçadağ ilçesinin geniş arazisinin daha verimli hale gelmesi ve yöre halkının bu araziden daha etkin bir şekilde istifade edebilmesi için daha önce etütleri yapılan Sürgü suyunun bu arazileri ve Yazıhan Ovasının Tohma suyundan sulanması için çalışmaların yapılıp yapılmadığını sormuştur. Fırat'ın sorusuna Nafia Vekili ve Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu cevap vermiştir. Zeytinoğlu cevabında, Sürgü suyundan Doğanşehir ovasının sulanması işi ele alındığını ve halen inşaata devam edildiğini, Akçadağ kazası arazisinin de sulanması konusunun da dikkate alındığını ve alan etütlerinin yapıldığını açıklamıştır. Etüde göre bu arazisinden Sultansuyundan sulanacağını belirten Zeytinoğlu, bu kazanın sulanması gereken arazisinin 220.000 dekar olduğunu, Sultansuyunun sarfiyatı 7 m³/sa olduğunu, bu arazinin bu miktar su ile ancak 120-140 bin dekarının sulanabileceğini, kalan 100 bin dekar arazinin de Tohma suyundan sağlanabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Tohmasuyu üzerine bir hidroelektrik santrali kurularak 70.000 kilovat miktarındaki bu tesisattan elde edilecek enerji ile sulama yapılmasının sağlanacağını belirtmiştir. Bu hususta çalışmalara devam edildiğini, birinci aşamada yapılacak sulama işlerinin tahminî keşif bedelinin 8 milyon lira olduğunu vurgulayan Zeytinoğlu, bu konunun iş programlarında olduğunu belirtmiştir. Malatya'nın 600 bin dekar toplamında olan Yazıhan ovasının sulanması konusu hakkında da etüt yapıldığını, bu etüde göre Yazıhan ovasının sulanması için birkaç ihtimal olduğunu belirtmiştir. Bu ihtimallerden birincisinin Tohma deresi üzerinde Karakaya mevkiinde bir toplama barajı yapmak ve bir tünelle suyu Yazıhan ovasına vermek, ikincisinin, Kuruçay denilen yatak üzerinde yine bir baraj yapmak, üçüncüsünün ise, Fırat üzerinde Keban mevkiinde bir hidroelektrik santrali yapmak ve bu santralden alınacak enerji ile sulama yapmak olduğunu belirten Zeytinoğlu, birinci ve ikinci ihtimallerde bu işlemlerin tahmini keşif bedellerinin 80 - 100 milyon lira, 3. İhtimalde ise doğrudan doğruya Keban santralinin yapılmasına bağlı olduğunu söylemiştir. Nafia Vekilinin konuşmasından sonra söz alan Fırat, öncelikle Vekile

teşekkür etmiş, Vekilin baraj yapımı için verdiği rakamları yüksek bulan Fırat, bu çalışmaların hızlandırılması gerektiğini, ancak bu tür yatırımların yapılması ile ekonomik kalkınmanın hızlanacağını belirtmiştir³⁵⁵.

Ziraat Vekâleti, Devlet Üretme Çiftlikleri, Orman Umum Müdürlüğü 1955 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Grubu adına aldığı sözde Fırat, DP'nin iktidara geldikten sonra ülke kalkınmasının hızlandığını belirttiğini ve bu kalkınmayı kendisine mal ettiğini belirtmiş, Hükümetin Ziraat Bakanlığına tahsis etmeyi planladığı 84.947.63 lira bütçesinin zirai kalkınma için yeterli olmadığını vurgulamıştır. Hükümetin zirai kalkınma için bir planının olup olmadığını soran Fırat, zirai alanda çalışacak personel ve bu alanda kullanılacak olan makine ve teçhizatın temini hakkında neler yapıldığını sormuştur. Devlet Üretme Çiftlikleri, araştırma ve yetiştirme enstitüleri, zirai mücadele enstitüleri, fidanlıklar, bağ ve bahçe kültürü istasyonları, ziraat sanatları müesseseleri, haralar, orman işletmeleri, Toprak Mahsulleri Ofisi gibi teşekküllere ilâve edilmediğini veya bunlara esaslı bir yenilik ve fikir katılmadığını vurgulayan Fırat, hükümetin bu teşkilat ve müesseselerin hatalarını ve eksiklerini tespit ederek, bu konuda çözümler üretmelerini talep etmiştir. Konuşmasının devamında zirai alanla ilgili eksikliklerin olduğunu düşündüğü konuları sıralayan Fırat, üretilen zirai ürünlerin kalitesinin arttırılması, tarımda doğru gübrelemenin sağlanması, çiftçinin tohumluk ihtiyacının giderilmesi, hayvancılığın daha etkin yapılabilmesi için mera meselesinin çözülmesi, hayvan vergisinin kaldırılması, fenni ve teknik ziraata bir an evvel geçilmesinin gerekliliği gibi konulara değinen Fırat, ancak bu şekilde çalışmalar yapılırsa zirai kalkınmanın sağlanabileceğini savunmuştur.³⁵⁶ Fırat'ın konuşmasından sonra Ziraat Vekili söz almış, Vekilden sonra Fırat tekrar söz alarak, Vekilin konuşmalarında kendisini eleştirdiğini vurgulayarak, ziraat vekilinin maliyeci olduğunu, kendisinin vurguladıklarının da yapılanları tenkit değil, yapılmasını arzu ettikleri olduğunu söylemiştir.³⁵⁷

Telefon mükâleme³⁵⁸ ücretlerine yapılan zamlarla, bakım masraflarının ihdası sebebine dair sorusunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat, son aylarda telefon

³⁵⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. IV, 33. Birleşim, 28.01.1955, s. 194-195.

³⁵⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 50. Birleşim, 26.02.1955, s. 797-801.

³⁵⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 50. Birleşim, 26.02.1955, s. 828-829.

³⁵⁸ Mükâleme: Karşılıklı konuşma, Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018.

görüşme ücretlerine zam yapıldığı gibi, bakım masrafları adı altında adeta yeni bir vergi konulmuş olduğunu, telefonun zaruri bir ihtiyaç olduğunu, ticari, iktisadi ve medeni bakımlardan zaruri bir ihtiyaç vasıtasını geniş halk hizmeti durumundan çıkaracak zamlarla istifade imkânının daraltılması ve bir nevi yeni vergi mahiyetinde olan bakım masraflarının konulmasının sebebini sormuştur. Fırat'ın sorusuna Münakalât Vekili³⁵⁹ ve İzmir Milletvekili Muammer Çavuşoğlu cevap vermiştir. Çavuşoğlu konuşmasında telefon görüşme hizmetlerinin yapılabilmesi için sürekli yeni yatırımlar yapıldığını bu yatırımların maliyetlerinin olduğunu vurgulayarak, bu yatırımlar, maliyetleri hakkında bilgiler vermiştir. Bu konudaki maliyetlerin ayrıntılı bir şekilde tetkik edildiğini vurgulayan Çavuşoğlu, bu maliyetlerden dolayı telefon görüşme ücretlerine zaman yapılmasının gerekli olduğunu savunarak, 1947 yılında bu alanda çalışan bir personele 165 lira maaş verilirken şimdi (1955 yılı) bu maaşın 279 lira, ocak ayından itibaren de 343 lira olacağını belirtmiş, işletme masraflarının 1947 yılına göre % 200 civarında arttığını açıklamıştır. Bu şekilde olan maliyetlere ve telefon görüşme ücretlerinin diğer ülkelerdeki artış miktarına bakıldığında yine de bizdeki artışın az olduğunu vurgulayan Çavuşoğlu, bakım masraflarının bir vergi olmadığını, tam tersi başka isimler altında alınacağına doğru isimlendirme ile alınmakta olduğunu söylemiştir. Çavuşoğlu'nun konuşmasından sonra söz alan Fırat, Vekilin şuan memlekette yaşanan hayat şartlarını dikkate almadan konuştuğunu, bu hayat şartlarından dolayı bu tür bir ödemenin halktan tahsil edilmesinin doğru olmadığını savunmuştur. Telefonun ilk alımında bir bedel ödendiğini ve bu yüzden bakım masrafının halktan tekrar alınmaması gerektiğini söyleyen Fırat, bu ödemenin halkın cebinden haksız yere alınan bir para olduğunu savunmuştur.³⁶⁰

Ziraat Vekâleti, Devlet Üretim Çiftlikleri ve Orman Umum Müdürlüğü 1956 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına aldığı sözde Fırat, Ziraat Vekâleti 1956 mali yıla bütçesi geçen yıl bütçesine nazaran 24 milyon 140 bin 276 lira fazla olarak tanzim edildiğini belirterek, bu miktarın Hükümetin zirai alanda yaptığını belirttiği kalkınma hamlesi için yeterli olmadığını savunmuştur. İktidarın 1950'den beri zirai sektörde büyük kalkınmalar sağladığı, köylüyü refaha kavuşturduğu iddiasının bugün genel ve açık neticeleriyle artık inanılmayacak hale gelmiş olduğunu belirten Fırat, Hükümetin zirai kalkınma

³⁵⁹ Münakalât Vekili: Ulaştırma Bakanı.

³⁶⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 6. Birleşim, 25.11.1955, s. 143-144.

konusunda bir planının ve programının olmadığını savunmuş, hükümetin daha önceki dönemlerde gerçekleştirilen zirai yatırımları da iyi kullanamadıklarını söylemiştir. Zirai mahsullerdeki hastalık ve zararlıların ürün kalitesini bozduğunu belirten Fırat, hükümetin bu konuda büyük harcamalar yapmasına rağmen sonuç alamadığını belirtmiştir.³⁶¹ Aynı oturumda tekrar söz alan Fırat, kendisinin de çiftçi olduğunu ve eski ile yeninin mukayesesini yapabildiğini vurgulamıştır. Hükümetin yaptıklarında beğendiklerini takdir, beğenmediklerini tenkit ettiğini ve ziraat konusunda yapılanların daha iyi seviyeye çıkartılması gerektiğini belirtmiştir. Konuşmasında zirai kredilere de değinen Fırat, bu kredilerin partililere daha çok tahsis edildiğini düşündüğünü söylemiştir.³⁶²

İzmir Mebusu Pertev Arat'ın, eski Devlet Vekili Mükerrer Sarol hakkında tahkikat icrasına dair takriri ve Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden birleşmiş Muhtelit³⁶³ Tahkikat Encümeni mazbatasının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın konuşması, Mükerrer Sarol'un konuşmasının arasına girerek, söz münakaşası yapmaları şeklindedir. Söz münakaşasının sebebi Mükerrer Sarol'un rüşvet almış olduğu iddiaları ile ilgilidir.³⁶⁴

Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti³⁶⁵ ve İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1957 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Konuşmasında, Gümrükler ve İnhisarlar Umum Müdürlüğü müesseselerinin gelir bütçesine mevzuatları dâhilinde gelir sağlamakla beraber ayrıca amme hizmeti görmeleri bakımından da önemli kurumlar olduğunu ve gümrüklerin ticaret bakımından iç ve dış ilişkileri düzenleyen çok iyi işlemesi gereken kurumlar olduğunu ve bu kurumların millet menfaatlerini gözetecek şekilde çalışması gerektiğini belirtmiştir. İhraç edilen tütün, çay gibi ürünlere yüklenecek olan fazla miktardaki verginin bu kurumların amme hizmeti verme özelliğini kaybettireceğini ve iktisadi anlamda ülkeye zarar vereceğini savunan Fırat, vergilerin düşürülmesinin ihracatı arttıracak olduğunu belirtmiştir. Bu amaçla alınması gereken tedbirleri de sıralayan Fırat, bu ürünlerin alınacak fenni tedbirlerle daha kaliteli bir şekilde üretilmesini, çiftçiye üretim bilgisi bakımından yardım etmek, tütün

³⁶¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 46. Birleşim, 27.02.1956, s. 1021-1024.

³⁶² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 46. Birleşim, 27.02.1956, s. 1033-1034.

³⁶³ Muhtelit: Karma, Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018.

³⁶⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 78. Birleşim, 18.06.1956, s. 371.

³⁶⁵ Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti: Gümrük ve Tekel Bakanlığı.

üreticisine verilmekte olan avans miktarının arttırılarak çiftçinin durumunu iyileştirmek gibi uygulamalarla bu alanda daha etkin olunacağını savunmuştur.³⁶⁶

3202 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Kanununa ek Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu, Ziraat Bankasına olan beş yıllık çiftçi borçlarının taksitlendirilmesi ile ilgilidir. Fırat konuşmasında, bu ertelemenin yerinde olduğunu, fakat yeterli olmadığını savunmuş, çiftçinin zor durumda ve borçlu olduğunu, Ziraat Bankası kredilerinin de DP'ye yakın çiftçilere verilmiş olduğunu savunarak, bu kredilerden almayan çiftçinin durumun da gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir. Fırat, bu konuda ayrıca, halkın beklentisinin on, on beş, yirmi senelik icralı borçları kapsayacağı yönünde olduğunu, bu beş yıllık sürenin yeterli olmadığını belirtmiştir.³⁶⁷

2.5.3. İsmet İnönü (Mustafa İsmet İnönü)

2.5.3.1. Meclis Faaliyetleri

Mustafa İsmet İnönü, Türkiye Büyük Millet Meclisinde onuncu dönem milletvekilliği sırasında yirmi iki defa söz almıştır.

2.5.3.1.1. Söz Almaları

7 Kasım 1954 günü yapılan muhtar seçimlerine dair şifahi sualin görüşülmesi sırasında söz almıştır. İnönü konuşmasında, muhtarlık seçimleri ile ilgili yapılan müzakereler sırasında CHP'nin adının geçtiğini belirtmiş, muhtarlık seçimleri ile ilgili gazetelerde yazarların CHP'ye mal edilmeye çalışıldığını söylemiştir. Bu konunun mahkemeye intikal ettiğini belirten İnönü, bu sebeple bu konu hakkında görüşme yapılmaması gerektiğini savunmuştur. Bu konunun iç politika malzemesi yapıldığını söyleyen İnönü, seçimlerden önce yaşanan olayların memlekette huzuru bozduğunu belirtmiştir. Kırşehir'deki seçimlere değinen İnönü, Kırşehir'den DP'ye az oy gelmesinden dolayı vilayetin lağvedildiğini, son seçimlerde de 76 muhtarlığın 2'sinin bağımsız, 74'ünün ise DP'den seçildiğini söylemiştir. Bu durumu halktaki korku halinin doğurduğunu belirten İnönü, Kırşehir'in tekrar il yapılmasını talep etmiştir.

³⁶⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 48. Birleşim, 27.02.1957, s. 1012-1013.

³⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 91. Birleşim, 11.09.1957, s. 1012-1013.

Konuşmasının devamında hâkim bağımsızlığı konusuna değinen İnönü, bu bağımsızlığın sağlanamaması durumunda birçok zararlar görüleceğini vurgulamıştır. Seçimden sonra CHP'den seçilen muhtarların istifaya zorlandığını belirten İnönü, böylesi bir uygulamayı tasvip etmelerinin mümkün olmadığını belirtmiştir.³⁶⁸ İnönü'nün konuşmasından sonra söz alan Adnan Menderes, aynı konuları kendi üslubu ile anlatmış, İsmet İnönü ile sözlü münakaşaları olmuştur.³⁶⁹

Bursa Mebusu Hulusi Köymen ve 3 arkadaşının, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına 1 Teşrinisani³⁷⁰ 1955 gününe kadar ara verilmesi hakkındaki tavrının görüşülmesi sırasında söz almıştır. İsmet İnönü'nün almış olduğu söz, Adnan Menderes'in konuşmalarına cevap niteliğindedir. İnönü Meclisin tatile girmesi konusunun da iç politika malzemesi yapıldığına değinmiş, ülkede rejimin tehlikeye girdiğini ve bir rejim meselesi yaşandığını belirtmiştir. İnönü'nün konuşması DP milletvekilleri tarafından sıklıkla kesilmiş ve daha sonra araya Adnan Menderes'in de girmesi ile İnönü'nün konuşması karşılıklı söz söyleme halini almıştır.³⁷¹

İstanbul, İzmir ve Ankara vilâyetlerinde örfi idarenin³⁷² ilânına dair Başvekâlet tezkeresi münasebetiyle söz almıştır. İnönü konuşmasında örfi idare ilanına sebep olan olayın ne olduğunu öğrenmek istediklerini belirterek başlamıştır. Konuşmasının devamında 6-7 Eylülde yaşanan toplumsal olayları anlatmış,

6-7 Eylül olaylarının en üzücü tarafını, baskı yapanların coşkun hislerle kendilerini kaybetmiş halde değil, adeta hiç bir mani karşısında bulunmayan rahatlık ve kolaylık içinde işlerini gören insanlar gibi göründüklerini belirten İnönü, vatandaşların maddi zararlarının büyük olduğunu, milletin kendi milli servetinden olduğunu belirtmiştir. 6-7 Eylül olayları sırasında yaşanan kayıpların maddi boyutundan ziyade en ağır olan sonucunun manevi olduğunu belirten İnönü, her anlamda milli bir felakete uğrandığını, bütün bu yaşananları kınadıklarını ve reddettiklerini açıklamıştır.³⁷³

³⁶⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. II, 4. Birleşim, 15.11.1954, s. 72-77.

³⁶⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. II, 4. Birleşim, 15.11.1954, s. 79.

³⁷⁰ Teşrinisani: Kasım. Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018.

³⁷¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 79. Birleşim, 21.05.1955, s. 616-624.

³⁷² Örfi idare: Sıkıyönetim

³⁷³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 80. Birleşim, 12.09.1955, s. 668-669.

Başvekil Adnan Menderes'in kurduğu Hükümetin programının görüşülmesi sırasında söz almıştır. İnönü, Menderes'in bütün kabineyi değiştirerek yeni bakanlar kurulu oluşturmasının sonrasında söz almıştır. İnönü konuşmasında kabineyi istifaya götüren sebebin, ülkede yaşanan ekonomik sorunlar ve siyasi huzursuzluk olduğunu belirtmiştir. Son yıllarda hatalı bir siyaset uygulandığını belirten İnönü, plansız, israflı bir ekonomi politikası izlendiğini, bazı fabrikaların çalışmalarını tamamen durdurma yoluna gittiklerini, ilaç gibi zaruri ihtiyaçların bile temininde zorlanıldığını söylemiştir. Dış ticarete açığın beş yıl önce 65 milyon olduğunu söyleyen İnönü, 1955 yılı Ekiminde bu açığın 482 milyona ulaştığını belirtmiştir.³⁷⁴ İnönü'den sonra söz alan Menderes, örfi idarenin gerekli olduğunu, bu yüzden ilan edildiğini ve buna sebebiyet verenlerin tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Menderes'in konuşması sırasında araya giren İnönü, Ankara'da örfi idarenin kaldırılması konusunda tekliflerinin olup olmadığını sormuştur. İnönü'nün sözleri üzerine Menderes meselenin tetkik edildiğini açıklamıştır.³⁷⁵ Menderes'ten sonra söz alan İnönü, hükümetin ülkede yaşananlara sebebiyet verecek siyaset izlediğini, ekonomi politikalarının yanlış olmasına rağmen ısrarla uygulamaya devam ettiklerini, dış politikada da Balkan Paktı, Bağdat Paktı ve NATO konularında hatalı yönetimler yapıldığını vurgulamış, genel anlamda şikâyet ettiği konuların; halka ve meclise haber verilmediği, yaşananları gazetelerin kitapların yazmasına izin verilmediği, tahrikçi bir politika izlendiği, Meclis çatısı altında müzakerenin kabul edilmediği olduğunu belirtmiştir.³⁷⁶

1956 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis grup başkanı olarak söz alan İnönü, anayasadaki değişiklikleri 1950 yılından evvel kendilerinin planladığını, fakat ülkede son yaşanan olayların anayasa değişiklikleri ile çözülmesinin imkânsız olduğunu belirtmiştir. Özellikle iktisadi ve mali konular ile ilgili kaygıları olduğunu belirten İnönü, ekonomik kalkınmanın yolunun zor olduğunu bildiklerini fakat sonunun selamet olduğunu söylemiş, bunun yaşanması için de iktisadi alanda yeniliklerin gerçekleştirilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır.³⁷⁷ Aynı konu üzerine tekrar söz alan İnönü, hükümetin

³⁷⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 15. Birleşim, 16.12.1955, s. 264-273.

³⁷⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 15. Birleşim, 16.12.1955, s. 303.

³⁷⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 15. Birleşim, 16.12.1955, s. 324-325.

³⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 42. Birleşim, 23.02.1956, s. 511-513.

izlediği ekonomi politikasının hatalı olduğunu, memleketin ve vatandaşların durumunun iyi tetkik edilerek ekonomi politikasının buna göre şekillendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ekonomi konusunun çok önemli olduğunu söyleyen İnönü, ülkenin daha önemli bir sorununun olduğunu, hükümetin uygulamaları ile rejimin tehlikeye girdiğini belirtmiştir. Bu sebeple Hükümetin her hareketini tenkit etmenin hakları olduğunu söylemiştir.³⁷⁸

Maarif Vekâleti, Üniversiteler ve Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1956 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. İnönü konuşmasında, üniversitelerdeki ilim adamlarının görüşlerinden dolayı zarar görmelerinin doğru olmadığını belirterek, bu kişilerin iç siyasete alet edilmemeleri gerektiğini vurgulamıştır.³⁷⁹

6-7 Eylül 1955 tarihinde İstanbul ve İzmir’de vuku bulan hâdiselerde zarar görenlerin zararlarının ödenmesi hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde İnönü, hükümetin 6-7 Eylül olaylarında zarar görenlerin zararlarını ödeme konusundaki tasarrufunun yerinde olduğunu belirten İnönü bu konuda Başbakan’a söyleyeceklerinin olduğunu söylemiş, fakat İnönü’nün bu sözlerinden sonra Mecliste yeni bir maddenin görüşülmesine geçilmiştir.³⁸⁰

Çalışma Vekâleti 1956 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde İnönü, daha önce kendisinin belirtmiş olduğu ve DP Hükümetinin de üzerinde duracağını belirtmiş olduğu grev konusunun çalışan hakları açısından ne kadar önemli olduğuna değinmiştir.³⁸¹ İnönü tasarının başka bir maddesi hakkında görüşlerini belirtmek amacıyla tekrar söz almıştır. İnönü’nün söz aldığı konu, işçilerin haftada bir yarım yevmiyelerinin bir yevmiyeye çıkartılması ile yıllık izinli oldukları sırada da ücret almaları ile ilgili hükümetin teklifidir. İnönü aldığı sözde tasarıdan duyduğu memnuniyeti belirtmiştir. Konuşmasının devamında işçi sendikaları ve kendisinin işçi sendikasını ziyaretinin iç politika malzemesi yapıldığını belirten İnönü, sendikalar birliğini ziyaret ettiğini ama orada siyaset yapmadığını vurgulamıştır.³⁸²

İstanbul’da ilân edilmiş olan örfi idare müddetinin uzatılması hakkındaki Başvekâlet tezkeresinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. İnönü konuşmasında

³⁷⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 48. Birleşim, 29.02.1956, s. 1262.

³⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 45. Birleşim, 29.02.1956, s. 843-844.

³⁸⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 45. Birleşim, 28.02.1956, s. 1083.

³⁸¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 47. Birleşim, 28.02.1956, s. 1122.

³⁸² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 47. Birleşim, 28.02.1956, s. 1131-1134.

İstanbul'da örfi idarenin devamlılığı için bir sebep göremediklerini belirterek, örfi idare ile neler yapıldığını sormuştur. Konuşmasının devamında üçüncü Adnan Menderes Hükümetinin milletvekillerinden bazılarının tahkikata maruz kaldığını, soruşturma geçirdiklerini, hükümetin olağanüstü bir yönetim tarzı istediğini belirterek, böyle bir şeye hakkının olmadığını vurgulamıştır. İsmet İnönü'nün konuşması DP'li milletvekilleri tarafından sürekli araya girmek suretiyle kesilmiş, konuşma karşılıklı söz söyleme halini almıştır. Konuşmasının sonunda İnönü, İstanbul'un bir kültür şehri olduğunu, basını ve dünya ilgisinin olduğunu, bu sebeple İstanbul'daki örfi idarenin kalkması gerektiğini savunmuştur.³⁸³

Basın Kanununun bazı maddelerinin tadiline ve kanuna geçici bir madde ilâvesine dair Kanun ile Neşir yolu ile veya radyo ile işlenecek bazı cürümler hakkındaki 6334 sayılı Kanunun adı ile bazı maddelerinin tadiline ve bir madde ilâvesine dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. İnönü konuşmasında Basın Kanununda yapılması düşünülen değişikliğin ülkeyi kapalı ve karanlık günlere sevk edeceğini belirtmiş, iktidarın memleketin kötü durumunu yazmaması için basını baskı altına almaya çalıştığını belirtmiştir. Hükümetin ekonomi politikasının bazı kesimlere sefalet, bazı kesimlere ise haksız zenginlikler getirdiğini belirten İnönü, paranın değerinin iyice düştüğünü, bunun sebebinin de hükümetin yanlış ekonomi politikası olduğunu söylemiştir.³⁸⁴

Toplantılar ve gösteri yürüyüşleri hattındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan İnönü, toplanma hakkının anayasal bir hak olduğunu, bu hakkın fikir ve söz hürriyetinin bir neticesi olduğunu belirtmiştir. Anayasanın 79. maddesinin cemiyetlerin toplanma hürriyetlerini belirlediğini vurgulayan İnönü, hazırlanan bu tasarı ile halkın toplanma hakkının elinden alındığını, toplanmaların sadece seçim dönemlerine sıkıştırıldığını belirtmiştir. İnönü yine bu kanunla halkın cemiyet kurma özgürlüğünün elinden alındığını, bu yetkinin başbakanın yetkili kılacağı komisyonlara bırakıldığını, bu durumun da anayasaya aykırı olduğunu belirtmiş, kendilerinin ülkeyi mutlakıyetten bu günlere getirdiğini, DP hükümetinin de

³⁸³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 47. Birleşim, 28.02.1956, s. 1189-1190.

³⁸⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 73. Birleşim, 06.06.1956, s. 100-102.

tekrar ülkeyi mutlakiyete geri çevirdiğini söylemiştir.³⁸⁵

Aydın Mebusu Namık Gedik ve iki arkadaşının, münhal³⁸⁶ mebusluklar için bu sene ara seçimi yapılmaması hakkındaki takririnin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde İnönü, Anayasanın 29. maddesinin milletvekilliği düşenlerin veya vefat eden milletvekillerin yerine bir diğ erinin seçilme hakkının doğduğunu belirtmiş, fakat DP'nin tasarısı ile boş durumda olan milletvekilliklerin yerine yenisinin seçilme durumunun olmayacağını, çünkü boş olan milletvekilliklerinin durumunun Anayasada belirtildiği hükümlere uymadığını, bazı milletvekilliklerinin 1954 yılından beri boş olduğunu belirtmiştir. Konuşmasının sonunda DP hükümetinin anayasayı ihlal ettiğini, insan haklarından vatandaşı mahrum bıraktığını belirterek, anayasaya uygun olmadığını söylediği takririn reddedilmesini beklediklerini söylemiştir.³⁸⁷ Aynı kanun taslağının görüşülmesi sırasında tekrar söz alan İnönü, ara seçimlerin yapılmasının bazı durumlarda gerekli olduğunu, kendilerinin de ara seçimlere karşı olmadıklarını belirterek, tek kaygılarının ara seçimlerin Anayasaya uygun olarak yapıp yapılmayacağı olduğunu belirtmiştir.³⁸⁸

Türkiye Büyük Millet Meclisi 1957 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grup Başkanı olarak söz alan İnönü, bütçe görüşmeleri sırasında verimli sonuçların alınamamasının bazı sebeplerinin olduğunu belirtmiştir. İnönü'ye göre bu sebeplerden ilki, kürsüde konuşan milletvekilinin sözlerinin sık sık kesilmesi olduğunu söylemiştir. Bu konuda ikinci durum da kendisinin söylememiş olduğu bir sözün tutanaklara yazılması olduğunu söylemiş, bu konuda üçüncü sakıncalı durumun da Meclisin toplantı yeter sayısı olmadan toplanması olduğunu belirtmiştir. Toplantı yeter sayısının sağlanamadığı oturumlarda alınan kararların kanunen geçerli olmadığını vurgulayan İnönü, bu şekilde olan oturumlardan örnekler vermiştir. İnönü ayrıca Meclisinin kontrol görevinin olduğu, fakat soru, gensoru ve meclis tahkikatı taleplerinin Hükümetçe karşılık bulmadığını, sorularının ruznameye kaydının bile çok geç yapıldığını belirtmiştir. Bu konuda gerçekleşen başka bir sorunun da Ankara ve İstanbul savcılıklarınca TBMM'deki müzakerelerin hepsinin yayınlanmayacağı

³⁸⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 82. Birleşim, 27.06.1956, s. 525-526.

³⁸⁶ Münhal: Boş olan, açık bulunan. Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018

³⁸⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIII, 88. Birleşim, 11.07.1956, s. 202-203.

³⁸⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIII, 88. Birleşim, 11.07.1956, s. 218-220.

şeklindeki tembihleri olduğunu söylemiştir.³⁸⁹

Adliye Vekâleti 1957 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan İnönü, adaletin insanlar için en önemli gereksinimlerden biri olduğunu belirtmiş, adaletin de ancak hâkim teminatı ve mahkeme bağımsızlığı ile olacağını söylemiştir. DP Hükümetinin 1950'den beri hâkimlerin kararlarını tenkit ettiğini belirten İnönü, değiştirilen emeklilik kanunu ile 30 yılını doldurmuş hâkimlerin emekliye sevk edilmelerinin siyasi bir karar olduğunu savunmuş, bu şekilde emekliye ayırma ile hâkim teminatının zedelenip zedelenmediğini sormuştur.³⁹⁰

Mecliste söz almanın usulü hakkında söz almıştır. İnönü'nün söz aldığı konu, Zonguldak Milletvekili Nusret Kirişçioğlu'nun, grup Reis ve sözcülerinin söz isteyen diğer mebuslara öncelik tanınmasının o âna kadar söz istemiş bulunanlara karşı ancak bir defa kullanılabilir olduğunu belirtmesi sonrasında mecliste yapılan konuşmalarda partisinin adının geçmesi ile ilgilidir. İnönü'de aldığı sözde, partisi ve sorumlu olduğu devirlerin idaresi konusunda kendisini işaret eden konuşmaların olduğunu söyleyerek cevap vermek istediğini belirtmiştir.³⁹¹

Dâhiliye Vekâleti 1957 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. İnönü konuşmasında Kırşehir ilinden bahsetmiştir. Kırşehir halkının istiklal harbinde yaptıklarını anlatan İnönü, zengin bir şehir olmamasına rağmen ülkenin ihtiyacı olduğu anda buradakilerin her şeyi yapmaya hazır olduklarını belirtmiş, bu şehirdeki halkın oylarının kabul edilmemesinin derin üzüntüsünü yaşadığını söylemiştir. Bu durumun anayasaya aykırı olduğunu söyleyen İnönü seçim emniyeti bakımından Kırşehir'in tekrar il yapılması gerektiğini belirtmiştir.³⁹²

Maarif Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1957 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Grubu adına söz alan İnönü, Hükümetin siyasi yönetiminden memnun olmadığını, bu şekildeki yönetimden vaz geçilmesi gerektiğini, hükümetin kendi uygulamalarını iyi bir şekilde tetkik etmesinin doğruyu

³⁸⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 44. Birleşim, 23.03.1956, s. 573-576.

³⁹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 45. Birleşim, 24.02.1957, s. 699-701.

³⁹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 45. Birleşim, 24.02.1957, s. 714.

³⁹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 46. Birleşim, 25.02.1957, s. 765-766.

bulmaları için tek yol olduğunu söylemiştir.³⁹³

Fevzi Boyar'ın mahkûm olduğu cezanın affi hakkındaki kanun teklifinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Grubu adına söz alan İnönü, dini siyasete alet etmenin kanunlarımıza aykırı olduğunu belirtmiştir. Dini siyasete alet ederek bu yolla halk karşısında prim yaptığını düşünen siyasetçilerin hata ettiklerini belirtmiştir. Konuşmasının devamında Fevzi Boyar'ın müracaatı hakkında konuşan İnönü, Meclise bu şekilde müracaatın uygun olduğunu, başka birisinin de bu şekilde müracaat edebileceğini belirtmiştir.³⁹⁴ Fevzi Boyar'ın seçim zamanı söylediği sözlerden dolayı ceza aldığını, sonra bu cezasının affedilmesini talep ettiğini, hatta affedildiğini belirten İnönü, cezalarda adil davranılması gerektiğini savunmuştur. Çorum CHP il başkanından bahseden İnönü, bu kişinin bir sene beş ay ceza aldığını, bu cezasından dolayı siyasi faaliyetlerine katılmadığından bahsetmiştir. Fevzi Boyar'ın ise dini vaaz verirken muhalifler için kâfir, münafık demesinden dolayı ceza aldığını, bu durumun kabul edilemez olduğunu belirtmiştir. İnönü'nün konuşması DP'li milletvekilleri tarafından sık sık kesilmiş, konuşma karşılıklı söz söyleme halini almıştır.³⁹⁵

Nevşehir vilâyetine bağlı Kırşehir kazasında (Kırşehir) adıyla yeniden bir vilâyet kurulması hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Bu teklifle Kırşehir'in tekrar teşkilinin yapıldığını belirten İnönü, birkaç gün önce Kırşehir'in tekrar il yapılmasının bir yanlıştan dönülmesinin yanında yanlış bir zihniyetin düzeltilmesi anlamına da geldiğini savunmuştur. Kırşehir'in vilayet yapılmasının yanında Abana kazasının da iade olmasını beklediklerini fakat tasarıda bu düzenlemeyi göremediklerini belirtmiş, fakat Kırşehir kararından dolayı hükümete teşekkür etmiştir.³⁹⁶

Giresun Mebusu Hayrettin Erkmen ve iki arkadaşının, münhal mebusluklar için bu sene ara seçimi yapılmamasına dair tavrının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Konuşmasında ara seçim yapılması konusunun yine Meclise geldiğini belirtmiş ve ara seçimler hakkında daha önceki konuşmalarında belirttiği fikirlerini yinelemiştir.

³⁹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 47. Birleşim, 26.02.1957, s. 859-861.

³⁹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 78. Birleşim, 07.06.1957, s. 83-84.

³⁹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 79. Birleşim, 10.06.1957, s. 106-111.

³⁹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 79. Birleşim, 10.06.1957, s. 123-125.

Durumun geçen yıl olduğundan farksız olduğunu vurgulayan İnönü, boş milletvekillikleri için ara seçim yapılmasının, milletvekilliklerinin eski tarihte boşalmış olduğundan dolayı, anayasaya uygun olmadığını belirtmiştir. Bu seneki takririn tek farkının bu konudaki kanunun ilgili maddesinin yeniden düzenlenmesi olduğunu belirten İnönü, Anayasada düzenleme yapılması için yeterli çoğunluğun olduğunu, istenirse yeni düzenlemenin yapılabileceğini belirterek ara seçim maddesinin yeniden düzenlenmesi amme menfaatlerine uygunsu bu değişikliğin yapılmasında bir sakınca olmadığını vurgulamıştır.³⁹⁷

Kırşehir Mebusu Osman Bölükbaşının teşriî masuniyetinin³⁹⁸ kaldırılmasına dair Başvekâlet tezkeresi ve Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümen mazbatasının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde İnönü, bu konuda milletvekillerinin üçe ayrıldıklarını, bir grubun Kırşehir Mebusu Osman Bölükbaşının yasama dokunulmazlığının kaldırılmasını, bir grubun bu konuda inceleme yapılmasını, diğer bir kısmının da kaldırılmamasını düşündüğünü belirtmiştir.³⁹⁹

545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun 35. ve 109. maddelerinin tadiline ve bu kanuna muvakkat bir madde ilâvesine dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. İnönü, konuşmasının başında Meclis olarak ortak karar vermenin güzelliği ve doğruluğundan bahsetmiş, bir madde hakkında partilerin müzakere içerisinde olmasının çok isabetli bir karar olacağını savunmuştur. Kendilerinin hâkim teminatı ve mahkeme bağımsızlığını savunduklarını belirten İnönü, hâkimlerin ve mahkemelerin bu dönemde bu özelliklerde olup olmadığını merak ettiğini söylemiştir.⁴⁰⁰

2.5.4. Mehmet Kartal

2.5.4.1. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Kartal, Türkiye Büyük Millet Meclisinde onuncu dönem milletvekilliği sırasında üç defa söz almıştır.

³⁹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 84. Birleşim, 21.06.1957, s. 415-416.

³⁹⁸ Teşriî masuniyet: Yasama dokunulmazlığı. Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018.

³⁹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 85. Birleşim, 24.06.1957, s. 458-461.

⁴⁰⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 91. Birleşim, 11.09.1957, s. 696-700.

2.5.4.1.1. Söz Almaları

Adliye Vekâleti 1955 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Kartal, Adalet Bakanlığı 1955 yılı bütçesi 1954 bütçesine nazaran 12.556.750 lira fazlası ile 82.121.970 lira olduğunu belirtmiş, Bayındırlık Bakanlığı bütçesinin 741. faslının 13. 14. ve 15. maddelerinde gösterilen ve geçen seneki tahsisata nazaran 3.099.500 lira noksanı ile adliye binaları ile ceza evleri ve İstanbul Adalet Sarayının yapımı ve onarımı karşılığı olarak konulan bu bakanlığa ait 9.050.000 liralık yatırım tahsisatı ayrı ve 1954 yılı bütçesinde görülen 8.225.000 liralık, milletvekili seçimine ait masraf ayrılarak 1955 yılı bütçesi karşılaştırıldığı takdirde 1954 yılı bütçesi ile aradaki hakiki farkın 20.781.750 lira olduğu söylemiştir. Devlet işlerinde önemli olanın işlerin emin bir şekilde yapılmasının yanında mümkün olduğu kadar da uygun maliyetlerde yapılması olduğunu belirten Kartal, henüz hakiki bir adalet teşkilatı kurulmadığını, en basit davaların bile karara bağlanmasında uzun zamanın geçtiğini belirtmiş, bu gecikmelerin sebebinin ise kadro yetersizliğine bağlamıştır. Bu konuyu çözmek için de hukuk fakültesi mezunlarına hâkimlik mesleğine yönelmelerinin özendirilmesinin gerektiğini vurgulamıştır. Konuşmasının devamında adalet dairelerinin huzur ve emniyet içinde çalışmalarının, çalışma malzemeleri olarak eksiklerinin olmaması gerektiğini savunmuştur. Cezaevlerinin durumuna da değinen Kartal, bu konuda çalışmaların yapılmasını gerekli iyileştirmelerin yapılmasını talep etmiştir. Cezaevlerinde kalan mahkûm ve tutukluların yiyeceklerin de önemli bir konu olduğunu söyleyen Kartal, mahkûmların yiyecek ihtiyaçlarının yanında durumu iyi olmayanların giyecek ihtiyaçlarının da karşılanması gerektiğini söylemiştir. Çocuk mahkemelerinin bir an evvel yaygınlaştırılmasını talep eden Kartal, bu konuda eksikliklerin fazla olduğunu belirtmiştir. Hâkim teminatı ve mahkeme bağımsızlığının adaletin sağlanmasında çok önemli olduğunu belirten Kartal bu konunun kesinlikle ihmal edilmemesini temenni ettiğini belirtmiştir.⁴⁰¹

Malatya belediye seçiminde cereyan eden hâdiselere dair suali bulunmaktadır. Kartal'ın bu konudaki suali: Malatya'da 13 Kasım 1955 tarihinde yapılan belediye seçiminin yapıldığı günlerde Malatya Valisinin faal bir şekilde DP propagandasına katıldığı, propagandanın yasak olduğu günlerde, hatta Atatürk'ü anma törenlerine gitmeyerek DP temsilcilerini de resmî vilâyet arabasına almak suretiyle kasaba, nahiye

⁴⁰¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 46. Birleşim, 22.02.1955, s. 466-473.

ve ilçeleri dolaşıp vilâyet nüfuzunu suiistimal ettiği ve seçime bir gün kala bütün emniyet teşkilâtını DP mensuplarının emri altında seferber ederek kanunları çiğneyip, seçim kurulu kararlarını hiçe sayarak baskı ve zulüm yaptığı, bu konuda tahkikat yapıp yapılmadığı şeklindedir. Bu soru üzerine söz alan İçişleri Bakanı ve Aydın milletvekili Ethem Menderes, bu şikâyet alınır alınmaz Malatya Valisinin Ankara'ya çağırıldığını, konuyu tetkik etmek içinde müfettiş görevlendirildiğini nihai kararın bu tetkikten sonra verileceğini açıklamıştır. Bu cevap üzerine söz alan Kartal, mesele sonuçlanıncaya kadar takipçi olacaklarını belirtmiştir.⁴⁰²

Adliye Vekâleti 1956 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına konuşan Kartal, bazı adalet ve ceza evlerinin yeniden inşa ve tamiri için Nafia Vekâleti Bütçesinin yatırımlar kısmına konulan 12 milyon liralık tahsisat hariç olmak şartıyla yüksek tetkiklerinize arz edilen Adalet Vekâletinin 1956 Bütçesi bir sene önceki bütçeye nazaran 21.690.030 lira fazlası ile 103.985.625 liradan ibaret olduğunu belirtmiştir. Bütçedeki bu artışın büyük kısmı olan 15.525.510 lirasını merkez ve vilâyet maaş ve ücretli memurlarına yeniden verilecek iki aylık ikramiye karşılığı ve yeniden belirlenen bir miktar hâkim ve kâtip kadroları için 3.957.520 lirasını da mevkuf ve mahkûmların yiyecek ve ceza evlerinin idare masraflarına yapılan zamlar teşkil ettiğini söylemiştir. Kartal konuşmasının devamında, hükümetin söz verdiği Adliye Vekâleti Merkez Teşkilât Kanununun, Umumi Mahkemeler Kuruluş Kanununun, Türk Medeni Kanununun, Türk Ticaret Kanununun, Türk Ceza Kanununun Hukuk ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun, Hâkimler Kanununun ve Çocuk Mahkemeleri Teşkilî Kanununun bir an evvel çıkarılmasını talep etmiştir.⁴⁰³

2.5.5. Kamil Kırıkoglu (Mustafa Kamil Kırıkoglu)

2.5.5.1. Hayatı

Onuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Mustafa Kamil Kırıkoglu, 1914 yılında Adıyaman Yenipazar'da doğmuştur. Babasının adı Şevket, annesinin adı Emine'dir. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirmiş olan Kırıkoglu İngilizce bilmektedir. Doktorluk yapmıştır. Ankara Askeri Gülhane Hastanesi cerrahi bölümü asistanlığı, Sarıkamış Askeri Hastanesi tabipliği, İstanbul Askeri Gümüşsuyu Hastanesi

⁴⁰² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 46. Birleşim, 19.12.1955, s. 353.

⁴⁰³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 43. Birleşim, 24.02.1956, s. 635-638.

operatörlüğü, Sümerbank Malatya Pamuklu Sanayi Müessesesi sağlık işleri operatörlüğü, Malatya Devlet Hastanesi doktorluğu görevlerinde bulunmuştur. Evli ve 4 çocuk babası olan Kırıkoğlu, 07.11.1979 tarihinde 65 yaşındayken vefat etmiştir.⁴⁰⁴

2.5.5.2. Meclis Faaliyetleri

Kamil Kırıkoğlu, onuncu dönem Malatya milletvekilliği döneminde sekiz defa söz almış, bir defa da takrir vermiştir.

2.5.5.2.1. Söz Almaları

Milletvekilleri Seçimi Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bazı maddelerinin kaldırılmasına dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Kanunun esaslı bir şekilde revizyona tabi tutulması gerektiğini söyleyen Kırıkoğlu, eldeki tasarıda böylesi bir düzenlemeden ziyade DP'nin iktidarını kuvvetlendirecek düzenlemelerin olduğunu belirtmiştir. Tasarıdaki bir hedefin de muhtemel seçim ittifaklarının önüne geçmek olduğunu belirten Kırıkoğlu, DP'nin son seçimlerde muhalefet partilerinin ittifak yapma isteklerinden çekindiğini belirtmiştir. Kırıkoğlu ayrıca seçim kanununda yapılacak değişikle rejimi tehlikeye sokacak çalışmaların yapılmaya çalışıldığını düşündüğünü belirtmiştir.⁴⁰⁵

İktisat ve Ticaret Vekâleti 1955 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Kırıkoğlu, İktisat ve Ticaret Bakanlığının bütçesindeki yetersizlikler sebebiyle istenilen başarıyı elde edemediğini belirtmiştir. Milli ekonominin kalkınmasını bir plan dâhilinde yapmanın önemine değinen Kırıkoğlu, hükümetin plan yapmadığını beş yıldır söylenmesine rağmen böyle bir çalışmalarının olmadığını vurgulamıştır. Hükümetin yurdun birçok yerinde devlet adına temel atma törenleri düzenleyerek bunu iç siyaset malzemesi olarak kullandığını belirten Kırıkoğlu, devlet sermayesi ile yatırım yapmanın yerine özel sermayenin önünün açılması gerektiğini vurgulamıştır. Enflasyon rakamları konusunda da bilgi veren Kırıkoğlu 1948 yılı baz alınırca 1953 enflasyonunun % 106.6 olduğunu belirterek, bu rakamın önüne geçmek için hükümetin çalışma yaptığını söylemesine rağmen böyle bir çalışmayı göremediklerini söylemiştir. Süratli kalkınma kararı veren her memleket gibi Türkiye'de tesis malzemesini çeşitli makine, yedek parça ve

⁴⁰⁴ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 582.

⁴⁰⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. I, 15. Birleşim, 30.06.1954, s. 314-325.

hammadeleri ithal yolu ile temin mecburiyetinde kaldığını belirten Kırıkoğlu, bir senelik yatırım miktarı daha evvelki senelerin tasarrufu, kredi ve hibe şeklinde dış yardımların aştığı için dış ticaret açığının oluştuğunu söylemiştir. Fakat kabul edilemeyeceğini, hiçbir memleketin bu şekilde iktisadi kalkınma hedeflerine ulaşamadığını belirtmiştir. Geniş miktarda yatırımlarla bir taraftan uzun vadeli krediler temin ederek, diğer taraftan ihracatı artırmanın mümkün olacağını vurgulayan Kırıkoğlu, ayrıca ithal maddelerinin kullanımdan ziyade yatırıma tahsis edilmesi gerektiğini anlatmıştır. Fakat maalesef DP'nin bu şekilde hareket etmediğini, 1950 den beri mucizevi tedbir ve hamlelerle önemli yatırımlar yapacağını aynı zamanda refahı artıracığını ilân eden DP'nin yaptıkları ile söylediklerinin birbirini tutmadığını söylemiştir. Elde edilen dövizin önemli bir kısmının sabit devlet yatırımlarına gittiğini vurgulayan Kırıkoğlu, bu yatırımlar yerine serbest ticaretin desteklenmesinin iktisadi kalkınma için çok daha önemli olduğunu söylemiştir. Dış ticaretteki istikrarsızlıklar sebebiyle yatırımların artmadığını, mevcut yatırımcıların da kendi sahalarına çekildiklerini vurgulayan Kırıkoğlu, özel teşebbüsün desteklenerek dış ticarete teşvik edilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁰⁶

Seyhan barajının 17.4.1955 tarihinde kapatılması dolayısı ile sular altında kalan ekili arazi sahiplerinin zarar ve ziyanının ne kadar olduğuna ve tazmin edilip edilmediğine dair sualinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Kırıkoğlu'nun sorusuna Nafia Vekili ve Eskişehir milletvekili Kemal Zeytinoğlu cevap vermiştir. Zeytinoğlu verdiği cevapta; kapatma işleminin yapılacağı bilgisinin arazi sahiplerine daha önceden bildirildiğini, maddi bir zararın olmadığını, su altında kalan yerlerin bir komisyonca tespit edildiğini, takdir edilen kıymetin 150.000 lira olduğunu ve bu konuda bütün işlemlerin yapıldığını belirtmiştir. Zeytinoğlu'nun konuşmasından sonra söz alan Kırıkoğlu, sular altında kalan arazilerin sahiplerine zarar ettikleri miktarların ödeneceğinden dolayı mutlu olduğunu belirterek, zararın sadece söylenen miktarla sınırlı olmadığını, arazilerin ekilmesi için harcanan zaman, ekilen tohumlar da düşünüldüğünde milli gelire oldukça fazla zararının olduğunu söylemiştir. Barajın kapatılması konusunda genel bilginin olduğu tarihten iki ay önce kapatıldığını, kapatma kararının ihbarının yapılmasında gecikmelerin olduğunu söyleyen Kırıkoğlu, kapatmanın politik bir malzeme olarak kullanıldığını, Irak Parlamento heyetine siyasi

⁴⁰⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 48. Birleşim, 30.06.1954, s. 696-702.

gösteriş yapmak için kapatmanın iki ay öne alındığını vurgulamıştır. Kırıkoğlu'ndan sonra söz alan Zeytinoğlu, yöneltilen suçlamaların doğru olmadığını söyleyerek, Seyhan Barajının ülke ekonomisi için ne kadar önemli olduğunu anlatmıştır. Bu konuşma üzerine söz alan Kırıkoğlu, barajın ülkeye faydasının farkında olduklarını, fakat konunun bölge halkının uğradığı zarar olduğunu belirtmiştir.⁴⁰⁷

Avrupa Konseyi İstişari Meclisi Türk Heyetine dâhil Urfa Mebusu Feridun Ergin'in Konsey nezdindeki temsilciliği hakkındaki hâdise ve neşriyatın doğru olup olmadığına dair suali bulunmaktadır. Kırıkoğlu, Marshall yardımlarını alan ülkelerin kalkındığını, sadece İtalya, Yunanistan ve Türkiye'nin kalkınmadığını belirterek bu konuda araştırma yapıp rapor hazırlanması için Feridun Ergin'in görevlendirildiğini, hazırlanacak olan raporun da Paris'teki İktisat Komisyonunda görüşüleceğini, fakat bu görüşmenin Ergin katılmadığı için yapılamadığını belirtmiştir. Konsey tarafından da bir kişi görevlendirilerek Ergin'in neden katılmadığının araştırıldığını, araştırılırken Fatin Rüştü Zorluya sorulduğunu, onunda komisyon görevlisine bu iş hükümetin işidir, komisyon ne karışır dediğini açıklamıştır. Burada partizanca bir tutum olduğunu vurgulayan Kırıkoğlu, önemli olanın memleket çıkarları olduğunu belirterek konuşmasını bitirmiştir.⁴⁰⁸

İktisat ve Ticaret Vekâleti 1956 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Grubu adına söz alan Kırıkoğlu, İktisat ve Ticaret Bakanlığında disiplinsizlik olduğunu, yukardan aşağıya gelen müdahalelerle özgürlük ve inisiyatif kullanma yeteneğini kaybettiğini belirtmiştir. Bu sebeple Bakanlığın fonksiyonlarının iyi tahlil edilerek yani bir düzenlemeye ihtiyacı olduğunu vurgulayan Kırıkoğlu, milli kalkınmanın temel konusunun çalışmaların bir plan çerçevesinde yürümesi olduğunu söylemiştir. DP hükümetinin plansız hareket ettiğinden yakınan Kırıkoğlu, ülkenin gerçeklerinin iyi ortaya konulması ve bu gerçeklere göre hareket edilmesi gerektiğini savunmuştur.⁴⁰⁹

İzmir Mebusu Pertev Arat'ın, eski Devlet Vekili Mükerrer Sarol hakkında tahkikat icrasına dair tavrı ve Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep

⁴⁰⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 73. Birleşim, 09.05.1955, s. 122-123.

⁴⁰⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 18. Birleşim, 26.12.1955, s. 409-412.

⁴⁰⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 26. Birleşim, 27.02.1956, s. 928-932.

Muhtelit Tahkikat Encümeni mazbatası sebebiyle söz almıştır. Aldığı sözde Kırıkoğlu, Mükerrer Sarol'un konuşmasında hakaret edici kelimeler olduğunu belirtmiş, bu sebeple ceza alması gerektiğini belirtmiştir. Kırıkoğlu'nun ikazı üzerine Meclis Başkanı Mükerrer Sarol'da ilgili sözleri geri almasını talep etmiş Sarol'da geri aldığını ifade etmiştir.⁴¹⁰

Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkındaki Kanunun tatbikatına dair vilâyetlere genelge gönderilip gönderilmediği hakkındaki, suali sebebiyle söz almıştır. Kırıkoğlu, bu kanunun uygulanmasına dair valilere genelge gönderilmiş olduğunu düşündüğünü, verdiği örnekler ile anlatmıştır. Adnan Menderes'in yaptığı gezilerden örnek veren Kırıkoğlu, Menderes'in il gezilerinde kendilerinin gezilerinde olduğu gibi baskıcı tavırların olmadığını, kendilerinin ise polis zoru ile karşılaştıklarını ifade etmiş, bunun ayrımcılık ve partizanlık olduğunu ifade etmiştir.⁴¹¹

İktisat ve Ticaret Vekâleti 1957 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Kırıkoğlu, İktisat ve Ticaret Vekâletinin bütçesinin konuşulduğu geçen yıllarda da vurgulandığı gibi gerekli düzenlemelerin yapılmadığını bu sene de gördüğünü ifade etmiştir. Hükümetin geçen yıl yapmayı planlamış olduğu hemen hemen bütün işleri yapmadığını, hepsini ertelediğini belirten Kırıkoğlu, iktidarın yarın ne yapacağını bilmediği gibi geçmişte de ne yaptığını bilmediğini ifade etmiştir. Ekonomik alanda yapılanların ülkeye menfaati olmadığını vurgulayan Kırıkoğlu, yapılanların propaganda olduğunu DP iktidarını gayretli imiş gibi gösterme çabası olduğunu ifade etmiştir. Memlekette bir kurşun kalemin bile noksanlığının hissedildiğini belirten Kırıkoğlu, hükümetin yanlış para ve kredi politikaları yüzünden ülkede iç ticaretin çok zor şartlarda yapılmaya çalışıldığını ifade etmiştir.⁴¹²

2.5.5.2.2. Takrirleri

Avrupa Konseyinde cereyan eden hadiseler dolayısıyla sabık Hariciye Vekili Çanakkale Mebusu Fatin Rüştü Zorlu hakkında Meclis Tahkikatı açılmasına dair takriri bulunmaktadır. Önergeye cevap vermek üzere söz alan Çanakkale milletvekili Fatin Rüştü Zorlu, Avrupa Konseyine gidecek olan heyetin belirlenmesinde hükümetin ve

⁴¹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 78. Birleşim, 18.06.1956, s. 371.

⁴¹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIV, 9. Birleşim, 28.11.1956, s. 158-160.

⁴¹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 47. Birleşim, 26.02.1957, s. 941-943.

Dışişleri Bakanlığının bir tasarrufunun olmadığını ve olmaması gerektiğini söylemiştir.⁴¹³

2.5.6. Abdullah Köroğlu

2.5.6.1. Hayatı

Onuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Abdullah Köroğlu, 1907 yılında Kahta'da doğmuştur. Babasının adı Osman, annesinin adı İmmihan'dır. Ortaokul mezunudur. Çiftçilik ve öğretmenlik yapmıştır. Milli Emlak memurluğu görevinde bulunmuştur. Evli ve 8 çocuk babası olan Köroğlu, 18.08.1977 tarihinde 70 yaşındayken vefat etmiştir.⁴¹⁴

2.5.6.2. Meclis Faaliyetleri

Abdullah Köroğlu, Türkiye Büyük Millet Meclisinde onuncu dönem milletvekilliği sırasında iki defa söz almıştır.

2.5.6.2.1. Söz Almaları

Nafia Vekâleti Devlet Su İşleri ve Karayolları umum müdürlükleri 1956 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde, Adıyaman ve Malatya'nın ayrılarak iki ayrı il haline gelmesinden sonra ortaya çıkan en önemli sorunun yol meselesi olduğunu, kendilerinin bunu dile getirdiklerini, hükümetin de Gölbaşı Siverek arasına yol yapmak için çalışmalara başladığını, fakat henüz yapımına geçilmeyen yolların bir yağmurda balçık haline geldiğini belirtmiştir. Köroğlu ayrıca aynı bölgede bir de köprü ihtiyacının olduğunu söyleyerek ilgili Bakanlıktan önümüzdeki dönem yol ve köprü yapımına daha önem vermelerini talep etmiştir.⁴¹⁵

Nafia Vekâleti, Devlet Su İşleri, Karayolları umum müdürlükleri 1957 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde bir önceki yıl aynı Bakanlığın bütçesinin görüşülmesi sırasında söylediklerini hatırlatan Köroğlu, geçen yıl talep etmiş olduğu Gölbaşı Siverek arasındaki yolun Diyarbakır'a kadar uzanacak şekilde yapıldığını belirterek bu konuda Bakanlığa teşekkür etmiş, yalnız köprü talebinin olduğunu fakat bu konuda bir çalışmanın olmadığını belirtmiştir.

⁴¹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. IX, 26. Birleşim, 20.01.1956, s. 906.

⁴¹⁴ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 655.

⁴¹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 45. Birleşim, 26.02.1956, s. 906.

Konuşmasında yapımı süren yolların güzergâhına rastlayan ve köprü gerektiren yerlere yeni köprü yapımının olduğunu söyleyen Koroğlu, bu güzergâhta olmayan köprülerinde aciliyetinin olduğunu söylemiştir.⁴¹⁶

2.5.7. Nuri Ocakcioğlu (Mehmet Nuri Ocakcioğlu)

2.5.7.1. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Nuri Ocakcioğlu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisinde onuncu dönem milletvekilliği sırasında yirmi sekiz söz alması ve iki tavrı bulunmaktadır.

2.5.7.1.1. Söz Almaları

Malatya ve kazalarında arazinin ırmaklardan sulanması hususunda yapılan tetkikata ve neticesine dair şifahi suali sebebiyle söz almıştır. Ocakcioğlu konuşmasının başında daha önceki talepleri için Nafia Vekilinin incelemeler yaptırdığını ve talepleri ile ilgilendiğini belirterek, bu konuda kendisine teşekkür etmiştir. Konuşmasının devamında Darende'nin Zaviye mahallesindeki sulama sorununa değinen Ocakcioğlu, sulama için gelen mühendisin elektrik işleri ile ilgilenemediğini, inceleme için gelen mühendislerin incelenecek konu ile ilgili tamamının gelmesi durumunda yapılacak olan tetkikin daha isabetli olacağını vurgulamıştır.⁴¹⁷

Malatya vilâyeti ve mülhakatının su, yol ve köprü işlerine, Malatya Sivas yolu güzergâhına dair şifahi sualinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ocakcioğlu'nun aldığı sözde; Nafia Vekilinin yol yapımı konusunda geçen dönemde vermiş olduğu sözde durduğu ve konu ile ilgilendiği için kendisine teşekkür etmiştir. Malatya ve Kazaları arasındaki yolların yetersizliğinden bahseden Ocakcioğlu, bu yolların kazalara uzak yerlerden geçtiğini, özellikle hasta nakillerinde sorunlar yaşandığını vurgulamış, bu konunun da Bakan tarafından dikkate alınmasını talep etmiştir.⁴¹⁸

Tahrip edilen ormanların ihyası için ne düşünüldüğüne ve orman yetiştirme hususunda bir program mevcut olup olmadığına dair sualinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Konuşmasına Ziraat Vekilinin, seçim bölgesine orman mühendisi göndererek tahkikat yaptırmasından dolayı duyduğu memnuniyeti belirterek başlamıştır. Orman

⁴¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 47. Birleşim, 26.02.1957, s. 936.

⁴¹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. II, 4. Birleşim, 15.11.1954, s. 68.

⁴¹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. III, 21. Birleşim, 24.12.1954, s. 208.

arazilerinin sorununun çok geniş olduğunu, bu sorunlar içerisinde en önemlisinin de sulama olduğunu vurgulayan Ocakcioğlu, su kenarlarının ve köylerin ağaçlandırılması gerektiğini ve zirai kalkınma konusunda milletçe hep birlikte bir çalışmanın olması gerektiğini söylemiştir. Ocakcioğlu'nun konuşmasından sonra söz alan Ziraat Vekili ve Maraş milletvekili Nedim Ökmen Ocakcioğlu'nun değindiği konuların çok yerinde olduğunu belirterek, bu konuda rahat olmalarını, çalışmalarının devam ettiğini söylemiştir.⁴¹⁹

1955 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde adaletin çok önemli olduğunu belirtmiş, hâkimlerin ve diğer adli memurların büyük bir özveri içerisinde çalıştıklarını ve ekonomik olarak zor şartlarda yaşadıklarını söylemiştir. Ocakcioğlu ayrıca, mahkemelerde yaşanan gecikmelerden bahsetmiş, bu gecikmelerin sebebini ise kadro yetersizliğine bağlamıştır.⁴²⁰

Diyanet İşleri Reisliği 1955 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Konuşmasının başında Diyanet İşleri Başkanlığı için ayrılan bütçenin az olduğunu söyleyen Ocakcioğlu, bu alanda çalışması için personel yetiştirmenin gerektiğini vurgulamıştır. Diyanete personel yetiştirirken özellikle laikliği benimsemiş kişilerin yetiştirilmesi gerektiğini söyleyen Ocakcioğlu, laikliğin anayasanın ikinci maddesi olduğunu ve ülkenin çoğunluğunun Müslüman olduğunu vurgulamıştır. Din hizmetlerinin yapılması sırasında dini duygulara verilen önemin yanında laikliğin korunması içinde azami çaba gösterilmesinin gerekliliğinden bahsetmiştir. Konuşmasının devamında memurların maaşlarının yetersizliğinden söz eden Ocakcioğlu, memurların ekonomik olarak hayat şartlarının kötü olduğunu, bu kişilerin maaşlarını artırarak durumlarının düzeltilmesi gerektiğini savunmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığının da daha iyi hizmet verebilmesi için bütçesinin arttırılması gerektiğini söylemiştir.⁴²¹

Adliye Vekâleti 1955 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Konuşmasının başında Adalet bakanlığına tayin işlerinin üç beş kişinin elinde olduğunu söyleyerek başlamıştır. Adalet Bakanlığındaki kadroların bu şekilde seçiliyor olmasının

⁴¹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. IV, 28. Birleşim, 17.01.1955, s. 87-89.

⁴²⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 43. Birleşim, 19.02.1955, s. 293-295.

⁴²¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 45. Birleşim, 21.02.1955, s. 426-427.

adaletin sağlanması adına çok vahim bir durum olduğunu söyleyen Ocakcıoğlu, adli makamların tesir altında kalmamaları için bu uygulamaya son verilmesi gerektiğini söylemiştir. Hâkimlerin bağımsızlığını teminat altına almak için yapılması gerekenin Hâkimler Savcılar kurulunu oluşturmak olduğunu söyleyen Ocakcıoğlu, bu konuda Fransa ve İtalya'daki uygulamaları örnek olarak göstermiştir. Hukukçu olacak öğrencilerin Hukuk Fakültesinde okudukları sırada pratik konusunda bilgilendirilmelerinin önemine değinen Ocakcıoğlu, bu şekilde mezun olup göreve başlayan öğrencilerin zorluk yaşamadan memlekete faydalı işler yapabilecek hale geleceklerini söylemiştir.⁴²²

Maarif Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1955 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Konuşmasının başında eğitimin ülke gelişimi için ne kadar önemli olduğunu altını çizen Ocakcıoğlu, öğretmenliğin de çok önemli olduğunu fakat gençlerin öğretmen olmak için heveslerinin olmadığını vurgulamıştır. Öğretmenliği daha cazip kılmak için öğretmenlerin çalışma şartlarının daha iyileştirilmesi ve öğretmen maaşlarını yükseltmek gerektiğini savunan Ocakcıoğlu, bu yolla eğitimin seviyesini yükseltmenin mümkün olacağını söylemiştir. İmam hatip okullarında okuyan öğrencilerin durumlarına da değinen Ocakcıoğlu, buralarda okuyan öğrencilerin inkılaplar ve laiklik konularında iyi eğitim almaları gerektiğini söylemiştir.⁴²³

Nafia Vekâleti, Devlet Su İşleri ve Karayolları Umum müdürlükleri 1055 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ocakcıoğlu aldığı sözde Yazıhan, Akçadağ sulama işleri, barajlar hakkında sözlü sorusunun olduğunu, bu konuda Bayındırlık Vekilinin Bütçe Encümeninde verdikleri izahattan memnun olduklarını söylemiştir. Darendede bölgesindeki sulama sorununun çok yoğun yaşandığını vurgulayan Ocakcıoğlu, konu ile daha yakından ilgilenilmesi talebinde bulunmuştur.⁴²⁴

Ziraat Vekâleti, Devlet Üretme Çiftlikleri, Orman Umum Müdürlüğü 1955 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ülkede bulunan herkesin ortak derdinin ülkenin gelişmişlik seviyesini arttırmak olduğunu söylemiş, ülke gelişmişliği

⁴²² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 46. Birleşim, 22.02.1955, s. 475-476.

⁴²³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 47. Birleşim, 23.02.1955, s. 558-559.

⁴²⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 48. Birleşim, 24.12.1955, s. 664.

için de en önemli adımlardan birinin ziraat sektörünü destekleyip kalkındırmak olduğunu vurgulamıştır. Her bölgenin kendine has bir meyvesi veya sebzesinin olduğunu söyleyen Ocakcıoğlu, bu ürünlerin üretilip değerlendirilmesi ile topyekûn bir kalkınmanın sağlanacağını söylemiştir.⁴²⁵

Tarihî ve mimari kıymeti olan eserlerin muhafazası hususunda ne düşünüldüğüne dair suali sebebiyle söz almıştır. Tarihi ve mimari eserlerin tarihi varlığımızın önemli belgeleri olduğunu söyleyerek sözlerine başlayan Ocakcıoğlu, bu konu üzerinde çok hassas olunması gerektiğini ifade etmiştir. Çeşitli illerdeki tarihi yerlerden örnek veren Ocakcıoğlu, buralarda daha önceleri bekçilerin olduğunu fakat bekçilerin azaldığını söyleyerek, bu yerlerin önem derecelerine göre bekçi konulmasını talep etmiştir. Tarihi değerler olarak arşivlerinde son derece önemli olduğunu vurgulayan Ocakcıoğlu, merkezde bir bina yapılarak müzeci yetiştirilmesini ve milli varlığımızın belgeleri olan vesikalarının iyi bir şekilde tasniflenerek müdafaa edilmesini önermiştir. Tarihi camilerin bakım ve onarımlarına da gereken önemin verilmesini tavsiye eden Ocakcıoğlu, bu camilerin de Maarif Vekâleti tarafından bakım ve onarımının yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Ocakcıoğlu'nun konuşmasından sonra söz alan Maarif Vekili ve Ağrı Milletvekili Celal Yardımcı, Ocakcıoğlu'nun değindiği konulara değinerek, adı geçen konularda hassas çalışmalarının devam ettiğini ifade etmiştir.⁴²⁶

1956 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcıoğlu, 1956 yılı genel bütçe görüşmelerinden çıkarttığı sonucu anlatmıştır. Ocakcıoğlu, “*Üç gündün beri devam eden müzakereler bendenizde şöyle bir intiba hâsıl etti. Birbirini tanımayan, hangi partiye mensup olduğunu bilmeyen dört arkadaş birleşiyorlar, yolculuk ediyorlar. Aralarında her hangi bir fikir ihtilâfi yoktur. Hepsi memleketin imar, terakki ve menfaati üzerinde birleşmişlerdir. Bu arkadaşlık sona erdiği zaman bir birinin hangi partiye mensup olduklarını öğreniyorlar. Asıl takip edilecek yol hakkında o zaman fikir ayrılıkları oluyor*” şeklinde açıklamış, mecliste bulunan herkesin amacın bir ama takip ettiği yolun farklı olduğunu vurgulamıştır. Konuşmasının devamında bir partinin iktidarda veya muhalefette olmasının halkın ihtiyaçlarını bilmesi konusunda bir şey değiştirmeyeceğini, bu yüzden

⁴²⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 50. Birleşim, 26.02.1955, s. 803-804.

⁴²⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 6. Birleşim, 25.11.1955, s. 152-153.

hangi partiden olursa olsun özellikle milletvekillerinin halkın içerisinde, halkı dinleyecek şekilde hareket etmelerini önermiştir. Konuşmasında ayrıca devlet memurlarının durumuna da değinen Ocakcıoğlu, memlekette hayat pahalılığının olduğunu, rahat yaşayabilmeleri için memurların maaşlarının iyileştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Konuşmasında Atatürk tarafından hayata geçirilen inkılaplara da değinen Ocakcıoğlu, gerekçeleri ile birlikte inkılapları açıklamış ve bu sayede sosyal ve siyasi hayattaki kazanımları ifade etmiştir.⁴²⁷

Adliye Vekâleti 1956 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcıoğlu öncelikle hâkimlik teminatının üzerinde durmuş ve hâkimlik teminatının adalet açısından önemini vurgulamıştır. Konuşmasının devamında Adalet Vekâletinde staj yapanların durumuna değinen Ocakcıoğlu, staj süresinin yüksek veya düşük olmasından ziyade, önemli olanın stajın gereği gibi yapılması olduğunu, maalesef burada yapılan stajların geleceğin hâkim ve savcılarını yetiştirecek tarzda olmadığını savunmuştur. Ocakcıoğlu ayrıca milletvekillerinin görevleri süresince bu görev haricinde başka bir iş yapmamaları gerektiğini ifade etmiş, milletin kendilerine bir vazife verdiğini, bu vazife sırasında başka işleri yapmanın doru olmayacağını savunmuştur. Zabıt kâtiplerinin de zor şartlarda çalıştıklarını belirten Ocakcıoğlu maaşlarının arttırılarak kâtiplerin daha iyi koşullarda yaşamasının sağlanması gerektiğini ifade etmiştir.⁴²⁸

Maarif Vekâleti, Üniversiteler ve Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1956 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Konuşmasının başında eğitim meselesini partiler üstü bir mesele olarak gördüğünü belirte Ocakcıoğlu, eğitime gereken önemin verilmesi ve bunu sağlamak için de okul yapımına ve öğretmen yetiştirilmesi konusunda hassas davranılması gerektiğini belirtmiştir. İmam Hatip okullarına ve İlahiyat Fakültelerine de önem verilmesini talep eden Ocakcıoğlu, bu okullarda laikliğin anlatılmasını, buralardaki öğrencilerin inkılapları bilerek mezun olmaları gerektiğini ifade etmiştir. Üniversitelerin sadece büyük illerin değil her ilin hakkı olduğunu savunan Ocakcıoğlu, memleketin en uzak iline dahi üniversitenin

⁴²⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 42. Birleşim, 23.02.1956, s. 507-511.

⁴²⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 43. Birleşim, 24.02.1956, s. 642-643.

açılmasını istediklerini belirtmiştir.⁴²⁹

Nafia Vekâleti, Devlet Su İşleri ve Karayolları Umum müdürlükleri 1956 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Seçim bölgesindeki vilayet, köy ve nahiye yollarının; sulama, içme suları ile barajların ve diğer su işlerinin takip edilmesini Bakanlıktan talep ettiğini, Bakanlık tarafından da tetkikler yapılmak üzere bölgeye mühendisler gönderildiğini, bölgede 75 adet su işinin bulunduğunu tespit etmiş olduklarını bu işlerden hangilerinin yapıldığı veya yapılacağını, hangilerinin de yapılmayacağı konusunda Bakanlıktan bilgi istemiştir. Yazman ovasının, Akçadağ arazisinin, Malatya'nın bazı yerlerinin; Fırat nehri, Sürgü, Şahnahan sularından sulanmasını; Gökpınar suyunun Darende'nin Asidi şelâlesiyle birleştirilmesini; Kuluncak nahiyesi ve köylerinin, Mezgiden ve civarının Balıklı suyu ve Gâvur hamamından sulanmasını; Setrek, Mengelis, İpekçir barajlarının ırmakları kenarındaki köylerin köprülerinin tamamlanmasını; Darende - Hekimhan yolunun, Malatya - Darende - Gürün - Pınarbaşı Devlet yolu ve diğer kaza yollarının, Malatya - Sivas yolunun; Hekimhan'da sulama işlerinin biran evvel tamamlanmasını özellikle talep ettiğini belirtmiştir. Ocakcioğlu ayrıca, Elmadağı'na gidecek yolun Kayaş bahçelerinden geçmesi konusunda halkın şikâyetlerinin olduğunu, diğer istikametinde de gözetilmesini Vekilden talep etmiştir.⁴³⁰

Ziraat Vekâleti, Devlet Üretim Çiftlikleri ve Orman Umum Müdürlüğü 1956 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcioğlu, arıcılık konusunda sözlü bir sorusunun olduğunu, fakat bu sorusuna hala cevap alamadığını belirterek bu konuda konuşmak istediğini belirtmiştir. Arıcılığın geliştirilmesi için çeşitli tavsiyelerde bulunan Ocakcioğlu, geçmiş yıllara göre arıcılığın çok geride olduğunu, balın besin değerinin fazla olmasından dolayı çok faydalı bir yiyecek olduğunu belirtmiş ve memleketin zor günlerinde dahi arıcılığın yapıldığını, o günlere göre daha rahat olduğumuz bu günlerde de arıcılığın daha da geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴³¹

İpek sanayiinin ve ipek böcekçiliğinin inkişafı için neler düşünüldüğüne dair suali sebebiyle söz almıştır. İpek böcekçiliği konusunda ülkede bazı batıl inanışların

⁴²⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 45. Birleşim, 26.02.1956, s. 842-843.

⁴³⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 45. Birleşim, 26.02.1955, s. 891.

⁴³¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 46. Birleşim, 27.02.1956, s. 1024.

olduğunu belirten Ocakcıoğlu, bu inanışları düzeltmek amacıyla halkın aydınlatılması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca böcek besleme şartlarının ıslah edilmesi gerektiğini savunan Ocakcıoğlu, ipek böceği yetiştirmeyi teşvik etmek için bir fon oluşturulup halkın zararını fiyatların düşmesi zamanında önleyerek aradaki farkı bundan temin etmek ve üreticilere pirim vermek gibi uygulamaların hayata geçirilmesini önermiştir.⁴³²

Orman Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Konuşmasında ormanlara zarar verenlere uygulanacak olan cezaların az olarak belirlendiğini vurgulayan Ocakcıoğlu, ormanların yakılması ya da arazisinin kullanılması suretiyle, buralardan haksız kazançlar elde edenlerin olduğunu belirtmiş, bu tür durumların engellenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Konuşmasında ağaçlandırma konusuna da değinen Ocakcıoğlu, kendi hükümetleri döneminde ağaçlandırmaya daha fazla önem verilmiş olduğunu belirterek DP hükümetinden de bu konuda çalışmalar yapmasını beklediklerini ifade etmiştir.⁴³³

Malatya vilâyetinde mevcut olduğu söylenen madenler hakkında tetkikat yapıp yapılmadığına ve ne netice alındığına dair suali sebebiyle söz almıştır. Ocakcıoğlu'nun sorusunda, Hekimhan kazasının Karapınar, Bahçedamı, Deveci köylerinde ve kaza civarında demir, kömür, krom madenlerinin olduğunu, Darende'nin Alvar köyünde maden işletilmekte olduğu Setrek köyünde kömür madeni, Balaban'da silisyon, Göğebakan'da mıknaş, Kötükale'de petrol olduğu, Adıyaman'da petrol, Pütürge'de altın ve diğer madenler bulunduğunu belirtmiştir. Ocakcıoğlu, Malatya ve kazalarında madenler bulunduğu gazetelerde yazılmış olduğunu, bu bilgilerin halk tarafından da söylendiğini, bu bölgenin iktisadi kalkmasıyla alâkalı olan maden işlerinde nerelerde tetkikat yapıldığının ne netice alındığının nerelerde ne madenleri bulunduğunun işletmeler Vekili tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını talep etmiştir. Bu soru üzerine söz alan İşletmeler Vekili ve Manisa Milletvekili Sadat Ağaoğlu söz almış ve bu bölgede olduğu söylenen madenler hakkında etütlerin yapıldığını belirtmiştir. Ocakcıoğlu'nun sözünü ettiği her bölgenin etüt sonuçlarını rakamlarla ayrıntılı bir şekilde ortaya koyan Ağaoğlu, bu konuda yapılacak işlemler hakkında da bilgiler vermiştir. Bu cevap üzerine söz alan Ocakcıoğlu, seçim bölgesinde

⁴³² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XI, 61. Birleşim, 04.05.1956, s. 270-271.

⁴³³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIII, 94. Birleşim, 20.08.1956, s. 530-505.

bazı kazalarda oturanların geçim sıkıntılarının büyük olduğunu, bu sebeple halkın çalışmak üzere başka yerlere gittiğini söyleyerek, bu bölgelerin kalkınmasını sağlamak amacıyla esaslı tetkikler yapılarak maden çalışmalarının yapılması gerektiğini ifade etmiştir.⁴³⁴

İstanbul ve Ankara ile diğer büyük şehirlerde izinsiz yapılan binalar hakkındaki suali üzerine söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcıoğlu, Ankara'ya göçün arttığını, buradaki şehirleşmenin acilen bir programa bağlanması gerektiğini savunmuştur. Özellikle memurların buralarda büyük zorluklar çektiklerini belirten Ocakcıoğlu, bunun dikkate alınmasını talep etmiştir.⁴³⁵

Millî Korunma Kanununun tadiline ait tatbikata dair suali sebebiyle söz almıştır. Millî Koruma Kanununun zaruri olduğunu ve tatbikinin kolay olmadığını belirtmiştir. Bu kanun ile ticaretin düzenlendiğini, çeşitli yerlerden örnekler vererek açıklayan Ocakcıoğlu, yağ, peynir gibi yiyecek maddelerin fiyatları tespit edildiği zaman bunların piyasada darlık doğurduğunu ve tespit edilen fiyatın gerçekten uzak olduğunu belirterek halk arasında tekrar darlık olduğunu, o fiyata ürün bulunmadığını, gizlice daha yüksek fiyata satıldığını belirtmiş, bu yüzden bu kanunun uygulamasının zor olduğunu ifade etmiştir.⁴³⁶

Motorlu vasıta lâstiği tevzi işinin halli hususunda ne gibi çareler düşünüldüğüne dair suali bulunmaktadır. Bu konuda aldığı sözde Ocakcıoğlu, vekillerin, valilerin otomobili olması gerektiğini belirterek, bu kişilerin işlerinin yoğun olmasından dolayı bu araçları kullanmaları gerektiğini ifade etmiştir. Araçlarda bir kişinin seyahat etmesi yerine yanına bir kişiyi daha alması durumunda masrafın düşmesinin yanında karşıdaki kişinin de bundan fayda sağlayacağını belirtmiş ve bu şekilde otomobil saltanatına son verilme imkânının doğacağını belirtmiş, böylece otomobillerde bir kısıntı yapılmış ve bir tasarruf sağlanmış olacağını ifade etmiştir.⁴³⁷

1957 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcıoğlu, inkılapların korunması gerektiğini, özellikle laikliğin topluma tam olarak anlatılarak bu konunun iç politika malzemesi yapılmaması

⁴³⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 5. Birleşim, 23.11.1955, s. 121-122.

⁴³⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIV, 3. Birleşim, 14.11.1956, s. 53.

⁴³⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XV, 16. Birleşim, 14.12.1956, s. 148-148.

⁴³⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XV, 16. Birleşim, 14.12.1956, s. 150.

gerektiğini ifade etmiştir. Memlekette birçok şeyin eksik olduğunu belirten Ocakcıoğlu, ülkede fabrikaların yapılması gerektiğini, fabrikaların yapılması ile halkın ihtiyacı olan maddelerin ülke içerisinde üretilebileceğini anlatmıştır.⁴³⁸

Diyanet İşleri Reisliği 1957 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde din konusunda müzakereler edilmesi konusunda üzgün olduğunu belirten Ocakcıoğlu, asıl konunun Diyanet İşleri Başkanlığının bütçesi olduğunu belirterek, bütçenin azlığı veya çokluğu konusunda müzakereler yapılabileceğini fakat din konusunda müzakerelerin doğru olmadığını belirtmiştir. Konuşmasının devamında devlet kurumlarının uyumunda da bahseden Ocakcıoğlu, devlet kurumlarında çalışanların inkılapları tam olarak özümsemiş bir şekilde taraf tutmadan çalışmalarının ülke menfaatine olacağını belirtmiştir.⁴³⁹

Maarif Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi İstanbul Teknik Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1957 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcıoğlu, bütçeye konan harcamalardan bahsederken, Malatya'da Ulu Cami'nin tarihi miras adına çok önemli bir eser olduğunu belirterek bu ve benzeri yerlerin korunmasında daha hassas davranılması gerektiğini ifade etmiştir.⁴⁴⁰

Nafia Vekâleti, Devlet Su İşleri, Karayolları Umum müdürlükleri 1957 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Sözlerinin başında ocak ayının 30'unda Malatya bir hanın yandığını içinde 38 dükkânın bulunduğunu, yaralananlar olduğunu belirtmiştir. İçişleri Bakanlığından yardım talep ettiklerini, yardım yapılacağına dair söz aldıklarını, Maliye Bakanlığından da bu yönde taleplerinin olduğunu belirtmiştir. Konuşmasının devamında, daha önceki konuşmalarında da yer verdiği Malatya ili ve kazalarındaki sulama sorununa değinen Ocakcıoğlu, Malatya ve kazaları arasındaki yollar konusundaki taleplerini de yenilemiştir.⁴⁴¹

Kastamonu Mebusu Nâzım Batur ve 43 arkadaşının, Orman Kanununun muvakkat 1. maddesinin kaldırılması hakkında kanun teklifi ve Ziraat ve Adliye

⁴³⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 43. Birleşim, 14.12.1956, s. 502-506.

⁴³⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 45. Birleşim, 24.12.1957, s. 667-668.

⁴⁴⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 47. Birleşim, 26.02.1957, s. 878.

⁴⁴¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 47. Birleşim, 26.02.1957, s. 922-923.

encümenleri mazbatalarının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ocakcıoğlu, kaçakçılığın önlenmesi konusunun memurlar arasında iyice övünç kaynağı haline geldiğini, birbirlerinden fazla ceza yazabilmek için memurların masum halka zarar vermeye başladıklarını belirtmiş, bu durumların ihtilaflara neden olduğunu, yaşanan bu ihtilafları çözmek için de ormancılıktan anlayan hâkimlerin olması gerektiğini ifade etmiştir.⁴⁴²

Türk Ceza Kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde mahkûmların iyi hallerinden dolayı erken tahliye olabileceklerine değinen Ocakcıoğlu, iyi halin belirlenmesi için mahkûmun bir süre takip edilmesi gerektiğini belirtmiş ve bir seneden az ceza alanlar için iyi halin belirlenmesinde yeterli olmadığı için bu kişilerin iyi hal indiriminden çıkartılması gerektiğini savunmuştur.⁴⁴³

Oğuzeli'nin, Kefesarı Köyü 3 numaralı hanesinde kayıtlı Alioğlu 18.03.1936 doğumlu Fethi Oğuz'un, ölüm cezasına çarptırılması hakkındaki Adliye Encümeni mazbatasının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde merhametin, merhameti hak edene gösterilmesi gerektiğini belirten Ocakcıoğlu, dayısını öldüren birine merhamet gösterilmesinin uygun olmadığını savunmuştur. Bu sebeple Adliye Encümeninin mazbatasının reddedilmesini ve hükmün infaz edilmesi gerektiğini düşündüğünü ifade etmiştir.⁴⁴⁴

2.5.7.1.2. Takrirleri

Şanlı Ordumuza Büyük Millet Meclisinin selâmının bildirilmesi hakkında takriri bulunmaktadır. Önerge oylanarak kabul edilmiştir.⁴⁴⁵

4237 ve 5440 sayılı kanunlara göre memurlardan beyanname alınıp alınmadığına ve memurlarla müstahdemlerin terfileri için ne düşünüldüğüne dair Başvekâletten olan şifahi sual takririnin geri verilmesi hakkında takriri bulunmaktadır. Ocakcıoğlu'nun takriri ile takrir geri verilmiştir.⁴⁴⁶

⁴⁴² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVIII, 59. Birleşim, 15.04.1957, s. 177-178.

⁴⁴³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIX, 74. Birleşim, 29.05.1957, s. 370.

⁴⁴⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIX, 758. Birleşim, 31.05.1957, s. 415-416.

⁴⁴⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 46. Birleşim, 22.02.1955, s. 539.

⁴⁴⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 12. Birleşim, 09.12.1955, s. 236.

2.5.8. Mehmet Fahri Oral

2.5.8.1. Hayatı

Onuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Mehmet Fahri Oral, 1911 yılında Arapkir’de doğmuştur. Babasının adı İbrahim Ethem, annesinin adı Halime’dir. Ortaokul mezunudur. Ticaretle meşgul olmuştur. İl genel Meclisi üyeliği ve Ticaret Odası İdare Heyeti üyeliği görevlerinde bulunmuştur. Evli ve 2 çocuk babası olan Oral, 10.03.1980 tarihinde 66 yaşındayken vefat etmiştir.⁴⁴⁷

2.5.8.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda onuncu dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Mehmet Fahri Oral’ın söz almasına, takririne, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılmamıştır.

2.5.9. Hilmi Özbay

2.5.9.1. Hayatı

Onuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Hilmi Özbay, 1919 yılında Besni’de doğmuştur. Babasının adı Mustafa, annesinin adı Selvinaz’dır. Lise mezunudur. Çiftçilikle meşgul olmuştur. Evli ve 2 çocuk babası olan Özbay, 24.06.1997 tarihinde 78 yaşındayken vefat etmiştir.⁴⁴⁸

2.5.9.2. Meclis Faaliyetleri

Hilmi Özbay, Türkiye Büyük Millet Meclisinde onuncu dönem milletvekilliği sırasında bir defa söz almıştır.

2.5.9.2.1. Söz Almaları

Malatya vilâyetine bağlı Adıyaman kazasında ‘Adıyaman’ adı ile yeniden bir vilâyet kurulması hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde kendisinin de Adıyaman’a yakın bir kazanın evladı olduğunu ve Adıyaman’ın il olmasından dolayı memnun olduğunu belirtmiştir. Konuşmasının devamında İçişleri Bakanının konuşmalarında ekonomik, coğrafya ve iklim koşullarının dikkate alınarak

⁴⁴⁷ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 656.

⁴⁴⁸ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 656.

Besni'nin Adıyaman'a bağlanacağını belirttiğini söyleyen Özbay, bu düşünceye katılmadığını belirtmiş, Besni'nin Gaziantep'e bağlanmasının daha doğru olacağını vurgulamıştır. Besni'nin evvelden beri Gaziantep'e bağlı olduğunu söyleyen Özbay, coğrafi şartların da Besni'nin Adıyaman'a bağlanmasına imkân vermediğini söylemiştir. Besni halkının bütün işlerini Gaziantep'te yaptıklarını bunun bir gönül bağı şeklinde gerçekleştiğini vatandaşın bunu alışkanlık haline getirdiğini belirterek, Besni'nin Adıyaman'a bağlanmasının uygun olmayacağını vurgulamıştır.⁴⁴⁹

2.5.10. Mehmet Zeki Tulunay (Memet Zeki Tolunay)

2.5.10.1. Hayatı

Onuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Mehmet Zeki Tulunay, 1919 yılında Malatya'da doğmuştur. Babasının adı Hakverdi, annesinin adı Leyli'dir. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Savcı ve hâkimlik yapmıştır. Akçadağ sorgu yargıçlığı ve hâkimliği, Kozan ceza hâkimliği ve Malatya Devlet Orman İşletmesi avukatlığı görevlerinde bulunmuştur. Evli ve 4 çocuk babasıdır.⁴⁵⁰

2.5.10.2. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Zeki Tolunay, Türkiye Büyük Millet Meclisinde onuncu dönem milletvekilliği sırasında dokuz defa söz almıştır.

2.5.10.2.1. Söz Almaları

Arazi Vergisi kıymetlerinin artırılması ve Arazi ve Bina vergileriyle binalardan alınan Buhran Vergisinin Muvazenei Umumiye devri, Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Maliye Vekâleti kısmına eklenecek kadrolar ve hususi idarelerden naklen alınacak memurlar ve Vergi Usul Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki Kanun lâyihasının görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Grubu adına söz alan Tulunay, ilgili tasarı ile arazi vergisine 9 misli zaman yapılmasını incelediklerini, böyle bir zam oranı için ortaya atılan sebepleri de dinlediklerini belirterek, hükümetin zam yapmak için gösterdiği dayanakların gerçeği yansıtmadığını söylemiştir. Araziden alınan ürünlerin arazi bedeli kadar artmadığını vurgulayan Tulunay, arazinin ekim maliyetinin

⁴⁴⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. I, 8. Birleşim, 14.06.1954, s. 167-168.

⁴⁵⁰ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 656.

de eklendiğinde üründen elde edilecek olan gelirin iyice düştüğünü vurgulamıştır. Çiftçinin % 80'ine yakının gelirin 1.000 liranın altında olduğunu söyleyen Tulunay, arazi vergilerine yapılacak bu orandaki zammın çiftçi gelirlerini daha da azaltıcı etki yaratacağını, bu zammın adaletli bir zam olmadığını belirtmiştir. Halkın kaderini yakından ilgilendiren konularda bu tür uygulamaların yanlış olduğunu söyleyerek halkın geçimini sağlamada ciddi zorluklar yaşayacağı bu tasarının reddedilmesini talep ettiklerini belirtmiştir.⁴⁵¹

Gelir Vergisi Kanununun 89. maddesinin değiştirilmesine dair kanun lâyihasının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Kanunda yapılması düşünülen değişiklik, gelir vergisinden 100.000 liradan fazla olan kazancın vergi oranlarının % 35 den % 60 yükseltilmesidir. Düşünülen bu değişiklik konusunda görüşlerini bildirmek amacıyla söz alan Tulunay, hükümetin böylesi bir artış yaparken dünyanın diğer bazı ülkelerini örnek olarak gösterdiğini, fakat o ülkeler ile bizdeki halkın vergi ödeme gücünün aynı olmadığını belirterek bu artışın fazla olduğunu söylemiştir. Tulunay'ın konuşmasından sonra söz alan Başbakan Adnan Menderes, CHP adına söz alan milletvekillerinin söylediklerinin tetkik edilebilmesi ve düşünülen değişikliğin acil olmadığı için layihayı geri almak istemiş, yapılan oylamadan sonra layiha geri verilmiştir.⁴⁵²

Bedelsiz mal ithali Kararnamesinin uygulanmasındaki gecikme ve iptal sebeplerine dair sualinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ünsalan, kararname ile çıkartılan kanunun yanlış olduğunu, zaten hükümetin de kararnameyi yayınladıktan 11 gün sonra iptal ettiğini söylemiştir. İptal kararının doğru olduğunu belirten Tulunay, sorunun da burada başladığını kararnamenin çıkması ve iptal edilmesi ile birlikte doların 7,5 liradan 10,5 liraya yükseldiğini belirtmiş, bu durumun iç piyasayı zor durumda bıraktığı gibi aynı zamanda yabancı tüccarları da zor durumda bıraktığını söylemiştir. Konuşmasının sonunda 7 Eylül 1946 tarihinde kararı sırasında Celal Bayar'ın "*Üç ay sonrasını göremeyenlerin hükümet olduğunu söylemenin imkânı yoktur*" sözlerini hatırlatarak on bir gün sonrasını göremeyenlere ne deneceğini

⁴⁵¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 51. Birleşim, 27.07.1955, s. 926-927.

⁴⁵² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 51. Birleşim, 27.07.1955, s. 922-923.

Meclisin takdirine bıraktığını söylemiştir.⁴⁵³

Malatya Valisinin belediye seçimine denk gelen günlerdeki faaliyetine dair suali bulunmaktadır. Soruya cevap veren Dâhiliye Vekili ve Aydın Milletvekili Ethem Menderes, sözlü sorunun Malatya Milletvekilleri Ahmet Fırat, Mehmet Kartal, Mehmet Zeki Tulunay ile Nüvit Yetkin'in imzaları ile geldiğini söyledikten sonra yaşanan olayı anlatmış, konunun tetkik edildiğini belirtmiştir. Bakanın cevabından sonra söz alan Tulunay, verdiği cevaptan dolayı Bakana teşekkür etmiş, demokrasinin esaslarının korunması ve her türlü şaibeden uzak olunması gerektiğini söylemiş, tahkikatın sonucunu beklediklerini vurgulamıştır.⁴⁵⁴

İzmir Mebusu Pertev Arat'ın, eski Devlet Vekili Mükerrer Sarol hakkında tahkikat icrasına dair tavrı ve Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat Encümeni mazbatasının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Tulunay, halkın, suiistimaller, hırsızlıklar, nüfuzu kötüye kullanma gibi istenmeyen olaylardan memnuniyetsizliğini anlatmış, daha sonra Devlet Eski Bakanı Muharrem Sarol'un yaptığını düşündüğü kayırma ve iltimas olayları ile ilgili bilgi verdiğini ve konunun Encümende görüşülmesi sırasında orada bulunduğunu söylemiştir. Kendisinin komisyondan çekilmesine rağmen komisyonun olayı tetkik edeceğini umduğunu söylemiştir. Doğru bir şekilde yürütülen tahkikatın sadece iktidar partisi için değil bütün partiler için önemli olduğunu vurgulayan Tulunay, bu şekilde doğruların ortaya çıkacağını belirtmiştir. Daha sonra Tulunay'ın sözü sık sık kesilmiş ve konuşma karşılıklı söz söyleme halini almıştır.⁴⁵⁵

Türkiye Büyük Millet Meclisi 1957 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Tulunay, Meclis başkanlığının tarafsızlığını korumadığını ifade etmiştir. Geçen yıl dört milletvekili hakkında meclis tahkikatı açılması talebinin olduğunu, bu konuda karma encümen oluşturulduğunu ve kendisinin de bu encümende yer aldığını belirten Tulunay, çalışmaların sonucunda elde edilenleri kürsüden anlatmalarına fırsat verilmediğini belirtmiş, hırsıza hırsız dedirtilmediğini ifade etmiştir. Tahkikatı yapılan Milletvekilinin daha sonra kendisine sataşmasının olduğunu belirten Tulunay, bu sataşmayı başkanlığa ilettiğini bundan da bir sonuç alamadığını

⁴⁵³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 7. Birleşim, 28.11.1955, s. 161-162.

⁴⁵⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 16. Birleşim, 19.12.1955, s. 353.

⁴⁵⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 78. Birleşim, 18.06.1956, s. 353.

belirtmiştir. Bu ve benzeri olayların sık yaşandığını ifade eden Tulunay, bu durumun taraf tutma olduğunu vurgulamıştır.⁴⁵⁶

Dâhiliye Vekâleti 1957 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Tulunay, hiçbir milletvekilinin meclis kürsüsündeki güzel havayı bozmak istemediğini belirtmiştir. Konuşmasında seçim kanununa değinen Tulunay, seçim kanunun vatandaşa takdir hakkı vermeyecek bir şekilde düzenlendiğini vurgulamıştır. Toplantılar ve gösteri yürüyüşleri kanunundaki son düzenlemeler dolayısıyla birçok problem yaşadıklarını belirten Tulunay, bu yolla milletin vekili olarak seçilenlerin vazifelerini yaparak halkla buluşmasının engellendiğini ifade etmiştir.⁴⁵⁷

Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti ve İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1957 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Tulunay, bir zamanlar Malatya'da tütün üretiminin 1,5 - 2 milyon kiloyu bulmuş olduğunu, bugün ise üretimin 150 - 200 bin kiloya kadar düştüğünü belirtmiş ve bu durum hakkında tetkik yapıp yapılmadığını sormuştur. Tulunay'ın sorusuna Gümrük ve İnhisarlar Vekili Hadi Hüsman cevap vermiş ve önceleri şark tütünlerinin dış piyasalarda alıcısı bulunmadığı için fazlalaşmasının istenmediğini, fakat durumun bugün farklı olduğunu, şark tütünlerinin artmasına taraftar olduklarını belirterek, Malatya'da böyle bir vaziyet varsa tetkik edilerek üretimin arttırılması için çalışmalar yapılabileceğini belirtmiştir.⁴⁵⁸

Avukatlık Kanununun 4. maddesinin tadili hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde üzerinde konuşulan 4. maddenin daha önce aynısının görüşüldüğünü ve reddedildiğini belirtmiş, aynı taslağın tekrar meclise getirildiğini ifade etmiştir. Bu kanunun geçmesi ile bazı aksaklıklar doğacağını belirten Tulunay, teklifin reddini talep etmiştir.⁴⁵⁹

2.5.11. Teyfik Ünsalan (Mehmet Teyfik Ünsalan)

2.5.11.1. Hayatı

Onuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Mehmet Teyfik Ünsalan, 1916

⁴⁵⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 44. Birleşim, 23.02.1957, s. 582-583.

⁴⁵⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 46. Birleşim, 25.02.1957, s. 783-784.

⁴⁵⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 48. Birleşim, 27.02.1957, s. 1021.

⁴⁵⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 81. Birleşim, 14.06.1957, s. 240.

yılında Hekimhan'da doğmuştur. Babasının adı Nezir, annesinin adı Gülsüm'dür. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olan Ünsalan Fransızca bilmektedir. Arapkir Özel İdare tahsil memurluğu, İstanbul Gurebâ Hastanesi frengi kursu tabipliği, Haydarpaşa Numune Hastanesinde doktorluk, Belediye ve Halkevi Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Evli olan Ünsalan 05.09.1989 tarihinde 73 yaşındayken vefat etmiştir.⁴⁶⁰

2.5.11.2. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Teyfik Ünsalan'ın Türkiye Büyük Millet Meclisinde onuncu dönem milletvekilliği sırasında beş söz alması ve iki teklifi bulunmaktadır.

2.5.11.2.1. Söz Almaları

6452 sayılı Kanuna tevfik⁴⁶¹ işçilere yılda bir defa verilmesi gereken ek tahsisatın 1954 yıllarından istisna edilen işçiler mevcut olup olmadığına dair sualinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ünsalan'ın sorusuna Çalışma Bakanı ve Giresun Milletvekili Hayrettin Erkmen cevap vermiştir. Erkmen, işçilere yılda bir maaş ikramiye verileceğini, bu haktan hiçbir işçinin mahrum kalmayacağını belirtmiştir. Aynı soruya Nafia Vekili de; 6452 sayılı Kanuna göre işçilere yılda bir defa verilmesi planlanan ödemelerin yapılacağını belirtmiştir.⁴⁶²

Bu yıl hac maksadıyla yurt dışına gidecek vatandaşların emniyetle ve sıhhi şartlarla seyahatleri hususunda ne gibi tedbirler alındığına dair sualinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ünsalan'ın sorusuna Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekili ve İzmir Milletvekili Behçet Uz cevap vermiştir. Uz verdiği cevapta, hükümetin 1953 ve bu kararnameyi değiştiren 1955 yılında hac maksadıyla Suudi Arabistan'a gidecek olanların seyahatlerine dair esasları içeren bir kararname yayınladıklarını bu kararnamede pasaport verilmesine, seyahat vasıtalarına, sağlık işlerine vesaireye ait hususlarda geniş bir açıklamanın yapıldığını söylemiştir. Ayrıca hac ziyareti için gideceklerin sağlık kontrollerinin yapılarak, sağlık durumu el vermeyenlerin durumunun raporla kendilerine bildirildiğini söylemiştir. Aynı suale Münakalat Vekili ve İzmir Milletvekili Muammer Çavuşoğlu da cevap vermiş ve hacca gideceklerin

⁴⁶⁰ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 656.

⁴⁶¹ Tefvik: Uyarak, uygun olarak, -e göre. Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018.

⁴⁶² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 5. Birleşim, 23.11.1955, s. 110-111.

ulaşımı için yapılan hazırlıkların hazırlanan kararnameye göre düzenlendiğini belirtmiştir. Bu cevaplar üzerine söz alan Ünsalan, bu sorusunu geçen yıl hac ziyaretine gidileceği zaman getirdiğini cevabını bu sene aldığını belirtmiştir. Ünsalan hac ziyaret için gidenlerin hac yolunda veya hac yerinde çeşitli sorunlar yaşadıklarını ve bu sebeple de can kayıplarının olduğunu vurgulamıştır. Geçen yıllarda hükümetin hac ziyaretine gidilirken gerekli olan düzenlemeleri yapmadığını, fakat bu sene konu hakkında daha istekli çalıştıklarını belirtmiştir. Hükümetin döviz sıkıntısını daha da büyütmemek için hacca gidilmeden hemen önce hacca gitmeyi zorlaştırıcı uygulamalar yaptığını belirten Ünsalan, vatandaşın bu yüzden evini, bahçesini satmak zorunda kaldığını söylemiştir. Hac yerinde kurulan sağlık çadırlarının da yeterli olmadığını belirten Ünsalan, Kızılay'ın çalışmalarının yerinde olduğunu, fakat haccı organize eden yöneticilerin yeterli olmamalarından dolayı sorunlar yaşandığını vurgulamıştır.⁴⁶³

Çalışma Vekâleti 1956 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Ünsalan, CHP'nin icraatlarında vatandaşların refah içinde yaşayabileceği şartları oluşturmak için çalıştığını belirterek, CHP'nin sosyal devlet anlayışı ile henüz millî mücadele yıllarında ülke ölüm kalım savaşı içinde iken Zonguldak kömür havzasındaki işçileri perişan durumdan kurtarmak düşüncesi ile 1921 de Cumhuriyetin ilk kanunlarından olan İşçi Kanununu örnek olarak göstermiştir. Bun kanundan sonra işçilerin haklarını korumak amacıyla birçok kanun ve düzenleme yapıldığını belirten Ünsalan, aynı tarzdaki düzenlemelerin 1950 yılından sonra olmadığını söylemiştir. İşçi sınıfında çalışanların birçok sorunlarının olduğunu belirten Ünsalan, bu sorunlar arasında en önemlisinin düşük yevmiyeler olduğunu, hayat pahalılığından işçilerin de olumsuz etkilendiğini belirtmiş, işçilerin hafta sonu tatil ücretlerinin yarım günden tam gün ücretine yükseltilmesini talep etmiştir. İşçilerin önemli sorunlarından birinin de sigorta konusu olduğunu söyleyen Ünsalan İşçi Sigortaları Kurumunun daha etkin çalışması gerektiğini söylemiştir. Konuşmasının devamında hükümetin her şeyi güllük gülistanlık gibi gösterdiğini söyleyen Ünsalan, ülkede hayat pahalılığının olduğunu ve işçilerin zor durumda olduklarını vurgulamıştır.⁴⁶⁴

⁴⁶³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 4. Birleşim, 21.11.1955, s. 91-93.

⁴⁶⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 47. Birleşim, 28.02.1956, s. 1111-1118.

İşçiler için inşa ettirilen ve ettirilecek olan meskenlere dair suali bulunmaktadır. Ünsalan'ın aldığı söz, işçiler için inşa edilen ve ettirilecek olan meskenlere dair sualine Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan'ın cevabı ile ilgilidir. Tarhan'ın verdiği cevaptan sonra söz alan Ünsalan, Bakan'ın verdiği cevabın kendisini tatmin etmediğini söyleyerek, Bakan'ın 70 milyon lira harcanarak 10 bin işçiye ev yapılacağını söylediğini belirttiğini fakat henüz ortada bir tane bile temel atmanın olmadığını söylemiştir. Bakan'ın konuşmasında söylediği adetlerin sayısının fazla gösterildiğini savunan Ünsalan, harcandı denilen paranın da doğru olmadığını belirtmiştir. Harcandığı söylenen 70 milyona göre 10 bin evin yapılması durumunda her bir ev 7 bin liraya mal olmuş gibi anlattıklarını söyleyen Ünsalan, fiilen biten evlerin sayısına ve Bakan'ın başka bir konuşmasında biten evlere harcandığını söylediği paraya bakıldığında ise bir evin yapılma maliyetinin 14-16 bin lira olması gerektiğini söylemiş, buna göre de 10 bin evin toplam maliyetinin 150 milyon lira civarında olacağını vurgulamıştır. Genel durum bu olmasına rağmen Bakan'ın maliyetleri düşük, yapılanları yüksek göstermesinin sebebini; 1954 yılındaki seçimlerde, seçim propagandası yaparken işçilere senede 10 bin ev yapacaklarını söylemeleri olduğunu, yani bu konunun iç politika malzemesi olarak kullanılması olduğunu söylemiştir.⁴⁶⁵

Çalışma Vekâleti 1957 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Ünsalan, geçen yıl Çalışma Bakanlığının bütçesinin görüşülmesi sırasında taleplerinin olduğunu belirtmiş, bu taleplerinin gerçekleştirilmediğini vurgulamıştır. Konuşmasının devamında Çalışma Bakanlığından taleplerini ayrıntılı bir liste halinde sayan Ünsalan'ın talepleri arasında, İşçi Sigortası kanununda tadilat yapılması, İşçi kanununun ihtiyaçlara göre düzenlenmesi, işçilerin temsili ile ilgili düzenlemelerin yapılması, mesleki hastalıklar ile ilgili tespitlerin yapılması, İşçi sendikaları ile ilgili çalışmalar yapılması, kalifiye işçi yetiştirmek için kurslar açılması, işçilere grev hakkı verilmesi gibi konular bulunmaktadır.⁴⁶⁶

2.5.11.2.2. Teklifleri

İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri hakkındaki 5018 sayılı Kanunun 8. maddesinin tadiline ve bu kanuna muvakkat bir madde eklenmesine

⁴⁶⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XV, 17. Birleşim, 17.12.1956, s. 167.

⁴⁶⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 48. Birleşim, 27.02.1957, s. 1085-1087.

dair teklifi bulunmaktadır. Ünsalan'ın teklifi Dâhiliye ve Çalışma Encümenlerine Havale edilmiştir.⁴⁶⁷

Devlet ve ona bağlı müesseselerde çalışan işçilere ilâve tediye yapılması hakkındaki 6772 sayılı Kanunun 1. ve 2. maddelerinin tadili ve 3. maddesinin kaldırılması hakkında teklifi bulunmaktadır. Teklif Çalışma ve Bütçe Encümenlerine havale edilmiştir.⁴⁶⁸

2.5.12. Nüvit Yetkin (Mehmet Nüvit Yetkin)

2.5.12.1. Hayatı

Onuncu dönem Malatya Milletvekillerinden olan Mehmet Nüvit Yetkin, 1916 yılında Malatya'da doğmuştur. Babasının adı Talat, annesinin adı Makbule'dir. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Samsun Milli Emlak kâtipliği, Samsun Kazanç Tetkiki İtiraz Komisyonu kâtipliği, Maliye Vekâleti Milli Emlak müdürlüğü memurluğu ve Hukuk Müşavirliği Tetkik memurluğu ve mümeyyizliği⁴⁶⁹, Malatya Hazine avukatlığı, Malatya Belediye Başkanlığı görevlerinde bulunmuş, serbest avukatlık yapmıştır. Evli ve 1 çocuk sahibi olan Yetkin, 31.08.2007 tarihinde 91 yaşındayken vefat etmiştir.⁴⁷⁰

2.5.12.2. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Nüvit Yetkin'in Türkiye Büyük Millet Meclisinde onuncu dönem milletvekilliği sırasında otuz altı söz alması, iki teklifi ve beş takriri bulunmaktadır.

2.5.12.2.1. Söz Almaları

Malatya vilâyetine bağlı Adıyaman kazasında 'Adıyaman' adıyla yeniden bir vilâyet kurulması hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Yetkin konuşmasında konuya memleketin gelişmesi açısından baktığını, halka sunulan genel hizmetlerin halkın ayağına kadar götürülmesinin ülke kalkınmışlığını sağlayacak önemli bir unsur olacağını söylemiş, Adıyaman'ın hızlı gelişen bir kaza olduğunu, ziraat ve iklim açısından Malatya'dan farklı özellikleri olduğunu belirtmiştir.

⁴⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XV, 17. Birleşim, 17.12.1956, s. 167.

⁴⁶⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 86. Birleşim, 02.09.1957, s. 538.

⁴⁶⁹ Mümeyyiz: 1. İyiyi, kötüyü, doğru ve yanlış ayıran, seçen. 2. Ayırtman. Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018.

⁴⁷⁰ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 656.

Adıyaman'da elektriğin, ortaokulun, sağlık teşkilâtının, bankanın ve ağır ceza mahkemesinin olduğunu belirten Yetkin hükümet tarafından hazırlanan bu tasarının memnuniyetle karşılanması gerektiğini vurgulamıştır. Sadece iki konu üzerinde çekincelerinin olduğunu belirten Yetkin, bunlardan birincisinin Besni kazasının, ikincisinin de Besni'nin nüfus ve nahiyeleri ile ilgili durumun olduğunu belirtmiştir. Yetkin'e göre Besni'ye ait olan ve Besni ile birlikte Adıyaman'a bağlanması düşünülen kazaların arasında Kızılin ve Şambayat isimli kazaların tasarıda bulunmadığını, bu kazaların Adıyaman ile Besni arasında olduğunu, Adıyaman'a bağlanmamaları durumunda sorun olabileceğini söylemiştir. Yetkin ayrıca, Adıyaman'ın 54 bin nüfuslu ve nahiyesinin olduğunu, Besni'nin se 60 bin nüfusunun ve 8 nahiyesinin olduğunu söyleyerek, Besni'nin Adıyaman'dan çok Antep'e ekonomik olarak bağlı olduğunu, bu sebeple eğer Malatya'dan ayrılacaksa Adıyaman'a değil de Antep'e bağlanmasının daha doğru olacağını vurgulamıştır. Yetkin konuşmasının devamında 1950 ve 1954 seçimlerinde Adıyaman'da oyların daha çok DP lehine çıkmasından dolayı hükümetin böyle bir tasarı hazırlamış olduğu yönünde dedikoduların olduğunu söyleyerek, Adıyaman kazasının il yapılma düşüncesinin eskiye dayandığını ve kendisinin de bu dedikoduya inanmak istemediğini belirtmiştir.⁴⁷¹ Teklifin Mecliste görüşülmesi sırasında bazı milletvekillerinin de Besni kazasının Antep'e bağlanması gerektiği yönünde görüş bildirmelerinden sonra tekrar söz alan Yetkin, Besni'nin Adıyaman'a bağlanmasının Besni'yi mağdur edebileceğini söylemiştir.⁴⁷²

Milletvekilleri Seçimi Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bazı maddelerinin kaldırılmasına dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Yetkin'in söz aldığı teklif, milletvekili aday olarak bir partiye başvurup, parti tarafından adaylığı kabul edilmeyenlerin aynı dönemde başka bir partiden aday olmayacağı, memurların siyasete katılamayacağı, seçim çalışmaları sırasında muhalefet parti üyelerinin, hükümet üyelerine hakaret ederek devletin otoritesini zaafa uğrattıkları gerekçesiyle, radyodan istifade edememeleri gibi konular bulunmaktadır. CHP Grubu adına söz alan Yetkin, seçim kanununun 1945 yılında başlayan çok partili siyasi hayata tek dereceli seçim imkânı veren seçim kanunları üzerinde uzun tartışmalar olduğunu ve nihayet bütün siyasi partilerin görüşleri göz önüne alınarak ve ileri demokrat memleketlerin uyguladıkları seçim mevzuatı örnek tutularak ilmî heyetler tarafından

⁴⁷¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. I, 8. Birleşim, 14.06.1954, s. 166-167.

⁴⁷² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. I, 8. Birleşim, 14.06.1954, s. 174-176.

hazırlanan tasarının Meclisçe halen yürürlükte ‘olan kanun haline getirildiğini belirtmiştir. Bu kanunun ihtiva ettiği seçim sisteminin bazı noksanlıklarının bulunduğu doğru olduğunu, fakat bu aksaklıklar ile bu değişiklik teklifinin aksaklıkları giderecek mahiyette olmadığını belirtmiştir. Bu teklif ile memleketin demokratik hayatının ve rejiminin tehlikeye gireceğini savunan Yetkin, bu konuda hükümeti uyarmak istediğini belirtmiştir. Yetkin, seçim kanununda düzenlenmesi gereken konulara da değinmiştir. Ona göre seçim çalışmalarının yasak olduğu son üç gün kuralına her partinin uymasının gerektiği ve bunun sıkı bir şekilde kontrol edilmesi, seçimlere harcanan paranın suistimale imkân vermeyecek şekilde harcanması, dinin siyasete alet edilmemesi, radyodan bütün partilerin yararlanması gibi konuların düzenlenmesi gerekmektedir.⁴⁷³

Bağlı buldukları teşkilât emrine alınmak suretiyle vazifeden uzaklaştırılacaklar hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına aldığı sözde Yetkin, hükümetin getirmiş olduğu birçok teklifte rejimi tehlikeye sokacak düzenlemeler olduğunu belirtmiştir. Yetkin tasarının; memurların bir sebep gösterilmeden görevden el çektirilebilmeleri ve bu konuda bir şikâyette bulunamamaları, 60 liradan düşük maaşı olan hâkimlerin diğer memurlardan farklı statülerinin ve üniversitelerin özerkliğinin ortadan kaldırılmasını içerdiğini belirtmiştir. Memurun liyakat esasına göre bu şekilde bir işten uzaklaştırmanın uygun olmayacağını belirten Yetkin, ikinci maddenin hâkim teminatı engelleyici bir durum olduğunu, üniversiteler için düşünülen uygulama ile de bilim adamlarının seslerinin kesilmeye çalışıldığını belirterek, bu düzenlemelerin rejimi tehlikeye sokacak düzenlemeler olduğunu tekrar vurgulamıştır.⁴⁷⁴ Yetkin’in konuşmasından sonra söz alan Adnan Menderes, Yetkin’in konuşmasında değindiği konulara değinmiş, daha sonra söz alan Yetkin’de Menderes’in bu günkü icraatlarını önceki iktidarın icraatları ile karşılaştırarak anlattığını CHP iktidarını kötülediğini belirtmiş ve konuşma karşılıklı olarak sözlü tartışma halini almıştır.⁴⁷⁵

7 Kasım 1954 günü yapılan muhtar seçimlerine dair şifahi suali olmuştur. Yetkin’in bu söz alması Adnan Menderes tarafından yapılan konuşmanın arasına

⁴⁷³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. I, 15. Birleşim, 30.06.1954, s. 304-308.

⁴⁷⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. I, 17. Birleşim, 05.07.1954, s. 430-434.

⁴⁷⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. I, 17. Birleşim, 05.07.1954, s. 449-458.

girmek şeklinde olmuştur. Adnan Menderes Mecliste yaptığı konuşma sırasında hükümetin icraatlarını anlatırken CHP'nin ve İsmet İnönü'nün isimlerini sıkça kullanmasından dolayı Yetkin araya girerek cevaplar vermiştir.⁴⁷⁶

1955 mali yılı Muvazenei Umumiye Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Yetkin, 1955 yılı bütçesi hakkındaki görüşmelerden faydalanarak hükümetin yıllardan beri takip ettiği iktisadi ve mali politika ile birlikte iktidarla muhalefetler arasında yıllardan beri sürüp giden ve rejimi yakından ilgilendiren ihtilâfların esasları hakkında konuşacağını söylemiştir. DP iktidarının demokrasi rejimini tehlikeye sokacak icraatlar da bulunduğunu belirten Yetkin, 1944 yılındaki seçimlerde elde ettiği sonuçlardan sonra hükümetin gerileme dönemine girdiğini belirtmiştir. İçinde bulunulan dönemde yaşananların, adaletten yoksun, basının baskı altına alındığı, devlet memurlarının politik baskılara maruz kaldığı, devlet radyosunun parti politikalarını anlatan bir araç haline geldiği, menfi bir durum olduğunu vurgulamıştır. Bu hükümet döneminde isabetli olmayan ekonomik politikalarla Türk parasının değerinin düştüğünü belirten Yetkin, uygun politikalarla ziraatın desteklenmesini ve bu sektörün ayağa kaldırılmasının memleketin gelişimi için çok önemli olduğunu söylemiştir. Ülke imkânlarının iyi bir şekilde etüt edilmesini, bu yolla da elimizde olanlarla ülke sanayiinin nasıl kalkınacağını yollarına bakmak gerektiğini söyleyen Yetkin, ancak bu yolla vatandaşların ihtiyacı olan şeker, kâğıt, demir, çelik gibi malzemelerin üretilebileceğini ve bu sektörlerin kalkınabileceğini belirtmiştir. Et kombinalarının düzenlenmesi, soğuk hava depolarının kurulması ve balık servetinin değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayan Yetkin, bu şekilde vatandaşın ihtiyaçlarının karşılanacağını ve memleketin kalkınacağını anlatmıştır.⁴⁷⁷ 1955 yılı bütçesi hakkında ise CHP olarak iktidar partisinin meydanlarda halka söz verdiği şekilde hareket edecek bir şekilde ekonomi politikaları yapmaları konusunda uyardıklarını, bu konuda doğru bildikleri şekilde tavsiyelerde bulduklarını belirtmiştir. İktisadi ve sosyal alanda adaletli davranmak gerektiğini vurgulayan Yetkin, baskı ve yanlış bilgilendirme ile politika yapılamayacağını belirtmiştir.⁴⁷⁸

Bursa Mebusu Hulusi Köymen ve iki arkadaşının, münhal mebusluklar için bu

⁴⁷⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. II, 4. Birleşim, 15.11.1954, s. 77-80.

⁴⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 42. Birleşim, 18.02.1955, s. 230-245.

⁴⁷⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 42. Birleşim, 18.02.1955, s. 349-355.

sene ara seçimi yapılmaması hakkındaki tavrının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, ara seçimlerin ertelenmesini kendilerinin de tasvip etmediğini, ara seçimleri erteleme kararının halkın nabzını tutulması açısından önemli olduğunu, bu sebeple erteleme kararının verilmemesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁷⁹

Milletvekilleri Seçimi Kanununun bazı maddelerinin tadiline ve yeniden iki madde eklenmesine dair kanun teklifinin muvakkat bir encümünde görüşülmesine dair tavrının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, Seçim Kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki kanun teklifinin olduğunu, konunun önemi ve tatil devresinde seçim yapılması ihtimali göz önüne alınarak, teklifinin havale edildiği Teşkilâtı Esasiye, Dâhiliye ve Adliye encümenlerinden oluşan Muvakkat bir Encümünde görüşülmesini teklif ettiğini belirtmiştir. Teklif Mecliste okunmuş ve oylanarak reddedilmiştir.⁴⁸⁰

Bursa mebusu Hulusi Köymen ve 3 arkadaşının, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına 1 Teşrinisani⁴⁸¹ 1955 gününe kadar ara verilmesi hakkındaki tavrının görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına aldığı sözde Yetkin, yapılan çalışmalarla demokratik rejimin tehlikeye sokulduğunu söyleyerek sözlerine başlamıştır. Kırşehir meselesi gibi uygulamaların demokrasiye aykırı olduğunu belirten Yetkin, milletçe demokrasiyi korumak istediklerini vurgulamıştır. Adli teminatın zedelendiğini, Seçim Kanununun ana prensiplerinin sarsıldığını, bütün vatandaşların eşit tutulmadığını söyleyen Yetkin, millette tahammülün kalmadığını vurgulamıştır.⁴⁸²

12.8.1955 günü Zonguldak'ta hürriyeti sınırlama ve memuriyet sıfat ve nüfuzunu suiistimal eden emniyet mensuplarına ne muamele yapıldığı hakkındaki sorunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Yetkin'in aldığı söz; CHP'nin 12 Ağustos 1955 tarihinde Zonguldak'ta yaptığı siyasi toplantıya katılan Genel Sekreter Kasım Gülek, bu toplantının sonunda Kozlu ve Soğuksu'ya giderken bazı vatandaşlar Kasım Gülek'i protesto edilmesi ve polis tarafından sel felaketinin yaşandığı bölgeye gitmemesinin tavsiye edilmesi ile ilgilidir. Yetkinin sorusuna İçişleri Bakanı Ethem

⁴⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 77. Birleşim, 18.05.1955, s. 308.

⁴⁸⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 78. Birleşim, 20.05.1955, s. 387-388.

⁴⁸¹ Teşrinisani: Kasım ayı. Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018.

⁴⁸² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 79. Birleşim, 21.05.1955, s. 608-610.

Menderes cevap vermiş, Emniyetin olaya müdahale ettiğini, emniyet müdürünün taraflı davranmadığını, protesto edenlere müdahale ettiğini açıklamıştır. Menderesten sonra söz alan Yetkin, yaşanan olayda kişilerin önemli olmadığını, Kasım Gülek'in bir vatandaş olarak bu olaya maruz kalmasından dolayı derin üzüntü duyduğunu söylemiştir. Gazetelerin olayı ya hiç yazmadığını ya da çok hafif yansıttıklarını belirten Yetkin, bazı gazetelerin taraflı yayın yaptıklarını söylemiştir. Yetkin'in konuşmaları sık sık kesilmiş ve devamında karşılıklı söz söyleme haline dönüşmüştür.⁴⁸³

Kasım Gülek'in tevkifi ve tevkifinin infaz şekli hakkındaki suali sebebiyle söz almıştır. Konuşmasının başında olayın mahkemeye intikal ettiğini vurgulayan Yetkin, adli mercilerin Kasım Gülek'in konuşmasında suç unsurunun olduğunu düşünmüş olduklarını ve bu yüzden Gülek'i tutuklamış olduklarını söylemiştir. Tutuklama kararını verecek olan merciinin sulh ceza hâkimleri olduğunu belirten Yetkin, aslında bu durumun hükümetin muhalefeti susturma çabası olduğunu savunmuştur. Son zamanlarda CHP tarafından eleştirilmeyi kabul etmeyen, eleştirilere tahammülsüzlük gösteren DP'nin bu şekilde yöntemlerle muhalefeti bastırma çabasında olduğunu söyleyen Yetkin'in konuşması sık sık kesilmiş, konuşma karşılıklı sözler haline dönüşmüştür.⁴⁸⁴

Hariciye Vekilinin Devlet Vekâletine tayininden sonra bu Vekâlete Başvekilin vekâlet etmesinin Teşkilâtı Esasiye Kanununun 49. maddesine uygun olup olmadığına dair sualinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Yetkin'in sorusuna Devlet Bakanı ve Başbakan yardımcısı İstanbul Milletvekili Fuad Köprülü cevap vermiş, vekâletin Teşkilâtı Esasiye Kanununun 49. maddesine uygun olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine söz alan Yetkin, kendi düşüncesinin de vekâletin Teşkilâtı Esasiye Kanununun 49. maddesine uygun olmadığı yönünde olduğunu belirtmiştir. Anayasanın 49. Maddesinde vekâletlerin geçici olacağını yazıldığını söyleyen Yetkin, bu konudaki çekincesinin Adnan Menderes'in bir gün bütün bakanlıkları kendi eline alması olduğunu söylemiştir.⁴⁸⁵

Elâzığ Mebusu Salâhattin Toker'in, eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı,

⁴⁸³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 5. Birleşim, 23.11.1955, s. 118-120.

⁴⁸⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 6. Birleşim, 25.11.1955, s. 118-120.

⁴⁸⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 7. Birleşim, 28.11.1955, s. 165-167.

Maliye Vekili Hasan Polatkan ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu haklarında Meclis tahkikatı açılmasına dair tavrının görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Grubu adına söz alan Yetkin, bu konuda tavrı verilmesinin ve onunun mecliste görüşülmesinin bu konuda oluşmuş olan şüphe ve şaibeyi tetkik etmek olduğunu belirterek, varsa bir suç unsurunun belirlenerek meclise açıklanmasını temenni ettiğini belirtmiştir.⁴⁸⁶ Aynı konu üzerine CHP Grubu adına tekrar söz alan Yetkin, adı geçen kişilerin, bu konuyu bir polemik unsuru olarak görmediklerini ve sadece şaibenin aydınlanmasını istediklerini belirtmiştir.⁴⁸⁷

Kars Mebusu Mehmet Hazer'in, 6-7 Eylül hâdiseleri dolayısıyla Başvekil ve Dâhiliye eski Vekili hakkında Meclis tahkikatı açılmasına dair tavrının görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Yetkin, bu konunun daha önce örfi idare ilanı ile ilgili görüşme yapıldığı sırada konuşulduğunu ve o zaman da söylendiği gibi 6-7 Eylülde yaşananların, bu olaylara sebebiyet veren kişilerin, bu konuda sorumlu olan herkesin belirlenmesi gerektiğini talep ettiklerini belirtmiştir. Başbakan'ın bu konuda hala tahkikatın devam ettiğini söylemesine rağmen, yine kendisinin başka bir konuşmasında İçişleri Bakanlığı tarafından tahkikatın yapıldığını söylemiş olduğunu hatırlatmış, bu konunun bir an evvel sonuca bağlanmasını talep etmiştir.⁴⁸⁸ Yetkin ayrıca Başbakan tarafından fırsatçılıkla suçlandıklarını fakat asla böyle bir şey olmadığını, tek isteklerinin olayların sorumlularının belirlenip konunun neticelenmesi olduğunu söylemiştir.⁴⁸⁹

Malatya Mebusu Kâmil Kırıkoğlu'nun, Avrupa Konseyinde cereyan eden hâdiseler dolayısıyla sabık⁴⁹⁰ Hariciye Vekâleti Vekili ve Çanakkale Mebusu Fatin Rüştü Zorlu hakkında Meclis tahkikatı açılmasına dair tavrının görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına aldığı sözde Yetkin, bu konudaki tekliflerinin Meclis kararının adil bir karar olarak ortaya çıkması, gruptaki oyların Meclis üyelerinde vicdanlara hükmetmesini önlemek olduğunu, oyların vicdan huzuru içinde

⁴⁸⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. IX, 22. Birleşim, 11.01.1956, s. 50-51.

⁴⁸⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. IX, 22. Birleşim, 11.01.1956, s. 56-57.

⁴⁸⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. IX, 23. Birleşim, 13.01.1956, s. 65-73.

⁴⁸⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. IX, 23. Birleşim, 13.01.1956, s. 75-87.

⁴⁹⁰ Sabık: Geçen, önceki, eski. Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018.

kullanılmasına mâni olacak bir yaşanmaması olduğunu söylemiştir.⁴⁹¹

1956 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu aldığı sözde Yetkin, genel bütçe görüşmeleri sırasında hükümetin sürdürdüğü politikaları tüm açılardan değerlendirme fırsatı bulduklarını söyleyerek sözlerine başlamıştır. Türkiye'nin gelişme içerisinde olduğunu belirten Yetkin, DP hükümetinin ülke gelişmesini hızlandıracak çalışmalar yapması gerektiğini, fakat hükümetin muhalefetle söz yarışına girerek yeni politika üretmediğini belirtmiştir. Hükümetin takip ettiği para, bütçe ve kredi politikası ile mal ve hizmet arasındaki dengesizliği gidermek yerine daha da körüklediğini söylemiştir. Hükümete ilettikleri ikazların dikkate alınmadığını vurgulayan Yetkin, devamlı bir kalkınma için mali istikrarın sağlanmış olması belirtmiş, iş hayatında emniyet ve huzur kalmadığını açıklamıştır. Hükümetin kendi hataları yüzünden ülkeyi ekonomik bunalıma sürüklediğini ve vatandaşın çekmiş olduğu sıkıntıların tek sorumlusunun DP hükümeti olduğunu söyleyen Yetkin, rejime zarar verecek uygulamalara devam ettiğini belirtmiştir. Daha önce örneğine hiç rastlanmayacak derecede müsait iç ve dış şartların oluştuğunu, dışarıdan yardım ve imkânların sağlandığını fakat hükümetin bu imkân ve şartları kullanmadığını söyleyen Yetkin, ekonomik hayat için tedbir almak gerektiğini söylemiştir. Hiç zaman kaybetmeden yeni yatırım politikalarının hazırlanması gerektiğini vurgulayan Yetkin, önceliğin özel teşebbüs yatırımlarına verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁹² Aynı görüşme sırasında tekrar söz alan Yetkin TBMM'nin bir kontrol organı olduğunu, milletvekillerinin de çoğunlukta veya azınlıkta olsunlar, Meclise ve vatandaşa karşı sorumlu olduklarını söylemiştir.⁴⁹³

6-7 Eylül 1955 tarihinde İstanbul ve İzmir'de yaşanan hâdiselerde zarar görenlerin zararlarının ödenmesi hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Yetkin, 6-7 Eylül hadiselerinde zarar görenlerin zararlarının karşılanmasının zaruri olduğunu belirterek, teklif edilen kanunda 6-7 Eylül olaylarında zarar görenlere ne kadar bir ödeme yapılacağını belirlenmemiş olduğunu, bu konuda yetkinin hükümete kaldığını, hükümetin de ödemeyi taahhüt edeceği miktarları ödemedede kullanacağı kaynağı açıklamadığını

⁴⁹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. IX, 26. Birleşim, 20.01.1956, s. 194.

⁴⁹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 39. Birleşim, 20.02.1956, s. 321-335.

⁴⁹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 41. Birleşim, 22.02.1956, s. 462-470.

vurgulamıştır. Yetkin'in konuşması Başbakan Adnan Menderes tarafından kesilmiş, konuşmanın devamı karşılıklı söz söyleme halini almıştır.⁴⁹⁴ Aynı Kanun hakkında tekrar söz alan Yetkin, bu zararların ödenmesinin karşısında olmadıklarını, fakat Maliye Bakanı tarafından ödenmesi gereken zarar miktarının 60 milyon lirayı bulacağını söylediğini hatırlatarak, olayların ülkeye verdiği manevi zararın ise boyutlarının paradan çok daha büyük olduğunu vurgulamıştır.⁴⁹⁵

İstanbul'da ilân edilmiş olan örfi idare müddetinin uzatılması hakkındaki Başvekâlet tezkeresinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Yetkin, örfi idarenin asıl görevinin vatandaşın emniyetini sağlamak ve 6-7 Eylül olaylarında sorumlu olanların belirlenmesi olduğu halde aradan altı ay geçmesine rağmen hiçbir netice elde edilemediğini belirtmiştir. Konuşmasının devamında örfi idareyi gerektirecek şartların kalmadığını belirten Yetkin, örfi idarenin süresinin uzatılması konusundaki teklifi reddettiklerini söylemiştir.⁴⁹⁶

Basın Kanununun bazı maddelerinin tadiline ve kanuna muvakkat bir madde ilâvesine dair kanun ile Neşir yolu ile veya radyo ile işlenecek bazı cürümler hakkındaki 6334 sayılı Kanunun adı ile bazı maddelerinin tadiline ve bir madde ilâvesine dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, hükümetin iki ayrı kanun önerisini birleştirerek Meclise getirdiğini belirtmiş, bu iki kanun arasında bir bağlantının olmadığını söyleyerek, teklifin uygun olmadığını belirtmiştir.⁴⁹⁷

İşçilere hafta tatili ve genel tatil günlerinde ücret ödenmesi hakkındaki Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. İşçilerin sosyal sorunları arasında olan bu sorunun giderilmesi için hükümet tarafından hazırlanan bu kanuna katıldıklarını belirten Yetkin, diğer işçi sorunları ile ilgili çalışmaların bir an evvel yapılması gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁹⁸

Ruznamenin tanzimi hakkında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, Bundan beş ay evvel bazı vekiller hakkında Meclis Tahkikatı, talebini Meclise getirdiklerini, yine, Türk Ceza Kanununun 481. maddesini ilgilendiren içtihat mevzuu üzerinde, Meclis

⁴⁹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 47. Birleşim, 28.02.1956, s. 1066-1068.

⁴⁹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 47. Birleşim, 28.02.1956, s. 1077-1078.

⁴⁹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 47. Birleşim, 28.02.1956, s. 1186.

⁴⁹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 73. Birleşim, 06.06.1956, s. 93.

⁴⁹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 74. Birleşim, 08.06.1956, s. 245-246.

tahkikatı açılması talebinde bulunulduğunu, ayrıca kendisinin de İç Tüzüğü'nün 177. Maddesine göre Adliye Vekâletinin yeni tasarrufları üzerinde tahkikat yapmak talebi ile tahrir verdiğini belirterek bunların hiçbirisinin sebep dahi gösterilmeden gündeme alınmadığını belirtmiştir. Yetkin konuşmasının sonunda böylesi bir uygulamanın sebebinin açıklanması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁹⁹

Antalya Mebusu Burhanettin Onat ile Elâzığ Mebusu Selâhattin Toker'in, eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, Maliye Vekili Hasan Polatkan ve Devlet Vekili, Başvekil Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu haklarında Meclis tahkikatı açılmasına dair tahrirleri ve Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden oluşan Muhtelit Encümen mazbatasının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin bu konuda Grup olarak bir müzakere yapmadıklarını ve ortak karar vermediklerini bu sebeple grup arkadaşlarının kendi kanaatlerine göre davranacaklarını belirtmiştir. Grup olarak üzerinde durdukları konunun ise bu meselenin esası olduğunu belirten Yetkin, ilgili konuda sadece 3 kişinin sorumlu tutulması değil, bütün sorumluların belirlenmesini talep ettiklerini belirtmiştir.⁵⁰⁰ Aynı konu üzerine tekrar söz alan Yetkin, DP milletvekillerinin konuşmaları sırasında kendisine ve partisine yönelik eleştirileri cevaplamıştır. Özellikle örfi idarenin kendi dönemlerinde de olduğu şeklindeki sözlere değinen Yetkin, kendi dönemlerindeki örfi idarede mahkemelerin çalıştığını, o dönem ile bu dönemin birbirine benzemediğini vurgulamıştır.⁵⁰¹

Sabık zabıt hakkında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, geçen celsenin birçok maddelerinin görüşülmesi sırasında iç tüzüğe aykırı uygulamaların olduğunu, mecliste yeteri kadar çoğunluk olmamasına rağmen Meclis Başkanının takdir hakkını kullanarak yoklamaya geçmiş, uygulamanın yanlış olduğunun söylenmesine rağmen de müzakerelerin devam etmesini söylediğini belirtmiştir.⁵⁰²

Usul hakkında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, CHP Grubu adına kendilerine yöneltilen ithamları cevaplamak için söz istediğini, fakat kendisine söz verilmediğini,

⁴⁹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 75. Birleşim, 11.06.1956, s. 275.

⁵⁰⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 79. Birleşim, 20.06.1956, s. 401-403.

⁵⁰¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 79. Birleşim, 20.06.1956, s. 407-408.

⁵⁰² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 79. Birleşim, 20.06.1956, s. 396-398.

konuşma talebinin dikkate alınmasını istemiştir.⁵⁰³

6732 ve 6733 sayılı kanunlar hakkında Cumhuriyet müddeiumumilerine bir tamim yapıp yapılmadığına dair sualinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Adalet Bakanının kanun yorumlamasını eleştirerek, kanunları yorumlama görevinin hâkimlere ait olduğunu vurgulamıştır. Yetkin, hâkimler üzerinde sadece onların şahsiyetlerini hedef tutan, emekliye sevk, terfilerinin geciktirilmesi, nakil gibi teminatlarını zedeleyen hükümler kâfi gelmemiş gibi, karar verme fonksiyonlarına müdahale etmek, emirler vermek, isteğe uygun tarzda karar vermeye sevk için gayret etmek yolunda emirler verilmekte ve bunun aksine hareket edenlere karşı pervasızca, cezalandırma yoluna gidildiğini söylemiştir.⁵⁰⁴

Dört Üniversite kuruluşu içinde teşkilât emrine alma Kanununa yapılan bazı tasarrufların sebeplerine ve bu hâdiselerle ilgili olarak üniversite mensupları hakkında yapılan takibata dair sualinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, Başbakan'ın konuşmaları sırasında başkalarını suçlayıcı konuşmalar yaptığını belirtmiştir. 6435 sayılı Kanunun ikinci maddesine göre, teşkilât emrine alma üniversite mensupları için senatonun görüşü alındıktan sonra tayinindeki usule bakılmaksızın vekil tarafından vekâlet emrine alınabildiğini söyleyen Yetkin, tayinlerin ancak senatonun görüşünden sonra yapılabileceğini belirtmiştir. Buna rağmen vekâlet emrine almaya lüzum yoktur, şeklinde senato kararına rağmen vekilin vekâlet emrine almasının, yetkinin kötüye kullanılması anlamına geldiğini vurgulamıştır.⁵⁰⁵

Kanun lâyiha ve tekliflerinin suallerden evvel görüşülmesi hakkındaki takririn görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin hükümetin sorulara kanunun görüşülmesinden sonra cevap vereceğini gördüğünü, bunun yerine suallere önce cevap vermesinin daha uygun olacağını söylemiştir.⁵⁰⁶

1957 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Yetkin, bütçenin hazırlanması sırasında, bütçe gerekçelerinin, ekonomik olayların, takip edilen mali politikaların objektif bir şekilde dikkate alınması gerektiğini, fakat önceki yıllarda olduğu gibi bu yılki genel

⁵⁰³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 35. Birleşim, 10.02.1956, s. 396-398.

⁵⁰⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIV, 5. Birleşim, 19.11.1956, s. 396-398.

⁵⁰⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XV, 18. Birleşim, 19.12.1956, s. 197-200.

⁵⁰⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XV, 22. Birleşim, 23.12.1956, s. 316.

bütçenin de bu tür incelemelerden uzak şekilde hazırlandığını belirtmiştir. Artık planlı ve koordinasyonlu bir şekilde hedeflerin konularak bu hedeflere yönelmek gerektiğini, fiyat istikrarının sağlanması gerektiğini, bütçenin denk hale getirilmesi gibi çalışmalar ile memleketin gelişmesinin sağlanacağını belirten Yetkin, hükümetin de bu şekilde çalışmalar yapacağını söylediğini fakat çalışmaların yapılmadığını söylemiştir. Konuşmasının devamında geçmiş yıllarda genel bütçe görüşmelerindeki konuşmalarından örnekler vererek, hükümetin birçok konuda yapacağı icraatları yapmadığını vurgulamıştır.⁵⁰⁷

Türkiye Büyük Millet Meclisi 1957 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Yetkin, bütçe hakkında konuşmamış, kendisinden önce konuşan milletvekillerinin kendisi ve partisi hakkında söylediklerine cevap belirtmiştir.⁵⁰⁸

Toprak ve İskân İşleri Umum Müdürlüğü 1957 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Yetkin, Hükümet adına konuşan milletvekillerinin konuşmaları sırasında kendi partilerini övücü ifadeler kullandıklarını, bunun da son derece doğal olduğunu söylemiştir. Çiftçiye dağıtılan toprak konusu hakkındaki fikirlerini söyleyerek sözlerine devam eden Yetkin, Maliye Bakanının konuşması sırasında bazı fabrikalardan bahsettiğini, bu fabrikaların ne kadar kazançlı olduğunu vurguladığını belirten Yetkin, bir fabrikanın tam randımanla çalışabilmesi için en az iki senenin geçmesi gerektiğini belirtmiş, çiftçilere dağıtılan toprakların da iyi etüt edilerek dağıtılması gerektiğini savunmuştur.⁵⁰⁹

Çalışma Vekâleti 1957 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, hükümetin bu dönemde işçiler için yapmış olduğu çalışmalardan memnuniyetini belirtmiştir. İktidar partisinin programına grev hakkını almış ve bunu açıklamış olduğunu belirten Yetkin, bu hak için çalışma yapılmamasını da üzüntü ile karşıladığını söylemiştir.⁵¹⁰

Yüksek dereceli bazı hâkimlerin emekliye sevk edilmeleri sebebine dair

⁵⁰⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XV, 22. Birleşim, 21.02.1957, s. 368-381.

⁵⁰⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 44. Birleşim, 23.02.1957, s. 368-381.

⁵⁰⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 45. Birleşim, 24.02.1957, s. 689-690.

⁵¹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 48. Birleşim, 27.02.1957, s. 1090-1091.

suali bulunmaktadır. Aldığı sözde Başbakan'ın hâkimlerin emekliye sevk edilmelerinin Emekli Sandığı kanunu ile alakalı olduğunu söylediğini hatırlatarak, Meclisin her konuda yetkili olduğunu, bu yetkisini seçilmiş kişiler aracılığı ile kullandığını belirtmiş, bu yetkiyi kullanan kişilerin de ellerine aldıkları gücü yanlış kullanmamaları gerektiğini savunmuştur. Emeklilik yaşının belirlenmesi konusunda da yetkinin Mecliste olduğunu, meclisin isterse yaş sınırını yükseltebileceğini, isterse düşürebileceğini söylemiştir. Özellikle adalet dağıtmakla görevli olan hâkimlerin emekliye sevk etme gibi baskı kurucu yollarla sindirilmeye çalışılmasının anayasaya uygun olmadığını vurgulamıştır.⁵¹¹

Türk Ceza Kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Yetkin'in söz aldığı teklif, cezaevlerinde yatanların daha iyi koşullarda cezalarını çekebilmelerini sağlayacak düzenlemeler ile ilgilidir. Aldığı sözde Yetkin Ceza Kanununun daha medeni hale gelmesini sağlayacak olan düzenleme için teklifi verenlere teşekkür etmiştir. Bir yükümlünün bütün gününü hatta günlerini tek başına bir hücrede geçirmesinin ne kadar zor olduğunu belirten Yetkin, bu konuyu düzenleyecek teklifin çok isabetli olacağını vurgulamıştır.⁵¹²

Fevzi Boyar'ın mahkûm olduğu cezanın affi hakkındaki kanun teklifinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, Fevzi Boyar'ın işlediği suçun zamanının seçim zamanı olduğunu vurgulayarak suçun seçim suçu olduğunu belirtmiştir. Boyar'ın din kisvesi altında, camide, dini duyguları kullanarak partizanlık yaptığını vurgulayan Yetkin, böylesi bir suçta verilen cezanın indirilmesinin bu tür suçların önünü açacağını söylemiştir.⁵¹³

5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun 35 ve 109. maddelerinin tadiline ve bu kanuna muvakkat bir madde ilâvesine dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Yetkin bu taraşı ile özellikle 1954'ten beri DP iktidarının memlekette siyasi hakların, anayasa ile temin edilmiş hak ve hürriyetlerin ortadan kaldırılması yolunda safha safha alınmış tedbirlerden birisi olarak görüldüğünü belirtmiştir. Konuşmasının devamında mahalli seçimlerde oy pusulalarının değiştirildiği gibi şaibeli durumların

⁵¹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIX, 67. Birleşim, 13.05.1957, s. 134-137.

⁵¹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIX, 74. Birleşim, 29.05.1957, s. 365-366.

⁵¹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 77. Birleşim, 05.06.1957, s. 53-54.

olduğu hatta bu konuların mahkemelere aksettiğini belirten Yetkin, seçim propagandasının yasak olduğu son üç günde iktidar partisine mensup siyasetçilerin propagandaya devam ettiklerini, bu gibi durumların seçim kanununun uymadığını belirtmiştir.⁵¹⁴ Bir hukukçu olarak hükümetin getirdiği hemen hemen bütün tekliflerin antidemokratik olduğunu vurgulayan Yetkin, yapılan çalışmalarla hukuk ilkelerinin rencide edildiğini savunmuştur.⁵¹⁵

Giresun Mebusu Hayrettin Erkmen ve iki arkadaşının Türkiye Büyük Millet Meclisi seçiminin yenilenmesine karar verilmesine dair takririnin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Yetkin, seçimlerin yenilenmesini, seçmenin tercihini yapması açısından uygun gördüklerini, fakat bu konuda, bir sonraki seçimlere daha zaman olmasından dolayı, hükümetin karar vermesi gerektiğini söylemiştir.⁵¹⁶

2.5.12.2.2. Takrirleri

Nüvit Yetkin ve 5 Arkadaşı Basın Kanununun bazı maddelerinin tadiline ve 6334 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmasına dair kanun teklifinin teşkil edilecek Muvakkat Encümende müzakere edilmesi hakkında takrirleri bulunmaktadır. Yetkin, sundukları teklifin önemli ve acil olduğunu, değiştirilmesini teklif ettikleri kanun maddelerinin Dâhiliye ve Adliye Encümenlerinde görüşüldüğünü, bu sebeplerden dolayı da sundukları teklifin Meclis tatile girmeden görüşülmesi gerektiğini belirtmiş, takrir Mecliste okunmuş ve oylanarak reddedilmiştir.⁵¹⁷

Nüvit Yetkin ve iki arkadaşının Milletvekilleri Seçimi Kanununun bazı maddelerinin tadiline yeniden iki madde eklenmesine dair kanun teklifinin geri verilmesine dair takrirleri bulunmaktadır. Nüvit Yetkin ve iki arkadaşının Milletvekilleri Seçimi Kanununun bazı maddelerinin tadiline yeniden iki madde eklenmesine dair kanun teklifleri geri verilmiştir.⁵¹⁸

Nüvit Yetkin ve iki arkadaşının Milletvekilleri Seçimi Kanununun bazı

⁵¹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 91. Birleşim, 11.09.1957, s. 685-688.

⁵¹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 91. Birleşim, 11.09.1957, s. 719-720.

⁵¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 91. Birleşim, 11.09.1957, s. 735-736.

⁵¹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 75. Birleşim, 13.05.1955, s. 195.

⁵¹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. IX, 27. Birleşim, 23.01.1956, s. 224-225.

maddelerinin tadiline ve yeniden iki madde eklenmesine dair kanun teklifinin muvakkat bir encümünde görüşülmesine dair takrirleri bulunmaktadır. Teklif Mecliste oylanarak reddedilmiştir.⁵¹⁹

Nüvit Yetkin ve iki arkadaşının üç temyiz hâkimi ile on üç yüksek dereceli hâkimin emekliye sevki dolayısıyla tahkikat yapılmasına dair takrirleri bulunmaktadır. Yetkin ve arkadaşları, emekliye sevk edilen hâkimlerini ceza hâkimi ve seçim kurulu başkanı oluşları, seçimlerde ve muhalefet mensupları aleyhine açılan siyasi davalarda rey ve karar vermiş olmaları ve birçoklarının genç yaşta ehliyet ve çalışkanlıkları ile tanınmış, hatta devamlı olarak terfi etmiş hâkimler olduklarını belirtmişlerdir. Emeklilik işlemlerinin, bilirkişilerce de incelenerek, mesleki verimlilikleri ile ilgisinin olmadığı, aksine icra makamının siyasi rakiplerini adli mekanizma yoluyla yok etme çabası gibi bir izlenime sebep olduğunu belirten Nüvit ve arkadaşları, konunun objektif bir şekilde incelenmesini talep etmişlerdir. Bu takrir sebebiyle söz alan Adliye vekili ve Niğde milletvekili Avni Göktürk, hâkimlerin emeklilik işlemlerinin Emekli Sandığı Kanununun 39. Maddesine uygun olarak yapıldığını ve bundan fazla bir izahata gerek duymadığını söylemiştir. Göktürk'ün konuşmasından sonra takrir oylanmış ve reddedilmiştir.⁵²⁰

Nüvit Yetkin ve 4 arkadaşının, şeker fiyatlarına yapılan zam sebeplerinin Başvekilden istizah olunmasına dair istizah⁵²¹ takriri bulunmaktadır. Yetkin ve arkadaşlarının takrirle izah edilmesini istediği konular; kurulduğu günden beri hayat pahalılığını gidereceğini söyleyen DP'nin tam aksi sonuçlar doğuracak icraatlar yapmasının açıklanmasının mümkün olmadığı, hükümetin devlet gelirlerini yükseltmek amacıyla mı vergileri arttırdığı, bu vergilerin şeker fiyatlarını arttırdığı, şeker fiyatlarının artmasına rağmen hükümetin şekerpancarı alım fiyatını arttırma konusunda çalışmasının olmadığı ve şeker zammının geçim sıkıntısı çeken vatandaşları daha da zor duruma düşüreceği şeklindedir. Bu konularda izahat talep eden Nüvit ve arkadaşlarının takrirleri Mecliste oylanmış ve reddedilmiştir.⁵²²

Basın Kanununun bazı maddelerinin tadiline ve 6334 sayılı Kanunun

⁵¹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 78. Birleşim, 20.05.1955, s. 387-388.

⁵²⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIII, 85. Birleşim, 04.07.1956, s. 55.

⁵²¹ İstizah: 1. Herhangi bir konuda açıklayıcı bilgi isteme, bir sorunun açıklanmasını isteme. 2. Gensoru. Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018.

⁵²² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVIII, 52. Birleşim, 29.03.1957, s. 53-54.

yürürlükten kaldırılmasına dair kanun teklifinin teşkil edilecek muvakkat encümende müzakeresi hakkındaki tavrının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, Basın Kanununun bazı maddelerinin tadiline ve 6334 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmasına dair kanun teklifinin olduğunu konunun önemli olduğunu ve Meclis tatile girmeden bu teklifin görüşülmesini talep etmiş, tavrı okunarak reddedilmiştir.⁵²³

2.5.12.2.3. Teklifleri

Nüvit Yetkin ve 5 Arkadaşı Basın Kanununun bazı maddelerinin tadiline ve 6334 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmasına dair kanun teklifleri bulunmaktadır. Teklif, Dâhiliye ve Adliye Encümenine havale edilmiştir.⁵²⁴

Nüvit Yetkin ve 3 arkadaşının Milletvekilleri Seçimi Kanununun bazı maddelerinin tadiline ve yeniden iki madde eklenmesine dair teklifleri bulunmaktadır. Teklif, Dâhiliye, Teşkilâtı Esasiye ve Adliye Encümenlerine havale edilmiştir.⁵²⁵ Teklif Mecliste oylanarak reddedilmiştir.⁵²⁶

2.6. On Birinci Dönem (1957-1960) Malatya Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, on birinci dönemde Malatya, dokuz milletvekili ile temsil edilmiştir. Tamamı CHP'den olan milletvekilleri; Nurettin Aykurt, Mehmet Delikaya, Ahmet Fırat, Mustafa İsmet İnönü, Mehmet Kartal, Kamil Sürenkök, Mehmet Zeki Tulunay, Mehmet Teyfik Ünsalan ve Mehmet Nüvit Yetkin'dir. Malatya Milletvekillerinin on birinci dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi çalışmalarında; yedi tavrı ve yetmiş üç defa söz alma olmak üzere seksen çalışmaları bulunmaktadır.

2.6.1. Nurettin Akyurt (Nureddin Akyurt)

2.6.1.1. Hayatı

On birinci dönem Malatya Milletvekillerinden olan Nurettin Akyurt, 1922 yılında Malatya'da doğmuştur. Babasının adı Hacı Bayram, annesinin adı İzzetiye'dir.

⁵²³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 77. Birleşim, 13.05.1955, s. 195.

⁵²⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 75. Birleşim, 13.05.1955, s. 193.

⁵²⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 78. Birleşim, 20.05.1955, s. 386.

⁵²⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 78. Birleşim, 20.05.1955, s. 388.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olan Akyurt az derecede İngilizce bilmektedir. Serbest avukatlık yapmıştır. Hazine avukatlığı ve Malatya Belediye Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Evli olan Akyurt'un 3 çocuğu bulunmaktadır.⁵²⁷

2.6.1.2. Meclis Faaliyetleri

Nurettin Akyurt, Türkiye Büyük Millet Meclisinde on birinci dönem milletvekilliği sırasında dört defa söz almıştır.

2.6.1.2.1. Söz Almaları

Dâhiliye Vekâleti 1959 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Akyurt konuşmasında Dâhiliye Bakanlığının vazifelerine bakıldığında, ayrılan bütçenin iyi tetkik edilmesi gerektiğini belirtmiş, iç işlerini ilgilendiren en önemli konunun da anti demokratik hareketler olduğunu söylemiştir. Demokratik rejimin bir sonucu olarak milletvekillerini serbestçe seçip, onun tam olarak vazife görmesini sağlayan Türk milletine, muhtarını, belediye ve genel meclisini seçip her türlü vesayetten kurtulmasının sağlanması gerektiğini söyleyen Akyurt, temennilerinin, bu sene yapılacak olan belediye ve genel meclis seçimlerinin yeni kanunlarla yapılmasını görmek ve bu aksak gidişe bir son verilmesi olduğunu vurgulamıştır.⁵²⁸

Malatya merkezinde bir lise binası yapılması hususunun düşünülüp düşünülmediğine dair suali bulunmaktadır. Bu konuda almış olduğu sözde Akyurt, Malatya'da hem ortaokul hem de lisenin aynı binada bir arada eğitim hizmeti vermeye çalıştığını söyleyerek, bu okulların öğrenci mevcutlarının 3.000, hatta 4.000'i geçtiğini anlatmıştır. Toplamı bu kadar olan lise ve ortaokullarda açılan yeni derslikte birlikte, bir derslikteki öğrenci sayısının normalde 40-50 öğrenci olması gerekirken, 75-80 öğrencinin aynı sınıfta ders aldığını söylemiş, hükümetin Malatya'da yaşanan bu durumu göz önüne alarak yeni okul binaları yapmayı düşünüp düşünmediğini sormuştur.⁵²⁹

Kendisine yapılan sataşma dolayısıyla söz almıştır. Aldığı sözde Akyurt, DP milletvekili Bahadır Dülger'in kendisi hakkında, Antep'te yapmış olduğu konuşma sırasında, icap ederse cesetlerini çiğneyip iktidara geleceği, şeklinde bir söz

⁵²⁷ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 737.

⁵²⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VII, 47. Birleşim, 27.02.1959, s. 1243.

⁵²⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. X, 4. Birleşim, 20.11.1959, s. 112.

kullandığını söylediğini, kendisinin böyle bir söz söylemediğini belirtmiştir. Antep'te yapmış olduğu konuşmanın metninin kayıt altına alındığını söyleyen Akyurt, böyle bir sözünün olmadığını tekrar yinelemiştir.⁵³⁰

Dâhiliye Vekâleti 1960 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Bu sene Dâhiliye Vekâleti bütçesinin Emniyet, Jandarma ve diğer kısımlarda yüz küsur milyon liraya varan bir artışa rağmen kadro ve terfi durumları itibariyle geri kalan ve ilâveten kadrolarda 150 kaymakamlık, 234 nahiye müdürlüğünün boş bulunması ve kütüklerinin hâlâ düzenlenmemiş olması ve bunlardan daha mühim olarak iller idaresi ve mahallî idareler sahasına giren belediyeler ve il genel meclislerinin bütçeleri ve bunların hukuki bünyesi üzerinde gerek yapı, gerekse malî konular üzerinde bu bütçede de yeteri kadar artışlar göremediklerini belirtmiştir. Konuşmasının devamında ülkede yaşanan bazı olaylar sebebiyle vatandaşın mal ve can güvenliğinin tehlikeye girmiş olduğunu, hükümetin bu konuda gereken hassasiyeti göstermesi gerektiğini belirtmiştir.⁵³¹

2.6.2. Mehmet Delikaya (Memed Delikaya)

2.6.2.1. Hayatı

On birinci dönem Malatya Milletvekillerinden olan Mehmet Delikaya, 1924 yılında Doğanşehir'de doğmuştur. Babasının adı Abuzer, annesinin adı Emine'dir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezun olan Delikaya az seviyede Fransızca bilmektedir. Çiftçilikte yapan Delikaya, serbest avukatlık yapmış, Tercan Hâkim muavinliği ve Tekman hâkimliği görevlerinde bulunmuştur. Evli ve 2 çocuk babasıdır.

⁵³²

2.6.2.2. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda on birinci dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Mehmet Delikaya'nın söz almasına, taktirine, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılamamıştır.

⁵³⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XI, 38. Birleşim, 16.02.1960, s. 958.

⁵³¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XII, 46. Birleşim, 24.02.1960, s. 423.

⁵³² TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 737.

2.6.3. Ahmet Fırat

2.6.3.1. Meclis Faaliyetleri

Ahmet Fırat, Türkiye Büyük Millet Meclisinde on birinci dönem milletvekilliği sırasında üç defa söz almıştır.

2.6.3.1.1. Söz Almaları

Bir sualin müzakeresi sırasında sataşmada bulunduğu iddiasının görüşülmesi sırasında söz almıştır. Fırat'ın söz aldığı konu, Çalışma Bakanının konuşması sırasında Fırat'ın “*böyle vekil böyle konuşur*” şeklinde bir ifadesinin olduğu iddiasıdır. Bu iddialara cevap vermek amacıyla söz alan Fırat, sözlerinin zapta yanlış geçirilmiş olabileceğini çünkü kendisinin o sözü “*bu vekil böyle konuşur*” şeklinde söylediğini aktarmıştır.⁵³³

Kendisine yapılan sataşmadan dolayı söz almıştır. Fırat'ın söz almasının sebebi DP milletvekili Bahadır Dülger'in, Ahmet Fırat'ın Antep'te DP'nin esaretini çiğneyeceğiz şeklinde bir söz söylediğini belirtmesi ile ilgilidir. Fırat böyle bir söz söylemediğini açıklamıştır. Fırat'ın bu sözlerinden sonra Antep milletvekili Dülger, siz değil, Nurettin (Nurettin Akyurt'u kastederek) diye seslenmiştir.⁵³⁴

Sivas Mebusu Turhan Feyzioğlu ve 5 arkadaşının, Et ve Balık Kurumu tarafından açılan bir kredi muamelesi dolayısıyla Meclis tahkikatı açılmasına dair takririnin görüşülmesi sırasında söz almıştır. İlgili takrir hakkında yapılan konuşmalarda adının geçtiğini ve bu sebeple söz aldığını ifade etmiştir. Araya giren Meclis Başkanı kendisi hakkında bir suiistimal iddiasının bulunmadığını söylemiş, bunun üzerine Fırat, Vekil veya başka birinin kendisi hakkında bildiklerini anlatmalarını, konunun aydınlatılmasını, kendisinin her yaptığının belgesini sunabileceğini belirtmiştir.⁵³⁵

2.6.4. İsmet İnönü (Mustafa İsmet İnönü)

2.6.4.1. Meclis Faaliyetleri

Mustafa İsmet İnönü'nün Türkiye Büyük Millet Meclisinde on birinci dönem

⁵³³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. I, 32. Birleşim, 31.01.1958, s. 608.

⁵³⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XI, 38. Birleşim, 16.02.1960, s. 958.

⁵³⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XI, 40. Birleşim, 18.02.1960, s. 1140.

milletvekilliği sırasında on bir söz alması ve iki takriri bulunmaktadır.

2.6.4.1.1. Söz Almaları

Adnan Menderes tarafından kurulan 5. Hükümet programı münasebetiyle, CHP Grubu adına söz almıştır. Dış politikamızın Birleşmiş Milletler Anayasasının düsturlarına dayandığını belirten İnönü, güvenlik açısından da NATO'ya üye olduğumuzu ve NATO'ya sadakatle bağlı olduğunuzu, NATO'ya Almanya'nın katılmasının da çok yerinde olacağını söylemiştir. Bağdat Paktının ülkelerin özel meselelerini diğer ülkelere kabul ettirme düşüncelerinden dolayı geçerliliğini kaybediyor olduğunu söyleyen İnönü, NATO'nun yeni bir kalkınma dönemine girdiğini, bu dönemde her ülkenin kalkınarak geçmesini temenni ettiğini istediğini söylemiştir. Ortadoğu'da Arap İsrail ihtilafının yaşandığını belirten İnönü, bizim için en iyi olacak durumun bu ihtilafta Arap ülkelerindeki statükonun barış içerisinde muhafaza edilmesi olduğunu anlatmıştır. İç politikada da Kırşehir'in il statüsünden düşürülmesine değinen İnönü, bunun sebebinin Kırşehir'in CHP'ye oy vermesi olduğunun kürsüden itiraf edildiğini söylemiş, bunun bir şehri cezalandırmak olduğunu söylemiştir. Şehirlerdeki bürokratların durumuna da değinen İnönü Kars ve Malatya örneklerini vermiş, Malatya valisinin tarafı davranarak halkı çileden çıkardığını vurgulamış, DP hükümetinin dini duyguları kullanarak siyaset yaptığını savunmuştur.⁵³⁶

Gündemin tanzimi hakkında söz almıştır. Saldığı sözde İnönü, Meclisin gündemine gelmesi için hazırlanan teklif ve takrirlerin yeteri kadar zaman geçmesine rağmen meclis gündemine getirilmediğini, bu maddelerin ülke için önemli olduğunu ve gündeme alınarak değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir.⁵³⁷

Bursa Mebusu Halûk Şaman ve iki arkadaşının, münhal mebusluklar için bu sene ara seçimi yapılması hakkındaki takririnin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde İnönü, ara seçimlere her zaman onay verdiklerini belirtmiştir. Boşalan milletvekillikleri için ara seçim yapılmasının anayasanın hükmü olduğunu belirten İnönü, en son ara seçimin 1951 yılında yapıldığını bu tarihten beri yedi senedir ara seçim yapılmadığını, şimdi ara seçimin görüşüldüğünü belirterek, bunun keyfi olduğunu, kendilerinin buna karşı olduklarını belirtmiştir. Ülkede ekonomik olarak

⁵³⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. I, 10. Birleşim, 04.12.1957, s. 68.

⁵³⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. IV, 76. Birleşim, 04.06.1958, s. 315.

zorluklar yaşandığını belirten İsmet İnönü ara seçim değil genel seçimlerin erkene alınması gerektiğini savunmuştur. Seçmen kütüklerinin durumuna da değinen İsmet İnönü, vatandaşın seçmen kütüklerinde adını bulamamasının bir tertip olduğunu vurgulayarak, bunun tasvip edilemeyeceğini söylemiştir.⁵³⁸

Dış politika ve Orta Doğu hâdiseleri hakkındaki Hükümetin beyanâtı münasebetiyle, CHP Grubu adına söz almıştır. Konuşmasının başında dış politika konusunda müzakerelerin yapılması konusunda taleplerinin olduğunu belirten İnönü, Orta Doğu olaylarının tetkik edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Orta Doğu'daki buhranın sebebinin Lübnan ve Bağdat'taki ihtilal olduğunu belirten İnönü, İran'da yaşanan durumun ülkemizi daha yakından ilgilendirdiğini ifade etmiştir. Irak üzerine Türkiye'nin bir askeri harekât yapacağı söylentilerinin olduğunu bunun dış politikamıza olumsuz yansıdığını vurgulamıştır. Dış siyasette Amerika ve İngiltere'nin bize karşı gösterdikleri destekten söz eden İnönü, asıl meselemizin NATO'dan daha iyi nasıl istifade edeceğimize karar verilmesi olduğunu vurgulamıştır. Kıbrıs konusunda hükümetin yanlış kararlar verdiğini, İngiltere'nin planından daha geri planı uygulamaya koyarak ilk İngiliz planında kazanılmış olan menfaatlerinde bu şekilde kaybedilmesine neden olunduğunu savunmuştur. Ülkenin iktisadi ve mali açıdan durumunu değerlendiren İnönü, iktisadi açıdan iyi durumda olduğumuzu söylemenin güç olduğunu belirterek, sekiz yıllık dönemde DP'nin hata yapmasının doğal olduğunu, fakat hatanın tespit edilerek bir daha tekrarlanmaması yoluna gidilmesi gerektiğini savunmuştur.⁵³⁹

1959 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununun görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan İnönü, memleket meselelerinin çözülmek bir yana hükümet tarafından askıya alınmış durumda olduğunu belirtmiştir. Basın hürriyetinin siyasi hayatın ve demokratik rejimin hallolması gereken sorunu olduğunu söyleyen İnönü, bu konunun bir an evvel çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ülkede adaletin de sağlanması gerektiğini belirten İnönü, vatandaşa fiiliyatta kanun önünde eşit muamele yapmayan, vatandaşı açıktan iktidar partisine katılmaya zorlayan baskının haddini aşmış olduğunu belirten İnönü, iktisadi devlet teşekküllerinde bulunan bütün

⁵³⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. IV, 85. Birleşim, 25.06.1958, s. 630-632.

⁵³⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. IV, 87. Birleşim, 28.06.1958, s. 843-857.

memur ve müstahdemlerin büyüklü küçüklü iktidar partisine kaydolmak için zorlanmalarının kanunlara aykırı bir uygulama olduğunu belirtmiştir.⁵⁴⁰

Kıbrıs ihtilâfi mevzuunda Türkiye ve Yunanistan ve İngiltere ile adadaki Türk ve Rum cemaatleri temsilcileri arasında Londra'da imzalanan Anlaşmalarda Hükümetin takip ettiği politika münasebetiyle, CHP Grubu adına söz almıştır. Aldığı sözde İnönü Kıbrıs ile ilgili vesikaları tetkik ettiklerini, bu vesikaların bugüne kadar takip edilen politikayı değiştirerek yeni bir politika ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Türkiye'nin resmî isteğinin, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasından kendi müdafaa ve emniyet hakları ve ırkdaşlarının selâmeti bakımından sakıncaları dolayısıyla İngiliz idaresinin kalması ve Adanın herhalde başka bir devletin eline geçmemesi şeklinde olduğunu ve Kıbrıs'taki Türk menfaatleri ve Kıbrıs halklarının bir arada yaşamaları imkânının kalmaması sebebiyle Kıbrıs Adasının, Türkiye ve Yunanistan arasında paylaşılmasından başka bir çarenin kalmadığı düşüncesinin hâkim olduğunu ifade etmiştir. Şimdi oluşturulan politikanın ise iki halkın birlikte yaşaması şeklinde bir politika olduğunu vurgulayan İnönü, bu politikanın bir geri gidiş olduğunu ifade etmiştir. Takip edilecek yeni politika ile Kıbrıs'ın iki ülke arasında taksim edilmesinden vazgeçildiğini belirten İnönü konuşmasının devamında yeni politikanın uygulanması ile yaşanacak sorunları ayrıntıları ile anlatmıştır.⁵⁴¹

Usul hakkında söz almıştır. Kıbrıs Meselesinin konuşulduğu oturumda usul hakkında konuşma yapmak için söz alan İnönü, konuşmasında yeni Kıbrıs politikası ile ilgili görüşlerini belirtmiştir.⁵⁴²

Emniyet Umum Müdürlüğü 1960 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ülkede huzurun vatandaşın hakkı olduğunu belirten İnönü, 1948-1949 yıllarında kendisinin memleket güvenliği için söylediklerinin şimdi kendi aleyhine kullanılmaya çalışıldığını ifade etmiştir. Hükümetin görevinin halkın emniyetini sağlamak ve halk arasında ayrımcılık yapmamak olduğunu belirten İnönü, kendilerinin bu konuda hassas davrandıklarını fakat DP hükümetinin taraflı davrandığını ifade

⁵⁴⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VII, 48. Birleşim, 28.02.1959, s. 1411-1412.

⁵⁴¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VIII, 50. Birleşim, 04.03.1959, s. 21-24.

⁵⁴² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VIII, 50. Birleşim, 04.03.1959, s. 53-54.

etmiştir.⁵⁴³

Hariciye Vekâleti 1960 yılı bütçesi münasebetiyle, CHP Grubu adına söz almıştır. Konuşmasının başında dünya barışının bağlı olduğu temel dayanakların üzerinde durmuş, dünya barışının bugünkü durumu ile ülkemizin jeopolitik konumunun dikkate alındığında memleketin tarafsız bir politika takip etmesinin zor olduğunu ifade etmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra, memleket müdafaasının batı demokrasileri içinde kalınması ile sağlanacağına inandıklarını ve bu görüşün bütün siyasi partilerde hâkim olduğunu ifade etmiş, CHP olarak NATO ve CENTO (Bağdat Paktı)'nin muhafazasını ve ittifak içinde münasebetlerimizin ilerlemesini teşvik edeceklerini ifade etmiştir. Yakın komşumuz olan Sovyet Rusya ile olan münasebetlerimizdeki düzelmeden de memnun olduklarını belirten İnönü dünya barışının yolunun komşularla olan barıştan geçtiğini vurgulamıştır.⁵⁴⁴

Bursa Mebusu Mazlum Kayalar ve Denizli Mebusu Baha Aşit'in, CHP'nin yıkıcı, gayrimeşru ve kanun dışı faaliyetlerinin memleket sathında cereyan tarzı ve bunların mahiyetinin nelerden ibaret olduğunu tahkik, tespit ve memleketin her tarafında yaygın bir halde görülen kanun dışı siyasi faaliyetlerin muhtelif sebeplerine intikal etmek, matbuat meselesi ile adli ve idari mevzuatın ne suretle tatbik edilmekte olduğunu tetkik eylemek üzere Meclis tahkikatı açılmasına dair tavrı sebebiyle söz almıştır. Aldığı sözde İnönü, yaşanan bu durumun DP'nin partizanca ve taraflı davranmasından kaynaklandığını ifade etmiş, bu tavrın kabul edilmesi durumunda siyasi hayatımızın tamir edilmesi güç bir hale geleceğini belirtmiştir.⁵⁴⁵

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat encümenlerinin vazife ve salâhiyetleri hakkındaki Kanun münasebetiyle, CHP Grubu adına söz almıştır. Aldığı sözde İnönü, konunun iktidarda olan partinin rakibi olan parti hakkında bir takım isnatlarla tahkikat açması olduğunu savunmuştur. İnönü'nün konuşmaları sık sık kesilmiş ve konuşma karşılıklı söz söyleme halini almış, hükümetin seçimler sırasında sürekli değişiklikler yaparak kendi iktidarını korumaya çalıştığını ifade etmiştir.⁵⁴⁶

⁵⁴³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XII, 47. Birleşim, 25.02.1960, s. 480-481.

⁵⁴⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XII, 47. Birleşim, 25.02.1960, s. 495-499.

⁵⁴⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XIII, 58. Birleşim, 18.04.1960, s. 194-207.

⁵⁴⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XIII, 61. Birleşim, 21.04.1960, s. 398-301.

2.6.4.1.2. Takrirleri

Malatya Mebusluğunu tercih ettiğine dair takriri bulunmaktadır. İnönü takririnde, on birinci dönem milletvekilliği için yapılan seçimde iki yerden seçildiğini, Malatya seçim dairesini tercih ettiğini belirtmiştir.⁵⁴⁷

İsmet İnönü ve 146 arkadaşı Orta Doğu ve çevremizde cereyan eden hâdiseler dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinin içtima davet edilmesine dair takrirleri bulunmaktadır. Önerge; Orta-Doğu ve çevremizde vatan ve milletin güvenliğini çok yakından ilgilendiren hâdiseler cereyan ettiği, süratle gelişen bu hâdiseler karşısında Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanmasının acil bir zaruret haline geldiği, bu sebeple Türkiye Büyük Millet Meclisinin en geç 26 Temmuz 1958 Cumartesi günü saat 15'te toplanmak üzere davet edilmesi bulunmaktadır.⁵⁴⁸

2.6.5. Mehmet Kartal

2.6.5.1. Meclis Faaliyetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucunda on birinci dönem Malatya Milletvekili olarak görev yapan Mehmet Kartal'ın söz almasına, takririne, kanun teklifine veya farklı bir siyasi faaliyetine rastlanılamamıştır.

2.6.6. Kamil Sürenkök

2.6.6.1. Hayatı

On birinci dönem Malatya Milletvekillerinden olan Kamil Sürenkök, 1911 yılında Darende'de doğmuştur. Babasının adı Süleyman, annesinin adı Zahide'dir. Ortaokul mezunudur. Ticaretle meşgul olmuştur. Evli ve 2 çocuk babası olan Sürenkök, 23.11.1989 tarihinde 78 yaşındayken vefat etmiştir.⁵⁴⁹

2.6.6.2. Meclis Faaliyetleri

Kamil Sürenkök, Türkiye Büyük Millet Meclisinde on birinci dönem

⁵⁴⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. I, 2. Birleşim, 15.11.1957, s. 16.

⁵⁴⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. IV, 86. Birleşim, 27.07.1958, s. 817-819.

⁵⁴⁹ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 738.

milletvekilliği sırasında iki defa söz almıştır.

2.6.6.2.1. Söz Almaları

Adliye Vekâleti 1960 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Sürenkök gündeme ilişkin konuşmamış, milletvekillerinin meclis kürsüsünden konuşma süreleri ile ilgili konuşmuştur. Kürsüye çıkan konuşmacının 10 dakika konuşma süresinin olduğunu belirten Sürenkök, daha kısa sürede konuşmanın bitirilmesini istemenin ciddiyetten uzak ve kabul edilemez olduğunu belirtmiştir.⁵⁵⁰

Maarif Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1960 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Sürenkök konuşmasının başında köy enstitülerinden bahsetmiştir. Köy enstitülerinin başarılı olmalarındaki sebebi uygulamaya verdikleri öneme bağlayan Sürenkök, okullarda uygulama bahçelerinin olması gerektiğini belirtmiş ve eğitim ile siyasetin birbirine karıştırılmaması gerektiğini söylemiştir.⁵⁵¹

2.6.7. Mehmet Zeki Tulunay (Memet Zeki Tolunay)

2.6.7.1. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Zeki Tulunay, Türkiye Büyük Millet Meclisinde on birinci dönem milletvekilliği sırasında bir defa söz almıştır.

2.6.7.1.1. Söz Almaları

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa ek Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Tulunay'ın söz aldığı konu, memurun çalıştığı kurumun istemesi halinde, hak etmiş oldukları ikramiyelerinin de % 50'sini almak şartıyla hizmet süresi 25 yılı dolduranların emekliye ayrılmaları ile ilgilidir. Tulunay konuşmasının başında ek kanun ile Emekli sandığının mali bir yük altına sokulduğunu, ayrıca daha henüz çalışabilecek halde olan ve tecrübesi itibariyle en verimli çağlarında olan memurların işten uzaklaşmaları sonucunda yaşanacak kayıpların olduğunu belirtmiştir. Kurumlara geniş yetkiler verildiğini belirten Tulunay bu uygulamanın

⁵⁵⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XII, 46 Birleşim, 24.02.1960, s. 390.

⁵⁵¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XII, 48 Birleşim, 26.02.1960, s. 626-627.

memurlar arasında huzursuzluk yaratacağını söylemiş, emekliye sevk edilen memurun hiç olmazsa ikramiyesinin tamamının ödenmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁵⁵²

2.6.8. Tefvik Ünsalan (Memet Teyfik Ünsalan)

2.6.8.1. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Tefvik Ünsalan, Türkiye Büyük Millet Meclisinde on birinci dönem milletvekilliği sırasında on bir defa söz almıştır.

2.6.8.1.1. Söz Almaları

Sihhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti ile Hudut ve Sahiller Sihhat Umum Müdürlüğü 1958 bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ünsalan 1950 yılından beri bulunan ilaçlardan dolayı verem ile mücadelenin daha etkin yapılabildiğini ve bu sayede veremden dolayı yaşanan ölümlerin azaldığı söylemiştir. Hükümet adına konuşan milletvekilinin köylerde veremin bitmiş olduğunu söylediğini hatırlatarak, köylerde azaldığını ama tamamen bitmediğini belirtmiştir. Ünsalan ayrıca sağlık konusunun diğer konulara göre ayrı tutulmasını ve özellikle siyasete alet edilmemesini temenni ettiğini belirterek, Malatya'da açılması planlanan hastanenin seçim zamanına kadar ertelendiğini, açılışını Malatya'ya gelen İçişleri bakanının yaptığını hatırlatarak, halkın faydalanması için açılan hastanenin iki yıl geciktirilmesinin doğru olmadığını söylemiştir.⁵⁵³

Dâhiliye Vekâleti 1959 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Konuşmasına devlet masraflarının sürekli olarak arttığını söyleyerek başlayan Ünsalan, Jandarma Kumandanlığının ve Emniyet Müdürlüğünün sarf ettiği paralar yekûn olarak, yakıt masrafı olarak 1950 de 407 bin lira iken bu sene 8 milyon 952 bin lira olduğunu söylemiş, Artış oranının da yirmi kat olduğunu belirtmiş ve Bunlar yalnız tamir ve yakıt masrafları olduğunu vurgulamıştır. Devletin resmi arabalarının % 90'ının keyfi işlerde kullanıldığını söyleyen Ünsalan, çocukların okula gelirken bile devletin arabaları ile geldiğini anlatmıştır. Devlet arabalarının keyfi olarak kullanılmamasını talep eden Ünsalan bu şekilde tasarruf yapılabileceğini belirtmiştir.⁵⁵⁴

⁵⁵² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 48. Birleşim, 28.02.1959, s. 1329-1330.

⁵⁵³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. II, 48. Birleşim, 27.02.1958, s. 956.

⁵⁵⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VII, 47. Birleşim, 27.02.1959, s. 1259-1261.

Ankara Üniversitesi 1959 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ünsalan, tıp fakültelerini idare edenlerin profesör veya doçentler olmadığını, tıp fakültelerini asıl idare edenlerin asistanlar olduğunu belirtmiştir. Asistanların da bir kısmının asil bir kısmının fahri asistan olduğunu söyleyen Ünsalan, asli asistanların maaş aldıklarını, fahri olanların ise maaş almadıkları gibi, kliniklerin her türlü ihtiyacını karşılayacak şekilde çalıştıklarını vurgulamıştır. Asistanlık sisteminin oluşturulduğu zamanın 1945 yılı olduğunu belirten Ünsalan, o tarihten bu yana tıp fakültelerinde asistan ve yatak sayısının artmış olduğunu vurgulamıştır.⁵⁵⁵

Ortaokul ve liselere öğretmen tayin edilirken hangi esasların tatbik edildiğine dair suali bulunmaktadır. Ünsalan'ın sorusuna Maarif Vekili ve Ağrı Milletvekili Celal Yardımcı cevap vermiştir. Yardımcı tayinlerin 1702 ve 439 sayılı kanunlara göre yapıldığını belirterek, orta dereceli okullara üniversite, yüksekokul ve eğitim enstitüsü mezunları ve bir de liselerden mezun olup ehliyet sınavında başarılı olanların öğretmen olarak atandığını, naklen tayinlerde ise, talimatnameye göre, karı - koca durumu, çocuk okutma ve hastalık durumu gibi çeşitli sebeplerle sıra tespit edilerek tayin işleminin yapıldığını belirtmiştir. Bu açıklama üzerine söz alan Ünsalan Bakana teşekkür etmiş, kendisinin esas sorusunun bir ortaokul veya liseye yapılan tayinin hangi esaslara göre yapıldığını sorduğunu hatırlatmıştır. Sorusunun sebebinin bazı okullarda öğrenci fazla olmasına rağmen öğretmen sayısının az, ya da tam tersi durumların yaşanması olarak açıklayan Ünsalan, bütün lise ve ortaokullara bir adalet dâhilinde ve öğrenci oranında öğretmen dağıtarak her tarafın eşit öğretmen kadrosuna kavuşturulmasını talep etmiştir. Ünsalan'ın konuşmasından sonra tekrar söz alan Bakan Yardımcı, Ünsalan'ın sorusunun siyasi içerikli olduğunu, aslında mevcut olmayan bir durumu yansıttığını vurguladığını söylemiş, konuşmasının devamında Malatya ve bazı illerdeki öğretmen ve öğrenci sayılarını açıklamıştır. Bu açıklamalardan sonra Ünsalan'ın konuşması Yardımcı ile karşılıklı söz söyleme halini almıştır.⁵⁵⁶

Vilâyet ve kazalarda liselerin hangi esas ve gayelerle açıldığına dair suali sebebiyle söz almıştır. Ünsalan'ın sorusuna Maarif Vekili ve Ağrı milletvekili Celal Yardımcı cevap vermiştir. Gençlerin eğitiminde liselerin önemini vurgulayarak sözlerine başlayan Yardımcı, bu konudaki politikalarının; evvel emirde vilâyetleri

⁵⁵⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VII, 45. Birleşim, 25.02.1959, s. 836-837.

⁵⁵⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VIII, 53. Birleşim, 27.03.1959, s. 66.

lisesiz bırakmamak, ondan sonra bina, nüfus, öğrenci adedi, talebe kesafeti⁵⁵⁷, ortaokul mezunları sayısı gibi unsurların dikkate alınmasıyla, imkân bulunduğu oranda, kazalarda da lise açtıklarını belirtmiştir. Bu cevap sonrasında söz alan Ünsalan, bazı yerlerde öğrenci sayısının az olmasına rağmen liselerin açıldığını, bazı yerlerde de durumun tam tersi olduğunu vurgulamıştır. Bu durumu bazı örneklerle açıklayan Ünsalan, öğrenci adedinin fazla olduğu yerleri saymış ve liselerin asıl buralara yapılması gerektiğini savunmuştur. Ünsalan'ın sözleri üzerine tekrar söz Yardımcı, ortaokul ve liseleri vatanın her yerine açmak istediklerini, bu isteklerinin içerisinde siyasi bir gaye olmadığını vurgulamıştır.⁵⁵⁸

Çalışma Vekâleti 1959 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Ünsalan konuşmasında, Bakanlıkça açıklanan bütçe kalemleri üzerinde durmuş, Bakanlığın harcama kalemlerini başka Bakanlıkların harcama kalemleri ile kıyaslayarak aradaki farkları belirtmiştir. Konuşması sık sık kesilen Ünsalan, yapılan harcamaların işçi sigortasına ek yükler getirdiğini vurgulamıştır.⁵⁵⁹

Hariciye Vekâleti 1960 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ünsalan, Dışişleri Bakanlığının bütçesinde her yıl harcama kalemlerinin daha da arttığını belirtmiş, 1950 senesinde 102 bin lira olan bütçenin 1960 yılı için 3 milyon olarak tasarlanmasını eleştirmiştir. 30 kata yakın bir artışın olduğunu vurgulayan Ünsalan, bu artışın memleketin kalkınması için kullanıldığının söylenmesinin de yanlış olduğunu ifade etmiştir. Geçen sene bu Bakanlığa yapılan tahsisatın aynen kalmasını talep etmek için taktir sunan Ünsalan'ın taktiri de Mecliste oylanarak reddedilmiştir.⁵⁶⁰

Maarif Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1960 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde lise ve ortaokulların öğretmen ihtiyacının her geçen gün arttığını söyleyen Ünsalan, Milli Eğitimdeki organizasyon eksikliği ile öğretmen eksikliğinin bir ara gelmesi Milli Eğitimin iyiden iyiye sorunlar içerisinde kalmasını sağladığını ifade etmiştir. Öğretmen olmadan

⁵⁵⁷ Kesafet: 1. Çokluk, sıklık. 2. Yoğunluk. Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018

⁵⁵⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VIII, 53. Birleşim, 27.03.1959, s. 152-154.

⁵⁵⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VII, 46. Birleşim, 27.03.1959, s. 1046.

⁵⁶⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XII, 47. Birleşim, 25.02.1960, s. 510.

eğitimin olmayacağını belirten Ünsalan, bu şekilde ortaokul veya lise açmanın bir anlamı olmadığını, açmaktansa açmamanın daha iyi olduğunu belirtmiş, öğretmenin yetersiz olduğu okullarda öğrencilerin ilim öğrenmektense farklı bin bir tür şey öğrendiklerini ifade etmiştir.⁵⁶¹

Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti ile Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğü 1960 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ünsalan, Bolu Milletvekili Servet Bilir'in konuşmalarına cevap vermiştir. Ünsalan beyanlarında hastanelerdeki toplam yatak sayısının 3.075 adet olduğunu belirtildiğini, fakat söylenen rakamın içerisinde 100 yataklı hastanenin iki defa yazılmış olduğunu, ayrıca 500 yataklı Ankara hastanesinin CHP zamanında yapıldığını, Edirne ve Sivas hastanelerinin de önceden yapıldığını fakat DP hükümeti yapmış gibi gösterildiğini belirterek, hastanelerde bulunan 3.075 yatak sayısının olduğu ve bu hastaneleri DP hükümetinin yapmış olduğu şeklindeki bilginin gerçeği yansıtmadığını ifade etmiştir.⁵⁶²

Sanayi Vekâleti, Petrol Dairesi Reisliği 1960 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ünsalan, Sanayi Vekâletinde çalışan bir memurun hastalandığını, Türkiye'de doktorların tedavi olamaz dediklerini ve hastanın Londra'ya gönderildiğini fakat hastanın burada da iyileşemeyerek iki ay içerisinde öldüğünü anlatmış, bir memurun uçakla tedavi için gönderilmesinin sebebini sormuştur. Bu sözler üzerine söz alan Sanayi Vekili ve Zonguldak Milletvekili Sebati Akman, böylesi bir durumdan haberdar olmadığını ve anlatılan durum için devlet parasının harcanmış olmasının imkânız olduğunu söylemiş, Ünsalan'dan hastanın adını istemiş, adını vererseniz tetkik edeyim demiştir. Daha sonra Sanayi Vekâleti, Petrol Dairesi Reisliği 1960 yılı bütçelerinin oylaması yapılmış ve bütçe kabul edilmiştir.⁵⁶³

Ziraat Vekâleti, Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğü, Orman Umum Müdürlüğü 1960 yılı bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Ünsalan, 4489 sayılı kanuna istinaden memurların staj, etüt ve bilgilerini arttırmak amacıyla yabancı memleketlere gönderildiklerini, fakat bu memurların bazılarının gittikleri yerleri gezmek suretiyle zamanlarını geçirdiklerini ifade etmiş, Ziraat Vekâleti

⁵⁶¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XII, 48. Birleşim, 26.02.1960, s. 615.

⁵⁶² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XII, 48. Birleşim, 26.02.1960, s. 743.

⁵⁶³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XII, 49. Birleşim, 27.02.1960, s. 922.

bünyesinde çalışmakta olan memurlardan yabancı memleketlere gidenlerin çalışmalarının iyi bir şekilde kontrol edilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁵⁶⁴

2.6.9. Nüvit Yetkin (Mehmet Nüvit Yetkin)

2.6.9.1. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Nüvit Yetkin'in Türkiye Büyük Millet Meclisinde on birinci dönem milletvekilliği sırasında kırk söz alması ve altı takriri bulunmaktadır.

2.6.9.1.1. Söz Almaları

Hükümet programının müzakeresi için mehil talebine dair söz almıştır. Hükümet programının görüşülmesi sırasında Hüseyin Balık meclis başkanına karşı koymaya devam etmiş, meclis başkanı da Hüseyin Balık'ın dışarı çıkarılmasını oylamıştır. Bunun üzerine Yetkin “*aksini oylamayın*” diye seslenmiştir.⁵⁶⁵

Dinleyiciler hakkında çıkarılan güçlüklerin sebebine dair suali bulunmaktadır.⁵⁶⁶

Dâhilî Nizamnamenin bazı maddelerinin tadili hakkındaki teklifin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Yetkin'in konuşması teklif ile ilgili değildir. Sadece teklifin konuşulmasının bölünmemesi gerektiğini söylemiştir.⁵⁶⁷

5590 sayılı “Ticaret ve Sanayi Odaları”, “Ticaret Odaları”, “Sanayi odaları”, “Ticaret Borsaları” ve “Ticaret ve Sanayi Odaları”, “Ticaret Odaları”, “Sanayi Odaları” ve “Ticaret Borsaları Birliği” Kanununa ek Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Yetkin aldığı sözde bu teklifin Hükümetin bir kanun hükmünü ihlâl etmiş olmasından ve bir kanun hükmünü kasten savsaklamış olmasından sonra bu kanunsuz durumu meşru olarak gösterme çabası olduğunu söylemiştir. Adnan Menderes hükümetinin kanunlara uymadığını, kanunları kendisine göre değiştirdiğini, belirterek, bu şekilde hukukun temelini sarstığını söylemiştir.⁵⁶⁸

⁵⁶⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XII, 49. Birleşim, 27.02.1960, s. 847.

⁵⁶⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. I, 10. Birleşim, 04.12.1957, s. 66.

⁵⁶⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. II, 41. Birleşim, 20.02.1958, s. 204.

⁵⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. I, 20. Birleşim, 27.12.1957, s. 401-402.

⁵⁶⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. I, 21. Birleşim, 06.01.1958, s. 417.

2767 sayılı Sıtma ve frengi ilâçları Kanununun tadili hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Yetkin konuşmasında evvelden beri ilaçların temini ve dağıtılmasının Kızılay'a ait olduğunu belirterek, yeni icat edilen ilaçların ithalatının ve satışının da yine Kızılay'a ait olması gerektiğini belirtmiştir. İlaçların ve röntgen filmlerinin çabuk bozulmasından dolayı bu ilaçları ve filmleri bulunduran depoların denetlemesinin sık yapılması gerektiğini söylemiştir. Konuşmasının sonunda kendisinin de katıldığı bu maddeleri içeren tasarının kabulünü tavsiye ettiğini belirtmiştir.⁵⁶⁹

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Refik Koraltan'ın riyasetinde olan davet üzerine İngiltere'yi ziyaret edecek olan altı mebustan mürekkep heyetin seçimi münasebetiyle söz almıştır. Yetkin aldığı sözde İngiltere'ye gidecek olan adayların belirlendiğin, fakat 18 kişilik liste içerisinde sadece bir tane CHP milletvekilinin olmasının tarafsızlığa ve adalete sığmadığını belirtmiştir.⁵⁷⁰

Usul ve sabık zabıt hakkında söz almıştır. Aldığı sözde zabıt hakkında konuşmak için söz alan Hamdi Sancar'ın başkanlığın savunmasını yapmasını eleştirmiş, bütçe görüşmeleri için söz alan milletvekillerinin partisini hedef alıcı sözlerini tasvip etmediğini vurgulamıştır.⁵⁷¹

Kifayet takririne dair söz almıştır. Yetkin aldığı sözde, bir tespitini açıklamıştır. Yetkin meclise seslenerek, DP'li milletvekillerinin bütçe hakkında görüşlerini belirtirken CHP'yi zedeleyecek derecede eleştirdiklerini, eleştirilerini yaptıktan sonra sözlerini tamamladıklarını söylemiş, CHP'nin de bu eleştirilere cevap vermesini beklemeden görüşmenin sonlandırılmaması gerektiğini belirtmiştir.⁵⁷²

TBMM'nin 1958 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, meclis başkanlığının tarafsız olması gerektiğinin üzerinde durmuştur. Başkanlık makamının tarafsız olunması ile herkese eşit davranmayı getireceğini belirterek, yurt dışına gidecek olan heyetin belirlenmesine öncelikle partilerden belirlenecek adayların isimlerinin başkanlığın önüne gelmesinin gerektiğini ve başkanlığın bu listeden eşit bir şekilde seçim yapmasının daha uygun olacağını

⁵⁶⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. I, 32. Birleşim, 31.01.1958, s. 611.

⁵⁷⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. II, 38. Birleşim, 14.02.1958, s. 92.

⁵⁷¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. II, 45. Birleşim, 24.02.1958, s. 491.

⁵⁷² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. II, 44. Birleşim, 23.02.1958, s. 415.

söylemiştir.⁵⁷³

Dâhiliye Vekâleti 1958 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Yetkin aldığı sözde Meclis başkanının çalışma tarzından şikâyetçi olduğunu belirtmiştir. İç tüzükte meclis başkanına tanınan takdir haklarının bulunduğu söyleyen Yetkin bazı konuların da bu takdir hakkının dışında olduğunu belirterek, başkanın söz isteyenlere söz vermesinin gerektiğini vurgulayan Yetkin, kendisinin söz istediğini fakat başkanın takdir hakkını kullanarak söz vermediğini, konuşma yapanların bazılarının gündeme uymadığı için kestiğini, bazısının ise gündeme gerçekten uymadığı halde kesmediğini söyleyerek bunun içtüzüğe uymadığını belirtmiştir.⁵⁷⁴

Maarif Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1958 bütçelerinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Yetkin'in bu konuşması gündem maddesi ile ilgili değildir. Aynı gün konuşma yapan DP'li bir vekilin CHP'yi ağır bir şekilde itham edecek konuşmasından sonra CHP'li bir vekilin sözlü cevap vermesi üzerine CHP'li vekile ceza verilmesini dile getirmek için kısa bir konuşma yapmıştır.⁵⁷⁵

Avrupa Konseyi İstişari Assamblesine iştirak edecek azanın seçimi konusunda söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Yetkin, Avrupa Konseyi İstişari Assamblesine iştirak edecek azanın seçimi konusunda iç tüzüğün değiştirilmiş olduğunu belirterek, önceki düzenlemede bu tür bir toplantıya katılacakları belirlemek için katılacak temsilci sayısının üç katı aday belirlendiğini, yeni düzenleme ile katılacak adette bir listenin hazırlandığını belirtmiştir. Bu düzenlemenin bir mantığının olabileceğini, bunu sorgulamadığını belirten Yetkin, katılacak kadar adayın belirlenmesi sırasında partiler arasında adil davranılmadığını, normal şartlar altında CHP'nin üç milletvekilinin seçilmesi gerekirken iki milletvekili seçildiğini söylemek istediğini belirtmiş, daha sonraki toplantılarda aday belirlenirken bu durumun dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır.⁵⁷⁶

Zaptı sabık hakkında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, meclisteki müzakerelerin seyri boyunca başkanlığı tutumunda içtüzük hükümlerinin, Meclis

⁵⁷³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. II, 44. Birleşim, 23.02.1958, s. 412.

⁵⁷⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. II, 46. Birleşim, 25.02.1958, s. 585.

⁵⁷⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. II, 47. Birleşim, 26.02.1958, s. 767.

⁵⁷⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. III, 59. Birleşim, 14.04.1958, s. 272-273.

teamüllerinin ve adalet duygularının çiğnendiği belirtmiştir.⁵⁷⁷

Hâkimler Kanununa ok 5017 sayılı Kanunun 1. maddesine bağlı cetvelin değiştirilmesi hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Yetkin, kanunun görüşülmesi sırasında DP'li milletvekillerin CHP'ye karşı söyledikleri sözlerin üzerinde durmuş, bu sözlere cevap vermiştir. Aynı konuda tekrar söz alan Yetkin, hâkimlerin geçim sıkıntılarını gidermek amacıyla hazırlanmış olan bu öneriyi desteklediklerini belirtmiş, hâkimlerin sadece Adalet Bakanlığı bünyesinde olmadığını, idari kaza, askeri kaza ve mali kaza organlarında da hâkimlerin çalıştığını, bu hâkimlerin gelirlerinde de düzenleme yapılması gerektiğini savunmuştur.⁵⁷⁸

Devlet Şûrası Kanununa ek 6716 sayılı Kanunun 1. maddesine bağlı cetvelde değişiklik yapılması hakkındaki kanun teklifinin Muvakkat Encümeninde görüşülmesine dair taktirin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde hâkimlere tazminat verilmesi ile ilgili çalışmalara değinen Yetkin, bu konudaki çalışmaların karma komisyonda görüşüldüğünü, karma komisyonda karar bağlanacağını ümit ettiğini belirtmiştir.⁵⁷⁹

Gündem dışı söz almıştır. Yetkin aldığı sözde Fethi Çelikbaş'ın gündeme alınmasını talep ettiği tekliflerin zamanında ele alınmadığını, bunun içtüzüğe aykırı olduğunu belirtmiş, bu maddelerin gündeme alınmasını talep etmiştir. Bu sözler üzerine Meclis başkanı ilgili maddelerin sıraya alındığını ve gerekli bilgilerin verildiğini söylemiştir.⁵⁸⁰

5 Ocak 1959 Pazartesi gününe kadar tatil olmasına dair taktir sebebiyle söz almıştır. Yetkin yılbaşı dolayısıyla Meclisin birkaç gün tatil edilmesinin genel teamüllere uygun olduğunu, fakat bu taktir ile tatilin on güne çıkartıldığını, gündemde önemli maddeler olduğunu ve bu maddelerin görüşülmesi için de meclisin çalışması gerektiğini savunan Yetkin, on günlük tatilin uzun olduğunu söylemiştir.⁵⁸¹

Ruznamenin tanzimi hakkında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, iki haftadır

⁵⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. IV, 72. Birleşim, 22.05.1958, s. 193.

⁵⁷⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. V, 8. Birleşim, 28.11.1958, s. 770-778.

⁵⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VI, 9. Birleşim, 01.12.1958, s. 6.

⁵⁸⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VI, 14. Birleşim, 12.12.1958, s. 135-136.

⁵⁸¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VI, 19. Birleşim, 24.12.1958, s. 264.

Cuma günleri ruznamelere suallerden evvel bazı maddelerin yazıldığını, bu şekilde içtüzüğün 78. Maddesinin ihlal edildiğini söylemiştir.⁵⁸²

Kıbrıs konusunda hükümetin takip ettiği politika ile alınan neticenin tasvip edildiğinin karara bağlanması hakkındaki takririn görüşülmesi sırasında söz almıştır. Yetkin aldığı sözde takririn aleyhinde konuşmuştur. Takririn tam olarak müzakere edilmeden oylanmasına geçildiğini belirten Yetkin, Başbakan'ın takriri genel müzakereye açmasından dolayı kendisine teşekkür etmiştir. Kıbrıs konusunda hükümetin izlediği politikanın oylamaya sunulması aşamasına henüz gelinmediğini, bu oylamanın bütçe görüşmelerinden sonra yapılması gerektiğini söylemiştir.⁵⁸³

Büyük Millet Meclisi azasının tahsisat ve harcırahları hakkındaki 1757 sayılı Kanunun 6478 sayılı Kanunla değiştirilen birinci maddesine bir fıkra eklenmesine dair Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Konuşmasının başında Mecliste böyle bir taktiğin daha önce yaşanmadığını, bir daha da yaşanmayacağını söylemiştir. Bütçe encümeninin on ay evvel verilmiş bir kanun teklifini gündeme almayıp müzakere edilmesini engellemiş, bu durumun başkanlığa şikâyet edilmesi üzerine teklif gündeme alınmış olduğunu söylemiştir.⁵⁸⁴

Kıbrıs müzakereleri için Başvekil Adnan Menderes'in Riyasetinde Londra'ya gitmekte bulunan heyetin geçirmiş bulunduğu müessif uçak kazası sebebiyle beyanati olmuştur. CHP Meclis Grubu adına söz alan Yetkin, Hükümet Başkanı, Bakanlar, milletvekilleri, diğer görevlileri taşıyan uçağın kazaya yapmasından dolayı duyduğu büyük üzüntüyü dile getirmiştir. Kazada kurtulanlara geçmiş olsun, vefat edenlere de baş sağlığı dileyen Yetkin, Türk milletine şehitlerden dolayı başsağlığı dilediğini söylemiştir.⁵⁸⁵

Nüvit Yetkin ve arkadaşı yurdumuzun ve istiklâlimizin koruyucusu şanlı ve kahraman ordumuza Türkiye Büyük Millet Meclisinin güven, selâm ve muhabbetlerinin ulaştırılmasına dair söz almıştır. Bu selama Milli Müdafaa Vekili ve Aydın Milletvekili teşekkür etmiştir.⁵⁸⁶

⁵⁸² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VI, 31. Birleşim, 24.12.1958, s. 674.

⁵⁸³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VIII, 48. Birleşim, 28.02.1959, s. 1415.

⁵⁸⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VII, 38. Birleşim, 16.02.1959, s. 237.

⁵⁸⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VII, 39. Birleşim, 18.02.1958, s. 256.

⁵⁸⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VII, 44. Birleşim, 24.02.1959, s. 734-735.

Sabık zabıt hakkında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, Meclis Başkanlığının Mecliste cereyan eden bazı hâdiselerin tahakkukundan sonra bazı milletvekillerine cezalar tebliğ ettiğini, fakat verilen cezalar ile yaşanan olaylardaki sorumluların tam olarak belirlenmiş olduklarını düşünmediğini söylemiştir. Adalet Vekâleti bütçesi konuşulurken konu dışı konuşan milletvekiline başkanlıkça müsamaha edilmemiş olsaydı bu protesto ve karışıklıkların yaşanmayacak olduğunu vurgulamıştır.⁵⁸⁷

Kıbrıs ihtilâfı mevzuunda Türkiye ve Yunanistan ve İngiltere ile adadaki Türk ve Rum cemaatleri temsilcileri arasında Londra'da imzalanan Anlaşmalarda Hükümetin takip ettiği politika münasebetiyle söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, meclis başkanlığının aykırılık derecesine göre takrirleri oya koymasının doğal olduğunu, ancak, İctüzük hükümlerine göre, takip edilmiş olan müzakerenin bir gensoru mahiyetini taşıması itibariyle bunlar hakkındaki prosedür, bunların açık oya konması şeklinde olduğunu söylemiştir.⁵⁸⁸

Sabık zabıt hakkında açılan müzakere münasebetiyle söz almıştır. Bir kanun görüşmesi sırasında bir milletvekili söz istediği zaman içtüzüğe göre söz vermek gerektiğini, fakat bazı görüşmelerde söz istenmesine rağmen verilmediğini belirtmiştir. Bu tutumun daha çok muhalefet partilerin milletvekillerine yapıldığını, iktidar partisinin milletvekillerine talep halinde söz verildiğini belirtmiştir. Böylesi bir tutumun içtüzüğe uymadığını söyleyen Yetkin, bu konuda daha hassas davranılmasını talep etmiştir.⁵⁸⁹

Avrupa Konseyi İstişari Assamblesine katılacak azanın seçiminin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin daha önceki assambleye katılan 30 kişilik heyette sadece bir adet CHP üyesinin bulunduğunu, bu assambleye katılacak azaların sayısının meclisteki temsil oranına göre katılmaları gerektiğini, geçen yıl yapılan yanlışın bu sene tekrarlanmaması gerektiğini söylemiştir.⁵⁹⁰

Gündem hakkında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, başkanlığı ruznameyi tanzimdeki tutumu hakkında birçok defalar şikâyetinde bulunduğunu söylemiş, bu şikâyetin üzerinden aylar hatta yıllar geçmesine rağmen Meclis tahkikatı ve gensoru

⁵⁸⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VII, 46. Birleşim, 26.02.1959, s. 949-950.

⁵⁸⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VIII, 50. Birleşim, 04.03.1959, s. 52.

⁵⁸⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VIII, 52. Birleşim, 25.03.1959, s. 108-111.

⁵⁹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. V, 56. Birleşim, 03.04.1959, s. 272-273.

taleplerinin başkanlığın bu taleplere muhatap olan bölümünden henüz bir cevap alamadıklarını söylemiştir. Daha sonra Yetkin'in konuşması sık sık kesilmiş, konuşma karşılıklı söz söyleme halini almıştır.⁵⁹¹

Basın Yayın bütçesi münasebetiyle yapılan konuşmalardan bazı cümlelerin zabıttan çıkarılması hakkında söz almıştır. Yetkin'in söz aldığı konu, DP'li milletvekillerinden Baha Akşit'in konuşması sırasında Bülent Ecevit'e karşı "mütereddi"⁵⁹², münafık ve bozguncu insanlar topluluğu" olarak söz etmesine cevap niteliğindedir. Konuşmasının başında CHP olarak Meclisteki bütün partilere karşı derin bir saygı duyduklarını belirtmiştir. Yetkin, DP'li milletvekilinin bu şekilde hitabının yanlış olduğunu söylemesi üzerine Meclis başkanı önce kullanılan kelimenin "mütereddi" değil "mütereddit"⁵⁹³ olduğunu söylemiş, sonrada Bülent Ecevit'e bir sözünün olup olmadığını sormuş, Ecevit, Yetkin'in sözlerine katıldığını ifade etmiştir. Daha sonra söz alan Ecevit, kendisinin sözlerinde kimseye, bu sözleri gerektirecek kasıtlı bir söz söylemediğini, böyle bir söylemediğini ifade etmiştir.⁵⁹⁴

Usul hakkında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin içtüzüğün 85. maddesi, bir meselenin müzakeresinde, Umumi Heyet isterse, lehte, aleyhte ve üzerinde olmak üzere dönüşümlü olarak söz söyleme kararı verildiğini, içtüzüğün önemli görüşmeler sırasında bu maddesinin geçerli olmasını talep etmiştir.⁵⁹⁵ Yetkin aynı konuda daha sonra aldığı sözlerde de içtüzükte yazılanlarla uygulama arasındaki farklara değinmiştir. Yetkin'in usul hakkında üzerinde durduğu konular arasında, alınan sözlerdeki süre sorunu, maddelerin müzakere edilme zamanları, ruznamenin tarzı ve tanzimi gibi konular bulunmaktadır.⁵⁹⁶

Sabık zabıt hakkında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, Meclise başkanlık eden kişinin tarafsız olmasını, içtüzüğün kendisine verdiği yetkileri yanlış kullanmaması gerektiğini belirtmiş, maalesef fiiliyatta yaşananın bu şekilde olmadığını, başkanın bu yetkisini kötüye kullandığını ve taraflı davrandığını söylemiştir. Kendisinin bunu

⁵⁹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. IX, 66. Birleşim, 11.05.1959, s. 52-56.

⁵⁹² Mütereddi: Soysuzlaşmış, Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018.

⁵⁹³ Mütereddit: Tereddüt eden, çekingen, kararsız, ikircimli, Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018.

⁵⁹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. VII, 46. Birleşim, 26.02.1959, s. 1084-1085.

⁵⁹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, VIII. Dönem, C. I, 19. Birleşim, 25.12.1957, s. 234.

⁵⁹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VI, 28. Birleşim, 23.01.1959, s. 577-578.

defalarca izah ettiğini fakat sonucun bir türlü değişmediğini ifade etmiştir.⁵⁹⁷

Nüvit Yetkin ve 123 arkadaşının, CHP'ye mensup mebuslardan bazılarının Ege gezisi sırasında gerçekleşen hâdiseler dolayısıyla Meclis tahkikatı açılmasına dair takririnin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, kendisine verilen sözden dolayı teşekkür etmiş, daha sonra İçişleri Bakanına verildiği söylenen bir notu ve bu notta yazanların doğru olmadığını açıklamıştır. Notta yazıldığı gibi Kemal Afşaroğlu isimli bir avukatla görüşmesinin olmadığını, kendisini, hatta kendisinin çalıştığı yeri bile bilmediğini söylemiştir. Konuşma diğer milletvekillerinin sık sık araya girmesi ile karşılıklı söz söyleme halini almıştır.⁵⁹⁸

27 Ekim 1957 tarihinde yapılan milletvekilleri seçimi dolayısıyla cezai, malî ve siyasi mesuliyetleri görülenler hakkında Meclis tahkikatı açılmasına dair takririnin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Takrirde, seçim sürecinde devlet radyosunun iktidar partisi tarafından partizanca kullanılmış olduğu, oy vermenin devam ettiği saatlerde verilen oyların sayısı ile ilgili açıklama yapılmasının yasak olmasına rağmen, bu yönde radyodan bazı açıklamaların olması, devlete ait araçların DP kampanyası için kullanılması, seçim kütüklerinin yurdun hemen her yerinde karışık bir halde hazırlanmış olması ve oy verme günü yaşanan olayların adli makamlar tarafından görüşülmesi sırasında taraflı davranılmasının sağlanması gibi maddeler bulunmaktadır.⁵⁹⁹

27 Ekim 1957 tarihinde yapılan milletvekili seçimi dolayısıyla cezai, malî ve siyasi mesuliyetleri görülenler hakkında Meclis tahkikatı açılmasına dair takririne verilen cevap bulunmaktadır. Takrir, 27 Ekim 1957 Milletvekili seçimlerinde Adliye Vekâletince yapılan bir tamimle müdahale edildiği ile ilgilidir. Seçimden 36 gün evvel Adliye Vekâleti seçim bürosunda hazırlandığı belirtilen tamim Seçim Kanununun 23. maddesinin son fıkrasına göre seçmen kütükleri hukuken oluşturulduktan sonra yoklama zamanları haricinde bir mahkeme kararı olmadıkça bunlar üzerinde her hangi bir değişiklik yapmaya imkân olmadığından bazı yerlerde emsaline rastlandığı gibi idari mercilerce yoklama müddeti haricinde tanzim edilen ek kütüklere eklenen asıl kütükler üzerinde idareten her hangi bir değişiklik yapılmayacak ve şayet böyle

⁵⁹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XI, 26. Birleşim, 20.01.1960, s. 252.

⁵⁹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XI, 37. Birleşim, 15.02.1960, s. 875.

⁵⁹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XI, 38. Birleşim, 16.02.1960, s. 918-961.

kanunsuz bir değişiklik yapılırsa katiyen nazara almayacaktır, denilmektedir. Cevapta Yetkin'in tavrında söylediği gibi bir yolsuzluk olmadığı, çeşitli seçim bölgelerinde yaşanan ve mahkemelerce verilmiş kararlar değişikliklerin yapıldığına dair bilgiler bulunmaktadır.⁶⁰⁰

27 Ekim 1957 tarihinde yapılan milletvekilleri seçimi dolayısıyla cezai, malî ve siyasi mesuliyetleri görülenler hakkında Meclis tahkikatı açılmasına dair tavrı söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, 1957 seçimleri sırasında yapılanlar ile milletin özgür idaresini yansıtmamasının engellendiği, seçimin meşruluğunun zedelendiği ve seçim güvenliğinin ortadan kalktığı, yurdun her yerinde dikkati çekecek şekilde tereddütler oluşturacak şekilde tertipler ve yolsuzluklar olduğunu vurgulamıştır. Seçmen kütüklerinin daha önceki seçimlerde örneği görülmemiş bir şekilde tahrif edilmiş olduğunu söyleyen Yetkin, devletin tarafsız olması gerektiğini, fakat seçimler sırasında son derece taraflı davrandığını ifade etmiştir. Konuşmasının devamında, söylemiş olduğu uygulamalar ile hangi kanunu ihlal edildiğine dair izahat yapmıştır.⁶⁰¹

Türkiye Büyük Millet Meclisi 1960 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. CHP Meclis Grubu adına söz alan Yetkin, bir hukuk devletinde her kurumun hukuk kurallarına göre hareket etmesi gerektiğini, seçimler yoluyla millet, iradesini kullanırken, fert olarak ve siyasi parti olarak seçtiklerine, Anayasadaki esaslar içinde kullanmak kaydıyla temsil yetkisi verdiğini ifade etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin, çok partili hayata girildikten sonra Anayasaya aykırı olarak çıkmış kanunlardan dolayı çok şikâyete uğradığını söyleyen Yetkin, 1950'den bu yana da Anayasanın açık ihlallerine ve Anayasaya aykırı hükümler verildiğini belirtmiştir. Çıkarılan kanunlarla Anayasanın vatandaşlara tabî hak olarak tanıdığı yazma, yayma, toplanma ve seyahat hürriyetlerinin kısılmış olduğunu savunan Yetkin, 1957 seçimlerinden sonraki İçtüzük değişiklikleriyle bizzat Meclisin kontrol haklarının ve çalışma hürriyetinin felce uğratıldığını söylemiştir. Çok partili demokratik sistemde muhalefetlerin meclisin bir yükü değil ana unsuru olduğunu söyleyen Yetkin, iktidar partisinin milletvekillerinin olduğu gibi muhalefet partisinin milletvekillerinin de halkın özgür idaresini temsil ettiğini ve meclisteki müzakerelerde mutabakatın sağlanmasının çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Meclis başkanının adil ve tarafsız

⁶⁰⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XI, 38. Birleşim, 16.02.1960, s. 918-920.

⁶⁰¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XI, 38. Birleşim, 16.02.1960, s. 926

olmasını gerektiğini özellikle vurgulayan Yetkin, Meclis başkanının DP'nin nüfuzu altında çalışarak tarafsızlığını kaybettiğini belirtmiştir.⁶⁰²

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat encümenlerinin vazife ve salâhiyetleri hakkındaki Kanunun görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, içtüzüğün bir kanun teklifinin, encümenden çıkıp, bastırılıp milletvekillerine dağıtıldıktan en az 48 sonra görüşülebileceğini yazdığını, fakat Hüseyin Ocakcıoğlu ve üç arkadaşının verdikleri teklifin, acil olduğunun söylenmesi ile ruznameye de yazılmadan, aynı gün görüşüldüğünü belirtmiş, kendilerinin böyle bir uygulamayı kabul etmediklerini ve bu duruma alet olmayacaklarını açıklamıştır. Bu sözlerden sonra söz alan Meclis başkanı, Yetkin'in konuşmasında söylediği içtüzük hükmünün doğru olduğunu, fakat içtüzükte heyeti umumiyenin böyle bir karar alması durumunda müzakerelerin yapılabileceğini belirtmiştir.⁶⁰³

İstanbul ve Ankara vilâyetlerinde ilân edilen Örfi İdarenin tasdikine dair Başvekâlet tezkeresinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Konuşmasının başında meclis dışında silah seslerinin duyulduğunu belirtmiş, İstanbul ve Ankara'da yaşanan olaylarda can kayıplarının olduğunu söylemiştir. Yetkin'in konuşmaları sık sık kesilmiş, Yetkin'de kendisinin kürsüde partizanlık yapmadığını, milletin haklarını savunduğunu dile getirmiştir. Örfi idarenin halkın hürriyetlerini, haklarını kısacak şekilde bir uygulama olduğu ifade eden Yetkin, İstanbul ve Ankara'da yaşananların hükümetin sorumluluğunda olduğunu ifade etmiştir.⁶⁰⁴

Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü 1960 yılı Bütçesinin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin devlet radyosu ile ilgili bir talepte bulunacağını bildirmiştir. Devlet radyosunun amme hizmeti için kurulduğunu belirten Yetkin, bu şekilde bir hizmet için halkın genel ihtiyaçlarına göre davranılması gerektiğini, radyoda yapılan yayından alınan reklamlara kadar halkın yararının gözetilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Konuşması sık sık kesilen Yetkin konuşmasının sonunda yapılan uygulamalarla devlet radyonun amacından uzaklaştığını, keyfi ve

⁶⁰² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XII, 45. Birleşim, 23.02.1960, s. 291-295.

⁶⁰³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XIII, 61. Birleşim, 21.05.1960, s. 274.

⁶⁰⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XIII, 62. Birleşim, 29.05.1960, s. 315-338.

haksız bir şekilde iktidar partisinin programcısı haline geldiğini ifade etmiştir.⁶⁰⁵

Sivas Mebusu Turhan Feyzioğlu ve 5 arkadaşının, Et ve Balık Kurumu tarafından açılan bir kredi muamelesi dolayısıyla Meclis tahkikatı açılmasına dair takririnin görüşülmesi sırasında söz almıştır. Aldığı sözde Yetkin, bu konu üzerindeki müzakerelerin yeterli olmadığını söylemek için söz aldığını belirtmiştir. Takririn içerisinde tahsil edilemeyen 180 bin liranın bulunduğunu söyleyen Yetkin, bu konuda ne kadar vesika bulunmaktaysa hepsinin meclis huzuruna getirilmesi gerektiğini ve bundan dolayı müzakerenin kâfi olmadığını ifade etmiştir.⁶⁰⁶

Vaki⁶⁰⁷ sataşma dolayısıyla söz almıştır. Yetkin'in söz alma sebebi, Kayseri milletvekili İbrahim Kirazoğlu'nun konuşması sırasında Yetkin'in ismini söylemiş olmasıdır. Yetkin konuşmasının başında Kirazoğlu'na seslenerek hâkimiyetin milletin olduğunu ve bunun meclisin kurulduğu günden beri böyle olduğunu ifade etmiştir. Meclis Başkan vekili olan Kirazoğlu'nun tarafsız olması gerektiğini, fakat bu tarafsızlığını ihlal ettiğini söyleyen Yetkin, kendisinin söylemediği sözleri de söylemiş gibi aksettirdiğini dile getirmiştir.⁶⁰⁸

2.6.9.1.2. Takrirleri

Nüvit Yetkin ve iki arkadaşının, 1957 mebus seçimlerinden sonra çeşitli işlerde vatandaşların tabi tutulduğu farklı muamelenin önlenmesi ve sebeplerinin ortadan kaldırılması hususunda ne düşünüldüğünün Başvekilden istizah olunmasına dair takrirleri bulunmaktadır. Yetkin ve iki arkadaşının takririnde; Hazineye ait arazinin kiraya verilmesinden, köylerin su, yol ve okul ihtiyaçlarının giderilmesine, devlet eliyle dağıtılan alet, araç veya malzemenin tahsisinden belediye hizmetlerine ve belediyelere yapılan yardımlara varıncaya kadar bütün amme hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde ifasında iktidar partisine mensubiyetin bir imtiyaz ve öncelik sebebi sayıldığını düşündükleri bulunmaktadır. Bir partiye mensup olmanın vatandaşa öncelik getirmemesi gerektiğini belirterek, böyle bir uygulamanın anayasaya aykırı olduğunu belirtmiştir.⁶⁰⁹

⁶⁰⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XII, 50. Birleşim, 28.02.1960, s. 1002.

⁶⁰⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XI, 40. Birleşim, 18.02.1960, s. 1050.

⁶⁰⁷ Vaki: Olan, olmuş. Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018.

⁶⁰⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XI, 39. Birleşim, 17.02.1960, s. 1044.

⁶⁰⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. V, 84. Birleşim, 06.06.1958, s. 578-579.

Dâhilî Nizamnamenin 155. maddesinin tefsiri hakkında takriri bulunmaktadır. Önerge Teşkilâtı Esasiye Encümenine havale edilmiş,⁶¹⁰ ruznameye kaydedilmiştir.⁶¹¹ Teşkilâtı Esasiye Encümeninin hazırlamış olduğu mazbata okunmuştur.⁶¹²

Nüvit Yetkin ve 8 arkadaşı Milli bir vazifenin ifası yolunda ve üzücü bir uçak kazası neticesinde hayatlarını kaybedenlerin ailelerine Büyük Millet Meclisinin taziyetlerinin sunulmasına ve saygı duruşunda bulunulmasına dair takrirleri bulunmaktadır. Önerge Mecliste okunduktan sonra Meclis Başkanı milletvekillerini üç dakikalık saygı duruşuna davet etmiş ve Kıbrıs konusu ile ilgili görüşmeler yapmak için İngiltere'ye giderken düşen uçakta şehit olanlar için üç dakikalık saygı duruşunda bulunulmuştur.⁶¹³

Nüvit Yetkin ile arkadaşı yurdumuzun ve istiklâlimizin koruyucusu şanlı ve kahraman ordumuza Türkiye Büyük Millet Meclisinin güven, selâm ve muhabbetlerinin iblağına⁶¹⁴ dair takrirleri bulunmaktadır. Önerge üzerine söz alan Milli Müdafaa Vekili ve Aydın Milletvekili Ethem Menderes, ordunun şeref duygusu ile yapmış olduğu vatan görevini devam ettirdiğini belirterek milletvekilleri tarafından verilen takrire katıldığını ve teşekkür ettiğini belirtmiştir.⁶¹⁵

Nüvit Yetkin ve 121 Arkadaşı Cumhuriyet Halk Partisine mensup mebuslardan bazılarının Ege gezisi sırasında vuku bulan hâdiseler dolayısıyla Meclis tahkikatı açılmasına dair takrirleri bulunmaktadır. Yetkin ve arkadaşlarının vermiş oldukları takrire cevap veren Dâhiliye Vekili ve Aydın Milletvekili Namık Gedik, verilen bu takrirlerinin gerçekten uzak ve hasmane tavırlarla verilmiş bir takrir olduğunu belirtmiş, yaşananların CHP'nin yansıttığının tam tersi olduğunu söylemiştir.⁶¹⁶

Nüvit Yetkin ve altı arkadaşının İstimlâk yolsuzlukları dolayısıyla Meclis tahkikatı açılmasına dair takriri bulunmaktadır. Yetkin ve arkadaşlarının verdikleri takrirden büyük şehirlerde ve özellikle İstanbul'da çarpık yapılaşmadan dolayı yıkımlar ve buna bağlı olarak istimlaklerin olduğunu belirterek bu istimlaklerin Anayasanın 74.

⁶¹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VII, 36. Birleşim, 06.06.1958, s. 109.

⁶¹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. IX, 70. Birleşim, 20.05.1959, s. 201.

⁶¹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. IX, 71. Birleşim, 22.05.1959, s. 230.

⁶¹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VII, 39. Birleşim, 18.02.1959, s. 258.

⁶¹⁴ İbلاغ: Ulaştırma, erişirme. Türk Dil Kurumu Sözlük, 2018.

⁶¹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. VII, 44. Birleşim, 24.02.1959, s. 734-735.

⁶¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XI, 37. Birleşim, 15.02.1960, s. 1159-1183.

Maddesindeki umumi menfaatler için lüzumu usulüne göre anlaşılmadıkça ve mahsus kanunlar mucibince değer pahası peşin verilmedikçe hiçbir kimsenin malı, mülkü istimlâk olunamaz hükmüne uymadığını söylemişlerdir. Yetkin ve arkadaşlarının takririne Dâhiliye Vekili ve Aydın milletvekili Namık gedik cevap vermiştir. Gedik verdiği cevapta İstanbul'un bu vatanın en güzel şehirlerinden biri olduğunu, nüfusunun her geçen gün daha da arttığını, diğer taraftan iki milyona yaklaşan ve zaman zaman aşan nüfusu ile ve bu nüfusun her gün biraz daha fazla artan hareketi karşısında eski ölçülere göre yapılmış caddeleri, yolları, sokakları, köprüleri, bir taraftan yeniden yaparcasına ele alınıp genişletmek, ıslah etmek, diğer taraftan sıkışan trafiği ve 30 bini aşan motorlu aracı üstünde taşıyabilecek yepyeni yolları yakarken âdeta nefes alamaz hale gelmeye başlayan şehrin hareket serbestisini temin edecek büyük ve küçük yol şebekesini modern ölçülerde yapmak gerektiğini vurgulamıştır. Bu çalışmalar kapsamında belediyenin kanunların uygulanması konusunda azami titizlik gösterdiğini belirten Gedik, anayasanın çiğnenmediğini söylemiştir.⁶¹⁷

---

⁶¹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, XI. Dönem, C. XI, 40. Birleşim, 18.02.1960, s. 803-888.

SONUÇ

Çoğulculuk sistemi demokrasinin vazgeçilmez bir unsurudur. Tek partinin olduğu, ülke halkının tamamının meşru zeminlerde temsil edilmediği rejimlerde demokrasiden söz etmek mümkün değildir. Demokrasi, toplumun farklı düşüncelere sahip olan bireylerin görüşlerini serbestçe ortaya koyarak ülke yönetiminin şekillendirmelerini sağlayan ve insan onuruna en çok yakışan yönetim biçimidir. Demokrasilerde halkın yönetime katılması siyasi partiler vasıtası ile vücut bulmaktadır.

Ülkemiz siyasi geçmişinde partilerin kurulması ve siyasi hareketlenmenin başlaması 1908 senesine rastlamaktadır. 1908 senesinde kurulan İttihat ve Terakki Partisi milli bilinci diri tutup, ekonomik kalkınmayı hedef edinerek siyasi mücadelesini verirken yaşanan 31 Mart olayları ile daha baskıcı bir siyaset izlemeye başlamış ve bunu takiben 1911 senesinde İttihat ve Terakki Partisinin karşısına güçlü bir muhalefet olarak Hürriyet ve İtilaf Partisi çıkmıştır. Birinci Dünya savaşının son bulduğu 1918 senesinde İttihat ve Terakki Partisinin siyasi hayattan çekilmesine kadar geçen süreçte ülke yönetiminde liyakatin oldukça zayıfladığı, ordu ve siyasetin iç içe olduğu bir dönem yaşanmıştır. Birinci Dünya savaşının bitmesinden sonra İttihat ve Terakki Partisi siyasetten çekilmiş ve yerini Hürriyet İtilaf Partisi almıştır. 1918 ile Sivas Kongresinin yapıldığı dönem arasında, siyasi parti olarak kurulmamış, fakat siyasi mücadeleler veren birçok Milli Cemiyet kurulmuştur. Demokrasinin doğasından gelen çok seslilik, toplumun her grubunun sesini duyurma isteği ile kurulan bu cemiyetler, Sivas Kongresinde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilerek düşmana karşı milli mücadelenin verildiği bu zamanlarda kontrollü ve birlikte hareket etmeleri sağlanmıştır. Bu birleşme, İstanbul'un da dikkatini çekmiş, Damat Ferit Hükümeti istifa ederek onun yerine Ali Rıza Paşa Hükümeti kurulmuştur. Bu gelişmeler, Anadolu hareketinin Hükümet tarafından tanınmasını ve 1919 senesinde yapılan seçimleri takiben 12 Ocak 1920 tarihinde Meclis-i Mebusan'ın faaliyete geçmesini sağlamıştır. İstanbul'un işgali ile çalışmalarını son bulan Osmanlı Mebusan Meclisinden sonra yönetimde çoğulculuğu ilke edinmiş olan Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. Çok parti, hatta siyasi bir parti düşüncesinin bile olmadığı bu dönemlerde de Meclis içerisinde farklı bir parti gibi kesin çizgilerle ayrılmamış, fakat hedef olarak birbirinden farklı düşünen grupların olduğu görülmektedir. Yaşanan bu fiili durum, bir, hatta birden fazla partinin kurularak ülke yönetiminde toplumun her

kesiminin söz sahibi olabilmesine imkân sağlayacak bir yapının oluşturulmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu gereksinimin farkında olan Mustafa Kemal Paşa, 1923 senesinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini parti haline dönüştürerek Halk Fırkasının kurulmasını sağlamıştır. CHP, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliği ile faaliyetlerini gösterirken totaliter bir hal almamaya çalışsa da yine de yönetim tek partinin elinde bulunmaktaydı. Mustafa Kemal Paşa'nın Türkiye Büyük Millet Meclisini oluştururken belki de hayata geçirmeyi en çok istediği, TBMM'de birden fazla siyasi partinin olmasıydı.

CHP'den başka Mecliste oluşturulan ve çok partili hayatın ilk demesi olarak adlandırılabilir hareket 17 Kasım 1924 tarihinde kurulan TPCF'dir. Ekonomide liberal görüşleri ile devrimci ve muhafazakâr görüşleri olan TPCF'nin kurulması hem demokrasinin gereği olarak ve hem de CHP'ye mecliste muhalefet olabilmek adına çok isabetli olmuştur. Fakat kurucuları arasında Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy gibi kurtuluş savaşı sırasında Atatürk ile aynı saflarda olan isimlerin kurduğu TPCF, ilerleyen zamanda muhafazakâr çizgiyi de biraz aşarak, yapılan inkılaplara karşı çıkar hale gelmiş, 1924 senesinde kurulan parti, Şeyh Sait İsyanında rolü olduğu gerekçesiyle kapatılmıştır.

TPCF'ndan sonra tekrar tek partinin hüküm sürdüğü beş yıllık bir zaman geçmiş ve Atatürk'ün çok partili siyasi hayata geçişin gerekliliği düşüncesinden hareketle 1930 senesinde Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. Liberal görüşleri ile özellikle Ege Bölgesi civarında taraftar kitlesi edinen SCF, halkın desteğini alarak büyüdükçe, parti yönetimine özellikle saltanatı geri getirme düşüncesinde olanlar dâhil olmaya başladı ve bu da SCF'nin sonu oldu. Parti kendi kendini kapattı.

1930 senesinde yaşanan bu ikinci çok partili dönem denemesi çok kısa sürmüş ve bundan sonraki çok partili döneme geçme çalışmaları için 16 sene beklemek gerekmiştir. İlk iki deneme, tıpkı İttihat ve Terakki döneminde siyasete ordunun katılması ile siyasi dengelerin bozulmasına benzer şekilde, bu dönemde de siyaset ile dini duyguların bir araya getirilme çabalarından dolayı siyasi alanda tekrar başarısızlığın yaşanmasıyla sonuçlanmıştır. Yaşanan bu fiili durum, özellikle laiklik anlayışının ne kadar gerekli olduğunu, siyasi çekişmelerin içerisinde sadece siyasi aktörlerin olması gerektiğini belli etmiştir.

1938 senesinde Atatürk'ün ölümü ile hala tek partinin egemen olduğu, yönetimin başında da İsmet İnönü'nün sekiz yıllık bir dönemi başlamıştır. İkinci dünya Savaşının da rastladığı bu dönemde, Milli Şef olan İsmet İnönü, yetkilerini iyice arttırmış ve bu durum da CHP içinde bile rahatsızlık yaratmaya başlamıştır. Bu dönemde Milli Kalkınma Partisinin kurulması çok partili sistem denemelerinden biri olmuştur, fakat halktan gerekli desteği göremeyen MKP'nin siyasi ömrü pek uzun olmamış ve parti ne 1946, ne de 1950 seçimlerinde başarılı olamamıştır. CHP içerisinde ilk muhalefet, 1945 yılında bütçe görüşmeleri sırasında başlamış, yeni parti düşüncelerinin ilk tohumları da bu şekilde atılmıştır. CHP içerisindeki parti içi muhalefet ortaya yeni bir partinin çıkmasını sağlamıştır. Bu şartlarda kurulan Demokrat Parti, halktan aldığı destekle hızla büyüyerek, önce 1946, daha sonrada 27 yıl süren tek partili döneme son verecek olan 1950 seçimlerine tüm parti teşkilatlanmalarını tamamlamış olarak girmiştir.

Demokrat partinin 1950 ve daha sonra katıldığı 1954 ve 1957 senelerindeki seçimlerde, tek dereceli liste usulü çoğunluk sistemi uygulanmış ve seçim bölgelerinde kullanılan oyların çoğunluğunu alan parti o bölgedeki bütün milletvekilliklerine sahip olmuştur. Bu uygulamanın da katkısı ile 1950 senesinde yapılan Milletvekilliği seçimlerinde DP oyların %53'ünü almış ve Meclisteki temsil sayısında da 408'e 69 gibi çok büyük bir farkla CHP'nin önünde geçerek seçimi kazanmış ve on yıl sürecek iktidarının ilk adımını atmıştır.

TBMM'nin altıncı döneminde (1939-1943) Malatya on milletvekilliği ile temsil edilmiştir. Bu dönemde milletvekili olarak görev yapanlar içerisinde mesleği, askerlik, doktorluk, tüccarlık ve öğretmenlik olan milletvekilleri arasında bir bayan milletvekilinin olması dikkat çekicidir. İki tahrir, iki teklif ve yedi defa söz alma olmak üzere 11 çalışma yapan Malatya Milletvekillerinin arasında en fazla çalışması olan, iki tahrir ve iki kanun teklifi, toplan dört çalışma ile Mahmud Nedim Zabcı'dır. Beş milletvekilinin ise söz alma, tahrir ve kanun teklifi bulunmamaktadır. Malatya Milletvekilleri bu dönemde Malatya ilinin sorunlarını ilgilendiren çalışma yapmamışlar, daha çok ülke gündemini ilgilendiren konular yanında, sosyal hayatı düzenleyici konularda da görüşlerini bildirmişlerdir.

Yedinci dönemde (1943-1946) TBMM'de Malatya ilinden toplam on bir milletvekili bulunmaktadır. Yedinci dönem milletvekilleri arasında mesleği ziraatçilik, öğretmenlik, doktorluk, ticaret olanlar bulunmaktadır. Bu dönem Milletvekilleri

TBMM'deki siyasi çalışmalarında; üç taktır, iki teklif ve on üç defa söz alma olmak üzere on sekiz çalışma yapmışlardır. Yedi milletvekilinin söz alma, taktır ve kanun teklifi gibi çalışması bulunmazken Cafer Özelçi bu dönem milletvekilliği sırasında on defa söz almıştır. Bütçe kanunları, vergilendirme ve ülkede üretimi arttırıcı çalışmaların yapılması konusunda çalışma yapan Malatya Milletvekillerinin Malatya ili ilgili çalışmaları bulunmamaktadır.

TBMM'nin sekizinci döneminde (1946-1950) tamamı CHP'den olmak üzere Malatya ilinden on iki milletvekili mecliste bulunmuştur. Bu dönem milletvekilleri arasında mesleği, hukukçu, ticaret, doktor ve askerlik olanlar bulunmaktadır. Malatya Milletvekillerinin sekizinci dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi çalışmalarında; altı taktır, iki teklif ve kırk bir defa söz alma olmak üzere kırk dokuz çalışmaları bulunmaktadır. Altı milletvekilinin söz alma, taktır ve kanun teklifi gibi çalışması bulunmazken, on altı söz alma ile en çok çalışmayı Hikmet Fırat Yapmıştır. Cafer Özelçi, Malatya'da yaşanan soğuk sebebiyle kayısı üreticilerine ne gibi yardımlar konusunda sorusunun yanında, Malatya Milletvekillerinin yolsuzluklar, seçim kanunu, bütçe kanunları, eğitim, sağlık gibi konularda meclis çalışmaları bulunmaktadır.

Dokuzuncu dönemde (1950-1954) Malatya ilinden on bir milletvekili TBMM'de bulunmuştur. Tamamı CHP'den seçilen milletvekillerinden sadece Hüseyin Doğan, seçildikten sonra CHP'den ayrılıp önce bağımsız olarak, daha sonra da DP milletvekili olarak dokuzuncu dönem milletvekili olarak görev yapmıştır. İsmet İnönü'nün Malatya'dan milletvekili olduğu bu dönemde Malatya milletvekilleri arasında mesleği, hukukçu, ticaret, doktor ve askerlik olanlar bulunmaktadır. Malatya Milletvekillerinin dokuzuncu dönemde TBMM'deki siyasi çalışmalarında; on bir taktır ve doksan sekiz defa söz alma olmak üzere yüz dokuz çalışmaları bulunmaktadır. Beş milletvekilinin söz alma, taktır ve kanun teklifi gibi çalışması bulunmazken, Hikmet Fırat kırk altı defa söz almıştır. Malatya'nın kazaları ile arasındaki yollar ve sulama sorunları ile ilgili çalışmalarının yanında bütçe kanunları, seçim tutanakları, yolsuzluklar, sağlık, turizm gibi konularda çalışmalar yapmışlardır.

TBMM'nin onuncu döneminde (1954-1957) Malatya ilinden tamamı CHP'den on iki milletvekili bulunmuştur. Bu dönemde Malatya milletvekili olanlar arasında mesleği asker, ticaret, ziraat, doktorluk ve hukukçu olanlar bulunmaktadır. Malatya Milletvekillerinin onuncu dönemde TBMM'deki siyasi çalışmalarında; sekiz taktır, dört teklif ve yüz yirmi beş defa söz alma olmak üzere yüz otuz yedi çalışmaları

bulunmaktadır. İki milletvekilinin söz alma, takrir ve kanun teklifi gibi çalışması bulunmadığı bu dönemde, Nüvit Yetkin'in toplam kırk üç çalışması bulunmaktadır. Malatya ili ve ilçeleri arasında köprü ve yol yapımı, Malatya ve kazalarının sulama ve eğitim sorunları hakkındaki çalışmalarının yanı sıra bütçe kanunları, yolsuzluklar, seçimler, 6/7 Eylül olayları gibi konularda çalışmaları bulunmaktadır.

On birinci dönemde (1957-1960) Malatya dokuz milletvekili ile TBMM'de bulunmuştur. Tamamı CHP'den olan milletvekilleri arasında, hukukçu, asker, tüccar olanlar bulunmaktadır. Bu dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi çalışmalarında; yedi takrir ve yetmiş üç defa söz alma olmak üzere seksen çalışmaları bulunan Malatya Milletvekillerinden iki tanesinin bu dönem söz alma, takrir, teklif gibi siyasi faaliyeti bulunmazken Nüvit Yetkin'in kırk altı çalışması bulunmaktadır. Malatya ilinin eğitim, sulama ve yol sorunları ile ilgili çalışmalar yapan Malatya milletvekillerinin, bütçe kanunları, ekonomi, yolsuzluklar, sağlık, ticaret dış politika gibi konularda görüşlerini bildirdikleri konuşmaları bulunmaktadır.

Malatya Milletvekillerinin TBMM'deki çalışmalarına bakıldığında, sadece Malatya ili ile sınırlı kalmadıkları, ülkenin geneli ile ilgili ekonomik ve toplumsal sorunlar ile dış politika ile ilgili çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Malatya Milletvekilleri, 1939-1950 arasındaki dönemde daha çok toplumsal düzen, yeni yatırımlar gibi konular üzerinde dururken, 1950-1960 arasındaki dönemde ise diğer konuların yanında, demokratik rejimin tehlikeye girmiş olduğu, laikliğin doğru şekilde anlaşamadığı, iş ve dış siyasette yanlış adımlar atıldığı gibi konular üzerinde yoğunlaşmış oldukları görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, S. (1993). *Siyasi Günlük Demokrat Partinin Kuruluşu*, (Yayına Hazırlayan: Cemil Koçak), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akıncı, A. (2014). Türkiye'nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(1), 55- 72.
- Aslan, E. (2014). *Türkiye'nin İç Siyasetinde Demokrat Parti (1950-1960)*, Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Bozkurt, B. (2011). Türkiye'de "Millî Şef" Dönemi CHP Politikalarının Eğitim Sistemine Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme, *Belgi Dergisi*, 2, 183-204.
- Çavdar, T. (1995). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1939-1950*, İmge Kitapevi, Ankara.
- Çizmeli, Ş. (2007). *Menderes Demokrasi Yıldızı?* Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Dikici, A. (2008). Millî Şef İsmet İnönü Dönemi Laiklik Uygulamaları, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 42, 161-192.
- Dursun, D. (2007). *Ertesi Gün Demokrasi Krizlerinde Basın ve Aydınlar*, İstanbul: İşaret Yayınları.
- Emiroğlu, A. (2011). 27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti'nin Tasfiyesi, *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 13-27.
- Erdem, B. Duman, S. Perihan, P. *27 Mayıs 1960 Darbesi Raporu*, https://www.academia.edu/5403733/27_MAYIS_1960_DARBES%C4%B0_RAPORU adresinden erişildi (03.02.2018).
- Haytoğlu, E. (1997). Türkiye'de Demokratikleşme Süreci ve 1945'te Çok Partili Siyasî Hayata Geçişin Nedenleri (1908-1945), *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 3, 45-56.
- Karasar, Niyazi (1984). *Bilimsel Araştırma Metodu*, Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.
- Kömür, G. (2015). *Türk Siyasi Hayatında Çok Partili Siyaset Uygulamalarına Geçişini Hazırlayan Sebep ve Faktörler*, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.

- Önal, G. (2015). *Türkiye’de Çok Partili Sisteme Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Etkenler*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı.
- Özalper, M. (2014). Bir Muhalefet Partisinin İlgası: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 117-136.
- Özsakallı, M. (2015). *Yassıada Yargulamalarının Türk Basınındaki Yankıları*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Öztürk, K. (1988). *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-IX. Dönem, 7. Cilt*, Ankara: Türkiye Büyük Millet meclisi Yayınları.
- Özüçetin, Y. (2009). Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (2), *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal Of International Social Research*, 2, 518-541.
- Sarı, S. (2011). *Çok Partili Hayata Geçiş Denemeleri (1923–1938)*, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Seyhanlıoğlu, H. (2012). 12 Temmuz Beyannamesi’nin Siyasal Etkileri ve Önemi Siyasal Hayatımızda Çatışma Çözümüne Bir Başarı Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 77-100.
- Şahin, E. Tunç, B. (2015). Demokrat Parti’nin Kuruluş Süreci ve DP – CHP Siyasî Mücadelesi (1945-1947), *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 31-69.
- Şahin, M. S. (2016). *Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Malatya Milletvekilleri ve siyasi faaliyetleri (1923-1950)*, Doktora Tezi, Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, 1219, 11.04.1928
- TBMM Albümü (2010). *1920-2010 1.Cilt 1920-1950*, Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.
- TBMM Albümü (2010). *1920-2010 2.Cilt 1950-1980*, Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.

- Toker, M. (1992). *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-1973*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Turgut, H. (2007). *Yassıada'da Yaptırılmayan Savunmalar*, İstanbul: Doğan Kitap.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Altıncı Dönem Meclis Tutanakları
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları
- Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Sekizinci Dönem Meclis Tutanakları
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Yedinci Dönem Meclis Tutanakları
- Uzun, H. (2010). Tek Parti Döneminde Yapılan Cumhuriyet Halk Partisi Kongreleri Temelinde Değişmez Genel Başkanlık, Kemalizm ve Milli Şef Kavramları, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 9(20-21), 233-271.
- Uzun, T. (2010). *Demokrat Parti "Çok Partili Demokrasiye Geçiş", İttihat ve Terakki'den Günümüze Siyasi Partiler*, (Ed. Turgay Uzun), Ankara: Orion Kitabevi.
- Yeşil, A. (1988). *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Kültür Eserleri Dizisi: 114.
- Zeyrek, S (2014). II. Meşrutiyet Sürecinde Osmanlı Devleti'nde Ordu Siyaset İlişkileri Üzerine Genel Bir Bakış, *Studies Of The Ottoman Doman Dergisi*, 4(6), 39-64.

EKLER

Ek 1. TBMM VI. Dönem Malatya Milletvekilleri

Emrullah BARKAN

Nasuhi BAYDAR

Vasıf ÇINAY

Osman KOPTAGEL

Hilmi OTYAÇ

Muttalip ÖKER

Mehmet
ÖZPAZARBAŞI

Mihri PEKTAŞ

Osman TANER

Mehmet Nedim
ZABCI

Ek 2. TBMM VII. Dönem Malatya Milletvekilleri

Emrullah BARKAN

Nasuhi BAYDAR

**Kemal
EVLİYAĞLU**

Muttalip ÖKER

Cafer ÖZELÇİ

**Mehmet
ÖZPAZARBAŞI**

Mihri PEKTAŞ

Halet SAĞIROĞLU

Osman TANER

Tevfik TEMELLİ

**Mehmet Nedim
ZABCI**

Ek 3. TBMM VIII. Dönem Malatya Milletvekilleri

**Abdurrahim Ulvi
BEYDAĞI**

Esat DOĞAN

Atıf ESENBEL

Mehmet Sadık ETİ

Hikmet FIRAT

**Mustafa Naim
KARAKÖYLÜ**

Cafer ÖZELÇİ

Osman TANER

**Abdülkadir
TAŞANGİL**

Tevfik TEMELLİ

Şefik TUGAY

**Mahmut Nedim
ZABCI**

Ek 4. TBMM IX. Dönem Malatya Milletvekilleri

Esat DOĞAN

Hüseyin DOĞAN

Mehmet Sadık
ETİ

Hikmet FIRAT

Mustafa İsmet
İNÖNÜ

Mehmet KARTAL

Mehmet KULU

Nuri OCAKÇIOĞLU

Abdülkadir
ÖZBAY

Lütfü SAYMAN

Şefik TUGAY

Ek 5. TBMM X. Dönem Malatya Milletvekilleri

Esat DOĞAN

Ahmet FIRAT

**Mustafa İsmet
İNÖNÜ**

Mehmet KARTAL

Kamil KIRIKOĞLU

**Abdullah
KÖROĞLU**

Nuri OCAKÇIOĞLU

**Mehmet Fahri
ORAL**

Hilmi ÖZBAY

**Mehmet Zeki
TOLUNAY**

Tevfik ÜNSALAN

Nüvit YETKİN

Ek 6. TBMM XI. Dönem Malatya Milletvekilleri**Nurettin AKYURT****Mehmet DELİKAYA****Ahmet FIRAT****Mustafa İsmet
İNÖNÜ****Mehmet KARTAL****Kamil SÜRENKÖK****Mehmet Zeki
TOLUNAY****Tevfik ÜNSALAN****Nüvit YETKİN**

Ek 7. 6.-11. Dönem Arası Malatya Milletvekillerin Milletvekilliği Yaptıkları Dönemler

	MİLLETVEKİLİ	YASAMA DÖNEMİ					
		6	7	8	9	10	11
1	Emrullah Barkan	+	+				
2	Nasuhi Baydar	+	+				
3	Vasıf Çınay	+					
4	Osman Koptagel	+					
5	Hilmi Oytaç	+					
6	Muttalip Öker	+	+				
7	Mehmet Şevket Özpazarbaşı	+	+				
8	Mihri Pektaş	+	+				
9	Osman Taner	+	+	+			
10	Mahmud Nedim Zabcı	+	+	+			
11	Kemal Evliyaoğlu		+				
12	Cafer Özelçi		+	+			
13	Halet Sağıroğlu		+				
14	Tevfik Temelli		+	+			
15	Abdürrahim Ulvi Beydağı			+			
16	Esat Doğan			+	+	+	
17	Atıf Esenbel			+			
18	Mehmet Sadık Eti			+	+		
19	Hikmet Fırat			+	+		
20	Mustafa Naim Karaköylü			+			
21	Abdülkadir Taşangil			+			
22	Şefik Tugay			+	+		
23	Hüseyin Doğan			+	+		
24	İsmet İnönü				+	+	+
25	Mehmet Kartal				+	+	+
26	Mehmet Kulu				+		
27	Nuri Ocakcıoğlu				+	+	
28	Abdülkadir Özbay				+		
29	Lütfi Sayman				+		
30	Ahmet Fırat					+	+
31	Kamil Kırıkdoğan					+	
32	Abdullah Köroğlu					+	
33	Mehmet Fahri Oral					+	
34	Hilmi Özbay					+	
35	Mehmet Zeki Tulunay					+	+
36	Tevfik Ünsalan					+	+
37	Nüvit Yetkin					+	+
38	Nurettin Akyurt						+
39	Mehmet Delikaya						+
40	Kamil Sürenkök						+
	Toplam	10	11	12	11	12	9

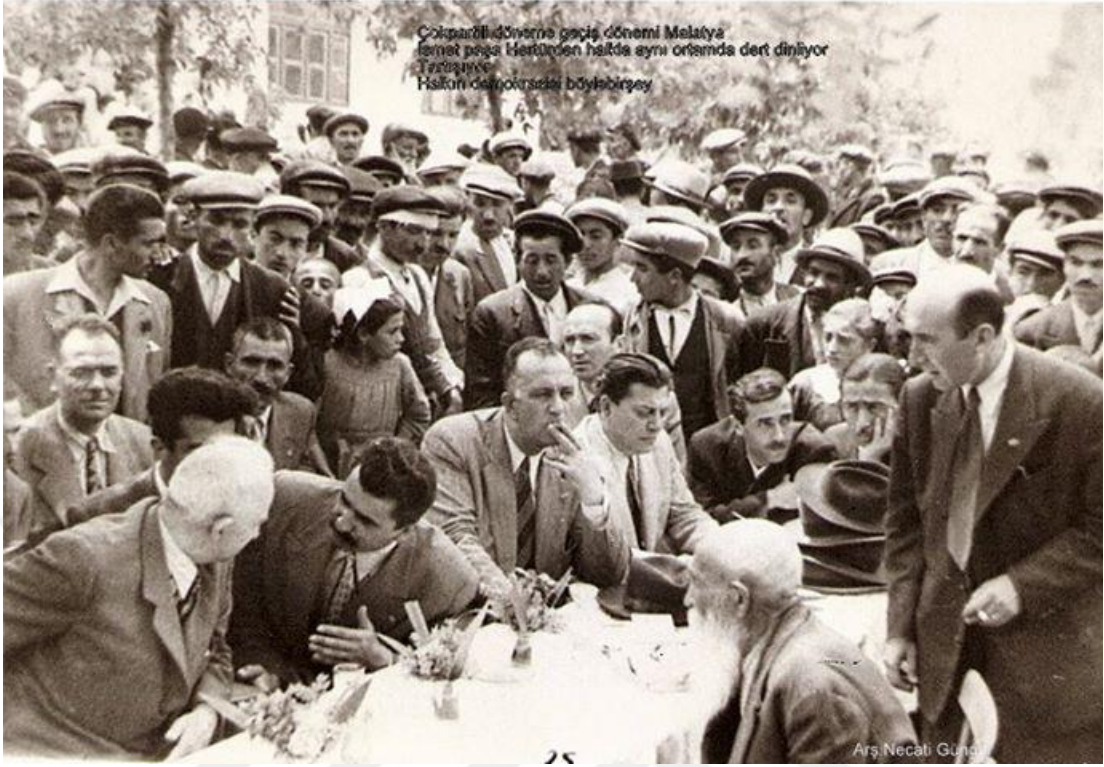
Ek 8. Mustafa İsmet İnönü ve Malatya Milletvekilleri

Yer: Mustafa İsmet İnönü ve Malatya Milletvekili Nüvit Yetkin (sağdan birinci) Malatya Belediyesinin çalışmalarını incelerken.

Mustafa İsmet İnönü ve Nüvit Yetkin (sağdan ikinci)

Mustafa İsmet İnönü, Şefik Tugay ve Nüvit Yetkin Malatya'da vatandaşın sorunlarını dinlerken

Mustafa İsmet İnönü Malatya imar planını incelerken

Mustafa İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı sırasındaki Malatya gezisi

Mustafa İsmet İnönü ve Dokuzuncu Dönem Malatya Milletvekili Lütfi Sayman

Mustafa İsmet İnönü, Nüvit Yetkin ve Şefik Tugay Dilek – Malatya (Yıl 1952)

Mustafa İsmet İnönü'nün 1950 seçimleri öncesi Malatya konuşması

Mustafa İsmet İnönü, Nüvit Yetkin Dilek – Malatya (Yıl 1952)

Mustafa İsmet İnönü ve Nüvit Yetkin Dilek – Malatya (Yıl 1952)

Mustafa İsmet İnönü Malatya gezisi

Adnan Menderes'in Malatya ziyareti (Yer Malatya Şeker Fabrikası lokali)

HÜKÜMET BİNASININ AÇILIŞ TÖRENİ : 1 Eylül 1941 tarihinde merasimle açılışı yapılmıştır. Yapılışı ile ilgili karar İbrahim Ethem Akıncı zamanında alınmış, açılışı ise yeni vali Fahri Özen yapmıştır. Açılış töreninde halk adına konuşmayı Kasım Bulun (Hacıhaliloğlu) yapmıştır. Fotoğrafta açılış törenine katılan Vali Fahri Özen, yanında Tevfik Temelli, arka sıra solda milletvekili Şefik Tuğay, Sait Merzeci, Abid Karakaş, Ecz. Lütfül Sayman, Vilayet çalışanları, öğrenciler vd. görülmektedir. (a : Malatya Milletvekili M. Şevket Özpazarbaşı'nın torunu İlknur Özdemir)

İSMET İNÖNÜ VİLAYET BİNASINDA BİLGİ ALIRKEN (a : H. Çekirdek)

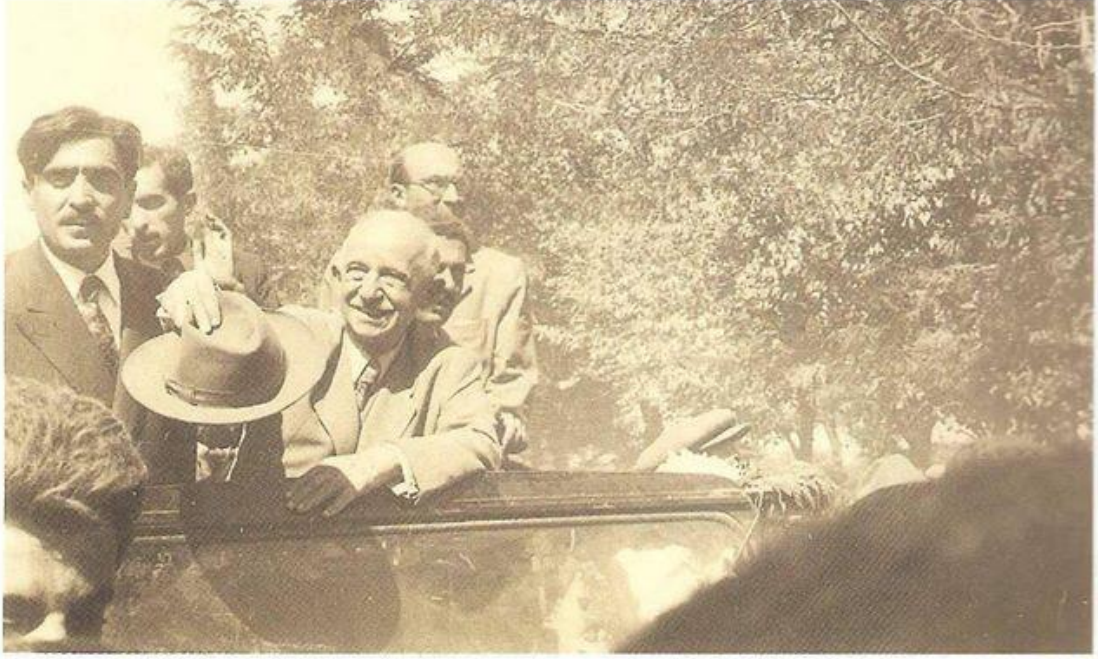
CHP KURULTAY ÜYELERİ İLE İSMET İNÖNÜ, KASIM GÜLEK ANITKABİR'DE SAYGI DURUŞUNDA (12 OCAK 1959) : Malatya Milletvekili H.Ziya, Özkan, Hadi Çekirdek ve diğer Malatyalı üyeler fotoğrafta görülmektedir. (a : H. Çekirdek)

İSMET İNÖNÜ'NÜN 4 HAZİRAN 1951'DE MALATYA'YA YAPTIĞI ZİYARET SIRASINDA ÇEKİLMİŞ BİR FOTOĞRAF : Sırasıyla Mustafa Kılıçaslan, Ecz. Mehmet Özgüngör, İsmet İnönü, Tefik Hamamcı, bilgi vermekte olan Halit Ziya Özkan. (f: F. Aile - a : Özkan Ailesi)

İSMET İNÖNÜ HALK EĞİTİM MERKEZİ KAPISINDAN GİRERKEN : Fotoğrafta İnönü, Şefik Tuğay, Kemal Evliyaoğlu, Naim Karaköylü ve karşılayanlar görülmektedir. (a : C. Yalvaç)

İSMET İNÖNÜ'NÜN MALATYA'YA GELİŞLERİNDEN BİRİNDE HALKI SELAMLIYOR : Yanında bulunan kişiler, Nüvit Yetkin, Mehmet Delikaya ve gazeteci Ekrem Tuncer'dir. (a : C. Yalvaç)

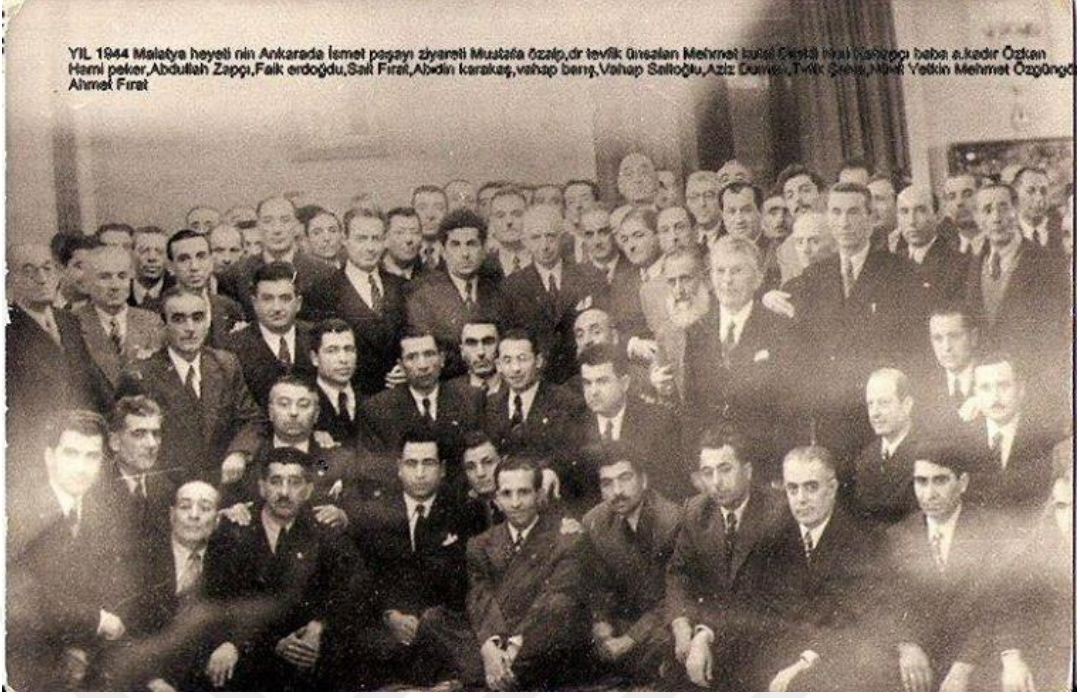
1948'DE İSMET İNÖNÜ'YÜ MALATYA'DAN ADAY OLMASI İÇİN TEKLİFE GİDEN MALATYALILAR'DAN HEYET : Fotoğrafta 4. kişi M. Sadık Eti, 5. Abid Karakaş, İsmet İnönü, arkasında Tevfik Hamamcı, 7. ... Zabçı ve diğerleri görülmektedir. (a : Hikmet Hamamcı)

1940'LARDA VALİ AHMET KINIK, VE MALATYALILAR'LA BİR FOTOĞRAF : Ahmet Fırat, Nurettin Akyurt, Mehmet Özgüngör, Necati İnce ve diğer Malatyalılar. (a : E. Saygun)

MALATYA'DA OKUYANI ÇOĞALTMA DERNEĞİ'NİN KURUCULARI : Oturanlardan 2. Belediye Reis Vekili Şahin Karacabey, 3. M. Nedim Zabçı, İsmail Kutan, ayakta kilerden 2. Dr. Tevfik Ünsalan, 4. Nüvit Yetkin'dir. (a : A. Işık)

Mehmet Delikaya (14 Mart 2018) 94 Yaşında

Ek 9. Malatya Halkevi Dergisi "Derme"

Ek 10. 1939 Yılı CHP Büyük Kurultayı Yoklama Raporu

KIRŞEHİR			
Dr. Yusuf Ziya Somer	Mebus	Rakım Çumralı	Delege
Hazım Börekçi	"	Kemal Soysal	"
İzzet Özkan	"	Ziya Göncü	"
Mehmet Seyfeli	"	Ali Fuat Belgin	"
Sırrı Kardeş	Delege	Nuri Bakkalbaşı	"
Ahmet Baytok	"	Naciye Özsoy	"
		Lûtfi Berkmen	"
KOCAELİ		KÜTAHYA	
Ali Dikmen	Mebus	Alâattin Tiritioğlu	Mebus
Dr. Fuat Sorağman	"	Besim Atalay	"
İbrahim Dıblan	"	Dr. Ali Süha Delilbaşı	"
İbrahim Süreyya Yiğit	"	Hüseyin Rahmi Gürpınar	"
İbrahim Tolon	"	Muhlis Erkmen	"
Kemalettin Olpak	"	Mustafa Bacak	"
Orgeneral Ali Sait Akbaytuğan	"	Recep Peker	"
Ragıp Akça	"	Sadri Ertem	"
Salâh Yargı	"	Vedit Özgören	"
Mehmet Ali Kâğıtçı	Delege	Etem Yücel	Delege
Ziya Heper	"	Hakkı Yılandioğlu	"
Ahmet Faik Abasıyanık	"	Sadık Ülken	"
Cevat Adapazarlı	"	Halil Benli	"
Enver Balkan	"	Ahmet Özkul	"
Zihni Kaman	"		
KONYA		MALATYA	
Ahmet Hamdi Dikmen	Mebus	Dr. Hilmi Oytaç	Mebus
Ali Muzaffer Göker	"	Emrullah Barkan	"
Ali Rıza Türel	"	Gl. Osman Koptağel	"
Dr. Osman Şevki Uludağ	"	Mahmut Nedim Zapoç	"
Fuat Gökbudak	"	Mehmet Şevket Özpazarbaşı	"
Galip Gültekin	"	Mihri Pektaş	"
Gl. Ali Fuat Cebesoy	"	Muttalip Öker	"
İzzet Erdal	"	Nasuhi Baydar	"
Kâzım Gürel	"	Osman Taner	"
Kâzım Okay	"	Vasıf Çıtay	"
Mustafa Ulusan	"	Mustafa Karaköylü	Delege
Naim Hazım Onat	"	Sait Fırat	"
Şevki Ergun	"		
Tevfik Fikret Silay	"	MANİSA	
Vehbi Bilgin	"	Asım Tümer	Mebus
Ali Canıp Sümer	Delege	Dr. Saim Uzel	"
Şükrü Afacan	"	Faik Kurtoğlu	"
Rasim Erel	"	Hikmet Bayur	"
Ahmet Şen	"	Hüsnü Yaman	"
		Kâni Karaoşman	"

Pazartesi 28 E K İ M 1937

Hürriyet

2.BASKI

D.P. yine kazandı

İnönü mağlûbiyeti kabul etmiyor, İstanbul için radyoda ilân olunan son neticelere de itiraz etti

CHPlideri radyo yayınına kanuna aykırı buluyor

Son rakamlara göre C. H. P. seçimde 212 mebusluk elde etti

Birçok yerlerde seçimler çekişmeli oldu, sandıklar açıldıkça neticeler el değiştirdi

9 vilâyetin kati neticeleri bu sabaha kaldı

Karabük'te seçimi C.M.P. kazandığında Osman Bölükbaşı mebus seçildi

Türkiye tarihinde ilk genel seçimler dün bütün yerlerde yapıldı, 10 milyondan fazla seçmenin büyük bir ölçüde içinde reyleri...

Galip lideri

Bayar ve Menderes ile İnönü sandıklarında kazandı, Bölükbaşı'nın rey ettiği sandıkta ise C.H.P. kazandı

Cumhurbaşkanı

Çankaya'da 3.000.000 kâğıt kullanıldı, İnönü'nün 212 mebusluk elde etti, Bayar ve Menderes'in 212 mebusluk elde etti

Bayar, Menderes, İnönü, Çankaya'da aynı yerde dün reylerini kullandılar

Şehirde: Seçim yağmurla başlayıp güneşle bitti

Gecekondu mucidi olduğunu söyleyen birisi delterde ismini bulamayınca şöyle bagırdı: "Benim gibi marul şahsın ismi nasıl olmaz..."

Dün Adliye, kâğıtları işlemi bulamayanların yaptığı mırasnamlarla dâhil oldu

İstanbul'da seçimler yağmurla başladı, gecekondu mucidi olduğunu söyleyen birisi delterde ismini bulamayınca şöyle bagırdı...

ŞİKAYETLER C.H.P. lideri ve bazı vekillerinin...

BÖLÜKBASI C. H. P. lideri ve bazı vekillerinin...

Ben de: İstanbul'da ilk neticeyi Çatalca'nın 20 seçmeni olan Pınarca köyü verdi

Birçok köylerde seçmenler, atlarını, öküzlerini orlaya koyup balık tuttu

Bayar, defteri imzalamayı unuttu, Menderes fotoğraflara güler poz verdi, İnönü de sandığa birkaç defa dokundu

Bölükbaşı Ceza evinden cip ile alınarak reyini sandığa attı

Bayar ve Menderes ile İnönü sandıklarında kazandı, Bölükbaşı'nın rey ettiği sandıkta ise C.H.P. kazandı

Ankara 31 İlhamî — Çankaya'da seçimler...

Burdur'da sandık başında 2 kişi öldü

Cezaevinde C.H.P. kazandı

Rey yerine ilâç ismi

Emzigiyle Değişen torbalar: Beyoğlunda bu iddia üzerine bazı hâdiseler oldu

Beyoğlu İcra Seçim Kurulunda partiler birbirine girdiler

İstanbul-Ankara'da örfi idare ilân edildi

Orgnl. Fahri Özdilek İstanbul, Korgnl. Namık Argüç Ankara örfi idare komutanı oldular

Istanbul'da gece sokağa çıkmak yasak. Eğlence yerleri kapandı

ORGNL. ÖZDİLEK: Örgenl. Örfi İdare Komutanlığı'nın ilk orgnl. Fahri Özdilek

KORGNL. ARGÜÇ: Korgnl. Örfi İdare Komutanlığı'nın ilk korgnl. Namık Argüç

Tahkikal Encümeninin yeni tebliği

Hâdiselerin neşri yasak edildi

DP grubu bu sabah toplantıyor

Ankara 28 (A.A.) - Demirel'in DP grubu bu sabah toplantıyor

Lar'da sarsıntı devam ediyor

İstanbul 28 (A.A.) - Lar'da sarsıntı devam ediyor

Kızlayın İran'ı yardım

Ankara 28 (A.A.) - Kızlayın İran'ı yardım

Almanlar Fuarda ekmeğ imal edecekler

Ankara 28 (A.A.) - Almanlar Fuarda ekmeğ imal edecekler

Nusaybin'de hulâhup şeyhi öldürüldü

Ankara 28 (A.A.) - Nusaybin'de hulâhup şeyhi öldürüldü

İngiltere, dün kredileri döndürdü

Ankara 28 (A.A.) - İngiltere, dün kredileri döndürdü

Altın Madalya

Ankara 28 (A.A.) - Altın Madalya

BAŞVEKİL VE VEKİLLER: Başvekil Adnan Menderes (ort.) Ankara'da Vekiller Meclisi'ne katılmaya geliyor. Vekillerin önünde...

CENTO toplantısı Tahran'da açıldı

İran Şahı da dün Hariciye Vekili Zorlu'yu kabul etti

PAKİSTAN CUMHURİYETİ: Pakistan Cumhurbaşkanı Ayub Khan (ort.) Ankara'da...

Subayların terfiine ait tasarı Meclis'e veriliyor

Tasarı, en kısa zamanda görüşülecek

ALTIN MADALYA: Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk altın madalyası...

İstanbul ve Ankara'da her çeşit toplantıların yapılması yasak edildi

ANKARA 28 (A.A.) - Başvekil Adnan Menderes'in...

ORGANİZASYONUN İKİ KUMARLI TEBLİĞİ

İstanbul Örfi İdare Komutanlığı'nın ilk orgnl. Fahri Özdilek...

ANKARA 28 (A.A.) - Başvekil Adnan Menderes'in...

BAŞVEKİL VE VEKİLLER: Başvekil Adnan Menderes'in...

İstanbul Örfi İdare Komutanlığı'nın ilk korgnl. Namık Argüç...

ANKARA 28 (A.A.) - Başvekil Adnan Menderes'in...

İstanbul ile Ankara örfi idare komutanları

Fahri Özdilek 1959'da orgeneral olmuştu

İSTANBUL Örfi İdare Komutanlığı'nın ilk orgnl. Fahri Özdilek, 1959 yılında Bursa'da...

11 yıl sonra: Rhee saraydan çıktı

Başkan Muavini Lee'yi oğlu öldürdü

ANKARA 28 (A.A.) - Başkan Muavini Lee'nin...

Kandemir'i ipe götürecek balıkçılar

Başvekil Adnan Menderes'in...

Bir baba 3 oğlu ile kaçardı

Ankara 28 (A.A.) - Bir baba 3 oğlu ile kaçardı

Yıldırım ile öldü

Ankara 28 (A.A.) - Yıldırım ile öldü

Uruguay Chessman'i kurtarmaya çalışıyor

Ankara 28 (A.A.) - Uruguay Chessman'i kurtarmaya çalışıyor

General Dağıstani serbest bırakılmış

Ankara 28 (A.A.) - General Dağıstani serbest bırakılmış

Bir kaza lîf atan tevkiî edildi

Ankara 28 (A.A.) - Bir kaza lîf atan tevkiî edildi

Sala
4

MAYIS 1954
Sayı 7 - No. 1371
Fiyat 10 kuruş

Hürriyet

GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE

Müessesesi: SEDAT İBRAHİM

YILKADAN BÜYÜK ADANET
GÖRÜN EN İYİSİN GÖZÜNE
ANDIÇ
KÖLELERİN

Tasnifin son neticeleri

D.P. 493, C.H.P. 31, C.M.P. 5

Bingöl'de bir de bağımsız aday kazandı, 11 mebus çıkaran iki vilâyette tasnif henüz sona ermedi

Az mebus çıkarmasına rağmen C.H.P. muhalefet vazifesine devam edecek

H. P. reylerin yüzde 40 tan fazlasını aldı

Demokrat Parti seçiminin kesin gâlibidir

1954 seçimleri için de hükümetin gâibi. Demokrat Parti kazandı. Bu parti seçiminin sonuna kadar tasnif henüz sona ermedi. Bingöl vilâyetinde tasnif henüz sona ermedi. Bingöl'de bir de bağımsız aday kazandı, 11 mebus çıkaran iki vilâyette tasnif henüz sona ermedi. H. P. reylerin yüzde 40 tan fazlasını aldı.

Istanbul'da rey tasnifi sona erdi

İştirak nispeti yüzde 73 ü buldu

Adayların aldığı rey sayısı şöyle oldu:

Istanbul'da rey tasnifi sona erdi. İştirak nispeti yüzde 73 ü buldu. Adayların aldığı rey sayısı şöyle oldu:

Muhalifler D.P.'nin aldığı ezici çoğunluğu seçim kanununun aksaklığında buluyorlar

Adana'da halk arasında son seçimlerin hükümetin başarısızlığına işareti olarak görülüyor. Muhalifler D.P.'nin aldığı ezici çoğunluğu seçim kanununun aksaklığında buluyorlar.

Seçimi kazanan D.P.liler dün şenlikler yaptılar

İzmir'de kurban edilen hayvan sayını 500 ü buldu

Adana sokaklarında alkolü tabaclar doluştu

Seçimi kazanan D.P.liler dün şenlikler yaptılar. İzmir'de kurban edilen hayvan sayını 500 ü buldu. Adana sokaklarında alkolü tabaclar doluştu.

CASAKSIZ
7
EYLÜL 1953
YOLCU İÇİN 100 TL

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Mekânda sel fâideleri

Mekânda sel fâideleri. Mekânda sel fâideleri. Mekânda sel fâideleri.

Istanbul ve İzmir'de örfi idare

KIBRIS KONFERANSI DEVAM EDERKEN

Yunanlılar Atatürk'ün evine bomba attılar

Evelki gece geç vakitlerde bahçeye atılan iki bombadan biri parladı. Evin 17, Konsoloshanemizin 40 camı infilâktan parçalandı - Polis adları açıklanmayan 6 kişiyi tevkif etti

Hükümet bir tebliğ neşretti

Tebliğde memleket menfaatlerine aykırı hareket edildiği bildiriliyor

Zahire, E. m. - İstisnasızlık kâğıtları

İstanbul ve İzmir'de örfi idare. Hükümet bir tebliğ neşretti. Tebliğde memleket menfaatlerine aykırı hareket edildiği bildiriliyor.

Dün yapılan nümayişler

İstanbul ve İzmir'de bir çok dükkân yıkıldı, kiliseler yandı

İstanbul ve İzmir'de bir çok dükkân yıkıldı, kiliseler yandı. İstanbul ve İzmir'de bir çok dükkân yıkıldı, kiliseler yandı.

KIBRIS HAKKINDA Üçlü Londra konferansının

Kıbrıs hakkında üçlü Londra konferansının. Kıbrıs hakkında üçlü Londra konferansının.

Malatya Fırat Gazetesi (1940)